سيد قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في ظلال القرآن

28

Naslov originala
SAYYID QUṬB
FĪ ẒILĀLI-L-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī ẓilāli-l-Qur'ān

28

SARAJEVO, 2000.

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن
كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

28

بسم الله الرحمن الرحيم

من سورة المجادلة والحشر والممتحنة والصف والجمعة والمنافقون والتغابن

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

OD SURE EL-MUDŽADELA DO SURE ET-TAHRIM

بســم الله الر حمن الر حيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

سُورَةُ الْمُجَادَلَةِ مَدَنِيَّة
وَآيَاتُهَا ٢٢

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ ، وَاللَّهُ يَسْمَعُ
تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ * الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ ،
إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ ، وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَراً مِنَ الْقَوْلِ وَزُوراً ، وَإِنَّ اللَّهَ
لَعَفُوٌّ غَفُورٌ * وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ، ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ
مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ، ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ * فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ، فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِيناً ، ذَٰلِكَ
لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ، وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ .

« إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ، وَقَدْ أَنْزَلْنَا
آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ، وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ * يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعاً ، فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا
أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ ، وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ .

« أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ؟ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ ، وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ ، وَلَا أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَمَا كَانُوا ، ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ ٱلْقِيَامَةِ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ ، وَيَتَنَاجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ ٱلرَّسُولِ ، وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ ، وَيَقُولُونَ فِي أَنفُسِهِمْ : لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ! حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ * يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ ٱلرَّسُولِ، وَتَنَاجَوْا بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ، وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ ٱلَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ * إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ مِنَ ٱلشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ، وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي ٱلْمَجَالِسِ فَٱفْسَحُوا يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ، وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا فَٱنشُزُوا يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ، وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً ، ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ، فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ * أَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ ؟ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا ٱلصَّلَاةَ وَآتُوا ٱلزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا ٱللَّهَ وَرَسُولَهُ ، وَٱللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم ؟ مَا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ ، وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ * أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ، إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * ٱتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ، فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ * لَّن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْئًا ، أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ ٱلنَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ *

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا ، فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ، وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ ،
أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ * اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ ، أُولَٰئِكَ حِزْبُ
الشَّيْطَانِ ، أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ * إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
أُولَٰئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ * كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي ، إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ * لَا تَجِدُ
قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ
أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ، أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ ، وَأَيَّدَهُم
بِرُوحٍ مِّنْهُ ، وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ
وَرَضُوا عَنْهُ ، أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ ، أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ . . »

SURA EL-MUDŽADELA
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 22 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala - a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi (58/1).

Oni od vas koji ženama svojim reknu da im nisu više dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, - a one nisu majke njihove, majke njihove su samo one koje su ih rodile -, oni, zaista, govore ružne riječi i neistinu - a Allah sigurno briše grijehe i prašta (58/2).

Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave da žive, dužni su, prije nego što jedni drugo dodirnu, da jednog roba ropstva oslobode. To vam se naređuje, - a Allah dobro zna ono što vi radite (58/3).

Onaj koji ne nađe, dužan je da dva mjeseca posti uzastopce prije nego jedno drugo dodirne. A onaj ko ne može, dužan je da šezdeset siromaha

nahrani, za to da biste potvrdili da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete - to su Allahovi propisi. A nevjernike čeka patnja nesnosna (58/4).

Oni koji su neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu biće osramoćeni, kao što su bili osramoćeni i oni prije njih. Mi objavljujemo jasne dokaze, a nevjernike čeka sramna patnja (58/5)

na Dan kad ih Allah sve oživi, pa ih obavijesti o onom šta su radili; Allah je o tome račun sveo, a oni su to zaboravili - Allah je svemu svjedok (58/6).

Zar ne znaš da Allah zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji? Nema tajnih razgovora među trojicom, a da On nije četvrti, ni među petoricom, a da On nije šesti, ni kad ih je manje ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili; On će ih na Sudnjem danu obavijestiti o onom što su radili, jer Allah sve dobro zna (58/7).

Zar ne vidiš one kojima je zabranjeno da se sašaptavaju kako se vraćaju onome što im je zabranjeno i sašaptavaju se o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku. A kad ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikad nije pozdravio, i među sobom govore: "Trebalo bi da nas Allah već jednom kazni za ono što govorimo!" - Dovoljan će im biti džehennem! U njemu će gorjeti, a grozno je on prebivalište! (58/8).

O vjernici, kada među sobom tajno razgovarate, ne razgovarajte o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku, već razgovarajte o dobročinstvu i čestitosti, i bojte se Allaha pred kojim ćete sakupljeni biti (58/9).

Sašaptavanje je posao šejtanski, da bi u brigu bacio vjernike, mada to ne može njima nimalo nauditi, osim ako to Allah dopusti. A vjernici neka se samo u Allaha pouzdaju! (58/10).

O vjernici, kad vam se kaže: "Načinite mjesta drugima tamo gdje se sjedi" - vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti; a kad vam se rekne: "Dignite se" - vi se dignite, i Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. - A Allah dobro zna ono što radite (58/11).

O vjernici, kad hoćete da se s Poslanikom posavjetujete, prije savjetovanja milostinju udijelite. To je za vas bolje i čistije. A ako nemate - pa, Allah, zaista, prašta i samilostan je (58/12).

Zar vas je strah da prije savjetovanja svoga milostinju udijelite?! A ako ne udijelite i Allah vam oprosti, onda namaz obavljajte i zekat dajite i Allaha i Poslanika Njegova slušajte! Allah dobro zna ono što vi radite (58/13).

Zar ne vidiš one koji prijateljuju s ljudima na koje se Allah rasrdio? Oni nisu ni vaši ni njihovi, a još se svjesno krivo zaklinju (58/14).

Allah je njima pripremio tešku patnju, jer je, zaista, ružno ono što rade: (58/15)

zaklanjaju se iza zakletvi svojih, pa odvraćaju od Allahova puta; njih čeka sramna kazna (58/16).

Ni bogatstva njihova ni djeca njihova im nimalo neće pomoći kod Allaha, oni će biti stanovnici u vatri, u kojoj će vječno boraviti (58/17).

Na Dan u koji ih Allah sve oživi oni će se Njemu zaklinjati, kao što se vama zaklinju, misleći da će im to nešto koristiti. Oni su, doista, pravi lažljivci (58/18).

Njima je ovladao šejtan i učinio da zaborave na Allaha. Oni su na šejtanovoj strani, a oni na šejtanovoj strani će sigurno nastradati (58/19).

Oni koji se suprotstavljaju Allahu i Poslaniku Njegovu biće, sigurno, najgore poniženi (58/20).

Allah je zapisao: "Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti!" - Allah je, zaista, moćan i silan (58/21).

Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni, bili, očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani će sigurno uspjeti (58/22).

Mi smo u ovoj suri - i u cijelom ovom džuzu, otprilike - sa povijesnim događajima u medinskom društvu. Sa narastajućom muslimanskom zajednicom koja se odgaja, usmjerava i priprema za vršenje svoje svjetske uloge, zapravo, svoje kosmičke uloge koju joj je Allah odredio u kretanju Kosmosa i njegovim predodređenostima. To je ogromna snaga koja počinje nastankom novog, cjelovitog i sveobuhvatnog shvatanja ovog života u dušama pripadnika ove zajednice i uspostavljanjem realnog života

na temelju ovog shvatanja, kojeg potom ova zajednica nosi cijelom Svijetu da bi za čovječanstvo gradilo human život utemeljen na ovom shvatanju. To je, dakle, ogromna uloga koja iziskuje potpunu pripremu.

Ovi muslimani koje predodređenje priprema za ovu ulogu bili su ljudi. Među njima je bilo istaknutih muhadžira i ensarija čiji je iman sazrio, shvatanje novog vjerovanja upotpunjeno, čije su duše pročišćene i oni su stigli... Stigli su do suštine njihovog bitisanja i suštine ovog velikog Bitka; njihova se suština impregnirala sa suštinom Bitka i oni su time postali dio Allahovog određenja u Kosmosu. U svojim dušama oni ne nalaze odstupanja od njega, u svojim koracima ne vide zaostajanje za njegovim koracima i u svojim srcima ne nalaze ništa osim Allaha. Bili su kao što se o njima govori u ovoj suri: *Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni, bili, očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani će sigurno uspjeti* (58/22).

Međutim, ovi prethodnici su bili u manjini u poređenju sa muslimanskom zajednicom čiji je broj pripadnika rastao, osobito nakon što je islam postao respektabilna snaga, čak i prije oslobođenja Mekke i nakon što su ga prihvatili oni koji nisu prošli kroz odgovarajući islamski odgoj i koji nisu proboravili duži period u islamskom ambijentu. Prihvatili su ga i neki licemjeri koji su davali prednost interesu ili komoditetu, sa podmuklošću u srcima, vrebajući priliku i kolebajući se između islamskog tabora i u to vrijeme snažnih oponentnih tabora bez obzira da li se radilo o politeističkim ili židovskim taborima.

Odgoj duša i njihova priprema za veliku kosmičku ulogu koja joj je dodijeljena na zemlji iziskivali su ogromne napore, dugotrajnu strpljivost i usporenu terapiju u malim i velikim stvarima. Pokret izgradnje kojeg je vodio islam i Poslanik (alejhi's-selam) bio je ogroman. Izgradnja duša koje će graditi islamsko društvo i islamsku državu i koje će se temeljiti na Allahovom Programu, razumijevajući ga, ostvarujući i prenoseći u sve dijelove Zemlje u živoj i pokretljivoj formi, a ne u listovima i riječima.

Mi zapažamo u ovoj suri - i u cijelom ovom džuzu - dio tih ogromnih napora i dio kur'anskog načina izgradnje tih duša i tretiranja događaja, adeta i poriva, također, kao što opažamo i jednu stranu dugotrajnog sukoba

između islama i njegovih različitih protivnika iz reda politeista, židova i dvoličnjaka.

U ovoj suri posebno opažamo sugestivnu sliku Allahove pažnje prema nastajućoj zajednici, koju On budno oblikuje, odgaja Svojim Programom, ukazuje joj na Svoju pažnju i gradi u njenoj svijesti živo osjećanje Njegovog Uzvišenog prisuća sa njom u njenoj najosobitijoj osobitosti, njenoj najneznatnijoj stvari i najskrivenijoj tajni; tu je i osjećanje Njegove zaštite te zajednice od tajnog i javnog spletkarenja njenih neprijatelja; njenog uzimanja u Njegovo okrilje i zaštitu i dovođenje pod njegovu zastavu i Njegovo pokroviteljstvo i odgoja njenog morala, običaja i tradicije na način koji dolikuje zajednici koja ulazi pod Njegovo okrilje, Njemu se pripisuje, formira Njegovu stranku na zemlji i podiže Njegovu zastavu po kojoj se raspoznaje na cijeloj zemlji.

Otuda sura započinje jednom od čudesnih slika iz ovog jedinstvenog perioda u povijesti čovječanstva, perioda povezanosti Neba sa Zemljom u izravnom, opipljivom obliku i njegovog učešća u svakodnevnom životu jedne zajednice na uočljiv način: *Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome i raspravljala i Allahu se jadala - a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi* (58/1)... Zapažamo da se Nebo miješa u dnevno pitanje male, siromašne, nepoznate porodice kako bi ustanovilo Allahov propis o njenom slučaju. Uzvišeni Allah je čuo ženu koja se sa Allahovim Poslanikom raspravljala o Njemu, a gotovo da je nije čula Aiša koja je bila blizu nje. To je scena koja puni srce Allahovom prisutnošću, Njegovom bliskošću, nježnošću i obazrivošću.

Iza nje u kontekstu sure slijedi potvrda da će oni koji su neposlušni Allahu i Njegovom Poslaniku - a oni su neprijatelji muslimanske zajednice koja živi u Allahovom okrilju - biti poniženi i savladani na zemlji dok ih na ahiretu čeka sramna patnja i da će odgovarati za ono što su uradili, što je Allah registrirao a oni zaboravili, premda su to oni uradili. *Allah je svemu svjedok* (58/6).

Potom slijedi potvrda i podsjećanje na prisustvo Uzvišenog Allaha i praćenje svakog sašaptavanja u osami; njegovi akteri smatraju da su osamljeni, a Allah je s njima gdje god oni bili: *On će ih na Sudnjem danu obavijestiti o onom što su radili, jer Allah sve dobro zna* (58/7). To je slika koja ispunjava srce Allahovim bitkom i prisutnošću, kao što ga ispunjava Njegovim nadzorom i uvidom.

Ova je potvrda uvod u prijetnju onima koji se sašaptavaju u svojim ložama radi pripremanja spletki muslimanima i punjenja njihovih srca tugom, brigom i slutnjom; prijetnju da je njihov slučaj otkriven, da ih Allahovo oko posmatra; da je njihovo sašaptavanje o grijehu, neprijateljstvu i neposluhu prema Poslaniku zabilježeno i da će ih Allah zbog toga kazniti; i zabranu muslimanima da se sašaptavaju o onome što ne predstavlja dobročinstvo i bogobojaznost. To je i odgoj njihovih duša i njihovo popravljanje u tom kotekstu.

Zatim se u suri nastavlja sa odgojem ovih vjerničkih duša učeći ih toleranciji i pokornosti u društvu Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i na naučnim predavanjima i seansama zikra. Kao što ih uči kulturi pitanja i razgovora sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) te ozbiljnosti u tom pogledu i poštovanju.

Ostatak sure nakon ovoga odnosi se na govor o licemjerima koji uzimaju za prijatelje Židove, kuju zavjeru s njima maskirajući je laganjem i zaklinjanjem Poslaniku i vjernicima i njihovim predočavanjem na ahiretu, također zaklinjući se lažu, štiteći se zaklinjanjem i laganjem od Allahove kazne s kojom se suočavaju, kao što se štiti njima na ovom svijetu od srdžbe Allahova Poslanika i vjernika s kojom su se suočavali. Uz potvrdu da će oni koji se suprotstavljaju Allahu i Poslaniku Njegovu biti, sigurno, Allahovom odredbom, najgore poniženi i gubitnici, kao što je odredio da će On i Njegovi poslanici biti pobjednici. To je radi umanjenja važnosti njihovog slučaja kojeg su neki koji su se ubrajali u muslimane - a i neki muslimani - držali značajnim, pa su čuvali svoje prijateljstvo s njima ne uočavajući nužnost izdvajanja muslimanskog tabora isključivo pod Allahovom zastavom, uznošenja samo Allahovm pažnjom i pouzdanja u Njegovu budnu zaštitu grupe koju oblikuje pod Svojim nadzorom i priprema za njenu predviđenu kosmičku ulogu.

I na kraju sure dolazi ta svijetla slika Allahove stranke. Ovo je slika koju doista predstavljaše oni predvodnici između muhadžira i ensarija na šta na kraju časni kur'anski ajet ukazuje ne bi li postali takvi i oni koji su još na putu:

Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju (58/22)..., kao što je spomenuto u početku ovog uvoda.

* * *

Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala - a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi (58/1).

Oni od vas koji ženama svojim reknu da im nisu više dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, - a one nisu majke njihove, majke njihove su samo one koje su ih rodile -, oni, zaista, govore ružne riječi i neistinu - a Allah sigurno briše grijehe i prašta (58/2).

Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave da žive, dužni su, prije nego što jedni drugo dodirnu, da jednog roba ropstva oslobode. To vam se naređuje, - a Allah dobro zna ono što vi radite (58/3).

Onaj koji ne nađe, dužan je da dva mjeseca posti uzastopce prije nego jedno drugo dodirne. A onaj ko ne može, dužan je da šezdeset siromaha nahrani, za to da biste potvrdili da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete - to su Allahovi propisi. A nevjernike čeka patnja nesnosna (58/4).

Oni koji su neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu biće osramoćeni, kao što su bili osramoćeni i oni prije njih. Mi objavljujemo jasne dokaze, a nevjernike čeka sramna patnja (58/5)

U džahilijjetu je čovjek, kada bi se zbog nečega rasrdio na svoju ženu, govorio: Ti si za mene poput leđa moje majke. Tada bi mu odnos s njom bio zabranjen, a ne bi bila razvedena od njega. Tako bi ostajala neriješenog statusa; niti mu je dozvoljena pa da se bračni odnosi odvijaju među njima normalno, a niti je razvedena pa da traži sebi drugi put. Ovo je bila jedna strana nasilja kojem je žena bila izložena u džahilijjetu.

Kada je došao islam, desio se ovaj slučaj na kojeg ukazuju ovi ajeti, a još nije bio objavljen propis o ziharu. Imam Ahmed prenosi svojim senedom: Sa'd ibni Ibrāhīm i Ja'kub - Ubejj - Muhammed ibni Ishak - Ma'mer ibni Abdullah ibni Hanzala - Jusuf ibni Abdullah ibni Selam - Huvejla bint Sa'lebe koja je rekla: U povodu mene i Evsa ibni Samita, Allaha mi, Allah je objavio početak sure El-Mudžadela. Ona kaže: Bila sam njegova supruga, a on je bio dosta star i ters. Kaže: Ušao je jednom kod mene pa sam ga nešto upitala i on se naljutio rekavši: Ti si za mene kao leđa moje majke. Kaže: Potom je izišao i neko vrijeme se zadržao u klubu, a zatim se vrato kod mene želeći me. Rekla sam: Nipošto, tako mi Onog u čijoj je ruci Huvejlina duša, nećeš mi prići, a rekao si to što si rekao, sve dok Allah i Njegov Poslanik ne presude o nama. Kaže: Skočio je na mene, a ja se nisam dala i savladala sam ga onako kako žena može savladati

slabašnog starca te sam ga odgurnula od sebe. Zatim sam otišla kod neke moje komšinice, pozajmila od nje odjeću, potom izišla i otišla do Allahova Poslanika (alejhi's-selam). Sjela sam pred njega i spomenula mu ono što sam doživjela žaleći se na tersluk moga muža koji ispoljava prema meni. Kaže: Allahov Poslanik (alejhi's-selam) reče: "O, Huvejla, sin tvoga amidže je velika starina pa se boj Allaha u pogledu njega!" Kaže: Tako mi Allaha, nisam se odvajala od njega sve dok nije o meni objavljen kur'anski tekst. Allahova Poslanika (alejhi's-selam) prekrilo je ono što ga prekrivaše u tom stanju, potom mu je laknulo, pa mi reče: Huvejla, Allah je objavio o tebi i tvom saputniku, a zatim mi prouči: *Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala - a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi* (58/1) sve do riječi Uzvišenog: *A nevjernike čeka patnja nesnosna* (58/4). Kaže: Allahov Poslanik mi je rekao: "Naredi mu neka oslobodi roba!" Kaže: Rekla sam: "Božiji Poslaniče, on nema šta da oslobodi." Kaže: "Neka posti dva mjeseca uzastopno!" Kaže: Rekla sam: Allaha mi, on je starac koji ne može izdržati post." Kaže: "Neka nahrani šezdeset siromaha jednom veskom hurmi!" Kaže: Rekla sam: Allaha mi, Allahov Poslaniče, on to ne posjeduje." Kaže: Allahov Poslanik (alejhi's-selam) tada reče: "Mi ćemo mu pomoći sa jednom košarom hurmi." Kaže: Rekoh: Allahov Poslaniče, i ja ću mu pomoći sa drugom košarom. "Potrefila si i lijepo uradila - reče on - idi i podijeli sadaku za njega, a onda lijepo postupaj sa sinom tvoga amidže!" Kaže: Uradila sam.[1]

Ovo je taj slučaj o kojem je Allah čuo dijalog izmedu Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i žene koja je došla da raspravlja s Poslanikom (alejhi's-selam) o svome mužu. Ovo je taj slučaj o kome je Allah objavio Svoj propis povrh Sedam nebesa, kako bi dao ovoj ženi njeno pravo oraspoloživši i nju i njenog muža i zacrtao muslimanima put u ovom svakodnevnom porodičnom problemu.

Ovo je taj slučaj kojim započinje jedna od sura Kur'ana, Vječne Allahove Knjige sa čijom svakom riječju odjekuju stranice Bitka dok se spušta sa najuzvišenijeg Skupa. Započinje ovim proglasom: *Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala* (54/1)... Evo, Allah je prisutan u ovom individualnom slučaju jedne obične muslimanke, ne odvraća Ga od slušanja upravljanje carstvom nebesa i Zemlje i ne sprječava Ga od presude u njemu bilo šta na nebesima i Zemlji.

[1] Bilježi Ebu Davud u poglavlju o razvodu u svom Sunenu sa dva lanca prenosilaca od Muhammeda ibni Ishaka ibni Jesara.

To je nešto. To je nešto da se desi ovako čudesan događaj i da podsjeti zajednicu ljudi da je Allah ovako s njom, prati njene poslove, velike i male, zanima se za njene svakodnevne probleme i odaziva se u njenim običnim nevoljama. A On je Allah, Veliki, Svevišnji, Veličanstveni, Uzvišeni, Svemoćni, Gordi, Onaj kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji, Neovisni i Mnogohvaljeni.

Aiša (neka je Allah njome zadovoljan) veli: "Hvala Allahu koji čuje sve glasove. Raspravljanje Havle sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) desilo se u jednoj strani kuće, a ja ne čujem ono što ona govori. Allah (Uzvišeni) je tada objavio: *Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se ...* (58/1).[2]

U kazivanju Havle - ili Huvejle, u deminutivu kazano iz milošte - o događaju, njenom postupku u njemu, odlaskom Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam), njenom raspravljanju s njim i objavi kur'anske presude o tome - sve ovo predstavlja sliku iz života te jedinstvene zajednice u tom čudesnom periodu. I njeno osjećanje te izravne veze, iščekivanje uputstva s Neba u svakoj njenoj situaciji i odgovor Neba na to iščekivanje koje cijelu zajednicu čini ovisnom o Allahu; On je pazi, a ona se obraća Njemu poput obraćanja malog djeteta svome roditelju i staratelju.

Posmatramo kazivanje događaja u kur'anskom tekstu i nalazimo da elementi utjecaja, sugestije, odgoja i usmjeravanja idu uporedo sa propisom, prožimaju se s njim i dolaze poslije njega, kako to već čini jedinstveni stil Kur'ana:

Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala - a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi (58/1). Ovo je prolog sa čudesnim odzvukom... Vas dvoje niste bili sami. Allah je bio s vama. On vas slušaše. Čuo je riječi žene. Čuo je kako se raspravlja s tobom o svome mužu i kako se jada Allahu. Zna slučaj u cijelosti. Zna vaše raspravljanje i zna njegov sadržaj. Allah uistinu sve čuje i sve vidi. Čuje i vidi. Ovo je Njegov posao i ovo je Njegova slika događaja u kojem je Allah bio treći pored vas dvoga.

Sve su to odjeci i dodiri koji potresaju srca.

Potom utvrđuje srž problema i suštinu njegove postavke:

---

[2] Buhari i Nesai.

Oni od vas koji ženama svojim reknu da im nisu više dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, - a one nisu majke njihove, majke njihove su samo one koje su ih rodile -, oni, zaista, govore ružne riječi i neistinu - a Allah sigurno briše grijehe i prašta (58/2).

Ovo je rješenje problema u njegovoj osnovi. Ovaj zihar nije osnovan. Supruga nije majka pa da bude nedopuštena kao majka. Majka je ona koja je rodila. Nije moguće da supruga postane majkom riječju koja se izgovori. To je ružna riječ koju negira stvarnost i neistina koju negira istina. Djela u životu moraju počivati na istini i realnosti, sa jasnoćom i preciznošću, pa se neće miješati na ovakav način i remetiti ovakvim remećenjem. *A Allah sigurno briše grijehe i prašta* (58/2)- ono što se desilo prije od ovih stvari.

Nakon utvrđivanja osnove problema na ovako precizan i jasan način, dolazi sudska presuda u ovom predmetu: *Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave da žive, dužni su, prije nego što jedni drugo dodirnu, da jednog roba ropstva oslobode. To vam se naređuje, - a Allah dobro zna ono što vi radite* (58/3).

Allah je učinio oslobađanje roba u raznovrsnim keffaretima (otkupninama od grijeha) jednim od sredstava oslobađanja robova koji je sistem ratovanja doveo u ropski položaj do određenog roka koji se završava na različite načine, a ovo je jedan od njih. Postoje mnogobrojna mišljenja o značenju riječi: *a onda odluče da s njima nastave da žive* (58/3), od kojih mi odabiremo ono koje kaže da to znači da se vrate bračnom odnosu kojeg su sebi zabranili ziharom. Ovo je značenje najbliže smislu konteksta. Dužnost je u tom slučaju osloboditi roba prije povratka dozvoljenosti odnosa. Potom dolazi pogovor: *To vam se naređuje* (58/3). Keffaret je podsjetnik i opominjač da se ne treba vraćati ziharu koji se ne zasniva na istini niti na lijepom običaju. *A Allah dobro zna šta vi radite* (58/3)- dobro zna njegovu suštinu, dobro zna njegovo dešavanje i dobro zna vašu nakanu u tome.

Ovaj pogovor dolazi prije upotpunjenja propisa radi buđenja srca, odgoja duša i njihova upozorenja da Allah prati ovu stvar Svojom obaviještenošću i Svojim poznavanjem vidljivog i skrivenog u njoj. A potom nastavlja objašnjenje propisa o tom pitanju:

Onaj koji ne nađe, dužan je da dva mjeseca posti uzastopce prije nego jedno drugo dodirne. A onaj ko ne može, dužan je da šezdeset siromaha nahrani... (58/4).

Zatim dolazi pogovor pojašnjenju i usmjerenje: ... *za to da biste potvrdili da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete* (58/4). A oni su vjernici. Međutim, ovo objašnjenje iskupnine od grijeha i vezivanje njihovih stanja sa Allahovom odredbom i presudom koja ih prati, to ostvaruje iman, veže život za njega i daje mu istaknutu vlast u realnom životu. *To su Allahovi propisi* (58/4). Uspostavio ih je kako bi ih se ljudi pridržavali, a ne kršili. On se srdi na onog ko ne pazi na njih i ne ustručava se kršiti ih. *A nevjernike čeka patnja nesnosna* (58/4) - zbog njihovog prelaženja granica, izazivanja, nevjerovanja i nezadržavanja kod Allahovih granica kao što to čine vjernici.

* * *

Taj posljednji iskaz: *A nevjernike čeka patnja nesnosna* (58/4) odgovara završnici prethodnog ajeta i on je istovremeno spona između njega i potonjeg ajeta koji govori o onima koji su neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu, shodno kur'anskom načinu prelaska s govora na govor u čudesnom slijedu:

Oni koji su neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu biće osramoćeni, kao što su bili osramoćeni i oni prije njih. Mi objavljujemo jasne dokaze, a nevjernike čeka sramna patnja na Dan kad ih Allah sve oživi, pa ih obavijesti o onom šta su radili; Allah je o tome račun sveo, a oni su to zaboravili - Allah je svemu svjedok (58/5-6).

Prvi odjeljak sure predstavljao je jednu od slika zaštite i pažnje prema muslimanskoj zajednici. Ovaj drugi odjeljak predstavlja sliku rata i šikaniranja druge grupe. Grupe onih koji su neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu, tj. onih koji zauzimaju poziciju na granici suprotstavljanja Allahu i Poslaniku Njegovu. Spomenuo je krajnji neposluh u povodu spominjanja Allahovih granica. Ovi ne zastaju kod Allahove granice i Njegova Poslanika, već kod druge, suprotne granice. To je predstavljanje dva takmaca koji se spore radi pojačanog omražavanja njihova djela i pokuđivanja njihova stava. Ružan li je postupak stvorenja koje se suprotstavlja svome Stvoritelju i Opskrbitelju i stoji osiono na liniji suprotnoj Njegovoj.

Ovi oponenti i osioni neposlušnici *biće osramoćeni, kao što su bili osramoćeni i oni prije njih* (58/5). Pretežnije je mišljenje da ovo predstavlja njihovo prokletstvo. A prokletstvo Allaha (Uzvišenog) je presuda. On ima

volju i On radi šta je Njemu volja. *El-Kebt - osramoćenje* znači svladanost i poniženje. Oni prije njih su ili iščezli narodi koje je Allah kaznio Svojom kaznom ili oni koje su muslimani savladali u nekim okršajima koji su se desili prije objavljivanja ovog ajeta, kao što se desilo u Bici na Bedru, npr.

Mi objavljujemo jasne dokaze (58/5).

Ovaj iskaz razdvaja sudbinu onih koji su neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu na ovom svijetu od njihove sudbine na onom svijetu radi potvrde da pojašnjenje jedne i druge sudbine garantiraju ovi ajeti. I, također, radi utvrđivanja da se oni susreću sa ovakvim sudbinama ne zbog neznanja niti nejasnoće u istine. Ona im je razjašnjena i saznali su je iz ovih jasnih ajeta.

Potom prezentira njihovu sudbinu na onom svijetu uz sugestivni i osvješćujući pogovor koji odgaja duše:

... a nevjernike čeka sramna patnja na Dan kad ih Allah sve oživi, pa ih obavijesti o onom šta su radili; Allah je o tome račun sveo, a oni su to zaboravili - Allah je svemu svjedok (58/5-6).

Poniženje je kazna za osionost. I to poniženje na Dan kad ih Allah sve oživi. Poniženje pred okupljenom masom. To je patnja koja je utemeljena na istini i obznani onoga šta su radili. Ako su to oni i zaboravili, Allah je to sve obračunao Svojim znanjem kojem ništa ne izmiče i kojem ništa nije skriveno:

Allah je svemu svjedok (58/6).

Susreću se slika zaštite i pažnje i slika rata i kažnjavanja u Allahovom znanju i uvidu, svjedočenju i prisutnosti. On je svjedok i prisutan kada je u pitanju pomoć i zaštita, a svjedok je i prisutan kod rata i kažnjavanja. Neka vjernici budu mirni i sigurni Njegovim prisustvom i svjedočenjem, a neka se nevjernici pripaze Njegovog prisustva i svjedočenja!

* * *

Kontekst nastavlja nakon utvrđivanja istine: *Allah je svemu svjedok* (58/6), iscrtavajući živu sliku ove prisutnosti koja dira strune srca:

Zar ne znaš da Allah zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji? Nema tajnih razgovora među trojicom, a da On nije četvrti, ni među petoricom, a da On nije šesti, ni kad ih je manje ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili; On će ih na Sudnjem danu obavijestiti o onom što su radili, jer Allah sve dobro zna (58/7).

Ajet započinje potvrđivanjem sveobuhvatnog Allahova znanja koje obuhvata apsolutno sve što postoji na nebesima i na Zemlji ostavljajući srce da istražuje horizonte nebesa i predjele Zemlje sa Allahovim znanjem koje obuhvata svaku stvar u ovom prostranom i visokom prostoru, malu i veliku, skrivenu i vidljivu, poznatu i nepoznatu.

Zatim postepeno prelazi sa ovih horizonata i tih predjela, prilazi i primiče se sve dok ne dodirne duše onih kojima se obraća i dotakne njihova srca jednom slikom tog Božanskog znanja koje potresa srca:

Nema tajnih razgovora među trojicom, a da On nije četvrti, ni među petoricom, a da On nije šesti, ni kad ih je manje ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili (58/7).

To je samo po sebi istina, ali je ona iskazana u verbalnoj formi dubokog utjecaja. Formi koja ostavlja srca uplašenim; jednom drhte, drugi put se vesele pod dojmom Allahova veličanstvenog i prijaznog prisustva. Kad god se osame trojica, okreću se osjećajući da je Allah četvrti; kad se osame peterica, okreću se osjećajući da je Allah šesti. Kad god se dvojica sašaptavaju, Allah je tamo prisutan. I kad ih je više, Allah je tu.

To je stanje u kojem srce ne ostaje nepomičnim niti je u stanju da ga dočeka bez drhtanja i tresenja. To je, dakako, prijazan skup, ali je on također veličanstven i ozbiljan. Allahova prisutnost: *...a da On nije s njima gdje god oni bili* (58/7).

On će ih na Sudnjem danu obavijestiti o onom što su radili (58/7).

Ovo je drugi dodir koji drma i trese. Samo Allahovo prisustvo i Njegovo slušanje velika je stvar. A kako je tek kada poslije ovog prisustva i slušanja slijedi obračun i kazna? A kako je tek kada će ono što su oni koji su se sašaptavali tajili, izdvajajući se kako bi ga prikrili, biti izloženo na vidjelo pred prisutnima na Sudnjem danu i kada ih Allah obavijesti o njemu u Najuzvišenijem skupu na taj Dan okupljanja?!

Ajet završava uopćenom formom kao što je i započeo:

Jer Allah sve dobro zna (58/7).

Tako se stabilizira istinitost Božanskog znanja u srcima s ovim raznovrsnim načinima njenog izlaganja u jednom ajetu. Načinima koji produbljuju ovu istinu u ljudskom srcu ulazeći u njega s njom sa različitih prilaza i staza.

* * *

Ovo duboko utvrđivanje istinitosti Allahova prisustva i svjedočenja u toj dojmljivoj i zastrašujućoj slici priprema teren za prijetnju licemjerima koji se sašaptavaše između sebe kujući zavjeru protiv Poslanika (alejhi's-selam) i muslimanske zajednice u Medini uz čuđenje njihovom sumnjivom stavu:

Zar ne vidiš one kojima je zabranjeno da se sašaptavaju kako se vraćaju onome što im je zabranjeno i sašaptavaju se o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku. A kad ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikad nije pozdravio, i među sobom govore: "Trebalo bi da nas Allah već jednom kazni za ono što govorimo!" - Dovoljan će im biti džehennem! U njemu će gorjeti, a grozno je on prebivalište! (58/8)

Ajet sugerira da je strategija Allahova Poslanika (alejhi's-selam) u odnosu prema licemjerima u početku bila savjetovanje da se drže Pravog Puta i iskrenosti i njihovo odvraćanje od smicalica i zavjera koje su kovali u sporazumu sa Židovima u Medini i na njihov poticaj, ali su oni nakon toga nastavili provoditi svoj pakleni plan, skrivene podvale, podlo spletkarenje protiv muslimanske zajednice i odabir načina i sredstava kojima će oponirati naredbama Poslanika (alejhi's-selam), remeteći njegov plan i stanje iskrenih muslimana.

Kao što također sugerira da su neki od njih izopačavali formulaciju pozdrava dajući joj ružan skriveni smisao: *A kad ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikad nije pozdravio* (58/8), kao da kažu - onako kako govoraše Židovi - *Es-Sammu alejkum*, navodeći na pomisao da govore: *Es-Selamu alejkum*, u značenju: Smrt vama, ili u značenju: Bili otrovani u vašoj vjeri! Ili su izokretali bilo koju drugu formulaciju čiji je vanjski smisao nesporan, a unutrašnji podmukao! Sami sebi govoraše: Da je odista Vjerovjesnik, Allah bi nas kaznio zbog ovih naših riječi, tj. upotrijebljenih u pozdravljanju, ili u njihovim sijelima u kojima se sašaptavaju i planiraju smicalice i urote.

Očito je iz konteksta sure od samog njenog početka da je Allah obavijestio Poslanika (alejhi's-selam) o onome što oni sami sebi došaptavaše kao i o njihovim sijelima i zavjerama. Već je ranije objavljeno u suri da je Allah čuo ženu koja se raspravljala i da nema tajnih razgovora među trojicom, a da On nije četvrti... itd, što sugerira da je On obavijesio Svoga Poslanika o zavjerama ovih dvoličnjaka još u toku praćenja njihovih sijela, kao i onome što u sebi govoraše.

Potom im je odgovorio riječima Uzvišenog:

Dovoljan će im biti džehennem! U njemu će gorjeti, a grozno je on prebivalište! (58/8)

Otkrivanje ovih skrivenih zavjera, razglašavanje njihova sašptavanja kome su se vratili nakon što im je ono zabranjeno i, također, iznošenja na vidjelo onoga što u sebi govoraše: *"Trebalo bi da nas Allah već jednom kazni za ono što govorimo!"* (58/8) sve je ovo potvrda istinitosti i ostvarenje biti Allahova znanja onoga što je na nebesima i Zemlji, Njegovog prisustva svakom tajnom razgovoru i svjedočenja svakog skupa. Ono daje do znanja licemjerima da je njihov plan razotkriven kao što sugerira vjernicima sigurnost i pouzdanje.

* * *

Ovdje se osvrće vjernicima obraćajući im se ovim pozivom: *O, vjernici* (58/9) da bi im zabranio međusobno tajno razgovaranje, onako kako to čine licemjeri, o grijehu, neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku, podsjećajući ih na bogobojaznost i objašnjavajući im da je tajno razgovaranje na takav načina šejtanski posao, da bi u brigu bacio vjernike, što ne priliči vjernicima:

O vjernici, kada među sobom tajno razgovarate, ne razgovarajte o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku, već razgovarajte o dobročinstvu i čestitosti, i bojte se Allaha pred kojim ćete sakupljeni biti (58/9).

Sašaptavanje je posao šejtanski, da bi u brigu bacio vjernike, mada to ne može njima nimalo nauditi, osim ako to Allah dopusti. A vjernici neka se samo u Allaha pouzdaju! (58/10).

Izgleda da su se neki muslimani čije duše još nisu bile ispunjene senzibilitetom islamske organiziranosti okupljali kada su stvari postale ozbiljne da se međusobno tajno dogovaraju i konsultiraju podaleko od svog vođstva, što je postupak koji ne odobrava priroda islamske zajednice i duh islamske organizacije koji nalaže iznošenje svakog mišljenja, svake ideje i svakog prijedloga prije svega vođstvu i nevršenje nikakvih paralelnih okupljanja u zajednici. Izgleda, također, da se u nekim od ovih okupljanja iznosilo ono što je moglo dovesto do zbrke i uznemiriti muslimansku zajednicu, makar u dušama konspiratora i nepostojala namjera uznemiravanja. Međutim, i samo potezanje aktualnih pitanja i iznošenje mišljenja o njima bez znanja može izazvati uznemirenje i neposluh.

Ovdje ih Allah poziva njihovim svojstvom koje ih veže s Njim i daje pozivu njegov odjek i utjecaj: *O vjernici(* (58/9) - zabranjujući im da međusobno tajno razgovaraju ako se sašaptavaju o grijehu, neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku. On im objašnjava koja problematika priliči da o njoj razgovaraju vjernici: *već razgovarajte o dobročinstvu i čestitosti* (58/9) - radi osiguranja sredstava i ostvarenja njihovog značenja. *El-Birr* je dobro u općem smislu. *Et-Taqva* je budnost i svijest o Allahovoj (Uzvišenog) kontroli, a ona sugerira samo dobro. On ih podsjeća na strah od Allaha pred kojim će sakupljeni biti pa će pred Njim račun polagati za ono što su uradili. A On je Svjedok tome i bilježi ga koliko god to oni sakrivali i prekrivali.

Imam-i Ahmed prenosi svojim senedom: Behz, Affan, Hemmam, Katade, da je Safvan ibni Muhriz rekao: Držah za ruku Ibni Omera kad pred njega bahnu čovjek i upita: "Šta si čuo od Allahova Poslanika (alejhi's-selam) da kaže o tajnom razgovoru na Sudnjem danu?" Kaže: Čuo sam Allahova Poslanika kako govori: "Doista će se Allah približiti vjerniku, uzet će ga pod Svoje okrilje, zakloniti od svijeta i pretresti njegove grijehe govoreći mu: - Znaš li za ovaj grijeh? Znaš li za onaj grijeh? Znaš li za taj grijeh? I kada ga izvijesti o njegovim grijesima, i pomisli u sebi da je propao, On će reći: - Sakrio Sam ti ih na dunjaluku i Ja ti ih opraštam danas. I potom će mu biti data Knjiga njegovih dobrih djela. A što se tiče nevjernika i licemjera, prisutni će reći: - Ovo su oni koji su lagali na svoga Gospodara, neka je Allahovo prokletstvo na zlotvore![3]

Zatim ih odvraća od sašaptavanja, tajnog razgovora i proturanja glasina u potaji od muslimanske zajednice kojoj pripadaju, čiji interes je i

---

[3] Buhari i Muslim.

njihov interes, pa ne treba da se osjećaju izolirano od nje u bilo kom pitanju, govoreći im: - Doista zamjećivanje došaptavanja, mrmljanja i konspirativnog razgovora od strane muslimana, ubacuje u njihova srca tugu i zebnju, stvara atmosferu nepovjerenja, a šejtan namamljuje konspiratore da ražaloste duše njihove braće i ubace u njih sumnje i brige. On umiruje vjernike da šejtan neće postići s njima ono što želi:

Sašaptavanje je posao šejtanski, da bi u brigu bacio vjernike, mada to ne može njima nimalo nauditi, osim ako to Allah dopusti. A vjernici neka se samo u Allaha pouzdaju! (58/10).

Vjernici se samo u Allaha uzdaju. Nema mimo toga pouzdanja i nema nikoga mimo Allaha u koga bi se pouzdali vjernici!

U časnim vjerovjesničkim hadisima navodi se zabrana sašaptavanja u situacijama koje izazivaju sumnju, destabiliziraju povjerenje i navode na zebnju.

U Sahihajnu se navodi hadis E'ameša - njegovim lancem prenosilaca - od Abdullaha ibni Mes'uda (neka je Allah njime zadovoljan) koji je rekao: Allahov Poslanik kazao je: "Kada ste trojica, neka se dvojica ne sašaptavaju mimo njihovog saputnika, jer ga to žalosti."

To je visoki bonton kao što predstavlja i mudru predostrožnost radi otklanjanja svake sumnje i podozrivosti. A kada postoji interes u čuvanju tajne, ili prikrivanju sramote u javnoj ili privatnoj stvari, nema smetnje za potajnim i prikrivenim savjetovanjem. Ovo se obično dešava između odgovornih vođa u zajednici. Nije dozvoljeno da bude skup daleko od znanja zajednice. To je ono što je zabranio Kur'an i što je zabranio Poslanik. To je ono što razara zajednicu ili u njene redove ubacuje sumnju i nepovjerenje. Ovo je ono što planira šejtan kako bi u njene redove ubacio sumnju i nepovjerenje. Ovo je ono što planira šejtan kako bi ražalostio vjernike. Allahovo je obećanje kategorično da šejtan neće postići ovim sredstvom ono što želi u muslimanskoj zajednici, jer nju Allah čuva i štiti; On je svjedok i prisutan je u svakom sašaptavanju; zna za spletkarenje, podvaljivanje i konspiraciju koju ono sadrži. Šejtan neće nauditi vjernicima *osim ako Allah to dopusti* (58/10). Ovo je izuzimanje iz predostrožnosti radi potvrde neograničenosti Volje u svakom obećanju i odluci kako bi Volja ostala slobodna poslije obećanja i odluke...

A vjernici neka se samo u Allaha pouzdaju! (58/10). On je Čuvar i Zaštitnik, On je snažan i moćan, On zna i obaviješten je, On je prisutni

svjedok koji ne izostaje; u Kosmosu se dešava samo što On želi; obećao je zaštitu vjernicima, pa koje li smionosti i koje li sigurnosti nakon ovoga!?

❋ ❋ ❋

Zatim nareduje vjernicima drugo pravilo lijepog ponašanja u društvu:

O vjernici, kad vam se kaže: "Načinite mjesta drugima tamo gdje se sjedi" - vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti; a kad vam se rekne: "Dignite se" - vi se dignite, i Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. - A Allah dobro zna ono što radite (58/11).

Uočljivo je iz nekih predanja koja govore o povodu objavljivanja ajeta da on ima stvarnu vezu sa licemjerima što čini da je on povezan sa prethodnim ajetima sa više od jedne veze u kontekstu.

Katade veli: - Ovaj ajet je objavljen povodom sesije zikra. Oni su, kada bi vidjeli nekog da dolazi, ostajali na svojim mjestima kod Allahova Poslanika (alejhi's-selam), pa im je Allah naredio da jedni drugima načine mjesta.

Mukatil ibni Hajjan kaže: Ovaj ajet je objavljen u petak. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) se tada nalazio na sofi, u tijesnom mjestu. Odavao je priznanje muhadžirima i ensarijama, učesnicima Bitke na Bedru. Uto su došli neki bedrovci, a drugi su ih već pretekli i zauzeli mjesta; oni su stali pred Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i rekli: - Neka je na vas spas, Vjerovjesniče, Allahova milost i blagoslov. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) im je odgovorio. Potom su nazvali selam ostalim ljudima i ostali stajati na nogama čekajući da im se napravi mjesto. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je uočio šta ih navodi na stajanje, ali im ni tada nije načinjeno mjesto. To je Vjerovjesniku (alejhi's-selam) teško palo pa je rekao muhadžirima i ensarijama koji nisu bili bedrovci, oko sebe: - Ustani ti, i ti, ustani! - Nastavio je tako dizati onoliko osoba koliko je stajalo pred njim muhadžira i ensarija učesnika Bitke na Bedru. To je teško palo onima koji su dignuti sa svoga mjesta i Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je primijetio nelagodu na njihovim licima. Licemjeri rekoše: Zar ne tvrdite da vaš drug pravedno postupa sa ljudima? Tako nam Allaha, nismo vidjeli da je bio pravedan prema ovima! - Ljudi su sjeli na svoja mjesta zaželjevši da budu u blizini

svoga Vjerovjesnika, a on ih je podigao i posadio onog ko je zakasnio. Do nas je doprlo da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Allah se smilovao čovjeku koji načini mjesto svome bratu." Nakon toga su brzo ustajali i narod je načinio mjesto svojoj braći. Ovaj ajet je objavljen u petak".

Ako je ovo predanje autentično, ono ne proturječi drugim hadisima koji zabranjuju čovjeku da podignu drugog čovjeka sa njegovog mjesta kako bi on sjeo na njega, kao što se navodi u Sahihajnu: "Neka čovjek ne podiže drugog čovjeka sa njegova mjesta da bi on sjeo na njega, već načinite jedni drugima mjesto i proširite prostor", kao ni onome što se navodi o neophodnosti da onaj ko dolazi sjedne tamo gdje nađe mjesto, a da ne prekoračuje vratove ljudima kako bi sjeo u pročelje!

Ajet podstiče na činjenje mjesta onome ko dolazi da sjedne, kao što podstiče na pokoravanje naredbi ako se kaže onome ko sjedi da ustane, neka ustane. Ova naredba dolazi od vođe odgovornog za organizaciju zajednice, a ne od onog ko dolazi.

Cilj je pronalaženje širine u duši prije osiguranja širine u mjestu. Kada srce izrazi dobrodošlicu, proširi se i biva velikodušnim i onaj koji sjedi i dočekuje svoju braću s ljubavlju i dobrodošlicom pa im čini mjesto sa zadovoljstvom i užitkom. A ako vođa ocijeni da postoji razlog koji iziskuje pražnjenje mjesta, princip poslušnosti se mora uvažavati dragovoljno uz zadovoljstvo i smirenost duha. Uz to se opća pravila neprelaženja preko vratova i nepodizanja čovjeka od strane druge osobe da ona sjedne na njegovo mjesto i dalje nastavljaju uvažavati. To je velikodušnost i sistem koje ustanovljava islam i kultura ponašanja, neophodna u svakom slučaju.

I, shodno kur'anskom metodu animiranja osjećanja prilikom svakog zaduženja, on obećava onima koji načine mjesta na sijelima, da će i njima Allah mjesto načiniti i širinu dati: *vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti* (58/11). A onima koji ustanu sa mjesta i isprazne ga, pokoravajući se Poslanikovoj (alejhi's-selam) naredbi, obećava visok stepen: *a kad vam se rekne: "Dignite se" - vi se dignite, i Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje* (58/11). To je nagrada za njihovu skromnost i ustajanje nakon primanja naredbe za ustajanje.

Ovdje se radilo o prigodi sjedenja u blizini Poslanika (alejhi's-selam) radi stjecanja znanja u njegovom sijelu. Ajet ih podučava da: iman koji podstiče na širokogrudnost i pokornost naredbi i znanje koje odgaja srce pa je ono široko i poslušno, vode ka visokim stepenima kod Allaha. Ovo je

kompenzacija za visoko mjesto koje su oni ostavili i ustali sa njega iz razloga kojeg je vidio Poslanik (alejhi's-selam) —*A Allah dobro zna ono što radite* (58/11). On daje nagradu iz znanja i poznavanja suštine onoga što radite i skrivenog osjećanja iza toga.

Tako Kur'an vrši odgoj duša podučavajući ih ustupanju mjesta, velikodušnosti i poslušnosti metodom motiviranja i animiranja. Vjera se ne ostvaruje striktnim nalozima, već je to preobražaj osjećanja i istančanost osjećaja u duši.

* * *

Kur'an ih, također, podučava drugom obliku lijepog ophođenja u njihovom odnosu prema Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam). Izgleda da je bilo gužve u pokušaju osamljivanja sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam), da mu svaki pojedinac govori o njegovom ličnom pitanju kako bi od njega dobio smjernicu i mišljenje ili da ga čuje nasamo iz neuvažavanja obaveza Allahovog Polanika (alejhi's-selam) vezanih za Zajednicu, neuvođenje računa o vrijednosti njegova vremena i ozbiljnosti osamljivanja s njim te da je ono opravdano samo ako se radi o važnom pitanju. Allah je htio da ih podsjeti na ova značenja ustanovljavanjem takse u korist Zajednice koju plaća iz svoje imovine onaj ko želi nasamo da razgovara sa Alalhovim Poslanikom (alejhi's-selam) uzimajući mu tako dio vremena koji pripada Zajednici, i to u obliku sadake koju daje prije zahtjeva za razgovor u tajnosti i nasamo:

O vjernici, kad hoćete da se s Poslanikom posavjetujete, prije savjetovanja milostinju udijelite. To je za vas bolje i čistije. A ako nemate - pa, Allah, zaista, prašta i samilostan je (58/12).

Shodno ovome ajetu postupio je i imam Alija (Allah mu lice učinio plemenitim); on je imao - kako se prenosi od njega - jedan dinar, pa ga je promijenio u dirheme. I kad god bi želio izdvojiti se sa Alahovim Poslanikom radi nečega, udijelio bi jedan dirhem sadake. Ali je to postalo teško za muslimane. Allah je to znao. Naredba je već postigla svoj cilj - podsjetiti ih na vrijednost osamljivanja kojeg su tražili. Allah im je potom olakšao i objavljen je slijedeći ajet koji dokida ovu obavezu usmjeravajući ih ka ibadetima i dobročinstvima koja popravljaju srca:

Zar vas je strah da prije savjetovanja svoga milostinju udijelite?! A ako ne udijelite i Allah vam oprosti, onda namaz obavljajte i zekat dajite i Allaha i Poslanika Njegova slušajte! Allah dobro zna ono što vi radite (58/13).

U ova dva ajeta i u predanjima koja spominju povode njihova objavljivanja nalazimo jedan od odgojnih napora radi pripreme ove muslimanske zajednice u sitnim i krupnim pitanjima osjećanja i ponašanja.

* * *

Kontekst se zatim ponovo vraća licemjerima koji prijateljuju sa Židovima odslikavajući njihova stanja i stavove i prijeteći im objelodanjivanjem njihova slučaja, njihovim zlokobnim krajem i pobjedom islamskog poziva i njihovih sljedbenika uprkos svim njihovim spletkarenjima:

Zar ne vidiš one koji prijateljuju s ljudima na koje se Allah rasrdio? Oni nisu ni vaši ni njihovi, a još se svjesno krivo zaklinju (58/14).

Allah je njima pripremio tešku patnju, jer je, zaista, ružno ono što rade: (58/15)

zaklanjaju se iza zakletvi svojih, pa odvraćaju od Allahova puta; njih čeka sramna kazna (58/16).

Ni bogatstva njihova ni djeca njihova im nimalo neće pomoći kod Allaha, oni će biti stanovnici u vatri, u kojoj će vječno boraviti (58/17).

Na Dan u koji ih Allah sve oživi oni će se Njemu zaklinjati, kao što se vama zaklinju, misleći da će im to nešto koristiti. Oni su, doista, pravi lažljivci (58/18).

Njima je ovladao šejtan i učinio da zaborave na Allaha. Oni su na šejtanovoj strani, a oni na šejtanovoj strani će sigurno nastradati (58/19).

Ova snažna kampanja protiv licemjera koji prijateljuju s ljudima na koje se Allah rasrdio - a to su Židovi - ukazuje na to da su oni predaleko otišli u spletkarenju protiv muslimana kujući zavjeru protiv njih zajedno sa njihovim najžešćim neprijateljima; kao što ukazuje na to da je vlast islama ojačala tako da su je se bojali licemjeri pa su bili prinudeni - kada bi ih Allahov Poslanik i vjernici suočili sa onim što Allah otkriva od njihovih

spletkarenja i zavjera - da se lažno zaklinju kako bi porekli zavjere i riječi koje im se pripisuju. Oni su znali da lažu u svojim zakletvama, ali su se njima štitili od kazne koju su očekivali zbog njihovih smicalica koje se razotkrivaju: *zaklanjaju se iza zakletvi svojih* (58/16), tj. uzimaju ih kao zaštitu. Na taj način nastavljaju sa svojim smicalicama s ciljem odvraćanja od Allahova puta...

Allah im više puta upućuje prijetnje u ovim ajetima: *Allah je njima pripremio tešku patnju, jer je, zaista, ružno ono što rade* (58/15), *njih čeka sramna kazna* (58/16). *Ni bogatstva njihova ni djeca njihova im nimalo neće pomoći kod Allaha, oni će biti stanovnici u vatri, u kojoj će vječno boraviti* (58/17).

Prikazuje njihov prizor na Sudnjem danu u ponižavajućem i sramnom stanju, dok se zaklinju Allahu kao što se zaklinjaše ljudima: *Na Dan u koji ih Allah sve oživi oni će se Njemu zaklinjati, kao što se vama zaklinju* (58/18), što ukazuje da je licemjerje ukorijenjeno u njihovim bićima tako da ih čak prati i na Sudnjem danu, u prisustvu veličanstvenog Allaha, koji zna skrivenosti srca i tajne grudi: *misleći da će im to nešto koristiti* (58/18). Oni su u praznom, ne mogu se osloniti ninašta!

Obilježava ih ukorijenjenom, postojanom laži: *Oni su, doista, pravi lažljivci* (58/18).

Zatim otkriva uzrok ovog njihovog stanja. *Njima je ovladao šejtan i učinio da zaborave na Allaha* (58/19). Srce koje zaboravi sjećati se Allaha kvari se i predaje se zlu: *Oni su na šejtanovoj strani* (58/19) - isključivo šejtanovoj, pod čijom zastavom stoje, u čije ime rade i čije ciljeve realiziraju. To je čisto zlo koje vodi čistom gubitku: *a oni na šejtanovoj strani će sigurno nastradati* (58/19).

To je žestoka i silovita kampanja, adekvatna zlu, nevolji i smutnji koju su oni planirali muslimanima sa njihovim lukavim neprijateljima, a umirujuća za srca muslimana. Uzvišeni Allah vodi ovu njihovu kampanju protiv njihovih skrivenih neprijatelja ispred njih.

* * *

Pošto se ovi licemjeri priklanjaše Židovima osjećajući da oni predstavljaju respektabilnu snagu, tražeći od njih pomoć i savjet, Allah im

minira nadu u njih potvrđujući da je on odredio Svojim neprijateljima poniženje i poraz, a Sebi i Svome Poslaniku pobjedu i nadmoć:

Oni koji se suprotstavljaju Allahu i Poslaniku Njegovu biće, sigurno, najgore poniženi. Allah je zapisao: "Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti!" - Allah je, zaista, moćan i silan (58/20-21). Ovo je istinito Allahovo obećanje koje se ostvarilo i koje se neizostavno ostvaruje uprkos vanjskom okruženju koje je suprotno ovom istinitom obećanju, kako to ponekad izgleda.

Doista se desilo da su iman i tevhid nadvladali nevjerovanje i politeizam. Vjerovanje u Allaha se ustabililo na Zemlji i čovječanstvo mu se priklonilo nakon svih prepreka politeizma i paganizma koje mu stajaše na putu i nakon dugotrajne borbe protiv nevjerovanja, politeizma i bezbožništva. Iako ima perioda u kojima se vraća bezbožništvo ili politeizam na scenu u nekim dijelovima Zemlje, kao što se sada dešava u ateističkim i paganskim državama, verovanje u Allaha ostaje dominantno u cjelini. Osim toga, perodi ateizma i paganstva idu sigurnom nestanku jer nisu pogodni za trajanje. Čovječanstvo svakim danom otkriva nove dokaze koji upućuju ka vjerovanju u Allaha i učvršćenju imana i tevhida.

Vjernik se odnosi prema Allahovom obećanju kao realnoj činjenici. Ako neznatna stvarnost u ograničenom pokoljenju ili u ograničenom području nije u skladu sa tom činjenicom, onda je ta stvarnost nestajuća neistina koja postoji neko vrijeme na zemlji iz posebog razloga. Možda je to animiranje i pobuđivanje imana radi realizacije Allahovog obećanja u njegovom zacrtanom vremenu.

Kada čovjek danas promatra strašni rat koji su poveli neprijatelji imana protiv vjernika u njegovim razornim oblicima poput mučenja, pritiska, spletkarenja svim vrstama spletki tokom dugotrajnih perioda, a u nekim od njih je žestina kampanje protiv vjernika dostigla takav nivo da su ubijani, protjerivani, mučeni, oduzimana im je imovina i usmjeravane protiv njih sve vrste kažnjavnja, a iman je opet ostao u srcima vjernika štiteći ih od sloma i štiteći njihove narode od gubitka njihova identiteta i utapanja u agresorske narode i od njihova povinjavanja gruboj sili, dok je ne unište i razbiju, kada čovjek promatra ovu stvarnost kroz dugi period, nalazi potvrdu riječi Uzvišenog Allaha. Nalazi je u samoj stvarnosti bez potrebe za dugim čekanjem!

U svakom slučaju, neka vjernik nema sumnje da je Allahovo obećanje postojeća činjenica koja će neizostavno izaći na vidjelo, da su oni

koji se suprotstavljaju Allahu i Njegovom Poslaniku poraženi, da su Allah i Poslanik Njegov pobjednici i da je to doista tako i da će tako i biti. Neka vanjsko okruženje bude mimo ovoga kakvo jeste!

* * *

Na kraju dolazi nepromjenljivo načelo kojeg se drže vjernici, ili precizna vaga vjerovanja u dušama: *Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni, bili, očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani će sigurno uspjeti* (58/22).

To je potpuno odmjeravanje između Allahove i šejtanove stranke, definitivno priklanjanje odabranoj strani, oslobađanje od svake prepreke i svakog primamljivača i vezivanje jedinstvenom vezom za jedno uže.

Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju (58/22).

Allah nije dao čovjeku dva srca u njegovim grudima. Čovjek ne može u jednom srcu spojiti između dvije ljubavi: ljubavi prema Allahu i Njegovom Poslaniku i ljubavi prema neprijateljima Allaha i Njegova Poslanika. Ili vjerovanje ili nevjerovanje. A oboje se ne mogu spojiti.

...makar im oni, bili, očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi (58/22).

Ove veze krvi i rodbinstva kidaju se kod granice imana. Moguće ih je uvažavati ako ne postoji suprotstavljanje i sukob između dvije strane: one pod Allahovom zastavom i one pod šejtanovom zastavom. Lijepo ophođenje prema roditeljima politeistima naređeno je u slučaju da ne postoji rat između Allahove i šejtanove stranke. Međutim, ako postoji suprotstavljanje, sukobljavanje, rat i sporenje, kidaju se te veze koje nisu povezane jednom sponom i jednim užetom. Ebu Ubejda je ubio svoga oca u Bitki na Bedru. Ebu Bekr es-Siddik je namjeravao ubiti svog sina Abdurrahmana. Mus'ab ibni Umejr je ubio svoga brata Ubejda ibni

Umejra. Omer, Hamza, Alija, Ubejda i Haris su ubili svoje rođake i pripadnike porodice odbacujući veze krvi i rodbinstva, a prihvatajući vezu ne temelju vjere i vjerovanja. Ovo je bio najviši stepen do kojeg se uspelo shvatanje veza i vrijednosti shodno Allahovoj vagi:

Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio (58/22).

Ono je učvršćeno u njihovim srcima Allahovom rukom, zapisano u njihovim grudima desnicom Milostivog pa zato ne iščezava, ne nestaje, ne gasi se i nema nejasnoće u njemu:

... i svjetlom Svojim ih osnažio (58/22).

Nije moguće da iskaže ovakvu čvrstinu osim pomoću Allahove svjetlosti; nije moguće da njihova srca sijaju ovim duhom osim pomoću ovog Duha koji ih podupire snagom i zračenjem i povezuje ih sa izvorom snage i zračenja:

... i On će ih uvesti u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu (58/22).

Kao nagrada za njihovo odbacivanje svake veze i spone na zemlji i izbacivanje iz njihovih srca svih njenih prolaznih dobara:

Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime (58/22).

Ovo je svijetla, ugodna i mirna slika koja ocrtava stanje ovih vjernika, na visokom i uzvišenom mjestu, u atmosferi zadovoljstva i mirnoće. Njihov Gospodar je zadovoljan njima, a i oni su zadovoljni svojim Gospodarem. Odvojili su se od svega i povezali su se s Njime, pa ih je On primio u Svoje okrilje, napravio im mjesto u Svojoj blizini i dao im do znanja da je zadovoljan njima. I oni su zadovoljni, zadovoljne su njihove duše ovom blizinom, prijazno se osjećaju u njoj i smireno:

Oni su na Allahovoj strani (58/22).

Oni su Njegova stranka, okupljena pod Njegovim bajrakom, kreće se pod Njegovim zapovjedništvom, vođena je Njegovom Uputom, realizira Njegov program, čini na zemlji ono što je On naredio i zacrtao. Ona je Allahovo određenje.

... a oni na Allahovoj strani će sigurno uspjeti (58/22).

Ta ko bi onda uspio ako neće uspjeti odabrani Allahovi pomagači?

Tako se čovječanstvo dijeli u dvije stranke: Allahovu stranku i šejtanovu stranku. I pod dva bajraka: bajrak Istine i bajrak neistine. Ili je pojedinac u Allahovoj stranci, i tada stoji pod bajrakom Istine, ili je u šejtanovoj stranci, i tada stoji pod bajrakom neistine. To su dva odvojena stroja koja se ne miješaju i ne stapaju.

Ni krvna ni tazbinska veza, ni porodica ni rodbina, ni domovina ni rasa, ni šovinizam ni nacionalizam, već vjerovanje i samo vjerovanje. Ko se prikloni Allahovoj stranci i stane pod bajrak Istine, on i svi koji stoje pod ovim bajrakom su braća uime Allaha. Različite su njihove boje i domovine, različita su njihova plemena i porodice, ali ih veže spona koja spaja Allahovu stranku, pa se sve razlike tope pod jednim bajrakom. A onaj kojim je šejtan ovladao pa stane pod bajrak neistine - nikakva spona ga neće povezati ni sa kim iz Allahove stranke. Ni zemlja, ni rasa, ni domovina, ni boja, ni pleme, ni krv, ni tazbinstvo. Presječena je prva veza na kojoj počivaju ove veze pa su presječene sve ove veze skupa.

* * *

Osim toga što ovaj ajet sugerira da je u muslimanskoj zajednici bilo onih koje su vukle veze krvi i rodbinstva, draži interesa i prijateljstva, što ovaj ajet i liječi u dušama, ustanovljujući kriterij imana sa ovakvom čvrstom odlučnošću i definitivnim uporeďivanjem, on istodobno iscrtava sliku grupe koja je takoďer postojala u muslimanskoj zajednici kroz slučaj onih koji su se oslobodili, izdvojili i stigli do tog stepena.

Ova slika je najprikladniji završetak sure koja je počela odslikavanjem Allahove zaštite i pažnje prema ovoj zajednici kroz slučaj siromašne žene koju je Allah čuo dok je raspravljala sa Njegovim Poslanikom (alejhi's-selam) u vezi sa njenim slučajem i slučajem njenog muža.

Isključivo usmjerenje Allahu koji pazi ovu zajednicu ovakvom pažnjom prirodan je odgovor. Opredjeljujuće uporeďivanje izmeďu Allahove stranke i šejtanove stranke takva je stvar da drugačije ne bi priličilo Ummetu kojeg je Allah odabrao za kosmičku ulogu kojom ga je zadužio.

* * *

سُورَةُ الحَشْرِ مَدَنِيَّة
وآياتها ٢٤

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ، وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ * هُوَ ٱلَّذِي أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ ، مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا ، وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ ٱللَّهِ ، فَأَتَاهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا ، وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ ، يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي ٱلْمُؤْمِنِينَ ، فَٱعْتَبِرُوا يَا أُولِي ٱلْأَبْصَارِ * وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي ٱلدُّنْيَا ، وَلَهُمْ فِي ٱلْآخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ * ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا ٱللَّهَ وَرَسُولَهُ ، وَمَنْ يُشَاقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ .

« مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِيَ ٱلْفَاسِقِينَ * وَمَا أَفَاءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ ، وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ ، وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * مَا أَفَاءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَامَىٰ وَٱلْمَسَاكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ، كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ ؛ وَمَا آتَاكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَٱنْتَهُوا ، وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ * لِلْفُقَرَاءِ ٱلْمُهَاجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَانًا ، وَيَنْصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُ ، أُولَٰئِكَ هُمُ ٱلصَّادِقُونَ * وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُوا ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ ، وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا ، وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ

خَصَاصَةٌ ، وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ * وَالَّذِينَ جَاءُوا مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ : رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ ، وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ : لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا ، وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ ، وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ * لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ ، وَلَئِن قُوتِلُوا لَا يَنصُرُونَهُمْ وَلَئِن نَّصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ * لَأَنتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِم مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ * لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن وَرَاءِ جُدُرٍ ، بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ ، تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ، ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ * كَمَثَلِ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَانِ : اكْفُرْ . فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ : إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ * فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ، وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ، وَاتَّقُوا اللَّهَ ، إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ * وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ ، أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ * لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ ، أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ .

« لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ، وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ * هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ * هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ * هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ ، لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ، يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ » .

SURA EL-HAŠR
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 24 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Allaha hvali sve što je na nebesima i što je na Zemlji, On je Silni i Mudri! (59/1).

On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste obdareni! (59/2)

Da nije bio već odredio da će biti protjerani, Allah bi ih još na ovom svijetu kaznio; ali, njih na onom svijetu čeka patnja u ognju (59/3)

zato što su se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljali; a onoga ko se Allahu suprotstavi Allah će, zaista, strahovito kazniti (59/4).

To što ste neke palme posjekli ili ih da uspravno stoje ostavili - Allahovom voljom ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi (59/5).

A vi niste kasom tjerali ni konje ni kamile radi onoga što je Allah od njih, kao plijen, darovao Poslaniku Svome, nego, Allah prepušta vlast poslanicima Svojim nad onima nad kojima On hoće, Allah sve može (59/6).

Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjima njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima - da ne bi prelazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših; ono što vam Poslanik kao nagradu da to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite, i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava (59/7)

i siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu, i Allaha i Poslanika Njegova pomognu, - to su, zaista, pravi vjernici -, (59/8)

i onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili; oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim

nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se uščuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti (59/9).

Oni koji poslije njih dolaze - govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!" (59/10).

Zar ne vidiš kako licemjeri govore svojim prijateljima, sljedbenicima Knjige koji ne vjeruju: "Ako budete protjerani, mi ćemo sigurno s vama poći i kad se bude ticalo vas, nikada se nikome nećemo pokoriti; a ako budete napadnuti, sigurno ćemo vam u pomoć priteći", - a Allah je svjedok da su oni, zaista, lašci: (59/11)

ako bi bili protjerani, oni ne bi s njima pošli; ako bi bili napadnuti, oni im ne bi u pomoć pritekli; a ako bi im u pomoć pritekli, sigurno bi pobjegli, i oni bi bez pomoći ostali (59/12).

Oni se više boje vas nego Allaha, zato što su oni ljudi nerazumni (59/13).

Samo u utvrđenim gradovima ili iza zidina oni se protiv vas smiju skupno boriti. Oni su junaci u međusobnim borbama. Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena, zato što su oni ljudi koji nemaju pameti (59/14).

Slični su onima koji su, tu nedavno, svu pogubnost postupaka svojih iskusili - njih čeka nesnosna patnja; (59/15)

slični su šejtanu kad kažu čovjeku: "Budi nevjernik!" - pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: "Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!" (59/16)

Obojicu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike (59/17).

O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite (59/18).

I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave; to su pravi grešnici (59/19).

Nisu jednaki stanovnici džehennema i stanovnici dženneta; stanovnici dženneta će ono što žele postići (59/20).

Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo. Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili (59/21).

On je Allah - nema drugog boga osim Njega -, On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, On je Milostiv, Samilosni! (59/22)

On je Allah - nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj koji je bez nedostatka, Onaj koji svakog obezbjeđuje, Onaj koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi, Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim! (59/23)

On je Allah, Tvorac, Onaj koji iz ničega stvara, Onaj koji svemu daje oblik, On ima najljepša imena. Njega hvale oni na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri (59/24).

Ova sura je objavljena povodom slučaja Beni Nadir, jednog od židovskih plemena, četvrte godine po Hidžri. Opisuje kako se desio taj slučaj, zašto se desio, te ustrojavanja u islamskoj zajednici koja su uslijedila nakon njega. Kazuje o tome na poseban kur'anski način, osvrćući se na događaje i ustrojavanja, također, na način Kur'ana u odgajanju te Zajednice praktičnim odgojem kroz dogadaje, smjernice i pogovore.

Prije izlaganja samih kur'anskih tekstova u suri izložit ćemo dio onoga što spominju predanja o tom slučaju čijim povodom je sura i objavljena, kako bismo uočili odliku kur'anskog izlaganja i dimenzije njegovih ciljeva iza samih događaja povodom kojih se objavljuju tekstovi, odgovarajući u potpunosti zahtjevima događaja i zahvatajući iza i oko njih prostore šire i obuhvatnije od značenja tih događaja ograničenih vremenom i mjestom.

Slučaj Beni Nadira desio se početkom četvrte godine po Hidžri, poslije Bitke na Uhudu, a prije Bitke El-Ahzab. U vezi s tim spominje se da je Allahov Poslnaik (alejhi's-selam) otišao sa deseterícom najistaknutijih ashaba, među kojima su bili Ebu Bekr, Omer i Alija (neka je Allah njima zadovoljan), u mahalu Beni Nadira tražeći od njih učešće u plaćanju krvarine za dvije ubijene osobe, s obzirom na ugovor između njega i njih u početku njegova dolaska u Medinu. Židovi Beni Nadira primiše ga lijepo i s dobrodošlicom obećavajući mu izvršavanje svojih obaveza, planirajući istovremeno atentat na Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i njegovo društvo. On (alejhi's-selam) je sjedio uza zid jedne od njihovih kuća, pa neki od njih rekoše drugima: Nećete više naći ovog čovjeka u stanju poput ovog. Ko će se od vas uspeti na ovu kuću i baciti na njega kamen i

kutarisati nas od njega? Za taj posao se delegirao Amr ibni Džehhaš ibni Kab, rekavši: - Ja ću to uraditi. - Popeo se da baci na njega kamen kako je rekao. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) obaviješten je nadahnućem o izdaji koju spremaju Židovi, pa je ustao kao da želi nešto obaviti. I pošto se nije pojavljivao, oni koji su bili s njim smatrali su da se dugo zadržao, pa su izašli iz mahale raspitujući se za njega. Saznali su da je ušao u Medinu.

Allahov Poslanik (alejhi's-selam) naredio je pripremanje za rat protiv Beni Nadira zbog njihove očite izdaje i kršenja ugovora o sigurnosti između njega i njih. Ovome je prethodila bezočna pogrda Kaba ibni Ešrefa iz Beni Nadira, u rugalici kojom ismijava Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i huška neprijatelje protiv njega, kao i govorokanja da su Kab i grupa ljudi iz Beni Nadira stupili u kontakt sa nevjernicima iz Kurejša, s ciljem kovanja zavjere, saveza i urote protiv Vjerovjesnika (alejhi's-selam), uprkos postojanja ugovora između njih i njega, što je i ponukalo Allahova Poslanika (alejhi's-selam) da dozvoli Muhammedu ibni Meslemi da ubije Ka'ba ibni Ešrefa, pa ga je on ubio.

I pošto je zavjera protiv Allahova Poslanika (alejhi's-selam) pripremana u mahali Beni Nadira, nije preostalo drugo nego odbaciti ugovor s njima shodno islamskom pravilu: *Čim primijetiš vjerolomstvo nekog plemena, i ti njemu isto tako otkaži ugovor - Allah uistinu ne voli vjerolomnike* (8/58). Allahov Poslanik (alejhi's-selam) izvršio je pripremu, opkolio mahalu Beni Nadir, davši im rok od tri dana, neki kažu deset, da napuste njegov komšiluk i evakuiraju se iz mahale uz pravo da ponesu sa sobom svoj imetak i odrede opunomoćenike za svoje bašče i njive. Međutim, licemjeri u Medini, na čijem čelu je bio Abdullah ibni Ubejj ibni Selul, glava licemjerstva, poslali su im poruku podstičući ih na odbijanje i pružanje otpora. Rekli su im: Budite čvrsti i ne dajte se, mi vas nećemo predati, ako budete napadnuti, sigurno ćemo vam upomoć priteći, a ako budete protjerani, mi ćemo, sigurno, s vama poći.

Uzvišeni Allah kaže: *Zar ne vidiš kako licemjeri govore svojim prijateljima, sljedbenicima Knjige koji ne vjeruju: "Ako budete protjerani, mi ćemo sigurno s vama poći i kad se bude ticalo vas, nikada se nikome nećemo pokoriti; a ako budete napadnuti, sigurno ćemo vam u pomoć priteći", - a Allah je svjedok da su oni, zaista, lašci: ako bi bili protjerani, oni ne bi s njima pošli; ako bi bili napadnuti, oni im ne bi u pomoć pritekli; a ako bi im u pomoć pritekli, sigurno bi pobjegli, i oni bi bez pomoći ostali. Oni se više boje vas nego Allaha, zato što su oni ljudi nerazumni* (59/11-13).

Židovi su se utvrdili u zidinama, pa je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) naredio da se posijeku i spale njihove palme. Tada su oni povikali:

Muhammede, bio si zabranjivao nered i kritikovao onog ko ga je činio. Pa šta je to onda sječa palmi i njihovo spaljivanje? - Kao odgovor njima objavljene su riječi Uzvišenog: *To što ste neke palme posjekli ili ih da uspravno stoje ostavili - Allahovom voljom ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi* (59/5).

I kada je opsada dostigla dvadeset i šestu noć, Židovi su izgubili nadu u iskrenost obećanja koje su im dali licemjeri. Allah je u njihova srca ulio strah, pa su zatražili od Allahova Poslanika (alejhi's-selam) da ih evakuiše i sačuva njihove živote, kao što je ranije izvršena evakuacija Benu Kajnukaa (već smo spomenuli njen povod i okolnosti u komentaru sure El-Ahzab u 21. džuzu),[4] a da zauzvrat mogu uzeti svoju imovinu, ono što mogu ponijeti na devi, osim oružja. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) prihvatio je njihovu ponudu i oni su ponijeli od svoje imovine ono što su mogli natovariti na deve. Neki od njih bi rušio svoju kuću skidajući dasku sa vrata i tovareći je na leđa deve, ili bi je uništavao tako da ne padne u ruke muslimana. Muslimani su već bili porušili i uništili neke zidove koji su poslužili kao utvrde za vrijeme opsade.

Allah o ovome u suri kaže: *On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste obdareni! Da nije bio već odredio da će biti protjerani, Allah bi ih još na ovom svijetu kaznio; ali, njih na onom svijetu čeka patnja u ognju zato što su se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljali; a onoga ko se Allahu suprotstavi Allah će, zaista, strahovito kazniti* (59/2-4).

Neki od njih su otišli u Hajber, a neki se zaputiše u Šam. Od njihovih velikodostojnika koji su se zaputili u Hajber bili su: Selem ibni Ubejj Hakik, Kinana ibni Rebi' ibni Ubejj Hakik i Hujej ibni Ahtab, koji se spominju nakon toga kao oni koji su huškali idolopoklonike protiv muslimana u pohodu Ahzab i okršaju sa Benu Kurejzom (u suri El-Ahzab), a neki se spominju, također, prilikom oslobađanja Hajbera (u suri el-Feth).

Imovina Beni Nadira je, kao čist plijen, pripala isključivo Allahu i Njegovu Poslaniku, jer muslimani nisu radi njega tjerali kasom ni konje ni deve, pa ga je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) podijelio samo muhadžirima, a ne i ensarijama, osim dvojici siromašnih ljudi među njima,

[4] *U okrilju Kur'ana 21,* str. 184-191

Sehlu ibni Hunejfu i Ebu Dudžaneu Simaku ibni Haršeu. Zato što muhadžiri nisu imali imovine nakon one koju su ostavili u Mekki i koje su se odrekli u cijelosti zarad svoje vjere. Ensarije su ih primili u svoje kuće dajući im dio svoje imovine uz visoku velikodušnost, iskreno bratstvo i nevjerovatni altruizam. I pošto se ukazala ova prilika, Allahov Poslanik (alejhi's-selam) požurio je uspostaviti normalne prilike u islamskom društvu, kako bi i siromasi imali svoj imetak i kako on ne bi kolao samo među bogatašima. Ensarijama nije dao ništa osim dvojici siromaha koji su ga zaslužili radi svog siromaštva.

Neki od njih su prigovorili u vezi sa imovinom Beni Nadira, a najvjerovatnije su to bili licemjeri, pa je Uzvišeni obznanio: *A vi niste kasom tjerali ni konje ni kamile radi onoga što je Allah od njih, kao plijen, darovao Poslaniku Svome, nego, Allah prepušta vlast poslanicima Svojim nad onima nad kojima On hoće, Allah sve može* (59/6).

Allahov Poslanik reče ensarijama: "Ako hoćete, podijelite sa muhadžirima vaše imetke i kuće, pa učestvujte s njima u podjeli ovog plijena, a ako hoćete, neka vama ostanu vaše kuće i vaša imovina, ali vam neće biti dodijeljeno ništa od plijena." Ensarije rekoše: "Dat ćemo im od naše imovine i naših kuća, a odričemo se plijena u njihovu korist i nećemo ga dijeliti s njima."

O ovome su objavljene riječi Uzvišenog: ... *i siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu, i Allaha i Poslanika Njegova pomognu, - to su, zaista, pravi vjernici -, i onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili; oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se uščuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti* (59/8-9).

* * *

Ovo je taj slučaj povodom kojeg je objavljena ova sura i na kojeg se odnose njeni tekstovi uključujući i završnicu sure u kojem se govor usmjerava vjernicima koji su bili svjedoci ovog slučaja i koji znaju za njega nakon toga, na način Kur'ana u odgajanju duša putem događaja, osvrta na njih i njihovog vezivanja za velike, univerzalne istine. A potom i posljednji

odjek u suri sa spominjanjem svojstava Allaha koji poziva vjernike i obraća im se ovim Kur'anom; to su djelotvorna svojstva u ovom Kosmosu; i na osnovi razumijevanja njihove suštine počiva svjesno, razumno i očevidno vjerovanje.

Sura započinje i završava veličanjem Allaha kojem pripada sve što postoji na nebesima i na Zemlji; On je Silni i Mudri. Tako su početak i kraj usklađeni sa temom sure i sa pozivanjem vjernika bogobojaznosti, skrušenosti i razmišljanju o mudrom Allahovom određivanju.

Sada idemo sa kur'anskim tekstovima da vidimo kako oni slikaju događaje i kako odgajaju duše ovim događajima.

* * *

Allaha hvali sve što je na nebesima i što je na Zemlji, On je Silni i Mudri! (59/1).

Ovom istinom, koja se desila i blistala, istinom veličanja svega što je na nebesima i na Zemlji Allaha i njihovog okretanja Njemu sa slavljenjem i hvaljenjem započinje sura koja kazuje o Allahovom protjerivanju onih sljedbenika Knjige koji nisu vjerovali iz njihovih domova i darovanju tih domova vjernicima koji Ga slave zahvaljujući Mu i veličajući Njegova lijepa imena. *On je Silni i Mudri!* (59/1)- Snažni i Sposobni da pomogne Svojim prijateljima i samelje Svoje neprijatelje. Mudri u Svom planiranju i određivanju.

* * *

Potom kazuje vijest o događaju povodom kojeg je objavljena sura:

On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste obdareni! Da nije bio već odredio da će biti protjerani, Allah bi ih još na ovom svijetu kaznio; ali, njih na onom svijetu

čeka patnja u ognju zato što su se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljali; a onoga ko se Allahu suprotstavi Allah će, zaista, strahovito kazniti (59/2-4).

Na osnovu ovih ajeta znamo da je Allah onaj koji je, prilikom prvog progonstva iz domova njihovih, protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Allah je taj koji čini sve. Međutim, forma izražavanja utvrđuje ovu istinu u izravnoj slici koja proizvodi dojam u osjećanju da je Allah poduzeo ovaj progon bez zastora na Njegovoj moći u vidu ljudskog djela. Protjerao je protjerane u zemlju iz koje će biti proživljeni pa im nema povratka u zemlju iz koje su protjerani.

Sura potvrđuje izravno Allahovo djelovanje u njihovom protjerivanju i sprovođenju slijedećim dijelom ajeta:

Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti (59/2).

Niti vi očekivaste njihov odlazak, niti su oni pretpostavljali da će se to dogoditi. Bili su moćni i zaštićeni u svojim utvrdama tako da ni vi niste očekivali da ćete ih protjerati iz njih kao što su protjerani. A i njih je obmanula ova zaštita pa su zaboravili Allahovu snagu koju ne mogu odvratiti utvrde:

... ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio (59/2).

Došla im je iz njihove unutrašnjosti. Ne iz unutrašnjosti utvrda. Došla im je iz njihovih srca. On je u njih ubacio strah, pa su otvrili svoje utvrde vlastitim rukama. Pokazao im je da oni ne vladaju samim sobom, da ne upravljaju svojim srcima i da se ne mogu oduprijeti Allahu svojom voljom i odlučnošću, a kamoli da Mu se odupru svojim građevinama i utvrdama. Na sve su računali osim da im napad dođe iz unutrašnjosti njihovih bića. Nisu računali na ovu stranu s koje im je Allah došao. Tako je to kada Allah nešto hoće. Prilazi mu kako zna i kako je odredio, a On zna sve i može sve. Onda nema potrebe za razlogom niti za sredstvom koje ljudi spoznaju i pretpostavljaju. Razlog je uvijek prisutan, a sredstvo pripremljeno. I uzrok i posljedica su Njegov proizvod, i sredstvo i cilj Njegova kreacija,neće Mu izmaći ni uzrok ni posljedica, niti će Mu biti nedostupno sredstvo ni cilj; On je Silni i Mudri.

Utvrdili su se oni sljedbenici Knjige koji nisu vjerovali svojim tvrđavama pa im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio. Zaštitu su potražili u svojim kućama i domovima, pa

ih je Allah okrenuo protiv ovih kuća i domova, te su ih vlastitim rukama rušili, a i vjernicima su omogućili da ih poruše:

...vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili (59/2).

Ovim završava kazivanje o onome što se desilo onim sljedbenicima Knjige koji nisu vjerovali u toj sugestivnoj slici i ovom slikovitom pokretu. Uzvišeni Allah dolazi im iza njihovih utvrda i one se urušavaju njihovim vlastitim djelovanjem, a zatim to pojačavaju rušeći ih vlastitim rukama i rukama vjernika. Ovdje dolazi prvi osvrt u sjeni ove slike i na odjek ovog kretanja:

Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste obdareni! (59/2).

To je poziv koji dolazi na pravom mjestu i u pravo vrijeme. Srca su im pripremljena za savjet i otvorena za pouku.

Slijedeći ajet utvrđuje da ih Allahova volja da ih kazni ne oslobađa ni u kojem slučaju kazne koja ih pogađa na ovom svijetu, mimo onoga što ih očekuje na onom svijetu:

Da nije bio već odredio da će biti protjerani, Allah bi ih još na ovom svijetu kaznio; ali, njih na onom svijetu čeka patnja u ognju (59/3).

Određeno je da će ih sustići Allahova kazna, na ovaj način koji se desio ili na neki drugi način. Da Allah nije izabrao njihovo protjerivanje, kaznio bi ih drugom kaznom mimo džehennemske kazne koja ih tamo čeka. Zaslužili su Allahovu kaznu u jednom od njenih oblika u svakom slučaju.

... zato što su se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljali; a onoga ko se Allahu suprotstavi Allah će, zaista, strahovito kazniti (59/4).

El-Muškkatu - suprotstavljanje znači da su se opredijelili za stranu koja nije Allahova, pravac koji nije Njegov. Allah je učinio Svoju stranu stranom Svoga Poslanika opisujući razlog njihovog zasluživanja kazne u početku ajeta. Stoga se zadovoljava spominjanjem njihove moći da se suprotstave samo Allahu na kraju ajeta, jer ono obuhvata suprotstavljanje Poslaniku i podrazumijeva ga. Zatim, neka opomenuti stanu na stranu pred Allahom Uzvišenim, a to je pozicija koja predstavlja ružnu osionost, kada stvorenja stoje pred Stvoriteljem i suprotstavljaju Mu se. To je, također, zastrašujuća pozicija; ova slabašna, nemoćna stvorenja izlažu se Allahovoj srdžbi i kazni. A On žestoko kažnjava.

Tako se u srcima stabilizira istina o sudbinama onih koji se suprotstavljaju Allahu u svakoj zemlji i svakom vremenu. Kroz sudbinu onih sljedbenika Knjige koji nisu vjerovali i kroz kaznu koju su zaslužili.

Ne promiče nam da zapazimo imenovanje Židova Beni Nadira u Kur'anu kao onih sljedbenika Knjige *koji nisu vjerovali* (59/2) i ponavljanje ovog svojstva u suri. To je istina, jer oni nisu vjerovali u Allahovu vjeru u njenoj najuzvišenijoj formi s kojom je došao Muhammed (alejhi's-selam), a koju su Židovi iščekivali i nadali joj se. Spominjanje ovog svojstva nosi istodobno proglas radi njihovog primjernog kažnjavanja, kao što puni osjećanja muslimana prema njima duhovnim punjenjem koje ih smiruje u pogledu onoga što su učinili s njima i patnje i kazne koja ih je zadesila putem njihovih ruku. Spominjanje ove istine je ciljano.

* * *

Potom sura umiruje vjernike ispravnošću onoga što su učinili sa onima koji nisu vjerovali i koji su se suprotstavljali Allahu i Poslaniku Njegovu u pogledu sječe i spaljivanja njihovih palmi ili ostavljanja tih palmi uspravnim, i pojašnjenja Allahove presude o tome. U srca nekih vjernika već je ušla neka sumnja u vezi s tim:

To što ste neke palme posjekli ili ih da uspravno stoje ostavili - Allahovom voljom ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi (59/5). *El-Line* je kvalitetna palma ili dobra vrsta palme poznata tadašnjim Arapima. Muslimani su posjekli neke palme Židova, a neke su ostavili pa su u grudima svojim osjetili nelagodu i zbog djela i zbog ostavljanja. A bilo im je zabranjeno, prije ovog slučaja i poslije njega, da rade ovako nešto, pa je za ovaj izuzetak bilo potrebno posebno pojašnjenje koje će umiriti srca. Došlo im je ovo pojašnjenje koje veže činjenje i ostavljanje za Allahovu volju. On je Svojom rukom vodio ovaj slučaj, htio je njime ono što je htio, realizirao je u njima ono što je odredio. I sve što se desilo od toga bilo je Njegovom dozvolom. Želio je time da ponizi nevjernike. Sječa palmi ponižava ih žalom zbog njihove sječe, a njihovo ostavljanje ponižava ih žalom zbog njihova gubitka. Allhova volja stoji iza ovog i iza onog, bez razlike.

Time se smiruju potištena srca vjernika, grudi im se oslobađaju od onoga što ih je tištilo čvrsto vjerujući da je Allah ovo htio i da je On

djelovao. A Allah čini ono što hoće. Oni su bili samo sredstvo realizacije onoga što je On htio.

* * *

Druga cjelina sure utvrđuje propis o plijenu koji je Allah darovao Svome Poslaniku u ovoj bitki i njoj sličnim u kojima muslimani nisu ratovali ni boj vodili, tj. bitkama koje je Allahova ruka otvoreno i izravno vodila bez zastora u vidu stvorenja, poput ove bitke:

A vi niste kasom tjerali ni konje ni kamile radi onoga što je Allah od njih, kao plijen, darovao Poslaniku Svome, nego Allah prepušta vlast poslanicima Svojim nad onima nad kojima On hoće, Allah sve može (59/6).

Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjima njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima - da ne bi prelazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših; ono što vam Poslanik kao nagradu da to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite, i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava (59/7)

i siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu, i Allaha i Poslanika Njegova pomognu, - to su, zaista, pravi vjernici -, (59/8)

i onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili; oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se uščuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti (59/9).

Oni koji poslije njih dolaze - govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!" (59/10).

Ovi ajeti koji objašnjavaju Allahov propis o ovoj žurbi i ostalom, sadrže istodobno opis muslimanske zajednice u to vrijeme. Kao što utvrđuju prirodu islamskog ummeta tokom niza stoljeća i njegove istaknute osobenosti pomoću kojih održava unutrašnju koheziju i međusobnu povezanost kroz vrijeme, tako da u njemu nema odvajanja

generacije od generacije, naroda od naroda, duše od duše tokom dugog vremena, među smjenjujućim generacijama u svim dijelovima Zemlje. To je ogromna, velika istina pred kojom treba dugo stajati s dubokim razmišljanjem:

A vi niste kasom tjerali ni konje ni kamile radi onoga što je Allah od njih, kao plijen, darovao Poslaniku Svome, nego, Allah prepušta vlast poslanicima Svojim nad onima nad kojima On hoće, Allah sve može (59/6).

El-Iidžaf znači trk i žurba. *Er-Rikab* znači deve. Ajet podsjeća muslimane da oni nisu potjerali kasom konje ni požurili deve radi ovog plijena koji su za sobom ostavili pripadnici plemena Benu Nadir. Stoga se na njega ne odnosi propis o ratnom plijenu prema kojem im Allah dodjeljuje njegove četiri petine, dok samo jedna njegova petina pripada Allahu i Njegovu Poslaniku, bližnjima njegovim, siročadima, siromasima i putnicima - namjernicima, kao što je Allah propisao povodom ratnog plijena osvojenog prilikom velike Bitke na Bedru. Propis za ovaj plijen je da on u cijelosti pripada Allahu, Poslaniku, bližnjima, siročadima, siromasima i putnicima - namjernicima. Poslanik (alejhi's-selam) raspolaže njime u cijelosti za ove namjene. Bližnji, spomenuti u ova dva ajeta, rodbina su Allahova Poslanika (alejhi's-selam). S obzirom da im nije dozvoljeno uzimanje sadake, pa nemaju udjela u zekjatu i s obzirom da se Vjerovjesnik ne naslijeđuje pa njegovoj rodbini ne pripada ništa od njegova imetka, a među njima ima i siromaha[5] bez prihoda, dao im je udio u petini ratnog plijena, kao što im je dao udio u ovom plijenu i njemu sličnim. Što se tiče ostalih kategorija i namjena, njihov slučaj je poznat. Poslanik (alejhi's-selam) o tome odlučuje.

Ovo je propis o plijenu kojeg objašnjavaju ajeti, ali se oni ne ograničavaju na propis i njegov bliski razlog, već otvaraju srca ka drugoj velikoj istini: *nego, Allah prepušta vlast poslanicima Svojim nad onima nad kojima On hoće (59/6).* To je Allahovo određenje. Oni su dio ovog određenja kojeg Allah usmjerava na koga On hoće. *Allah sve može (59/6).*

Ovim se sudbina Poslanika veže za izravno Allahovo određenje, određuje se njihovo mjesto u rotirajućem kotaču određenja i razjašnjava se da su oni, premda su ljudi, povezani sa Allahovom voljom i htijenjem specijalnom vezom koja im daje određenu ulogu u realizaciji Allahova

[5] Postoji spor među pravnicima da li siromašni od rodbine Poslanika (alejhi's-selam) imaju pravo na ovo ili svi siromasi. Pretežnije je da se odnosi na sve njih.

određenja na Zemlji vezanog za njih, njihove postupke i kretanja na ovoj Zemlji. Allah je taj koji djeluje iza svega toga. A On sve može.

Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjima njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima - da ne bi prelazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših; ono što vam Poslanik kao nagradu da to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite, i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava (59/7)

Ovaj ajet objašnjava propis koji smo prethodno podrobno spomenuli, a zatim obrazlaže ovu podjelu ustanovljavajući jedno od velikih načela ekonomske i socijalne organizacije islamskog društva: - *da ne bi prelazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših* (59/7). Kao što ustanovljava veliko načelo ustavnog uređenja islamskog društva: *ono što vam Poslanik kao nagradu da to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite* (59/7).

Mada se ova dva načela spominju u povodu ovog plijena i njegove raspodjele, ona prevazilaze ovaj konkretni slučaj, protežući se na mnogobrojne dimenzije osnova islamskog društvenog uređenja.

Prvo načelo, načelo ekonomskog uređenja, predstavlja značajan aspekt osnova islamske teorije. Individualno se vlasništvo priznaje u ovoj teoriji, ali je ono ograničeno ovim načelom. Načelo da imetak ne kruži među bogatašima i da ne postoji prepreka njegovom kruženju među siromasima. Svako stanje koje vodi k tome da imovina prelazi samo iz ruku u ruke bogataša je stanje koje je suprotno islamskoj ekonomskoj teoriji, kao što je suprotno cilju društvenog uređenja u cjelini. Sve transakcije i imovinskopravni odnosi u islamksom društvu moraju biti utvrđeni tako da ne kreiraju ovo stanje ili ga zadržavaju ako postoji.

Islam je svoj sistem doista postavio na temelju ovog načela. Propisao je obavezu davanja zekjata Odredio je godišnje 2,5% zekjata na glavnicu novčanih sredstava, 10% ili 5% zekjata na sve poljoprivredne proizvode i odgovarajući iznos tom iznosu kada je u pitanju stočno blago. Odredio je zekjat na *rikaz,* a to su riznice u zemlji poput onog na novčana sredstva, a to su veliki postoci. Zatim je odredio četiri petine ratnog plijena borcima, siromašnim i bogatim, dočim je odredio ovaj plijen (*fej'*) u cijelosti siromasima. Učinio je svojim odabranim sistemom iznajmljivanja zemljišta *mazra'*[6] (napoličarstvo), tj. ortakluk u ostvarenom prihodu između

[6] Postoji spor o ovom pitanju, ali je pretežno mišljenje ovo koje smo spomenuli.

vlasnika zemlje i obrađivača. Dao je vrhovnom poglavaru islamske zemlje (imamu) pravo da uzme višak imovine bogataša i distribuira ga siromasima, te da može oporezovati imovinu imućnih ako je državna kasa prazna. Zabranio je monopol i kamatu, a to su dva glavna sredstva pomoću kojih imetak kruži među bogatašima.

U globalu, ustrojio je svoj ekonomski sitem u cijelosti tako da realizira ovo veliko načelo koje se smatra izvornim ograničenjem prava individualnog vlasništva pored drugih ograničenja.

Otuda islamski sistem dozvoljava individualno vlasništvo, ali on nije isto što i kapitalistički sistem, kao što kapitalizam nije preuzet iz tog sistema, jer kapitalistički sistem ne može ni u kom slučaju postojati bez kamate i monopola, već je to islamski sistem utemeljen od strane Mudrog i Obaviještenog. Nastao je zasebno, ide zasebno i ostao je do dana današnjeg zasebno kao jedinstven sistem uravnoteženih strana, izbalansiranih prava i dužnosti, usklađen poput usklađenosti cjelokupnog Kosmosa. Od kada je ustanovljen od strane Stvoritelja Kosmosa, a Kosmos je usklađen i uravnotežen!

Drugo načelo, načelo preuzimanja šeriata iz jednog izvora: *ono što vam Poslanik kao nagradu da to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite (59/7)*, također predstavlja islamsku ustavnopravnu teoriju. Snaga zakona u islamu crpi se iz činjenice da je ovo zakonodavstvo od Poslanika (alejhi's-selam), sadržano u Kur'anu ili Sunnetu. Cjelokupni Ummet, uključujući i imama, nema pravo da proturiječi onome što je donio Poslanik. Ako ozakone ono što mu proturiječi, to zakonodavstvo nema ovu snagu, jer mu nedostaje prvi oslonac iz kojeg se crpi vlast. Ova teorija razlikuje se od svih ljudskih sekularnih teorija, uključujući i one koje čine društvo izvorom vlasti, u smislu da društvo može donositi za sebe zakone po svojoj volji, i sve što ozakoni ima snagu. Izvor vlasti u islamu je Allahov šeriat koji je donio Poslanik (alejhi's-selam), a Ummet se zasniva na ovom šeriatu, čuva ga i primjenjuje. Vladar (imam) je zastupnik Ummeta u tome. Prava Ummeta se svode na ovo; on ne može odstupiti od onoga što mu je dao Poslanik u bilo kojem zakonu.

Ukoliko nema zakonskih tekstova od Poslanika (alejhi's-selam) u pogledu nekog pitanja koje se pojavi u Zajednici, ona može pravno regulirati to pitanje na način koji nije u suprotnosti sa nekim od osnovnih principa koje je donio Poslanik. Ovo ne ruši tu teoriju već se nadograđuje na nju. Izvor bilo kojeg zakona jeste slijeđenje onoga što je ustanovio Poslanik ukoliko postoji zakonski tekst, a ukoliko ne postoji takav tekst,

onda da zakon ne bude u suprotnosti sa nekim od njegovih principa. Suverenitet Zajednice - a vladar je njen predstavnik - svodi se u okvire ovih granica. To je jedinstven sistem kome nije sličan nijedan od drugih sekularnih sistema koje je upoznalo čovječanstvo. To je sistem koji povezuje zakone za ljude sa zakonitošću cjelokupnog Kosmosa, usklađujući između zakonitosti Kosmosa koju je ustanovio Allah i zakona koji usmjeravaju ljude kako ne bi došlo do sudara među njima, kako čovjek ne bi bio nesretan, slomljen ili da mu trud bude uzalud!

Ajet povezuje ova dva osnova u srcima vjernika sa njihovim prvim izvorom, a to je Allah. Poziva ih bogobojaznosti i plaši ih kaznom: *i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava* (59/7). Ovo je najveća garancija koja se ne može izigrati niti se od nje može umaći. Vjernici znaju da Allah ima uvida u tajne, da je obaviješten o djelima i da se Njemu vraća i obraća. Znaju da On žestoko kažnjava i znaju da su zaduženi da imetak ne kruži samo među bogatašima između njih, da sa zadovoljstvom i odanošću prihvate ono što im je Poslanik dao, i da ostave ono što im je zabranio bez iznalaženja olakšica i nemara, jer ih očekuje Težak dan...

Taj plijen - iz Beni Nadira - podijeljen je samo muhadžirima, osim dvojice ensarija, što je bio specifičan postupak vezan samo za ovaj ratni plijen kao potvrda načela: - *da ne bi prelazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših* (59/7). A opći propis je da on pripada svim siromasima, muhadžirima i ensarijama, kao i onima iz generacija koje dolaze poslije njih. Ovo sadrže ajeti koji slijede u kontekstu.

Međutim, Kur'an ne spominje propise na suhoparan i apstraktan način već ih izlaže u živoj atmosferi u kojoj se živa bića odazivaju. Stoga je obuhvatio svaku od ove tri grupe sa njenim stvarnim, živim svojstvima koja odslikavaju njenu prirodu i suštinu utvrđujući živi propis koj komunicira sa ovim živim bićima:

... i siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu, i Allaha i Poslanika Njegova pomognu, - to su, zaista, pravi vjernici -, (59/8).

Ovo je vjerna slika u kojoj su istaknute najvažnije odlike muhadžira, koji su protjerani iz svojih kuća i imetaka. Njih su prisilili njihovi bližnji i njihova rodbina na ovo mučno progonstvo samo zato što su govorili naš Gospodar je Allah. Oni su napuštali svoje kuće i imetke: *Koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu* (59/8), oslanjajući se na Allaha, Njegovu milost, dobrotu i zadovoljstvo. Oni nemaju drugog skloništa do Allaha i

Njegovu zaštitu, i oni, premda su malobrojni i prtjerani: *i Allaha i Poslanika Njegova pomognu* (59/8), svojim srcima, sabljama u najtežim momentima i najvećoj tjeskobi. *To su, zaista, pravi vjernici* (59/8) koji riječ vjerovanje izgovaraju i to praksom potvrđuju. Oni su iskreni Allahu, jer su oni Njega sebi izabrali za Gospodara, iskreni svom Poslaniku u svom slijeđenju njega, iskreni jer su oni otjelovljenje Istine koja hodi po Zemlji i koje primjećuju ljudi.

i onima koji su medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili; oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se uščuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti (59/9).

Ovo je također svijetla i vjerna slika koja ističe najvažnije kvalitativne odlike ensarija. Ove skupine koja se izdvojila po svojstvima i vinula se u obzorje, da se doista nije "dogodila" u povijesti, ljudi bi to smatrali letećim snovima, krilatim fantazijama i visokim idealima koje je kreirala lebdeća mašta.

I onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili (59/9) - tj. iseljeničkim domovima, Jesrib, grad Allahova Poslanika (alejhi's-selam). Pripremili su ga ensarije prije dolaska muhadžira, kao što su u njemu pripremili vjerovanje kao da je ono njihovo boravište i dom. Ovo je iskaz koji ima svoje odbljeske i on najupečatljivije odslikava stav ensarija prema vjerovanju. Ovo je bila njihova kuća, boravište i domovina u kojoj žive njihova srca, u kojoj se smiruju njihove duše i kojoj se vraćaju i pronalaze sigurnost, kao što se čovjek vraća i smiruje u domu.

Oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju (59/9). Sveukupna povijest čovječanstva ne poznaje kolektivni događaj poput slučaja dočeka muhadžira od strane ensarija. Sa ovakvom plemenitom ljubavlju, sa ovakvom darežljivošću, sa ovakvim dragovoljnim učešćem i sa ovakvim utrkivanjem za prihvatom i podnošenjem tereta. Čak se pripovijeda da muhadžir nije mogao ući u kuću ensarija osim bacanjem kocke, jer je broj onih koji su nudili smještaj bio veći od broja muhadžira. ... *i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju* (59/9) - poput povlaštene pozicije koju su mahdžiri imali u nekim stvarima i imovine koja je bila samo njima data kao što je ovaj ratni polijen. Nisu ništa u svojim grudima osjećali prema tome. Ne kaže: Zavist i tjeskobu, već kaže: *Nikakvu tegobu* (59/9), što odražava

značenje potpune čistoće njihovih grudi i apsolutne ispravnosti njihovih srca, pa u njima, u osnovi, ništa od toga nema:

i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno (59/9). Davanje prednosti drugom uz postojanje potrebe predstavlja vrhunac. Dostigle su ga ensarije na način koji čovječanstvo do tada nije poznavalo. Takvi su bili svaki put i u svakom slučaju na ljudima neuobičajen način u davnoj prošlosti i savremenosti.

A oni koji se uščuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti (59/9).Ova škrtost, škrost duše, prepreka je svakom dobru. Jer je dobro darovanje u nekom obliku, darovanje imetka, saosjećanja, truda i života u slučaju potrebe. Ne može dobro činiti škrtac koga stalno interesira uzimanje, a nikada davanje. Ko se čuva od škrtosti duše, sačuvao se od ove smetnje za činjenje dobra, pa se usmjerava k njemu dajući i darujući plemenito. Ovo je spas u pravom smislu.

Oni koji poslije njih dolaze - govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!" (59/10).

Ovo je treća slika, čista, ugodna i pažljiva. Ona ističe najvažinije karakteristike tabiina - SLJEDBENIKA ASHABA, kao što ističe najuže specifičnosti islamskog ummeta uopće u svim mjestima i vremenima.

Ovi koji dolaze nakon muhadžira i ensarija - još nisu bili došli kada je objavljen ovaj ajet u Medini, samo su bili došli u Allahovom znanju i stvarnosti opstojećoj u ovom znanju neograničenom granicama vremena i prostora - karakteriziraju se njihove duše po tome što se obraćaju svome Gospodaru tražeći oprosta ne samo za sebe, nego i za prethodnike koji su ih pretekli u vjerovanju i tražeći apsolutnu čistotu srca od mržnje prema vjernicima, onim s kojima ih veže spona imana, uz osjećanje Allahove blagosti, milosti i traženje od Njega ove milosti i te blagosti: *Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!"* (59/10).

Jasno se ukazuje iz ovih tekstova priroda ovog muslimanskog Ummeta i njegove svijetle slike u ovom bitku. Ukazuje se očitom snažna i čvrsta spona koja spaja prethodnu i potonju generaciju ovog ummeta, kao i potonju sa prethodnom, uz solidarnost, potpomaganje, međusobnu ljubav i saosjećanje. Osjećanje spone duboke bliskosti koja prevazilazi okvire vremena, prostora, rase i porijekla, izdvajajući se samo u srcima, pokreće osjećanja tokom dugih stoljeća. Vjernik tako spominje svoga brata vjernika

nakon mnogobrojnih stoljeća, kao što spominje svoga živog brata, ili još i više, s ponosom, pijetetom i ljubavlju; uračunava prethodnike kao i potonje, a potonji idu stopama prethodnika, u jednom stroju i jednoj četi kroz vrijeme i različita mjesta, pod Allahovom zastavom koja ubrzava uspinjući hod ka plemenitom horizontu, usmjeravajući čežnju svome Gospodaru, Jednom, Blagom i Milostivom.

To je svijetla slika koja predstavlja stvarnu istinu, kao što oličava najplemenitiji i najuzvišeniji ideal čovječanstvu kojeg može zamisliti plemenito srce. Slika čija se plemenitost i blještavost ukazuju u svojoj punini kada se usporedi npr. sa slikom pokuđene mržnje i prokletog rušenja koju ta slika pretstavlja i koju širi komunizam u "Indžilu" Karla Marksa, koja ključa u grudima i vri u nutrini prema klasama, prema prethodnim generacijama ljudi, prema sadašnjima zajednicama koje ne prihvataju okužnu klasnu mržnju i prema vjerovanju i vjernicima u svakoj zajednici i religiji!

Dvije slike koje se ne susreću ni u crti ni izrazu, niti u retušu ni sjeni. Slika koja diže čovječanstvo u najviše visine i slika koja ga srozava u najniže nizine. Slika koja predstavlja generacije iza granice vremena, prostora, rase, domovine, roda i porijekla, solidarne, povezane, udružene, u prijateljstvu i međusobnom poznavanju uzdižu se na svom putu ka Allahu, čistih grudi od pakosti, čistih srca od mržnje; i slika koja oličava ljude kao neprijatelje koji se međusobno glože iskazujući jedni drugima mržnju, zlobu, podmuklost, podvalu, prevaru i neiskrenost, čak i u hramu dok obavljaju molitvu. Molitva je samo trik, a vjera samo stupica koju predstavlja kapital trudbenicima.

"Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!" (59/10).

Ovo je karavan imana i ovo je molitva imana. Plemenita je to karavana i plemenita je to molitva.

* * *

Nakon što kontekst okonča crtanje ove svijetle slike i njeno podizanje na obzorje u ramu od svjetlosti, vraća se događaju povodom

kojeg je objavljena sura da iscrta sliku druge ekipe, onih koji su učestvovali u njoj, ekipe licemjera:

Zar ne vidiš kako licemjeri govore svojim prijateljima, sljedbenicima Knjige koji ne vjeruju: "Ako budete protjerani, mi ćemo sigurno s vama poći i kad se bude ticalo vas, nikada se nikome nećemo pokoriti; a ako budete napadnuti, sigurno ćemo vam u pomoć priteći", - a Allah je svjedok da su oni, zaista, lašci: (59/11)

ako bi bili protjerani, oni ne bi s njima pošli; ako bi bili napadnuti, oni im ne bi u pomoć pritekli; a ako bi im u pomoć pritekli, sigurno bi pobjegli, i oni bi bez pomoći ostali (59/12).

Oni se više boje vas nego Allaha, zato što su oni ljudi nerazumni (59/13).

Samo u utvrđenim gradovima ili iza zidina oni se protiv vas smiju skupno boriti. Oni su junaci u međusobnim borbama. Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena, zato što su oni ljudi koji nemaju pameti (59/14).

Slični su onima koji su, tu nedavno, svu pogubnost postupaka svojih iskusili - njih čeka nesnosna patnja; (59/15)

slični su šejtanu kad kažu čovjeku: "Budi nevjernik!" - pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: "Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!" (59/16).

Obojicu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike (59/17).

Ovo je prikaz onoga što su licemjeri obećali Židovima iz plemnena Beni Nadira, a zatim to nisu ispunili, već su ih iznevjerili u tome dok im Allah nije došao otamo odakle se nisu nadali i u njihova srca unio strah. Međutim, svaka kur'anska rečenica sadrži opasku koja utvrđuje istinu, dodiruje srce, podstiče zanos i ustanovljava neki od temelja odgoja, spoznaje i dubokog vjerovanja.

Prva opaska predstavlja potvrdu bliskosti između dvoličnjaka i sljedbenika Knjige koji nisu vjerovali: *Zar ne vidiš kako licemjeri govore svojim prijateljima, sljedbenicima Knjige koji ne vjeruju* (59/11). Sljedbenici Knjige su oni koji nisu vjerovali. Licemjeri su njihova braća makar oblačili ogrtač islama.

Potom dolazi ova snažna potvrda u obećanju koje su licemjeri dali svojoj braći: *"Ako budete protjerani, mi ćemo sigurno s vama poći i kad se bude ticalo vas, nikada se nikome nećemo pokoriti; a ako budete napadnuti, sigurno ćemo vam u pomoć priteći"* (59/11).

Allah koji dobro zna njihovu suštinu ustanovljava nešto drugo mimo onoga što oni izjavljuju i potvrđuje ono što se razlikuje od onoga što oni potvrđuju: *A Allah je svjedok da su oni, zaista, lašci: ako bi bili protjerani, oni ne bi s njima pošli; ako bi bili napadnuti, oni im ne bi u pomoć pritekli; a ako bi im u pomoć pritekli, sigurno bi pobjegli, i oni bi bez pomoći ostali* (59/11-12).

Bilo je onako kako je Allah posvjedočio i demantirano je ono što su oni objavili i ustvrdili.

Potom utvrđuje postojeće stanje u dušama licemjera i njihove braće, sljedbenika Knjige koji nisu vjerovali: *Oni se više boje vas nego Allaha, zato što su oni ljudi nerazumni* (59/13).

Oni se više boje vjernika nego Allaha. Da su se bojali Allaha ne bi se bojali nikog od Njegovih robova. To je jedan strah i jedna bojazan. U srcu se ne mogu spojiti strah od Allaha i strah od nečega drugog mimo Njega. Sva moć pripada Allahu i sve snage Kosmosa pokorne su Njegovoj naredbi: *Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj* (11/56). Od čega onda da se plaši onaj ko se boji Allaha? Međutim, oni koji ne shvaćaju ovu istinu boje se Allahovih robova više nego što se boje Allaha ... *zato što su oni ljudi nerazumni* (59/13).

Tako otkriva stvarno stanje naroda, utvrđuje istovremeno tu apsolutnu istinu, obznanjujući postojeće stanje u dušama dvoličnjaka i sljedbenika Knjige koji ne vjeruju, koje se temelji na njihovom prirodnom svojstvu i većoj bojaznosti od vjernika nego od Allaha.

Samo u utvrđenim gradovima ili iza zidina oni se protiv vas smiju skupno boriti. Oni su junaci u međusobnim borbama. Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena, zato što su oni ljudi koji nemaju pameti (59/14).

Vrijeme još otkriva suštinu nadnaravnosti u dijagnozi stanja licemjera i sljedbenika Knjige kad god je došlo do susreta između vjernika i njih u bilo kojem vremenu i u bilo kojem prostoru. U jasnom i očitom obliku. Posljednji sukobi u svetoj zemlji između vjernika gerilaca i Židova potvrđuju istinitost ove vijesti u čudesnoj formi. Borili su se protiv njih

samo iz utvrđenih kolonija u Palestini. Kada bi se otkrili samo na trenutak, pobjegli bi kao pacovi. Kao da je ovaj ajet u osnovi objavljen povodom njih. Uzivšen je onaj koji zna i koji je obaviješten!

Tu su i druge duševne karakteristike: *Oni su junaci u međusobnim borbama. Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena* (59/14). Nasuprot vjernicima čije su generacije međusobno solidarne i koje spaja veza imana iza barijera vremena i prostora, rase, domovine i porodice ... *zato što su oni ljudi koji nemaju pameti* (59/14).

Vanjske pojave nekada varaju, pa vidimo medusobnu solidarnost onih koji ne vjeruju, vidimo fanatičnu privrženost jednih drugima, kao što ponekad vidimo okupljanja dvoličnjaka u jednom taboru. Međutim, sa neba nam dolazi istinita vijest da oni u suštini nisu takvi, već je to samo obmanjujuća pojava. S vremena na vrijeme ovaj se obmanjujući zastor otkriva i iza njega se ukazuje istinitost vijesti u svijetu vidljive realnosti. Razotkriva se sukob unutar istog tabora koji se bazira na različitosti interesa, oprečnosti poziva i sudaranja tendencija. Nijednom se srca vjernika nisu iskreno okupila uime Allaha, a da se u drugom taboru pred njima nisu razotkrila ova razmimoilaženja, ovo međusobno sukobljavanje i licemjerstvo koja ne predstavlja stvarno stanje. Kad god su vjernici pokazali strpljivost i ustrajnost, osvjedočili su pojavu jedinstva sljedbenika neistine, jedinstvo sljedbenika neistine puca i urušava se otkrivajući oštar sukob, podjelu, spletkarenje i podvaljivanje raspršenim i razjedinjenim srcima.

Licemjeri i oni sljedbenici Knjige koji ne vjeruju nanose muslimanima gubitke samo onda kada se srca muslimana razjedine pa više ne budu postavljali istinske vjernike onako kako je to izloženo u ajetu u prethodnom odjeljku ove sure. A u drugom slučaju, licemjeri su najslabiji i najnemoćniji jer su oni i oni sljedbenici Knjige koji ne vjeruju razjedinjenih poriva, interesa i srca. *Oni su junaci u međusobnim borbama. Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena* (59/14).

Kur'an učvršćuje ovu istinu u srcima vjernika da oslabi u njima poziciju njihovih neprijatelja i da otkloni od njih respekt i poštovanje prema ovim neprijateljima. To je sugestija zasnovana na činjenici i duhovna mobilizacija oslonjena na stabilnu istinu. Kada muslimani ozbiljno prihvate svoj Kur'an, pozicija njihovih i Allahovih neprijatelja za njih postane beznačajna i srca im se okupe u jedan stroj, onda im se ne može oduprijeti nijedna sila u svijetu.

Oni koji vjeruju u Allaha trebaju shvatiti svoju situaciju i situaciju svojih neprijatelja. Ovo je pola bitke. Kur'an im predočava ovu istinu u kontekstu opisa događaja koji se desio i u kontekstu osvrta na njega i pojašnjenja istina i znamenja iza njega iz kojeg mogu izvući korist oni koji su bili svjedoci toga događaja i o kojem može razmišljati svako ko dođe poslije njih a želi da upozna Istinu od Poznavaoca Istine.

Slučaj Beni Nadira nije bio prvi takve vrste. Prethodi mu slučaj Beni Kajnuka'a na koji najvjerovatnije ukazuje ajet nakon toga:

Slični su onima koji su, tu nedavno, svu pogubnost postupaka svojih iskusili - njih čeka nesnosna patnja (59/15).

Sukob sa plemenom Benu Kajnuka'a desio se nakon Bitke na Bedru, a prije Bitke na Uhudu. Između njih i Allahova Poslanika (alejhi's-selam) postojao je ugovor. Kada su muslimani izvojevali pobjedu protiv politeista na Bedru, Židovima se to nije dopalo. Pokazali su mržnju prema muslimanima zbog ove veličanstvene pobjede bojeći se da ona ne utječe na njihovu poziciju u Medini, slabeći je onoliko koliko je jačala poziciju muslimana. Do Poslanika (alejhi's-selam) doprlo je njihovo sašaptavanje i razmišljanje o uroti, pa ih je podsjetio na ugovor i upozorio na posljedicu takvog pravca. Odgovorili su grubo i osorno uz prijetnju. Rekoše: O, Muhammede! Ti misliš da smo tvoj narod. Neka te ne zavara to što si sreo narod koji ne zna ratovati pa si iskoristio priliku. Ako se mi sukobimo s tobom, saznat ćeš, tako nam Allaha, da smo mi ljudi!

Zatim su počeli s provociranjem muslimana. Predanja spominju dio toga navodeći da je neka žena, Arapkinja, donijela robu i prodala je na pijaci Beni Kajnuka'a. Zadržala se kod nekog zlatara na pijaci i oni su tražili od nje da otkrije lice, što je ona odbila. Zlatar je neprimjetno uzeo obod njene haljine i svezao ga za njena leđa. I kada se ona podigla, otkrio joj se sramotni dio tijela. Oni su se nasmijali, a ona je zapomagala. Jedan je musliman skočio na juvelira i ubio ga. Židovi su navalili na muslimana i ubili i njega. Porodica ovog muslimana zatražila je pomoć od ostalih muslimana. Muslimani se naljutiše i tako se zapodjenu zlo između njih i Beni Kajnuka'a.

Allahov Poslanik (alejhi's-selam) držao ih je u blokadi sve dok nisu prihvatili njegovu presudu. Vođa licemjera Abdullah ibni Ubejj ibni Selul polemizirao je sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) u vezi s njima, uime sporazuma koji je ranije bio između njih i plemena Hazredž. Međutim, u suštini u pitanju je bila ova veza između licemjera i njihove

braće, sljedbenika Knjige koji nisu vjerovali. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) zadovoljio se na kraju da oni napuste Medinu i ponesu sa sobom svoju imovinu i potrepštine osim oružja. Otišli su u Šam.

Ovo je taj slučaj na koji ukazuje Kur'an uporeďujući s njim stanje Beni Nadira i njihovu stvarnost i stanje licemjera s jednima i drugima.

Te licemjere - koji su nagovorili njihovu braću, sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali, na otpor dovodeći ih u tako bijedno stanje – ova sura navodi kao primjer stalnog stanja, stanja šejtana i čovjeka koji se odaziva njegovu navoďenju, doživljavajući s njim najgori kraj:

Slični su šejtanu kad kažu čovjeku: "Budi nevjernik!" - pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: "Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!" (59/16).

Obojicu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike (59/17).

Slika šejtana i njegovo zavoďenje ljudi koji mu se odazovu u skladu su sa njegovom prirodom i zadaćom. Najveće je čudo da ga čovjek sluša, a stanje mu je takvo kakvo je.

To je stalno stanje na koje se kur'anski kontekst prebacuje sa tog prolaznog slučaja vežući izmeďu pojedinačnog dogadaja i opće istine u živoj sferi stvarnosti, a ne izolirajući pojedine činjenice u umu čovjeka. Hladne, apstraktne istine ne utječu na osjećanja niti pobuďuju srca na odaziv. U ovome je razlika izmeďu metode Kur'ana u obraćanju srcima i metode filozofa, skolastičara i istraživača.

Ovim sugestivnim primjerom završava kazivanje o Beni Nadiru. Obuhvatilo je u sebi i neposredno nakon njega ovo obilje slika, istina i smjernica. Njeni lokalni dogaďaji koji su se desili povezani su sa najvećim, apstraktnim, trajnim istinama. Bilo je to putovanje u svijet realnosti i svijet savjesti. Ono prevazilazi granice samog dogaďaja, kazivanje o njemu u Allahovoj Knjizi razlikuje se od pripovijedanja u knjigama ljudi u omjeru u kojem postoje nemjerljive razlike izmedu Allahovog stvaranja i ljudskog činjenja!

* * *

Kod ove granice kazivanja o događaju, osvrta na njega i njegova vezivanja sa dalekosežnim istinama, govor se u suri usmjerava vjernicima. Poziva ih uime imana, doziva ih atributom koji ih veže sa Onim koji se obraća pa je odaziv Njegovom usmjerenju i zaduženju za njih lahak. Obraća im se da ih pozive bogobojaznosti, vođenju računa o onome što su pripremili za onaj svijet, stalnoj budnosti i oprezu od zaboravljanja Allaha kao što su Ga zaboravili prethodnici, oni u čiju sudbinu su se osvjedočili i kojima je Allah odredio boravište u vatri:

O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite (59/18).

I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave; to su pravi grešnici (59/19).

Nisu jednaki stanovnici džehennema i stanovnici dženneta; stanovnici dženneta će ono što žele postići (59/20).

Bogobojaznost je stanje u srcu na koje izraz ukazuje svojom sjenom, ali se njena suština riječima ne može odslikati; stanje koje čini srce budnim, osjetljivim, svjesnim Allaha u svakoj prilici, bojažljivim, srcem koje se ustručava i stidi da ga Allah ne vidi u stanju koje ne voli. A Allah motri na svako srce u svakoj prilici, pa kada je sigurno da ga neće vidjeti?!

... i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio (59/18).

Ovaj iskaz također ima šira ozračja i sugestije od njegovih riječi. Samom njegovom prisutnošću u srcu otvara pred njim stranicu njegovih djela, zapravo, stranicu njegova života po čijim cjelokupnim redovima pruža svoj pogled razmišljajući o njima i gledajući svoj konto sa njegovim pojedinostima i detaljima. Da vidi šta je za svoje sutra pripremio na ovoj stranici. Ovo razmišljanje je dovoljno da mu svrati pozornost na mjesta slabosti, nedostatnosti, manjkavosti, bez obzira koliko dobra uradio i truda uložio. A kako je tek ako je njegov saldo dobrih djela mali a njegov udio u dobročinstvu neznatan? To je dodir poslije kojeg srce nikada ne spava i ne prestaje gledati i prevrtati se.

Ajet koji izaziva sva ova osjećanja ne završava već nastavlja uporno djelovati na srce još jačim ritmom:

... i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite (59/18).

Ovim srcima još više se povećava osjetljivost, strahopoštovanje i stid. Allah dobro zna šta rade.

I u povodu budnosti i podsjećanja na koje ih poziva ovaj ajet, upozorava ih u slijedećem ajetu da ne budu *kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave* (59/19). To je čudno stanje, ali istinito. Onaj ko zaboravi Allaha luta u ovom životu bez spone koja ga vuče ka višem horizontu, i bez cilja koji ga uzdiže iznad stoke koju čuva. U ovome je zaborav njegove ljudskosti. Ovoj se istini dodaje ili na nju nadovezuje druga istina, a to je zaboravljanje samog sebe, pa takvo stvorenje ne priprema sebi poputbinu za dugi, vječni život niti gleda šta je sebi pripremio sutra na kontu.

... to su pravi grešnici (59/19) - odmetnuti prijestupnici.

U slijedećem ajetu potvrduje se da su oni stanovnici Džehennema ukazujući vjernicima da kroče drugim putem, mimo njihovog. Oni su stanovnici Dženneta, a put stanovnika Dženneta nije put stanovnika vatre:

Nisu jednaki stanovnici džehennema i stanovnici dženneta; stanovnici dženneta će ono što žele postići (59/20).

Nisu jednaki u naravi i stanju, ni u putu ni u ponašanju, niti u pravcu kretanja i konačnici. Oni su na raspuću dva puta; nikada se ne sreću na putu, mada se ne susreću ni u karakteru, nikada se ne susreću planu, nikada se ne susreću u politici i nikada se ne susreću u jednom safu na ovome svijetu niti na budućem.

... stanovnici dženneta će ono što žele postići (59/20) – što potvrđuje njihovu sudbinu prešutkujući sudbinu stanovnika Džehennema, a ona je poznata, kao da se radi o izgubljenoj stvari koja ne zaslužuje pažnju.

* * *

Zatim dolazi rezonanca koja prožima srce i potresa ga, prezentirajući utjecaj Kur'ana na nepomičnu stijenu kada bi joj, kojim slučajem, bio objavljen: *Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo. Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili* (59/21).

To je slika koja oličava stvarnost. Doista ovaj Kur'an ima težinu, moć i pokretački utjecaj kome se ništa ne može oduprijeti ako ga se istinski prihvati. Omer ibni Hattab (neka je Allah njime zadovoljan) osjetio je ono što je osjetio kada je čuo učača kako uči: *Tako Mi Gore, i Knjige u retke*

napisane, na koži razvijenoj, i Hrama poklonika punog, i svoda uzdignutog, i mora napunjenog, kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi, nitko je neće moći otkloniti (52/1-8): naslonio se na zid, potom se vratio kući, a ljudi su ga posjećivali mjesec dana zbog onoga što ga je snašlo.

U momentima u kojima ljudsko biće biva otvoreno za neku od istina Kur'ana ono se snažno potrese i uzdrhti. U njemu se tada dogode promjene i metamorfoze slične onima koje u materijalnom svijetu izaziva djelovanje magneta i struje na tijela, ili još žešće.

Allah, Stvoritelj brda i Objavitelj Kur'ana, kaže: *Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo* (59/21). Oni koji su osjetili nešto od dodira Kur'ana u njihovim bićima osjećaju okus ove istine osjećanjem koje može iskazati samo ovaj ozračujući i sugestivni kur'anski tekst.

Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili (59/21).

Oni su dostojni da pobude srce na promišljanje i razmišljanje.

* * *

I na kraju dolazi ovo dugo veličanje nabrajanjem Allahovih lijepih imena. Kao da je to jedan od utjecaja Kur'ana na cjelokupni Bitak; iskazuje ga njegov jezik, a njegov eho odzvanja u njegovim dijelovima. Ova imena imaju očigledne utjecaje u srži ovog Bitka, u njegovom kretanju i manifestacijama. Iskazujući veličanje njima, on također svjedoči njihove utjecaje:

On je Allah - nema drugog boga osim Njega -, On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, On je Milostiv, Samilosni! (59/22)

On je Allah - nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj koji je bez nedostatka, Onaj koji svakog obezbjeđuje, Onaj koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi, Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim! (59/23)

On je Allah, Tvorac, Onaj koji iz ničega stvara, Onaj koji svemu daje oblik, On ima najljepša imena. Njega hvale oni na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri (59/24).

Ovo je dugotrajno veličanje ovim veličanstvenim svojstvima. Ono ima tri odjeljka. Svaki odjeljak počinje atributom tevhida: *On je Allah - nema drugog boga osim Njega* (59/22), ili - *On je Allah!* (59/24).

Svako od ovih lijepih imena ima očit utjecaj u ovom Kosmosu i opipljivo djelovanje u životu ljudi. Ona sugeriraju srcu djelotvornost ovih lijepih imena i atributa, djelotvornost koja ima veze sa ljudima i živim bićima. Nisu to pasivna ili svojstva izolirana od bića ovog Bitka, njegovih stanja i manifestacija koje prate njegovo postojanje.

On je Allah - nema drugog Boga osim Njega (59/22) - u svijesti se stabilizira jednota vjerovanja, jednota ibadeta, jednota usmjerenja i jednota djelotvornosti od početka stvaranja pa do njegova kraja. Na ovoj se jednoti bazira cjelovit program promišljanja, osjećanja, ponašanja, relacija ljudi sa Kosmosom i ostalim živim bićima i odnosa ljudi jednih prema drugima na temelju Jednote Boga.

On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta (59/22)- u svijesti se stabilizira osjećanje Allahova poznavanja onoga što je vidljivo i onoga što je zaklonjeno. Otuda se budi osjećanje u svijesti da Allah prati šta se dešava u tajnosti i javnosti. I čovjek sve što radi, radi sa osjećanjem da ga Allah prati, da je uz Allaha, pa ne živi sam makar bio u osami ili tihoj molitvi. Njegovo ponašanje se uskladuje sa ovim osjećanjem poslije kojeg srce ne zanemaruje i ne spava.

On je Milostivi, Samilosni! (59/22) - u svijesti se stabilizira osjećanje smirenosti i pouzdanja u Allahovu milost. Poravnaju se strah i nada, uznemirenje i smirenje. Allah, prema shvaćanju vjernika, ne progoni Svoje robove već ih nadzire, ne želi im zlo nego Uputu i ne ostavlja ih bez pomoći dok se oni bore protiv zala i strasti.

On je Allah - nema drugog boga osim Njega (59/23) - ponavlja ovo na početku slijedećeg veličanja, jer je to osnova na kojoj počivaju ostali atributi.

Vladar (59/23) - u svijesti se učvršćuje da nema Vladara osim Allaha, mimo kojeg drugog Boga nema. Ako se objedini vlasništvo, onda oni koji su u posjedu imaju samo Jednog Gospodara kome se obraćaju i ne služe drugome. Čojek ne opslužuje dva gospodara u isto vrijeme: *Allah nijednom čovjeku dva srca u njedrima njegovim nije dao* (33/4).

Sveti (59/23)- ovo je ime koje zrači apsolutnom svetošću i apsolutnom čistotom; ubacuje u srce vjernika ovo čisto zračenje čisteći ga kako bi

postalo pogodno za prihvatanje emanacije Vladara Svetog, za Njegovo slavljenje i veličanje.

Onaj koji je bez nedostatka (59/23)- ovo je ime koje također zrači mirom, sigurnošću i smirenošću na sve strane Bitka i u srce vjernika u odnosu prema svome Gospodaru. On je siguran u Njegovoj blizini; miran u Njegovom okrilju i u odnosu na ovaj Bitak i njegova živa bića i stvari. Ovo ime srcu donosi mir, rahatluk i smirenost; zloba mu se umiruje, nemir stišava i usmjeren je ka pomirenju i miru.

Onaj koji sve obezbjeđuje (59/23) - Darivatelj sigurnosti i imana. Izraz ovog imena pobuđuje u srcu osjećanje vrijednosti imana u kojem se susreće sa Allahom, opisuje se s jednim od Allahovih svojstava i uzdiže se ka Najuzvišenijem skupu pomoću svojstva imana.

Onaj koji nad svim bdi (59/23) - ovo je početak nove stranice u predodžbi Allahova atributa (Uzvišenog), jer su prethodni atributi: *Sveti, Onaj koji je bez nedostataka, Onaj koji svakog obezbjeđuje* (59/23) svojstva koja se isključivo vežu za Allahovo Biće. A ovo se veže za Alalhovo Biće, djelujući na Kosmos i ljude. Sugerira na vlast i kontrolu.

Takoder i *Silni, Uzvišeni, Gordi* (59/23) - to su atributi koji sugeriraju na nadmoć, nadvladavanje, silu i superiornost. Samo je On Silni, samo je On Uzvišeni, samo je On Gordi. Niko ne sudjeluje u ovim Njegovim svojstvima i samo se On njima opisuje. Ona samo Njemu pripadaju bez ortaka.

Otuda dolazi na kraju ajeta: *Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim!* (59/23).

Potom započinje posljednji odjeljak dugotrajnog veličanja.

On je Allah (59/24) - jedno je Božanstvo, mimo Njega nema Boga.

Tvorac, Onaj koji iz ničega stvara (59/24) - *el-Halk* znači planiranje i određivanje, a *el-ber'u* - realizacija i ostvarenje. To su dva usko spojena svojstva, a razlika među njima je suptilna i fluidna.

Onaj koji svemu daje oblik (59/24) - ovaj atribut je takoder vezan za prethodna dva atributa. On znači davanje osobenih obrisa i karakteristika koje svakoj stvari daju njen specifični identitet.

Uzastopni slijed ovih povezanih atributa, suptilnih razlika, pobuđuju srce na praćenje procesa planiranja, stvaranja, proizvodenja i izvedbe, faze

po fazu - shodno ljudskoj predodžbi - jer u biti ne postoje faze niti periodi. Ono što mi znamo o smislu ovih atributa ne predstavlja njihovu apsolutnu suštinu, jer nju zna samo Allah. Mi samo spoznajemo nešto od njihovih tragova, a i to znamo u granicama naših malih mogućnosti.

On ima najljepša imena (59/24) - najljepša po svojoj biti bez potvrde da ih takvim smatraju stvorenja, i neovisno od toga da ih ona smatraju lijepim, najljepša koja sugeriraju srcima lijepo i izlijevaju ga na njih. To su imena o kojima razmišlja vjernik kako bi se oblikovao shodno njihovoj sugestiji i usmjerenju, jer zna da Allah voli da se on opiše njima i da se postepeno uzdiže na svom usponu žudeći za njima.

Svršetak ovog dugotrajnog veličanja ovim najljepšim imenima i dalekosežnog plovljenja sa njihovim sugestivnim značenjima i u njihovim čudesnim emanacijama, čini prizor slavljenja Allaha koji zrači na sve strane Bitka i izbija iz svega postojećeg:

Njega hvale oni na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri (59/24).

To je prizor kojeg očekuje srce nakon spominjanja tih Imena, učestvujući u tome sa stvarima i živim bićima. Kao što se u tome susreću početak i svršetak, u harmoniji i skladu.

* * *

سُورَةُ الْمُمْتَحِنَةِ مَدَنِيَّة
وآياتها ١٣

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ ، وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ ، يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ ، أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ ، إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي ، تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ ، وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ ، وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ * إِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً ، وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ ، وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ * لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ * قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ ، إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ : إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ، كَفَرْنَا بِكُمْ ، وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ ، إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ : لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ ، وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ، رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا ، وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا ، وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ * رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا ، وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا ، إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ ، وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ .

« عَسَى ٱللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً ، وَٱللَّهُ قَدِيرٌ
وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ * لَا يَنْهَاكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي ٱلدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ
مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ، إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ * إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ ٱللَّهُ عَنِ
ٱلَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي ٱلدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ، وَظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ ،
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ ٱلظَّالِمُونَ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ، ٱللَّهُ أَعْلَمُ
بِإِيمَانِهِنَّ ، فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ، لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ، وَآتُوهُمْ مَا أَنْفَقُوا ، وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا
آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ، وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ ، وَٱسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا
مَا أَنْفَقُوا ، ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ، وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ
مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى ٱلْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَآتُوا ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا
وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ ٱلَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ .

« يَا أَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ ٱلْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْئًا ، وَلَا
يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ ، وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ ، وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ
وَأَرْجُلِهِنَّ ، وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ ، فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ، قَدْ يَئِسُوا مِنَ ٱلْآخِرَةِ
كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ ٱلْقُبُورِ » . .

SURA EL-MUMTEHINA
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 13 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

O vjernici, ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte i ljubav im ne poklanjajte oni poriču Istinu koja vam dolazi i izgone Poslanika i vas samo zato što u Allaha, Gospodara vašeg, vjerujete. Vi im krišom ljubav poklanjate, a Ja znam i ono što tajite i ono što javno činite. Onaj od vas koji to bude činio s pravog puta je skrenuo, (60/1).

Ako vas se oni domognu, biće neprijatelji vaši i pružiće prema vama, u zloj namjeri, ruke svoje i jezičine svoje, i jedva će dočekati da postanete nevjernici (60/2).

Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće vam biti od koristi, na Sudnjem danu On će vas razdvojiti; - a Allah dobro vidi ono što radite (60/3).

Divan uzor za vas je Ibrāhīm i oni koji su uz njega bili kad su narodu svome rekli: "Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali", - ali nisu riječi Ibrāhīmove ocu svome; "Ja ću se moliti da ti se oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti." - Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti (60/4).

Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima staviš u iskušenje i oprosti nam, Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri (60/5).

Oni su vama divan uzor - onima koji žele Allaha i onaj svijet. A onaj koji leđa okrene - pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan! (60/6).

Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi; Allah je svemoćan; Allah mnogo prašta i On je samilostan (60/7).

Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone - Allah, zaista, voli one koji su pravični -, (60/8)

ali vam zabranjuje da prijateljujete s onima koji ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg izgone i koji pomažu da budete prognani. Oni koji s njima prijateljuju sami sebi čine nepravdu (60/9).

O vjernici, kad vam vjernice kao muhadžirke dođu, ispitajte ih, - a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo -, pa ako se uvjerite da su vjernice onda ih ne vraćajte nevjernicima: one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni; a njima podajte ono što su potrošili. Nije vam grijeh da se njima ženite kad im vjenčane darove njihove date. U braku mnogoboške ne zadržavajte! Tražite ono što ste potrošili, a neka i oni traže ono što su potrošili! To je Allahov sud, On sudi među vama - a Allah sve zna i mudar je (60/10).

A ako neka od žena vaših nevjernicima umakne, i ako vi poslije u borbu s njima stupite, onda onima čije su žene umakle - vjenčane darove koje su im dali namirite. I bojte se Allaha, u koga vjerujete! (60/11).

O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: da neće Allahu nikoga ravnim smatrati, i da neće krasti, i da neće bludničiti, i da neće djecu svoju ubijati, i da neće muževima tuđu djecu podmetati i da ti neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati, - ti prisegu njihovu prihvati i moli Allaha da im oprosti; Allah, zaista, mnogo prašta, i On je milostiv (60/12).

O vjernici, ne prijateljite s ljudima koji su protiv sebe Allahovu srdžbu izazvali; oni su izgubili nadu da će bilo kakvu nagradu na onom svijetu imati, isto kao što su izgubili nadu nevjernici da će se njihovi umrli živi vratiti (60/13).

Ova je sura halka u procesu imanskog odgajanja, društvenog i državnog uređenja u medinskom društvu. Halka u tom dugotrajnom procesu ili tom Božanskom Programu odabranom za izabranu muslimansku zajednicu, za koju je Allah vezao realizaciju Svog Programa kojeg je namijenio ljudskom životu, u stvarnom i praktičnom obliku, onako kako se stabilizira na zemlji u vidu sistema koji ima svoja obilježja, granice i zaseban identitet; nekada to čovječanstvo postiže, a nekada ne uspijeva, ali uvijek ostaje vezano za pokušaj njegovog ostvarenja i pred njim ostaje njegova stvarna slika koja je nekad ostvarena na zemlji.

Ovo je zahtijevalo - kao što smo rekli na početku ovog džuza - dugotrajnu pripremu i to u razmacima i fazama. Događaji koji se dešavaju u okruženju ove Zajednice, ili su bili vezani za nju, bijahu jednim od elemenata ovog pripremanja, element predviđen u Allahovom znanju na

kojem se zasniva drugi element, a to je tumačenje, pojašnjenje, osvrt i usmjerenje.

U kovitlacu događaja, u toku impulzivnog života, upotpunjen je proces izgradnje odabranih duša radi realizacije tog Božanskog programa na Zemlji. Nije bilo izolacije izuzev izolacije kroz novo imansko shvatanje i njegovo nemiješanje sa bilo kojim njemu stranim osnovama tokom duhovnog oblikovanja ove Zajednice. Neprestano odgajanje bilo je usmjereno ka formiranju ovog imanskog shvatanja, posebnog i osobenog, odvojenog po svojoj biti i naravi od svih vladajućih koncepcija u svijetu, a posebno onih na Arabijskom poluotoku. A što se tiče ljudi u čijim se dušama formiralo ovo osobeno poimanje, oni nisu bili izolirani od stvarnosti života i kovitlaca događaja, već su se kalili u talionici događaja, dan za danom, uvijek iznova; njihovo se kaljenje ponavljalo u jednom pitanju i jednom moralnom stavu više puta i pod utjecajem raznovrsnih faktora. Jer Allah koji je stvorio ove duše zna da one sve nisu od onih koje potpadaju pod utjecaj, odazivaju se, prilagođavaju i učvršćuju u onome na što su prilagođene od prvog dodira. Zna da recidivi prošlosti, draži prirodnih sklonosti, ljudska slabost, dodiri stvarnosti, upliv prisnosti i uobičajenosti, sve ovo može predstavljati jake prepreke koje nadvladavaju faktore odgajanja i usmjeravanja svaki put iznova. Da bi im se suprotstavile, one imaju potrebu za ponovljenim podsjećanjem i uzastopnim taljenjem. I događaji se nizaše jedan iza drugog kao što su predviđeni Allahovim određenjem, i nizaše se i poučavanje njima, upozorenje u njihovom svjetlu i usmjerenje u duhu njihove upute svaki put iznova.

Allahov Poslanik (alejhi's-selam) snimao je, sa trajnom budnošću i pronicljivim nadahnućem, događaje, zbivanja i prigode u svakoj prilici, koristeći ih sa vrhunskom mudrošću u izgradnji ovih duša. Objava i nadahnuće podržavali su ga (alejhi's-selam) i usmjeravali kako bi se ova odabrana zajednica formirala pod Allahovom prismotrom, uz Allahovu pomoć, Poslanikovim rukama.

* * *

Ova sura je halka u lancu tog dugotrajnog pripremanja. Cilj joj je - uz druge sure sa sličnom tematikom - uspostava istinskog produhovljenog svijeta u svijesti muslimana. Svijeta čija je osnova vjerovanje samo u Allaha,

vjerovanje koje vuče muslimane isključivo ka ovoj osovini, sa jednom neraskidivom sponom i otklanja iz njihovih duša svaku drugu fanatičnu privrženost: narodu, rasi, zemlji, porodici ili rodbini. Umjesto svega toga uspostavlja jednu vezu, a to je veza vjerovanja i stajanja pod Allahovom zastavom u Allahovoj stranci.

Svijet kojeg želi islam produhovljeni je i humani svijet. Produhovljen u smislu da crpi svoje temeljne postavke iz Allahova usmjerenja i Njegove normative i usmjerava se ka Allahu svakim svojim osjećanmjem i djelom. Human je u smislu da obuhvata cjelokupnu ljudsku rasu - u prostranstvo vjerovanja - i u njemu se tope razlike u rasi, domovini, jeziku i porijeklu, kao i u ostalim stvarima koje razdvajaju čovjeka od čovjeka, osim doktrine vjere. Ovo je taj uzvišeni svijet koji je dostojan da u njemu živi čovjek koji je plemenit kod Allaha i čije biće sadrži dah Allahova Ruha.

Na putu uspostave ovog svijeta postoje brojne prepreke - postojale su u arapskoj sredini, a ima ih do današnjeg dana u cijelom svijetu - prepreke u vidu slijepe odanosti kući, porodici, narodu, rasi i zemlji. Kao što stoje i druge prepreke u vidu prohtjeva duša i strasti srca poput žudnje, škrtosti, egoizma, nadmenosti i psihičkih perverzija. I mnogih drugih vrsta duševnih stanja.

Islam je morao sve ovo liječiti u zajednici koju je pripremao za realizaciju Allahovog programa na zemlji u formi realnog procesa. Ova slika bila je jedna epizoda u lancu ovog dugotrajnog tretmana.

Duše nekih iseljenika koji su ostavili svoje domove, imetke i porodice zarad svoga vjerovanja bile su još vezane za neke koje su ostavili tamo od svog potomstva, bračnih drugova i rodbine. Uprkos svih nevolja i neprijatosti koje su doživjeli od Kurejšija, neki ljudi su priželjkivali da dođe do poboljšanja odnosa i prijateljstva izmedu njih i Mekkelija i da se okonča ovaj žestoki spor koji im nameće borbu protiv svojih familija i rodbine i presijeca veze među njima.

Allah je želio pročišćenje ovih duša, njihovo oslobođenje od svih ovih spona i isključivu predanost Njegovoj vjeri, doktrini i programu. On (Uzvišeni) zna težinu pritiska na njih, prirodnih sklonosti i svih džahilijjetskih naslaga. Arapi su po svojoj naravi bili najfanatičniji privrženici plemena, porodice i kuće, pa ih je islam dan za danom liječio svojim efikasnim lijekom u vidu događaja i osvrta na njih, kako bi liječenje bilo na pozornici događanja i kako bi kovanje bilo dok je željezo vruće.

U predanjima se spominje određeni događaj povodom kojeg je objavljen prvi dio sure. Moguće je da su ova predanja vezana za neposredni povod objave tačna, ali je opseg kur'anskih tekstova uvijek veći od neposrednih događaja.

O ovom je događaju neki kažu: Hatib ibni Belte'a bio je jedan od muhadžira i učesnika Bitke na Bedru. U Mekki je imao djecu i imovinu. Nije bio Kurejšija već je bio Osmanov saveznik. Kada je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) odlučio osloboditi Mekku nakon što su njeni prvaci prekršili Ugovor na Hudejbiji, naredio je muslimanima da se pripreme za napad na njih. Tada je rekao: "Bože, sakrij od njih vijesti o nama!" Allahov Poslanik (alejhi's-selam) obavijestio je grupu svojih ashaba o svojoj namjeri, a među njima se nalazio i Hatib. Hatib je odlučio da napiše pismo i napisao ga i poslao po nekoj ženi politeistkinji - kaže se da je bila iz plemena Muzejna i da je došla u Medinu jašući iza drugog jahača - stanovnicima Mekke, obavještavajući ih o odluci Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) da ih napadne, kako bi na taj način imao zaslugu kod njih. Uzvišeni Allah obavijestio je o tome Svoga Poslanika odazivajući se njegovoj dovi i provodeći Svoje određenje vezano za oslobođenje Mekke. Poslao je potjeru za ženom i uzeo pismo od nje.

Buhari bilježi u poglavlju o bojnama, kao i Muslim u svom Sahihu, hadis senedom: Husejn ibni Abdurrahman, Sa'd ibni Ubejde, Ebu Abdurrahman Sulemi, od Alije (neka je Allah njime zadovoljan) da je rekao: Poslao me je Allahov Poslanik (alejhi's-selam), Ebu Mersada i Zubejra ibni Avvama, a svi smo bili konjanici, rekavši: "Idite sve dok ne stignete do Revdatu Haha. Tamo ima žena, politeistkinja, koja nosi pismo od Hatiba ibni Belte'a idolopoklonicima." Sustigli smo je, a ona je jahala na devi tamo gdje je rekao Allahov Poslanik (alejhi's-selam), pa smo joj rekli: - Pismo! - Nemam pisma - reče. Nastupili smo grublje s njom tražeći pismo, ali ga nismo našli. Rekosmo: - Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nije slagao. Ili ćeš izvaditi pismo ili ćemo te razgolititi. Pošto je uvidjela svu ozbiljnost situacije, spustila je ruku do pojasa koji je opasivao haljinu i izvukla ga je. Pohitali smo s njime Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam). Omer je tada rekao: - Allahov Poslaniče, izdao je Allaha, Njegova Poslanika i vjernike. Pusti me da mu skratim glavu. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) reče: - Šta te je navelo da to učiniš? Tako mi Allaha, - reče Hatib, - vjerujem u Allaha i Njegova Poslanika (alejhi's-selam), ali sam želio da kod njih imam zaslugu kojom će Allah zaštititi moju porodicu i imovinu. Nema nijednog od tvojih ashaba a da tamo nema nekog od svoje rodbine preko koga Allah štiti njegovu porodicu i imovinu. - Istinu je rekao, - reče Poslanik, - ne govorite

ništa osim dobra. - Omer reče: - On je izdao Allaha, Njegova Poslanika i vjernike, pa mi dopusti da ga ubijem. - Zar nije učesnik Bitke na Bedru? - reče Poslanik. Možda je Allah, vidjevši učesnike Bitke na Bedru, rekao: Radite šta hoćete, zagantiran vam je Džennet - ili: Već Sam vam oprostio. Omer je zaplakao i rekao: Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju. - Buhari u poglavlju o bojnama dodaje: Allah je potom objavio suru: *O vjernici, ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte i ljubav im ne poklanjajte* (60/1). U drugom predanju navodi se da su bili u potjeru poslati Alija, Zubejr i Mikdad.

Mali zastoj kod ovog događaja i onoga što se u njemu odigralo ne izvodi nas iz *Okrilja Kur'ana* i odgajanja njime, događajima, smjernicama i osvrtima putem Allahova Poslanika (alejhi's-selam), velikog vođe i odgajatelja.

Prvo kod čega zastaje čovjek jeste čin Hatiba, muslimana, muhadžira, jednog od onih kojima je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) otkrio tajnu u vezi sa vojnom akcijom. Taj čin sadrži nešto što otkriva čudne krivine ljudske duše. Ova duša izložena je trenucima ljudske slabosti koliko god da je dostigla od svog savršenstva i snage. Nema zaštitnika osim Allaha od ovih trenutaka i On je taj koji tada pomaže.

Potom čovjek zastaje, po drugi put, pred veličinom Poslanika (alejhi's-selam) koji ne žuri s kaznom dok ne upita: "Šta te je ponukalo na ono što si uradio?", sa širokogrudnošću i samilošću prema momentu nenadane slabosti u duši ove osobe i nadahnute spoznaje da je čovjek bio iskren u svom govoru. Stoga odvraća ashabe od njega: "Istinu je rekao, ne govorite osim ono što je dobro!" kako bi mu pomogao i podigao ga nakon posrtaja ne progoneći ga zbog njega i ne dozvoljavajući bilo kome da ga progoni. Istovremeno nalazimo ozbiljan, odlučan i odsječan iman u Omerovoj žestini: "On je iznevjerio Allaha, Njegovog Poslanika i vjernike. Pusti me da ga ubijem!" Omer (neka je Allah njime zadovoljan) gleda na sami posrtaj, pa se njegovo odsječno osjećanje i odlučno vjerovanje raspiruju. Dočim, Allahov Poslanik (alejhi's-selam) gleda na njega kroz svoje široko i sveobuhvatno poznavanje ljudske duše, onakve kakva ona jeste i u svim njenim aspektima, sa plemenitim i nadahnutim saosjećanjem koje generira totalna spoznaja, sa pozicije plemenitog, osjećajnog i staloženog odgajatelja koji gleda na sve okolnosti i okruženja...

Potom čovjek zastaje pred Hatibovim riječima, u trenutku njegove slabosti. Međutim, njegova predodžba Allahova određenja i materijalnih

uzroka ispravna je imanska predodžba. To se onda vidi kada on kaže: "Želio sam da imam kod naroda takvo mjesto pomoću koga će Allah zaštititi moju porodicu i imetak." Allah štiti. Ovo mjesto i ugled ne štite sami po sebi već Allah pomoću njih štiti. Ovo svaćanje on potvrđuje u nastavku svog govora kada kaže: "Nema nikog od tvojih drugova a da tamo nema nekog od rodbine posredstvom koga Allah štiti njegovu porodicu i imetak. Allah je prisutan u njegovoj predodžbi; On je taj koji štiti, a ne rodbina; rodbina je samo sredstvo pomoću kojeg Allah štiti.

Možda je inspirativno osjećanje Allahova Poslanika uvažilo ovo živo, ispravno shvatanje u govoru ovog čovjeka pa je to bilo razlogom njegovih (alejhi's-selam) riječi: "Istinu je rekao. Ne govorite osim ono što je dobro!"

I na koncu, čovjek zastaje pred Allahovim određenjem u vezi sa ovim slučajem, a to je da Hatib bude među onim malobrojnim kojima je Allahov Poslanik povjerio tajnu o pohodu i da ga saleti trenutak ljudske slabosti kao pripadnika odabrane male skupine. Zatim dolazi Allahova odredba o otklanjanju štete ovakvog trenutka od muslimana. Kao da je namjera samo njeno otkrivanje i liječenje. Potom ne slijedi od drugih kojima nije povjerena tajna prigovor na ono što se desilo niti razmetanje riječima: Evo, jedan od tih kojima je povjerena tajna izdade je, a da je nama povjerena, ne bismo je objelodanili. - Ništa od toga se nije desilo što upućuje na odnos muslimana prema svome vodstvu, njihovo skromno mišljenje o sebi i uzimanje pouke iz onoga što se desilo njihovu bratu.

Predanje o događaju je mutevatir, nepobitno. Ali objavljivanje ajeta njegovim povodom jedno je od predanja Buharija. Ne odbacujemo valjanost ovog predanja. Medutim, sadržaj kur'anskog teksta - kao što smo rekli - dalekosežniji je i više upućuje na to da je on tretirao psihološko stanje šire od slučaja Hatiba, o kome postoje neupitna predanja, a u povodu dešavanja ovog slučaja, shodno metodu Kur'ana.

Tretirao je bliske veze, male privrženosti i težnju duša za naslijeđenim običajnostima kako bi ih izveo iz ove lokalne tjeskobe ka svjetskom humanom horizontu.

Kreirao je u ovim dušama novu sliku, nove vrijednosti i nova mjerila i novu misao o Kosmosu, životu i čovjeku, ulozi vjernika na zemlji i cilju ljudskog postojanja.

Kao da sakupljaše ove male nove biljke u Allahovo okrilje da ih poduči i upozna sa suštinom njihova postojanja i njegovim ciljem, da im otvori oči na neprijateljstva, spletke i intrige koje ih okružuju, da im da do

znanja da su oni Njegovi ljudi i da su Njegova stranka, da On želi s njima postići nešto i ostvariti određenje. Otuda se oni obilježavaju Njegovim biljegom, nose Njegov znak i raspoznaju se po ovom znaku i tom biljegu i na ovom i na onom svijetu. Onda neka budu iskreni samo Njemu, samo Njemu odani i oslobođeni od svake druge veze osim s Njim, u sferi osjećanja i sferi prakse.

Cijela je sura okrenuta u ovom smjeru, pa čak i zakonodavno-pravni i regulativni ajeti koji dolaze na njenom kraju, a odnose se na tretman prognanih vjernica, davanje prisege onih koji primaju islam i rastavu vjernica od njihovih muževa nevjernika i vjernika od njihovih supruga nevjernica. Sve su to uredbe proistekle iz tog općeg usmjerenja.

Potom dolazi završnica sure onako kako je i započela, sa zabranom iskazivanja lojalnosti i prijateljstva prema Allahovim neprijateljima, onim na koje se Allah rasrdio, svejedno da li oni bili politeisti ili Židovi, kako bi se upotpunilo razlikovanje, izdvojenost i distanciranje od svih veza i spona mimo spona vjerovanja i veze imana.

* * *

O vjernici, ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte i ljubav im ne poklanjajte oni poriču Istinu koja vam dolazi i izgone Poslanika i vas samo zato što u Allaha, Gospodara vašeg, vjerujete. Vi im krišom ljubav poklanjate, a Ja znam i ono što tajite i ono što javno činite. Onaj od vas koji to bude činio s pravog puta je skrenuo, (60/1)

Ako vas se oni domognu, biće neprijatelji vaši i pružiće prema vama, u zloj namjeri, ruke svoje i jezičine svoje, i jedva će dočekati da postanete nevjernici (60/2).

Sura započinje tim dragim, sugestivnim pozivom: *O vjernici* (60/1), pozivom njihova Gospodara u kojeg vjeruju; poziva ih uime imana vezujući ih za njega; poziva ih da im pokaže stvarnost njihove pozicije, upozori na zamke njihovih neprijatelja i podsjeti na odgovornost koja je pala na njihova pleća.

U pogledu ljubavi, njihova neprijatelja čini Svojim neprijateljem, a Svog neprijatelja - njihovim neprijateljem, Kur'an kaže:

S Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte i ljubav im ne poklanjajte (60/1).

Podsjeća vjernike da su oni od Njega i da pripadaju Njemu, njihovi neprijatelji su Njegovi neprijatelji. Oni su Njegovi ljudi, Njemu pripadaju, Njegov znak nose na zemlji i oni su Njegovi ljubimci i miljenici. Pa nije dozvoljeno da ljubav poklanjaju njihovim i Njegovim neprijateljima.

Podsjeća ih na zločin ovih neprijatelja prema njima, njihovoj vjeri, njihovom Poslaniku i njihovo nasilje prema svemu ovome, zločinački i zulumćarski:

oni poriču Istinu koja vam dolazi i izgone Poslanika i vas samo zato što u Allaha, Gospodara vašeg, vjerujete (60/1).

Šta su ostavili nakon ovih nasilničkih zlodjela za prijateljstvo i ljubav? Porekli su Istinu i izgnali Poslanika i vjernike, ni zbog čega drugog osim što su vjerovali u Allaha, Gospodara svoga! Ovo pobuđuje u srcima vjernika uspomene povezane sa njihovim vjerovanjem, a to je ono zbog čega su se politeisti borili protiv njih, ni zbog čega drugog, i ističe pitanje koje je predmet spora, sukoba i rata. To je problem vjerovanja, mimo svega drugog. Problem Istine koju su porekli, Poslanika kojeg su izgnali i vjerovanja radi kojeg su ih prognali.

I kada je problem na ovakav način raščišćen i istaknut, podsjetio ih je da onda nema mjesta za ljubav između njih i politeista ako su već izašli iz svojih domova tražeći Allahovo zadovoljstvo i boreći se na Njegovom Putu:

... ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete (60/1).

Ne može se spojiti u jednom srcu da čini hidžru boreći se na Allahovom Putu i tražeći Allahovo zadovoljstvo sa ljubavlju prema onom ko ga je protjerao zbog njegova vjerovanja u Allaha, a on je Allahov neprijatelj i neprijatelj Allahova Poslanika!

Zatim ih upozorava skrivenim upozorenjem na ono što kriju njihova srca i na njihovo potajno ispoljavanje ljubavi prema njihovim i Allahovim neprijateljima, a On zna ono što srca taje i javno ispoljavaju:

Vi im krišom ljubav poklanjate, a Ja znam i ono što tajite i ono što javno činite (60/1).

Potom im prijeti zastrašujućom prijetnjom koja u vjerničkom srcu izaziva drhtanje i strah:

Onaj od vas koji to bude činio s pravog puta je skrenuo (60/1).

Zastrašuje li vjernika išta kao što ga straši da s Pravog Puta skrene nakon Upute i stizanja na cilj?!

Ovo zastrašivanje i to upozorenje nalaze se u sredini upoznavanja vjernika sa stvarnošću njihovih neprijatelja, zlom i spletkarenjem koje tajno gaje prema njima. Potom dolazi ostalo:

Ako vas se oni domognu, biće neprijatelji vaši i pružiće prema vama, u zloj namjeri, ruke svoje i jezičine svoje (60/2).

Kad god im se ukaže prilika da muslimanima naštete, odnose se prema njima odnosom izvornog neprijatelja nanoseći im koliko mogu neprijatnosti i boli rukama i jezicima, svakim sredstvom i na svaki način.

Najgore od svega ovog, najžešće i najbolnije je:

... i jedva će dočekati da postanete nevjernici (60/2).

Ovo je za vjernika teže od svake neprijatnosti i od svakog zla koje ga pogađa fizički ili verbalno. Onaj ko želi da vjernik izgubi dragocjenu riznicu, riznicu imana i da se vrati u nevjerovanje, veći je neprijatelj od svakog neprijatelja koji ga uznemirava rukom i jezikom!

Ko osjeća slast imana nakon nevjerovanja, kroči Pravim Putem pomoću njegova svjetla nakon zablude i živi životom onog ko vjeruje u svoje predodžbe, spoznanja, osjećanja, ispravnost svoga puta i smirenost svoga srca, mrzi povratak u nevjerovanje kao što mrzi da bude bačen u vatru, ili još više. Allahov neprijatelj želi da ga vrati u vatru nevjerovanja iz koje je izašao u džennet imana, u bezdan punu nevjerovanja nakon punine svijeta vjerovanja.

Stoga Kur'an postepeno pobuđuje srca vjernika protiv njegovih i njihovih neprijatelja sve dok ne stigne do kulminacije u svojim riječima o njima: *i jedva će dočekati da postanete nevjernici* (60/2).

* * *

Ovo je bio prvi krug u njegovim dodirima. Potom slijedi drugi krug sa jednim dodirom koji slijedi osjećanja rodbinstva i njegovih ukorijenjenih spona koje se isprepleću u srcima vukući ih ka ljubavi i čineći da zaborave obaveze razlikovanja po vjerovanju:

Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće vam biti od koristi, na Sudnjem danu On će vas razdvojiti; - a Allah dobro vidi ono što radite (60/3).

Vjernik radi i nada se ahiretu. Sije ovdje a očekuje žetvu tamo. Doticaj srca onim što ima značaj na Budućem svijetu - kidanjem svih rodbinskih veza, kad one izazivaju kidanje spone vjerovanja – ima značaj za slabljenje osjećaja za ove spone u periodu ovog kratkog života, i usmjerenje da se traga za trajnom sponom koja se ne prekida ni na ovom ni na Budućem svijetu.

Otuda im kaže: *Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće vam biti od koristi* (60/3). Ovo za čim čeznete, za šta su vam srca vezana i što vas nagoni na poklanjanje ljubavi Allahovim i vašim neprijateljima radi njegove zaštite - kao što se desilo Hatibu u njegovoj brizi za svojom djecom i imetkom i kao što se roje misli drugih, mimo njega, o njihovoj rodbini i djeci koju su ostavili iza sebe u prognaničkoj domovini. Neće vam koristiti ni vaša rodbina ni vaša djeca. Zato što *na Sudnjem danu On će vas razdvojiti;* (60/3) - jer je veza koja vas spaja prekinuta, a to je veza osim koje kod Allaha nema spajanja.

A Allah dobro vidi ono što radite (60/3) - vidi vanjsko djelo i namjeru koja se krije iza njega u duši.

* * *

Zatim dolazi treći krug koji povezuje muslimane sa početkom ovog jedinog Ummeta, Ummeta tevhida, i ove jedine karavane, karavane imana. On se proteže kroz vrijeme, izdvaja se sa vjerovanjem i oslobađa svake veze koja proturječi vezi vjerovanja. To je Ummet koji seže do Ibrāhīma, njihova praoca i sljedbenika prvotne nepatvorene vjere. On je uzor, ne samo u vjerovanju, nego i u životopisu i iskustvima koja je imao sa osjećajem rodbinstva i njegovih veza. Zatim se on oslobodio od njih, a i onaj ko je vjerovao s njim, i samo se posvetio svome vjerovanju:

Divan uzor za vas je Ibrāhīm i oni koji su uz njega bili kad su narodu svome rekli: "Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali", - ali nisu riječi Ibrāhīmove ocu svome; "Ja ću se moliti da ti se oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti." - Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti (60/4).

Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima staviš u iskušenje i oprosti nam, Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri (60/5).

Oni su vama divan uzor - onima koji žele Allaha i onaj svijet. A onaj koji leđa okrene - pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan! (60/6).

Musliman posmatra i vidi da ima drevno porijeklo, dugotrajnu prošlost i uzor koji se proteže kroz horizonte vremena. Evo, vraća se Ibrāhīmu, ne samo njegovom vjerovanju već i njegovim iskustvima koja je proživio. Osjeća da ima fond iskustva mnogo veći od njegova ličnog fonda i veći od fonda generacije u kojoj živi. Ova karavana koja se proteže kroz gudure vremena, sastavljena od sljedbenika Allahove vjere, onih koji stoje pod Allahovom zastavom, prošla je sličnim putem kroz koji prolazi sada i završila je svoje iskustvo odlukom koju je donijela. Stvar nije nova ni izumljena niti se radi o zaduženju koje opterećuje vjernike. On ima ummet, dugotrajan i prostran, s kojim se susreće u vjerovanju i kojem se obraća kada se prekinu spone između njega i neprijatelja njegova vjerovanja. On je grana ogromnog drveta, visokog, dubokih korijena, mnogobrojnih grana, guste hladovine, drveta kojeg je zasadio prvi musliman, Ibrāhīm.

Ibrāhīm je prošao, i oni uz njega, kroz iskustvo koje proživljavaju muslimani muhadžiri. U njima je lijep uzor: *kad su narodu svome rekli: "Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali* (60/4).

To je odricanje od naroda, njihovih lažnih božanstava i obreda. To je nevjerovanje u njih a vjerovanje u Allaha. To je neprijateljstvo i mržnja koja ne prestaje sve dok narod ne bude samo u Allaha vjerovao. To je definitivno i odsječno razdvajanje koje ne ostavlja nijednu od veza i spona nakon prekidanja veza vjerovanja i spone imana. U ovome je konačna riječ za slično iskustvo kroz koje prolazi vjernik u bilo kojoj generaciji. U odluci

Ibrāhīma i onih sa njim lijep je uzor za muslimane koji dolaze poslije njih do Sudnjeg dana.

Neki su muslimani nalazili u Ibrāhīmovu traženju oprosta za svoga oca - koji je bio politeist - prolaz za svoja zatomljena osjećanja i emocije vezane za njihovu rodbinu među politeistima. Došao je Kur'an da im objasni suštinu Ibrāhīmova stava u njegovim riječima upućenim njegovu ocu: *"Ja ću se moliti da ti se oprosti"* (60/4).

Ovo je rekao prije nego što se uvjerio u upornost svoga oca da ostane u politeizmu. Rekao je to nadajući se i očekujući njegovo vjerovanje: *A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao* (9/114), kao što se navodi u drugoj suri.

Ovdje se utvrđuje da je Ibrāhīm svu stvar povjerio Allahu, Njemu se usmjeravajući, sa pouzdanjem, pokajanjem i vraćanjem u svakom slučaju:

... ali te ne mogu od Allaha odbraniti." - Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti (60/4).

Ova apsolutna predanost Allahu jasno je imansko obilježje Ibrāhīma. Ističe ga ovdje kako bi usmjerio srca njegovih potomaka muslimana k njemu, kao jedna od hlki odgoja i usmjerenja putem kazivanja i osvrta na njega uz naglašavanje obrisa, karakteristika i smjernica koje sadrži shodno metodu Časnoga Kur'ana.[7]

Radi ovoga navodi se preostali dio Ibrāhīmove dove i obraćanja svome Gospodaru:

Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima staviš u iskušenje (60/5).

Ne daj im vlast nad nama pa da im to bude iskušenje, da govore: da iman štiti svoje sljedbenike, ne bi imali vlast nad njima i ne bi ih nadvladali. To je sumnja koja često tišti u grudima kada neistina nadvlada istinu i nasilnici zavladaju sljedbenicima imana - iz razloga koji Allah zna - u nekom od perioda. Vjernik je strpljiv u iskušenju, ali to ga ne sprječava da moli Allaha da ga ne zadesi kušnja koja ga stavlja u iskušenje i donosi sumnju u grudi.

Ostatak je dove:

... oprosti nam (60/5).

---

[7] V. poglavlje *El-Qisatu fi'l-Qur'an*, u knjizi *Et-Taswiru'l-fennijju fi'l-Qur'an.*

Ovo kaže Ibrāhīm, prijatelj Milostivog, shvatajući nivo ibadeta na koji ima pravo od njega njegov Gospodar, da bi bio u svom osjećaju i molbi uzor za one s njim i one koji dolaze poslije njega.

Završava svoju dovu, pokajanje i traženje oprosta opisujući svoga Gospodara Njegovim svojstvom koje odgovara ovoj dovi:

Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri (60/5).

Silni: moćan da uradi, Mudri u onome što određuje.

Na kraju ove prezentacije stava Ibrāhīma i onih s njim, njegove predanosti i pokajanja, ponovo potvrđuje i opetuje uzor uz novi doticaj srca vjernika:

Oni su vama divan uzor - onima koji žele Allaha i onaj svijet. A onaj koji leđa okrene - pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan! (60/6).

U Ibrāhīmu i onim s njim ostvaren je divan uzor za one koji žele Allaha i onaj svijet. Ovo su oni koji shvataju vrijednost iskustva koje je proživjela ova časna skupina nalazeći u njemu uzor koji se slijedi i preteču koja upućuje. Pa ko želi Allaha i onaj svijet neka ga prihvati kao uzor. To je sugestvina aluzija sadašnjim vjernicima.

A onaj ko želi da se okrene od ovog programa, ko želi da skrene sa puta karavane, ko želi da se otrgne od ovog plemenitog porijekla pa, Allah (Uzvišeni) nema potrebe za njim - *pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan!* (60/6).

Krug se završava, a muslimani su već vratili svoj tok na početke svoje duge povijesti; obnovili su prisjećanje na svoj postanak na Zemlji, upoznali njihova iskustva akumulirana za njih u mnogobrojnim generacijama; vidjeli su odluku koju su na kraju donijeli oni koji su prošli kroz ovo iskustvo nalazeći u njemu utabani put odranije, nisu prvi koji njime hode.

Kur'an Časni potvrđuje ovo shvatanje i ponavlja ga kako bi se spojila povorka vjernika, pa putnik ne osjeća otuđenost i samoću makar bio sam u generaciji. I ne nalazi teškoću u obavezi koju su izvršili oni koji idu s njim putem.

* * *

Nakon toga on se vraća okupljajući ova srca, za čiju čežnju i želju za prestankom stanja neprijateljstva i mržnje koja ih košta ove teškoće Allah zna. Okrepljuje ih nježnim daškom nade da će se ovi neprijatelji priključiti pod zastavu islama i u redove muslimana, pa bi to bio put nestanka mržnje i uspostavljanja ljubavi na čvrstom temelju. Potom im olakšava drugi put utemeljujući najveće islamsko pravilo u međunarodnim odnosima između muslimana i nemuslimana. Vezuje bojkot i sukob za stanje neprijateljstva i agresije. A kada se okonča neprijateljstvo i agresija, onda dolazi dobročinstvo prema onome ko ga zaslužuje i pravičnost i pravda u međusobnom odnosu:

Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi; Allah je svemoćan; Allah mnogo prašta i On je samilostan (60/7).

Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone - Allah, zaista, voli one koji su pravični -, (60/8)

ali vam zabranjuje da prijateljujete s onima koji ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg izgone i koji pomažu da budete prognani. Oni koji s njima prijateljuju sami sebi čine nepravdu (60/9).

Islam je vjera mira, vjera ljubavi i sistem čiji je cilj da cijeli svijet stavi pod svoje okrilje, da uspostavi u njemu svoj program i da okupi ljude pod Allahov bajrak kao braću koja se međusobno upoznaju i vole. Nema prepreke koja onemogućava ovaj njegov pravac osim agresija na njega i njegove sljedbenike od strane njegovih sljedbenika!!! Ali ako budu miroljubivi prema njemu islam ne želi sukob niti ga dragovoljno započinje. On čak i u stanju sukoba ostavlja razloge za ljubav u dušama čistotom ponašanja i praednošću postupaka iščekujući dan kada će njegovi oponenti shvatiti da je dobro da se i oni priključe pod njegov visoki bajrak. Islam ne gubi nadu u ovaj dan u kojem će se duše popraviti i usmjeriti ovim ispravnim pravcem.

Prvi ajet ovog odjeljka sadrži aluziju na ovu nadu koju ne nadvladava očaj u povodu umirivanja duša nekih muhadžira i hranjenjem njihovih srca umornih od napora bojkotiranja i ratovanja protiv porodice i rodbine:

Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi (60/7).

Ovo nadanje od Allaha znači sigurno ostvarenje. Vjernici koji su to čuli sigurno su bili uvjereni u to. Zamalo iza ovoga desilo se oslobođenje

Mekke, prelazak na islam Kurejšija, priključenje svih pod jedan bajrak, zatvaranje stranica osvete i neprijateljstava i to tako da su svi postali braća sjedinjenih srca.

Allah je svemoćan (60/7) - čini što želi, bez kontrolora.

Allah mnogo prašta i On je samilostan (60/7) - oprašta ranije idolopoklonstvo i počinjeni grijeh.

Dok se ne ostvari Allahovo obećanje na koje ukazuje izraz nade, Allah im je dozvolio ljubaznost prema onima koji nisu ratovali protiv njih zbog vjere i koji ih iz zavičaja njihovog nisu protjerivali. Otklonio je od njih nelagodu da im čine dobro i da budu pravedni u odnosu prema njima ne uskraćujući im nijedno od njihovih prava. Međutim, najstrožije je zabranio prijateljevanje sa onima koji su ratovali protiv njih zbog vjere i koji su ih iz zavičaja njihovog izgnali i koji su pomogli da budu izgnani. Okvalificirao je one koji s njima prijateljuju kao nasilnike. Jedno od značenja riječi ***zulm*** je i politeizam, našto ukazuju riječi Uzvišenog: ***mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda (31/13)***. To je jeziva prijetnja od koje strepi vjernik čuvajući se da ne uđe u njeno zastrašujuće značenje.

Ovo načelo u nastupanju prema nemuslimanima najpravednije je načelo koje je u skladu sa prirodom ove vjere, njenim usmjerenjem i pogledom na ljudski život, zapravo njenim općim gledanjem na ovaj bitak stvoren od Jednog Boga, usmjeren ka Jednom Bogu i okrenut ka međusobnoj saradnji po svojoj urođenoj šemi i vječnom određenju koje stoji iza svake različitosti i raznovrsnosti.[8]

Ono je osnova njegovog međunarodnog prava prema kojem je mir između njega i svih ljudi trajno stanje koje mijenja samo ratna agresija i nužnost njenog odbijanja, ili bojazan od izdaje nakon sporazuma, a ona predstavlja prijetnju agresijom, ili nasilno sprječavanje slobode islamskog poziva i slobode vjerovanja. A to je također agresija. Mimo ovoga, važi princip mira, ljubavi, dobročinstva i pravde za sve ljude.[9]

Zatim to je načelo koje je u skladu sa islamskim konceptom koji problem u odnosima između vjernika i njihovih oponenata vidi u problemu vjerovanja, ništa drugo, i koji smatra samo vjerovanje vrijednošću koju vjernik ne ostavlja i radi koje se bori. Između njih i ljudi nema ničega oko

[8] V poglavlje *Tabi'atu's-selam fi'l-islam*, u knjizi *Es-Selammu'l-'alemijju we'l-islam*.
[9] V. poglavlje *Selamu'l-'alemi* u knjizi *Es-Selammu'l-'alemijju we'l-islam*.

čega bi se sporili i ratovali osim slobode pozivanja i vjerovanja, realizacije Allahova programa na Zemlji i uzdizanja Allahove riječi.

Ovo usmjerenje sukladno je cjelokupnom usmjerenju sure ka isticanju vrijednosti vjerovanja i određivanju toga vjerovanja kao jedine zastave pod kojom stoje muslimani. Ko stoji s njoma pod njom, on je od njih, a ko se bori protiv njih zbog nje, on je njihov neprijatelj. Ko se miroljubivo ponese prema njima, prepusti ih njihovom vjerovanju i pozivanju, ne odvraća ljude od njega, ne sprječava da ljudi čuju o njemu i ne odvraća vjernike od njega, on se smatra miroljubivim i islam ne zabranjuje da se takvom čini dobročinstvo i s njime pravično postupa.

Musliman živi na zemlji radi svoje vjere i ona je njegovo mjerilo u odnosu prema sebi i ljudima oko njega. Nema sporenja oko interesa, nema borbe uime fanatizma - bilo kojeg fanatizma - rasnog, teritorijalnog, porodičnog ili rodbinskog. Borba se vodi da Allahova riječ bude gornja i da Njegova vjera bude primijenjeni program života.

Nakon toga objavljena je i sura Et-Tewba u kojoj dolazi: *Obznana od Allaha i Njegova Poslanika onim mnogobošcima s kojima ste zaključili ugovore* (9/1)... Time je okončano stanje primirja i sporazuma između muslimana i svih politeista, nakon roka od četiri mjeseca onima sa kojma su sklopljeni i vremenski neograničeni ugovori i odgode do isteka ugovornog roka onima s kojima su sklopljeni vremenski ograničeni ugovori. Međutim, ovo se desilo nakon što su iskustva potvrdila da taj narod ne poštuje ugovore sa muslimanima osim do vremena dok im se ne pruži prilika da ih prekrše kada to njima odgovara. Na ovo se primjenjuje drugo pravilo: *Čim primijetiš vjerolomstvo nekog plemena, i ti njemu isto tako otkaži ugovor - Allah uistinu ne voli vjerolomnike* (8/58). Ovo je bilo neophodno radi osiguravanja islamske baze - koju je tada činio sav Arabijski poluotok - od neprijatelja muslimana, sljedbenika Knjige i Židova, koji su živjeli s njima, a spremali im urotu, a čije su se izdaje i kršenja ugovora ponavljali. To je u biti stanje agresije na koju se odnosi pravilo u slučaju agresije. Naročito ako se uzme u obzir da su dvije imperije koje okružuju teritoriju islama već počele okupljati snage, upozoravati na njegovu opasnost i huškati protiv njih susjedne arapske kneževine, potčinjene vizantijskoj i perzijskoj državi. Stoga je bilo neophodno čišćenje islamskog tabora od ostatka neprijatelja prije započinjanja tada već očekivanih vanjskih borbi.

Zadovoljit ćemo se s ovim obimom digresije i vratiti se kontekstu sure u vezi sa statusom vjernica muhadžirki: *O vjernici, kad vam vjernice*

kao muhadžirke dođu, ispitajte ih, - a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo -, pa ako se uvjerite da su vjernice onda ih ne vraćajte nevjernicima: one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni; a njima podajte ono što su potrošili. Nije vam grijeh da se njima ženite kad im vjenčane darove njihove date. U braku mnogoboške ne zadržavajte! Tražite ono što ste potrošili, a neka i oni traže ono što su potrošili! To je Allahov sud, On sudi među vama - a Allah sve zna i mudar je. A ako neka od žena vaših nevjernicima umakne, i ako vi poslije u borbu s njima stupite, onda onima čije su žene umakle - vjenčane darove koje su im dali namirite. I bojte se Allaha, u koga vjerujete! (60/10-11).

U povodu objavljivanja ovih propisa navodi se da je to bilo nakon Ugovora na Hudejbiji u kojem stoji: "... da nam bilo koga ko ti dođe od nas, makar bio i tvoje vjere, vratiš!" Kada je Poslanik (alejhi's-selam) sa muslimanima bio podno Hudejbije došle su mu žene vjernice tražeći dozvolu za hidžru i priključenje islamskoj državi u Medini. A došli su i Kurejšije zahtijevajući njihovo vraćanje i realizaciju Ugovora. Očito je da tekst ugovora nije bio kategoričan u pitanju žena. Pa su objavljena ova dva ajeta koja zabranjuju vraćanje muhadžirki vjernica nevjernicima gdje bi bile, zbog svoje slabosti, odvraćane od svoje vjere.

S njima su objavljeni i ovi propisi o međudržavnom slučaju koji regulišu međusobnu komunikaciju u njemu na najpravednijem principu koji uvažava samo pravdu, bez povođenja za ponašanjem druge strane, nepravde i nasilja koje provodi, shodno modelu islama u svim njegovim međunarodnim i unutrašnjim postupanjima.

Prva mjera bilo je ispitivanje ovih prognanica radi saznanja razloga iseljenja, da ono ne bude radi oslobođenja od nepoželjnog braka, radi neke koristi niti radi individualne ljubavi u islamskoj državi!

Ibni Abbas veli: Pitaše ih: - Tako ti Allaha, nisi izašla zbog mržnje prema mužu, tako ti Allaha, nisi izašla zbog želje za promjenom teritorije, Allaha ti, nisi izašla tražeći dunjalučko dobro, tako ti Allaha, nisi izašla osim iz ljubavi prema Allahu i Njegovu Poslaniku?

Ikrime veli: Govorio joj je: - Dovela te je samo ljubav prema Allahu i Njegovu Poslaniku; nije te dovela ljubav prema nekom našem čovjeku niti želja za bijegom od tvog muža.

Ovo je to ispitivanje. Ono se oslanja na njihovo vanjsko stanje i izjavu uz zaklinjanje Allahom. A ono što ljudi skrivaju prepušta se Allahu, ljudi to

ne mogu znati: *a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo (60/10)*. Ako ovako izjave, *onda ih ne vraćajte nevjernicima (60/10).*

One njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni (60/10).

Prva veza je prekinuta, veza vjerovanja, a nema druge veze koja može spojiti ovu udaljenost. Brak je stanje spajanja, prožimanja i stabilnosti i ne može postojati ako se prekine ova prva veza. Iman je osnova života srca koji ne može zamijeniti drugo osjećanje. Ako u srcu nema imana onda srce vjernika nije u stanju da mu se odazove, ni da osjeća prijatnost u njegovu društvu, ni da ga voli niti da se smiri i osjeća sigurnim u njegovu okrilju. Brak je ljubav, milost, intimnost i smirenost.

To pitanje je u početku Hidžre bilo ostavljeno bez reguliranja u zakonodavnom tekstu, pa nije bilo razdvajanja izmedu supruge vjernice i supruga nevjernika, niti izmedu supruga vjernika i supruge nevjernice. Jer temelji islamskog društva još nisu bili učvršćenii. Ali, nakon ugovora na Hudejbiji - ili pobjede na Hudejbiji, kako smatraju mnogi prenosioci - došlo je vrijeme za potpuno razdvajanje i da se u svijesti vjernika i vjernica učvrsti spoznaja, kao što se učvrstila u njihovoj stvarnosti, da nema druge veze osim veze imana, da nema spone osim spone vjerovanja i da nema povezivanja osim među onima koji su povezani sa Allahom.

Uz postupak razdvajanja dolazi i postupak kompenzacije - shodno zahtjevu pravde i jednakosti - pa se mužu nevjerniku vraća vrijednost vjenčanog dara - mehra koji je dao supruzi vjernici, a koja ga je napustila, u vidu kompenzacije za štetu. Kao što se vraća mužu vjerniku vrijednost vjenčanog dara - mehra koji je dao supruzi nevjernici od koje se razvodi.

Nakon toga vjernicima se dozvoljava ženidba sa vjernicama prognanicama kad im daju njihove vjenčane darove. Ovdje postoji šerijatskopravni spor: Da li je obavezno za ove žene provesti poslijebračni priček ili on nije obavezan osim za trudnice čiji priček traje do njihova porođaja? Ako je priček obavezan, da li će to biti priček raspuštenica, tj. tri menstrualna perioda, ili priček radi razjašnjenja stanja maternice koji traje jedan menstrualni period?

A njima podajte ono što su potrošili. Nije vam grijeh da se njima ženite kad im vjenčane darove njihove date. U braku mnogoboške ne zadržavajte! (60/10).

Potom veže sve ove propise sa najvećom garancijom u svijesti vjernika, garanciju Božijeg nadzora, bogobojaznosti i takvaluka:

To je Allahov sud, On sudi među vama - a Allah sve zna i mudar je (60/10).

To je jedina garancija za koju je sigurno da neće biti prekršena, zaobiđena i izigrana. Allahov sud je sud Sveznajućeg i Mudrog. To je sud Onog koji zna šta grudi kriju, sud Snažnog i Svemoćnog. Dovoljno je da duša vjernika osjeti ovu vezu i spozna izvor propisa pa da ga primijeni i uvažava, uvjeren da on pripada Allahu.

A ako bi vjernicima nešto promaklo od onoga što su utrošili, odbijanjem nevjernica ili njihovih porodica da vrate pravo muža vjernika - kao što se desilo u nekim slučajevima,- kompenzirao bi im imam - vođe iz prava koja su imali nevjernici prema svojim suprugama koje su se preselile u islamsku državu, ili iz imetka nevjernika koje kao ratni plijen dospije u ruke muslimana:

A ako neka od žena vaših nevjernicima umakne, i ako vi poslije u borbu s njima stupite, onda onima čije su žene umakle - vjenčane darove koje su im dali namirite (60/11). Ovaj propis i njegova primjena veže se također za generaciju za koju se veže svaki propis i svaka primjena:

I bojte se Allaha, u koga vjerujete! (60/11).

To je dodir onih koji vjeruju u Allaha s dubokim utjecajem na srca.

Tako ovi propisi o razdvajanju među supružnicima bivaju stvarnom primjenom islamskog shvatanja o vrednotama života, vezama u njemu, jedinstvu islamskog stroja i njegove distinkicje od ostalih strojeva, o uspostavaljanju sveukupnog življenja na temelju vjerovanja i njegovog vezivanja za osovinu imana i kreiranje humanog svijeta u kojem će nestati razlikovanja po rasi, boji, jeziku, porijeklu i zemlji. Ostaje samo jedno obilježje koje razdvaja ljude, obilježje stranke kojoj pripadaju. A postoje dvije stranke: Allahova stranka i ona šejtanova.

* * *

Zatim je pojasnio Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) kako će uzeti od njih prisegu na iman, od njih i drugih koji žele prihvatiti islam i na kojim principima će im uzeti prisegu:

O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: da neće Allahu nikoga ravnim smatrati, i da neće krasti, i da neće bludničiti, i da neće djecu svoju ubijati, i da neće muževima tuđu djecu podmetati i da ti

neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati, - ti prisegu njihovu prihvati i moli Allaha da im oprosti; Allah, zaista, mnogo prašta, i On je milostiv (60/12).

Ovi principi predstavljaju najveća načela vjerovanja, kao što predstavljaju temelje novog društvenog života.

To je apsolutna negacija idolopoklonstva, nečinjenje krivičnih djela krađe i bluda, neubijanje djece - što predstavlja aluziju na džahilijjetski običaj zakopavanja žive ženske djece, kao što obuhvata i ubijanje fetusa iz bilo kog razloga. One su čuvari onoga što je u njihovim utrobama. *I da neće muževima tuđu djecu podmetati* (60/12). Ibni Abbas veli: To znači da svojim muževima ne pripisuju tuđu djecu. - Ovo kaže i Mukatil. Vjerovatno je ova predostrožnost - nakon prisege da neće bludničiti - bila radi slučajeva koji su se dešavali u džahilijjetu da žena dopusti nekolicini muškaraca, pa kada rodi dijete, osmotri kojem od njih najviše sliči pa mu ga pripiše. A možda odabere najljepšeg od njih i pripiše mu svoje dijete, a zna ko mu je otac!

Općenitost izraza obuhvata ovaj i druge slučajeve potvore i laži. Možda su Ibni Abbas i Mukatil specificirali ovo značenje jer je odgovaralo tadašnjoj stvarnosti.

Posljednji uvjet je: *i da ti neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati* (60/12) - i on obuhvata obećanje pokornosti Poslaniku (alejhi's-selam) u svemu što im naređuje, a on naređuje samo ono što je dobro. Međutim, ovaj uvjet je jedan od temelja ustava islama. On utvrđuje da narod nije dužan slušati imama ili vladara osim u onome što je dobro i što je u skladu sa Allahovom vjerom i Njegovim šeriatom. Nije to apsolutna pokornost vladaru u svakoj stvari. Ovo načelo određuje da zakon i nalog crpe snagu iz Allahovog šeriata, a ne iz volje vladara ili volje naroda ako je ona protivna Allahovu šeriatu. I vladar i Ummet su potčinjeni Allahovu šeriatu i iz njega crpe vlast!

Ako dadnu prisegu na ovim sveobuhvatnim osnovama, njihova će prisega biti prihvaćena i Poslanik (alejhi's-selam) zatražit će za njih oprost za prethodne grijehe. *Allah, zaista, mnogo prašta, i On je milostiv* (60/12). Oprašta, milostiv je i poništava posrtaje.

* * *

I na kraju dolazi ova opća rezonanca:

O vjernici, ne prijateljite s ljudima koji su protiv sebe Allahovu srdžbu izazvali; oni su izgubili nadu da će bilo kakvu nagradu na onom svijetu imati, isto kao što su izgubili nadu nevjernici da će se njihovi umrli živi vratiti (60/13).

Dolazi pozivanjem onih koji vjeruju u ime imana, svojstvom koje ih odvaja od ostalih naroda, spaja ih sa Allahom, a odvaja od Allahovih neprijatelja.

U nekim se predanjima navodi da se pod pojmom ljudi koji su protiv sebe Allahovu srdžbu izazvali misli na Židove, oslanjajući se na činjenicu da su oni žigosani ovim svojstvom na drugim mjestima u Kur'anu. Međutim, to ne eliminira općenitost teksta tako da on obuhvata Židove i politeiste koji su spomenuti u suri i sve Allahove neprijatelje. Na sve njih se Allah rasrdio. Svi su oni izgubili nadu u Ahiret, ne nadaju se ničemu tamo, ne računajući ninašto isto kao što su izgubili nadu da će se njihovi umrli živi vratiti iz grobova vjerujući da je njihovo završeno i da neće biti proživljeni niti će račun polagati.

To je poklič koji je sastavljen iz svih rezonanci sure i njihovih smjerova. Završava se njime kao što je i počela sličnim. Da to bude završna rezonanca čije odjeke sura ostavlja u srcima.

* * *

سورة الصف مدنية
وآياتها ١٤

بسم الله الرحمن الرحيم

« سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ، وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ؟ * كَبُرَ مَقْتاً عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ * إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفّاً كَأَنَّهُم بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ .

« وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ : يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ؟ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ، وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلْفَاسِقِينَ .

« وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ : يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم ، مُّصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَاةِ ، وَمُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي ٱسْمُهُ أَحْمَدُ ؛ فَلَمَّا جَاءَهُم بِٱلْبَيِّنَاتِ قَالُوا : هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ .

« وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى ٱلْإِسْلَامِ ؟ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّالِمِينَ * يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ ، وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَافِرُونَ * هُوَ ٱلَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِ ، وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ؟ * تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ، ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ

إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ * يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ، وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ ، وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ . ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ * وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا :
نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ، وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ .

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ :
مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ ؟ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ : نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ . فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي
إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ ، فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ ، فَأَصْبَحُوا
ظَاهِرِينَ » .

SURA ES-SAFF
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 14 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Allaha hvali ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, On je Silni i Mudri! (61/1).

O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? (61/2).

O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate! (61/3).

Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti (61/4).

Kada Mūsā reče narodu svome: "O narode moj, zašto me mučite, a dobro znate da sam ja Allahov poslanik vama!" i kad oni skrenuše u stranu, - a Allah učini da i srca njihova u stranu skrenu - a Allah neće ukazati na pravi put narodu koji je ogrezao u grijehu (61/5).

A kada Īsā, sin Merjemin, reče: "O sinovi Isrāilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrāt i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije mene

doći" i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: "Ovo je prava vradžbina!" (61/6).

A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi dok se u pravu vjeru poziva? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji nepravdu čini (61/7).

Oni žele da utrnu Allahovo svjetlo ustima svojim, a Allah će učiniti da svjetla Njegova uvijek bude, makar krivo bilo nevjernicima (61/8).

On po Poslaniku Svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogobošcima (61/9).

O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne; (61/10)

u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite - to vam je, da znate, bolje -, (61/11)

On će vam grijehe vaše oprostiti i u džennetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; - to će biti uspjeh veliki -, (61/12)

a daće vam i drugu blagodat koju jedva čekate: Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike! (61/13)

O vjernici, pomozite Allahovu vjeru, kao što su učenici rekli: "Mi ćemo pomoći Allahovu vjeru!" - kad ih je Īsā, sin Merjemin, upitao; "Hoćete li me pomoći Allaha radi?" I neki od sinova Isrāilovih su povjerovali, a drugi nisu, pa smo Mi one koji su povjerovali - protiv neprijatelja njihova pomogli, i oni su pobijedili (61/14).

Ova sura ima za cilj dvije osnovne stvari, potpuno jasne u njenom kontekstu, uz sporedne naznake i aluzije koje se mogu vratiti tim dvjema osnovnim stvarima.

Cilja prvo da utvrdi u svijesti muslimana da je njegova vjera Božiji program čovječanstvu u njegovom posljednjem obliku. Prethode mu oblici koji su odgovarali određenim razdobljima u povijesti čovječanstva. Prethode mu i iskustva u životu poslanika i životu zajednica i sva ona predstavljaju pripremu za ovaj posljednji oblik jedne vjere za koju je Allah želio da bude završnica Objava i da je uzdigne iznad svih vjera na zemlji.

Otuda spominje poslanstvo Mūsāa kako bi potvrdio da ga je njegov narod kojem je poslat uznemiravao; da su se udaljili od njegove Poslanice

i zalutali te više nisu bili pouzdani čuvari Allahove vjere na zemlji: *Kada Mūsā reče narodu svome: "O narode moj, zašto me mučite, a dobro znate da sam ja Allahov poslanik vama!" i kad oni skrenuše u stranu, - a Allah učini da i srca njihova u stranu skrenu - a Allah neće ukazati na pravi put narodu koji je ogrezao u grijehu* (61/5). Dakle, skrbništvo Mūsāova naroda nad Allahovom vjerom je završeno. Oni više nisu njeni pouzdani čuvari otkada skrenuše ustranu i Allah učini da i njihova srca ustranu skrenu i otkad zalutaše i Allah ih u zabludi ostavi. A Allah neće ukazati na Pravi Put griješnome narodu.

Spominje i poslanstvo Īsāa kako bi potvrdio da je on došao kao produžetak poslaničke zadaće Mūsāa, potvrđuje prije njega objavljeni Tevrāt, pripremajući teren za posljednju Poslanicu, donoseći radosnu vijest o njenom poslaniku i kao spona između vjere prve objavljene Knjige i vjere posljednje objavljene Knjige: *A kada Īsā, sin Merjemin, reče: "O sinovi Isrāilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrāt i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije mene doći" i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: "Ovo je prava vradžbina!"* (61/6). Dakle, došao je da preda emanet Božije vjere, koji je preuzeo nakon Mūsāa, Poslaniku kojeg najvaljuje kao radosnu vijest.

Bilo je utvrđeno u Allahovom znanju i određenju da ove faze okončaju stabilnim i trajnim rješenjem i da se Allahova vjera učvrsti na zemlji u svom konačnom obliku putem Njegova posljednjeg Poslanika: *On po Poslaniku Svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogobošcima* (61/9).

Na ovom prvom jasnom cilju u suri zasniva se drugi cilj. Osjećaj muslimana za ovu istinu i njegova spoznaja povijesti vjerovanja i njegova udjela u nošenju tog emaneta na Zemlji izaziva osjećanje obaveze ovog emaneta koje ga podstiče na iskrenu namjeru u borbi radi uzdizanja njegove vjere iznad svih vjera - kako Allah želi - i nepokolebljivosti između riječi i djela. Ružno je da vjernik obznani želju za borbom, a potom odustane, što se izgleda, desilo grupi muslimana, kako spominju predanja. Stoga i dolazi na početku sure nakon obznane da Kosmos i ono što je u njemu hvali Allaha: *O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate! Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti* (61/2-4).

Potom ih poziva u sredini sure najprofitabilnijoj trgovini na ovom i onom svijetu: *O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas*

spasiti patnje nesnosne; u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite - to vam je, da znate, bolje -, On će vam grijehe vaše oprostiti i u džennetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; - to će biti uspjeh veliki -, a daće vam i drugu blagodat koju jedva čekate: Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike! (61/10-13).

Ova sura završava sa posljednjim apelom vjernicima da budu Allahovi pomagači kao što su bili učenici Īsāa (alejhi's-selam) koji su ga pomagali na Allahovom putu, usprkos ugonjenju u laž od strane Benu Isrāila i njihova neprijateljskog stava prema Allahu: *O vjernici, pomozite Allahovu vjeru, kao što su učenici rekli: "Mi ćemo pomoći Allahovu vjeru!" – kad ih je Īsā, sin Merjemin, upitao: "Hoćete li me pomoći Allaha radi?" I neki od sinova Isrāilovih su povjerovali, a drugi nisu, pa smo Mi one koji su povjerovali – protiv neprijatelja njihova pomogli, i oni su pobijedili* (61/14)

Ove dvije linije sasvim su jasne u suri i protežu se kroz gotovo sve njene tekstove, pa ostaje još samo osuda onih koji ne vjeruju u posljednju Poslanicu - a ovo je kazivanje o njoj i ovo je njen cilj -, a ova je osuda stalno povezana sa dvije osnovne linije u njoj. To su riječi Uzvišenog Allaha o Svome Poslaniku (alejhi's-selam) nakon spominjanja radosne vijesti o njemu koju je donio Īsā (alejhi's-selam): *A kada Īsā, sin Merjemin, reče: "O sinovi Isrāilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrāt i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije mene doći" i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: "Ovo je prava vradžbina!" A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi dok se u pravu vjeru poziva? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji nepravdu čini. Oni žele da utrnu Allahovo svjetlo ustima svojim, a Allah će učiniti da svjetla Njegova uvijek bude, makar krivo bilo nevjernicima* (61/6-8).

U svijesti muslimana postaje jasno da je njegova vjera - Allahova vjera u njenom posljednjem obliku na Zemlji i da je emanet vjerovanja cjelokupnog čovječanstva njemu povjeren; zna da je zadužen da se bori na Allahovom Putu, kao što Allah voli; i postaje mu jasan njegov put pa u njegovom shvatanju nema zamagljenosti niti u njegovom životu ima mjesta za trtošenje i mrmljanje o ovom problemu, ili neodlučnost i okretanje od zacrtanog cilja i dodijeljenog dijela u Allahovom znanju i određenju od davnine.

Kroz njegovo usmjeravanje ka ovom jasnom cilju, usmjerava, takoder, ka moralu muslimana i naravi njegove savjesti. A to je da ne govori

ono što ne radi, da mu riječ i djelo nisu u raskoraku, ni vanjština ni unutrašnjost, ni tajno ni javno. Da bude onakva kakva je u svakoj prilici, samo Allahu usmjeren, iskreno odan Njegovu pozivu, otvoren u svojoj riječi i djelu, stabilnog hoda na svom putu i solidaran sa svojom braćom kao da su bedem čvrsti.

* * *

Allaha hvali ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, On je Silni i Mudri! (61/1).

Ovo veličanje Allaha, Silnog i Mudrog, od strane cjelokupnog Bitka dolazi na početku sure koja obznanjuje muslimanima da je njihova vjera posljednja halka u Allahovoj vjeri i da je njima povjereno čuvanje ove vjere koja čini tevhid Allaha, osuđuje nevjerovanje i politeizam nevjernicima i politeistima, i koja ih poziva u borbu kako bi joj pomogli. A Allah je već odredio da će je uzdići iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogoboščima. Ovaj početak sugerira da je emanet koji čuvaju muslimani ustvari emanet cjelokupnog Bitka, da je vjera radi koje se od njih zahtijeva borba ustvari vjera svega što postoji na nebesima i na Zemlji i da je uzdizanje ove vjere nad svim vjerama kosmički fenomen koji je u skladu sa usmjerenjem cjelokupnog Kosmosa ka Allahu, Silnom i Mudrom.

* * *

Potom Allah žestoko kori vjernike zbog jedne stvari koja se desila jednoj njihovoj grupi, stvari koju Allah najžešće prezire, najviše mrzi i posebno žigoše kod vjernika:

O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? (61/2).

O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate! (61/3).

Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti (61/4).

Ali ibni Talha prenosi od Ibni Abbasa da je rekao: Neki vjernici govoraše prije propisivanja borbe: Voljeli bismo da nas Uzvišeni Allah uputi

na Njemu najdraže djelo, pa da ga uradimo. Pa je Allah obavijestio Svoga Poslanika da Mu je najdraže djelo vjerovanje u Njega, bez imalo sumnje, i borba protiv onih koji su Mu nepokorni, koji se suprotstavljaju vjerovanju i ne prihvataju ga. I kada je propisana borba, to se nije svidjelo ovoj grupi vjernika i bila im je teška ta naredba, pa je Allah (Uzvišeni) rekao: *O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate!* (61/2-3). Ibni Džerir izabrao je u svom tefsiru ovo mišljenje.

Ibni Kesir veli u svom tefsiru: Protumačili su - misli na većinu komentatora - da je ajet objavljen kada su priželjkivali propis o obaveznosti borbe, pa kada je ona propisana, neki od njih su ustuknuli, kao što stoji u Allahovim riječima: *Zar ne vidiš one kojima je rečeno: "Dalje od boja, već namaz obavljajte i milostinju dajite!" A kada im bi propisana borba, odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!" Reci: "Uživanje na ovom svijetu je kratko, a onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone; i nikome se od vas ni koliko trun jedan neće učiniti nepravda." Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bili i u visokim kulama* (4/77-78).

Katade i Dahhak vele: Objavljeni su kao pogrda ljudima koji govoraše: Pobili smo, udarali smo, izboli smo, učinili smo..., - a nisu to učinili.

Pretežno je mišljenje, kako se razumije iz konteksta ajeta i spominjanja borbe, da je povod objave onaj koji su spomenuli većina komentatora i koji je odabrao i Ibni Džerir. Međutim, kur'anski su tekstovi dalekosežniji od pojedinačnih događaja koje tretiraju objavljeni ajeti i obuhvataju mnogo više slučajeva od onog povodom kojeg su ajeti objavljeni. Otuda mi pratimo u ovim tekstovima njihova opća značenja uzimajući u obzir slučaj koji se spominje u predanjima i povodu objavljivanja.

Oni započinju grdnjom zbog slučaja koji se desio ili više slučajeva:

O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? (61/2).

Nakon toga ponavlja se osuda ovog djela i ponašanje u formi povećanja ove osude:

O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate! (61/3).

Termin *mekt* ovdje upotrijebljen znači mržnja koja raste "kod Allaha" najveća je mržnja, najžešća odvratnost i najpokudenije ružno djelo. Ovo je cilj da se izrazi grozota onoga što su oni radili, naročito u svijesti muslimana koji se poziva uime njegova imana i koga poziva njegov Gospodar u kojeg vjeruje.

Treći ajet ukazuje na neposrednu temu o kojoj su rekli ono što ne rade, a to je džihad, i utvrđuje ono što Allah voli i želi u tome:

Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti (61/4).

Nije to samo puka borba, već borba na Njegovom Putu, borba uz solidarnost sa muslimanskom zajendicom unutar stroja i borba uz stabilnost i nepokolebljivost *u redovima kao da su bedem čvrsti* (61/4).

* * *

Kur'an je doista - kao što smo rekli u različitim prilikama u ovom džuzu - izgradivao Ummet. Izgradivo ga je da preuzme emanet njegove vjere na Zemlji, njegova programa života i sistema za ljude. Bilo je neophodno da izgrađuje duše njegovih članova i kao pojedince i zajednicu i da ih izgrađuje konkretnim djelom istovremeno. Musliman se ne izgrađuje kao individua osim u zajednici. Ne može se zamisliti stvarno postojanje islama osim u okružju organizirane zajednice, povezane, ustrojene i sa zajedničkim ciljem koji je istodobno vezan za svakog njenog člana. A to je uspostava ovog Božijeg programa u svijesti i djelovanju uz njegovu uspostavu na Zemlji. On može postojati na Zemlji samo u društvu koje živi, kreće se, radi i proizvodi u okviru tog Božijeg programa.

Islam, i pored velike pažnje koju poklanja individualnoj svijesti i pojedinačnoj odgovornosti, nije vjera izoliranih pojedinaca koji svaki za sebe obožava Allaha u bogomolji. Ovo ne ostvaruje islam u svijesti samog pojedinca i, po prirodi stvari, ne ostvaruje ga u njegovom životu. Islam nije došao da bi bio tako izoliran. Već je došao da upravlja životom čovječanstva, da ga uređuje i da dominira svakom individualnom i zajedničkom aktivnošću u svakom smjeru. Čovječanstvo ne živi pojedinačno nego u zajednicama i narodima. Islam je došao da i njima upravlja. On je i koncipiran na osnovu činjenice da ljudi tako žive. Otuda su sve njegove upute, principi i sistemi oblikovani na ovoj osnovi. Kada

usmjerava svoju pažnju na svijest pojedinca on je oblikuje na temelju činjenice da on živi u zajednici. I on i zajednica u kojoj živi usmjereni su ka Allahu i u njoj vrši emanet čuvanja Njegove vjere na Zemlji, Njegova programa života i sistema za ljude.

Od prvog dana Poziva uspostavljeno je islamsko društvo - ili muslimanska zajednica - sa autentičnim vodstvom, vodstvom Allahova Poslanika (alejhi's-selam), sa međusobnim obavezama pojedinaca, sa strukturom po kojoj se razlikovala od ostalih zajednica i sa manirima vezanim za svijest čovjeka u kojima se istodobno vodi računa o životu zajednice. Sve je to bilo prije uspostavljanja muslimanske države u Medini. Zapravo je postojanje te zajednice bilo sredstvo uspostavljanja države u Medini.

* * *

Posmatrajmo ova tri ajeta i vidimo pomiješanost individualnog morala i zajedničke potrebe u okrilju vjerske doktrine i njene naravi koja zahtijeva njenu realizaciju u ljudskom životu u obliku sistema koji ima one koji ga čuvaju i vode.

Prva dva ajeta sadrže pogrdu od Uzvišenog Allaha i osudu da vjernici govore ono što ne rade.

Ona ovim iscrtavaju temeljni aspekt ličnosti muslimana: iskrenost, ustrajnost na Pravom Putu, da mu unutrašnjost bude kao i vanjština, i da mu djelo bude apsolutno u skladu sa riječju i u granicama koje su dalekosežnije od tematike borbe koja dolazi u trećem ajetu.

Na ovoj karakternoj crti u ličnosti muslimana Kur'an mnogo insistira, a u tome ga slijedi i sunnet ponavljajući i potvrđujući ga. Uzvišeni Allah veli, osuđujući Židove: *Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete?* (2/44). Osuđujući licemjere, Uzvišeni Allah kaže: *Licemjeri govore: "Pokoravamo se!", a kada odu od tebe, onda neki od njih noću snuju nešto što je suprotno onome što ti govoriš.* (4/81) O njima također kaže: *Ima ljudi čije te riječi o životu na ovom svijetu oduševljavaju i koji se pozivaju na Allaha kao svjedoka za ono što je u srcima njihovim, a najljući su protivnici. Čim se neki od njih dočepa položaja, nastoji da napravi na Zemlji nered, ništeći usjeve i stoku. - A Allah ne voli nered!* (2/204-205). Allahov Poslanik (alejhi's-selam)

veli: "Tri su obilježja licemjera: kada govori - laže; kada obeća - iznevjeri i kada mu se nešto povjeri - pronevjeri."[10] Hadisi su u ovom smislu mnogobrojni. Možda ovaj hadis koji ćemo spomenuti predstavlja jednu od najtanahnijih i najsuptilnijih vjerovjesničkih smjernica u ovom pravcu. Imam Ahmed i Ebu Davud bilježe od Abdullaha ibni Amira ibni Rebi'a da je rekao: Došao nam je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) a ja sam bio dječak pa sam izašao da se igram. Majka mi reče: "Abdullahu, dođi, dat ću ti nešto." Allahov Poslanik (alejhi's-selam) joj reče: "Šta si željela da mu daš?" "Hurmu", reče ona. "Da to nisi učinila, bila bi ti zapisana laž", reče Allahov Poslanik (alejhi's-selam). Vjerovatno je i imam Ahmed ibni Hanbel (neka je Allah njime zadovoljan), zahvatajući sa ovog bistrog i čistog vjerovjesničkog vrela, odbio predaje hadisa od čovjeka kojem je došao radi hadisa, prevaljujući velika rastojanja na putu ka njemu, kada ga je vidio kako vabi svoju mazgu skupljajući odjeću u krilo, obamnjujući je da u praznom krilu ima hrane. On se sustegao da od njega prenese hadis jer je prevario svoju mazgu!

Ovo je suptilna, čista moralna izgradnja savjesti muslimana i njegova karatera koji dolikuje onom ko povjerljivo čuva Allahov Program na Zemlji. To je ono što utvrđuje ova sura. Ovo je jedna od odgojnih halki u muslimanskoj zajednici koju Allah priprema za obavljanje ovog posla.

Kada dođemo do izravne teme s kojom su se ajeti suočili prilikom njihova objavljivanja, a to je pitanje borbe, zastajemo pod raznovrsnom tematikom za razgovor, opažanje i pouku.

Prvo zastajemo pred ljudskom dušom koju pogađaju neočekivani trenuci slabosti od kojih je može zaštititi samo Allahova pomoć, stalno podsjećanje, stalno usmjerenje i kontinuirani odgoj. U nekim predanjima o ovoj grupi muslimana se kaže: Bili su to neki muhadžiri koji su priželjkivali da im Allah dozvoli borbu dok su još bili u Mekki, iz prevelikog zanosa i oduševljenja. A bilo im je naređeno da se suzdržavaju, klanjaju namaz i daju zekjat. *A kada im bi propisana borba* (4/77), u Medini u odgovarajuće vrijeme koje je Allah odredio, *odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!"* (4/77). Ili je to bila grupa muslimana iz Medine koji se raspitivaše o Allahu najdražem djelu kako bi ga uradili, pa kada im je naređen džihad, nije im se svidjelo!

[10] Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai, od Ebu Hurejrea.

Ova stanka dovoljna je da nam otvori oči na nužnost neprekidnog jačanja, učvršćivanja i usmjeravanja ljudske duše u trenucima kada se ona suočava sa teškim obavezama, kako bi bila ustrajna na Pravom Putu, savladala trenutke svoje slabosti i stalno stremila ka dalekom obzorju. Ona nam također sugerira da budemo skromni u traženju obaveza i njihovom priželjkivanju u stanju životne snage i vitalnosti. Možda nećemo biti u stanju podnijeti ono što predlažemo Allahu kada nas obaveže time. Ova grupa prvih muslimana iskazuje slabost i govori ono što ne radi pa ih Allah ovako žestoko kori i osuđuje ovako zastrašujućom osudom.

Zastajemo drugi put pred Allahovom ljubavlju prema onima koji se bore na Njegovom Putu u redovima kao da su bedem čvrsti. Zastajemo pred ovim snažnim i dubokim podsticnjem na borbu na Allahovu Putu. Prvo što se zamjećuje ovdje jeste da je to bilo radi suočavanja sa stanjem oklijevanja, izbjegavanja i preziranja borbe. Međutim, ovaj čudnovati razlog u ograničenom slučaju ne negira da je podsticanje općenito i da iza njega stoji trajna svrha.

Islam ne priželjkuje borbu i ne želi je iz ljubavi prema njoj, već je on propisuje kao obligatnu dužnost jer je stvarnost nameće i jer je cilj koji stoji iza nje velik. Islam suočava čovječanstvo sa Božijim programom u njegovom posljednjem, nepromjenljivom obliku. Ovaj program, premda odgovara potrebama ispravne prirode, zahtijeva od duša ulaganje napora kako bi se uzdigle do njegova nivoa i kako bi se ustabilile na ovom visokom nivou. A na zemlji postoje brojne snage koje ne žele da se ovaj program ustabili, jer ih on lišava mnogih privilegija koje se naslanjaju na neistinite, lažne vrijednosti protiv kojih se bori ovaj program i eliminira ih kada se učvrsti u životu ljudi. Ove snage koriste nemoć duša da se zadrže na imanskom nivou i razini njegovih obaveza, kao što koriste neznanje umova i naslijeđe generacija da se suprotstave ovom programu i preprijeće mu put. Zlo je naprasito, neistina nakočoperena, a šejtan podmukao. Otuda nositelji imana i čuvari programa moraju biti snažni da bi savladali mešetare zla i šejtanove pomagače. Snažni u svom moralu i snažni u borbi protiv svojih protivnika isto tako. Dužnost im je boriti se kada borba postane jedino sredstvo koje garantira slobodu pozivanja u novi program, slobodu vjerovanja u njega i slobodu djelovanja u skladu sa njegovim zacrtanim sistemom.

Oni se bore na Allahovom Putu, ne radi sebe ili privrženosti bilo kojoj boji, privrženosti rasi, zemlji, porodici i domu. Isključivo na Allahovom Putu, da Allahova riječ bude gornja. Poslanik (alejhi's-selam)

kaže: "Ko se bori da Allahova riječ bude gornja, on je na Allahovom Putu."[11]

Allahova je riječ izraz Njegove volje. A njegova, nama ljudima vidljiva volja sukladna je zakonistosti koja vlada u cijelom Kosmosu, Kosmosu koji veliča i hvali svoga Gospodara. Allahov program u svom posljednjem obliku kojega je donio islam usklađen je sa tom zakonitošću i čini da cijeli Kosmos - i ljudi u njemu - budu podložni Allahovu šeriatu, a to je ne zakonima nekog drugog.

Neminovno je da mu se suprotstavljaju pojedinci, klase, države. Neminovno je također da se islam odupire ovom napadu i neminovno je bilo da obaveže muslimane na džihad radi pružanja pomoći ovom programu i ostvarenja Allahove riječi na zemlji. Stoga Uzvišeni Allah voli one koji se bore na Njegovu Putu u redovima kao bedem čvrsti.[12]

Da se zadržimo po treći put pred stanjem u kojem Allah voli vidjeti borce kada se bore ***u redovima kao da su bedem čvrsti*** (61/4). Ovo je individualno zaduženje po svojoj biti, ali u kolektivnoj formi, u zajednici koja ima organizaciju. To je zato što i oni koji se suprotstavljaju islamu čine to udruženim snagama okupljajući protiv njega velike skupine pa je neophodno da se i islamski borci odupru svojim neprijateljima u redovima, pravilnim i uređenim, čvrstim i stabilnim. Pored toga što je u naravi ove vjere kada pobjeđuje i dominira da dominira zajednicom i da utemeljuje homogeno društvo harmonično. Slika izoliranog pojedinca koji sam čini obred, sam se bori i sam živi daleko je od prirode ove vjere i njenih zahtjeva u slučaju borbe i stanju dominacije životom nakon toga.

Ova slika vjernika koju Allah voli ocrtava im prirodu njihove vjere, pojašnjava im znakove na putu i otkriva im narav čvrste solidarnosti koju odslikava kreativni kur'anski izraz ***u redovima kao da su bedem čvrsti*** (61/4) - bedem čije se cigle naslanjaju jedne na druge, spajaju i čvrsto vežu. Svaka cigla vrši svoju ulogu i začepi svoju rupu. Bedem se sav sruši ako samo jedna cigla izostane sa svoga mjesta, ako je pretekla ili zaostala, svejedno, ili ako se jedna cigla ne veže sa drugom ispod nje, ili iznad nje ili sa njenih bočnih strana. To je iskaz koji odslikava stvarnost, a ne samo puko opće poređenje, iskaz koji odslikava narav zajednice i narav veza među

[11] Hadis bilježe Peterica.
[12] V. poglavlje *Selamu'l-'alemi*, u knjizi *Es-Selamu'l-'alemijju we'l-islam*.

pojedincima u zajednici. Veze u osjećanju i veze u aktivnosti unutar projetkiranog sistema usmjerenog zacrtanom cilju.

* * *

Nakon toga spominje se povijest ovog Božijeg programa i njene faze u poslanstvima prije islama.

Kada Mūsā reče narodu svome: "O narode moj, zašto me mučite, a dobro znate da sam ja Allahov poslanik vama!" i kad oni skrenuše u stranu, - a Allah učini da i srca njihova u stranu skrenu - a Allah neće ukazati na pravi put narodu koji je ogrezao u grijehu (61/5).

A kada Īsā, sin Merjemin, reče: "O sinovi Isrāilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrāt i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed!" (61/6).

Uznemiravanje koje su Izraelićani činili Mūsāu - njihovu izbavitelju od faraona i njegove svite, njihovom poslaniku, vođi i učitelju - drsko je uznemiravanje rznovrsnih oblika. A njegova borba radi ispravljanja njihovih devijacija iscrpna je, tegobna i teška borba. Kur'an spominje u kazivanjima o Sinovima Isrāilovim različite slike tog uznemiravanja i ove tegobe.

Bili su neraspoloženi prema Mūsāu koji pokušava da ih izbavi od faraona izlažući se njegovoj kazni i sili dok su oni svojom servilnošću prema njemu bili sigurni. Govorili su mu predbacujući mu zlovoljno: *"Zlostavljani smo" - rekoše oni - "prije nego što si nam došao, a i nakon što si nam došao!" (7/129).* Kao da u njegovom poslanstvu ne vide dobra, ili kao da mu pripisuju odgovornost za ovo posljednje zlostavljanje.

I tek što ih izbavi iz faraonovog ponižavanja uime Jedinog Allaha, koji ih spasi od faraona, a njega potopi pred njihovim očima, a oni već iskazaše naklonost prema faraonovom obredu i obredu njegova naroda: *pa oni naiđoše na narod koji se klanjao kumirima svojim. "O Mūsā," - rekoše - "napravi i ti nama boga kao što i oni imaju bogove!" (7/138).* I samo što je otišao u predviđeno vrijeme na brdo da od svoga Gospodara preuzme Ploče, Samirija ih je uspio zavesti: *pa im izlio tele koje je davalo glas kao da muče i oni su onda rekli: "Ovo je vaš bog i Mūsāov bog, on ga je zaboravio!" (20/88).*

Potom su negodovali zbog hrane u pustinji: mane i prepelica. *Rekli su: "O Mūsā, mi ne možemo više jednu te istu hranu jesti, zato zamoli, u naše ime, Gospodara svoga da nam podari od onoga što zemlja rađa: povrća, i krastavica, i pšenice, i leće i luka crvenog!" (2/61).*

U slučaju krave čije im je klanje naređeno, neprestano su zanovijetali, tražili izgovor i nedolično postupali sa svojim vjerovjesnikom i svojim Gospodarom govoreći: *"Zamoli Gospodara svoga, u naše ime," - rekoše – "da nam objasni kojih godina ona treba da bude!" (2/68). "Zamoli Gospodara svoga, u naše ime," - rekoše - "da nam objasni kakve boje treba da bude" (2/69). "Zamoli Gospodara svoga, u naše ime," - rekoše - "da nam objasni kakva još treba da bude, jer, nama krave izgledaju slične" (2/70). Pa je zaklaše, i jedva to učiniše (2/71).*

Zatim su tražili sveti dan odmora, pa kada im je određena subota, prekršili su je.

Pred svetom zemljom u koju im je Allah najavio ulazak, zastali su nemoćno okrećući istodobno svoje lice Mūsāu prezrivo: *oni rekoše: "O Mūsā! u njoj je nemilosrdan narod i mi u nju nećemo ući dok god oni iz nje ne iziđu; pa, ako oni iz nje iziđu, mi ćemo onda sigurno ući" (5/22).* Pa pošto ih je opetovano podsticao i hrabrio, uzoholili su se i konvertirali: *"O Mūsā," - rekoše oni - "dok god su oni u njoj mi nećemo u nju ulaziti! Hajde ti i Gospodar tvoj pa se bijte, mi ćemo ovdje ostati!" (5/24).*

Tu je još pored te tvrdoglavosti mučenje Mūsāa pitanjima, prijedlozima, nepokornošu, odmetništvom i ličnim neosnovanim optužbama kao što se navodi u nekim hadisima.

Ajet ovdje spominje riječi koje im Mūsā upućuje, prijekorno i s ljubavlju:

"O narode moj, zašto me mučite, a dobro znate da sam ja Allahov poslanik vama!" (61/5).

Oni su pouzdano znali. Samo je u pitanju govor prijekora i podsjećanje.

Na kraju su oni zalutali nakon što su im podastrti svi uvjeti ispravnosti, pa im je Allah povećao zabludu i srca im ustranu skrenuo, pa više nisu bila sposobna za Uputu. Zalutali su i Allah im je propisao trajno lutanje: *A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji je ogrezao u grijehu (61/5).*

Time je okončano njihovo suprotstavljanje Allahovoj vjeri i nisu više bili podobni za to zbog svog skretanja i lutanja.

Zatim je došao Īsā, sin Merjemin. Došao je govoreći Izraelićanima: *"O sinovi Isrāilovi, ja sam vam Allahov poslanik"* (61/6).

Nije im rekao da je on Bog ni da je sin Božiji niti da je jedna od Božanskih osoba.

... da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrāt i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed!" (61/6).

U ovoj formulaciji koja odslikava povezane halke poslanstava, jedna drugoj predaje, u biti međusobno povezane, jedinstvenog usmjerenja, pružene od neba do Zemlje, halka iza halke u dugom povezanom lancu. To je slika koja dolikuje Allahovu djelu i programu. To je jedan program u svojoj osnovi, mnogobrojan po svojim oblicima, shodno spremnosti čovječanstva, njegovim potrebama i sposobnostima i shodno njegovim iskustvima i nivou spoznaje. Sve dok nije dostiglo fazu racionalne i emotivne zrelosti kada dolazi posljednja halka u posljednjem obliku, potpuna i sveobuhvatna, koja se obraća zrelom umu, u svjetlu tih iskustava, puštajući mu slobodu da radi u granicama svojih mogućnosti, unutar okvira programa zacrtanog čovjeku u globalu, a sukladnog njegovim mogućnostima i spremnostima.

Navješćenje Ahmeda od strane Mesiha potvrđeno je ovim tekstom, bez obzira da li danas postojeća Evanđelja sadrže ovo navješćenje ili ne. Izvjesno je da način na koji su pisana ova Evanđelja i okolnosti koje su ih okruživale ne čine ih izvorom u ovom pitanju.

Kur'an je učen pred Židovima i kršćanima koji su živjeli na Arabijskom poluotoku, a u njemu se navodi: *vjerovjesnika, koji neće znati ni da čita ni da piše, kojeg oni kod sebe, u Tevrātu i Indžilu, zapisana nalaze* (7/157). Neki iskreni njihovi učenjaci koji su primili islam, poput Abdullah ibni Selam, potvrdili su ovu činjenicu čije prikrivanje su preporučivali jedni drugima.

Kao što je također potvrđeno u povijesnim predajama da su Židovi iščekivali dolazak vjerovjesnika čije je vrijeme već nastupilo, a takav je slučaj i sa nekim osamljenim pravovjernicima među kršćanskim monasima na Arabijskom poluotoku. Međutim, Židovi su željeli da on bude od njih. I kada je Allah odabrao da on bude iz druge loze Ibrāhīmova potomstva, nije im se dopalo i borili su se protiv njega.

U svakom slučaju, kur'anski tekst sam po sebi je konačan presuditelj u ovakvim vijestima i on je konačna riječ.

* * *

Izgleda da su slijedeći ajeti u suri, po pretežnom mišljenju, došli u povodu dočeka Vjerovjesnika od strane Sinova Isrāilovih, Židova i kršćana, a kojeg su navijestile njihove knjige. Zatim govore i o osudi ovog dočeka i njihovoj zavjeri protiv nove vjere kojoj je Allah odredio da će je uzdići iznad svih vjera i da bude posljednja vjera:

... i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: "Ovo je prava vradžbina!" (61/6)

A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi dok se u pravu vjeru poziva? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji nepravdu čini (61/7).

Oni žele da utrnu Allahovo svjetlo ustima svojim, a Allah će učiniti da svjetla Njegova uvijek bude, makar krivo bilo nevjernicima (61/8).

On po Poslaniku Svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogobošcima (61/9).

Sinovi Isrāilovi zauzeli su prema novoj vjeri neprijateljski, zavjerenički i obmanjivački stav; borili su se protiv nje različitim sredstvima i nesmiljenom ratnom taktikom koja traje do danas. Borili su se protiv njega optuživanjem: *i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: "Ovo je prava vradžbina!" (61/6)*. Kao što su rekli oni koj ne poznaju Knjige niti znaju za navješćenje nove vjere. Borili su se protiv nje podvalom i klevetom unutar islamskog tabora s ciljem izazivanja razdora izmedu muhadžira i ensarija u Medini, te izmedu plemena Evs i Hazredž kojima su pripadali ensarije. Borili su se protiv nje kovanjem urote nekada sa licemjerima, a nekada sa politeistima. Borili su se protiv nje priključivanjem taboru napadača kao što je bio sluča u Bitki El-Ahzab. Borili su se protiv njega lažnim glasinama kao u slučaju potvore (ifk) posredstvom Abdullaha ibni Ubeja ibn Selula, a potom i u slučaju zavjere protiv Osmana posredstvom Allahova neprijatelja Abdullaha ibni Sebe'a. Borili su se protiv njega lažima i israilijjatima koje su ubacivali u hadis,

životopis Poslanikov i tumačenje Kur'ana, kada im nije pošlo za rukom krivotvorenje i ubacivanje laži u Kur'na časni.

Rat nije prestao nijednog momenta sve do ovog časa. Svjetski cionizam i međunarodni križarski pokret ustrajni su u spletkarenju protiv islama, ne prestaju ga napadati ili huškati protiv njega bez zastoja ili primirja u bilo kojoj generaciji. Borili su se protiv njega tokom križarskih ratova na Orijentu; borili su se protiv njega u Andaluziji na zapadu; vodili su u središtvu, u državi posljednjeg hilafeta, protiv njega žestoki rat sve dok je nisu pocijepali i podijelili zaostavštinu onog što su nazivali "bolesnik". Potrebno im je bilo da stvore lažne junake u islamskoj zemlji koji će raditi za njih na realizaciji njihovih pakosti i spletki protiv islama. Kada su htjeli srušiti "hilafet" i dokrajčiti posljednji znak islamske vlasti, proizveli su u Turskoj "heroja". Napuhali su ga tako što su se vojske saveznika koji su trebali okupirati Istanbul povukle pred njim kako bi od njega napravile heroja u očima njegovih sugrađana. Heroja koji će moći ukinuti hilafet, eliminirati arapski jezik, odvojiti Tursku od muslimana i proglasiti je građanskom državom koja nema veze sa ovom vjerom. Oni ponavljaju proizvodnju ovih lažnih herojstava kad god žele udariti po islamu i islamskim pokretima u nekoj od muslimanskih zemalja kako bi umjesto njega promovirali neku drugu privrženost mimo privrženosti vjeri i drugu zastavu mimo zastave vjere.

Oni žele da utrnu Allahovo svjetlo ustima svojim, a Allah će učiniti da svjetla Njegova uvijek bude, makar krivo bilo nevjernicima (61/8).

Ovaj kur'anski tekst odražava istinu iscrtavajući istodobno sliku koja izaziva oplakivanje i ismijavanje. Istina je da su oni govorili svojim ustima: "Ovo je prava vradžbina", da su podvaljivali i spletkarili pokušavajući uništiti novu vjeru. To je njihova bijedna slika dok pokušavaju utrnuti Allahovo svjetlo puhanjem iz svojih usta, a tako su slabašni i nemoćni.

Allah će učiniti da svjetla Njegova uvijek bude, makar krivo bilo nevjernicima (61/8). Allahovo obećanje je bilo istinito. Upotpunio je svoje svjetlo za života Poslanika (alejhi's-selam) i onim je uspostavio islamsku zajednicu u živoj, realnoj slici odabranog Božijeg programa. Slici koja ima jasna obilježja i zacrtane granice koje iscrtavaju generacije ne kao teoriju na stranicama knjiga već kao činjenicu u svijetu realnosti. Upotpunio je Svoje svjetlo, zaokružio muslimanima njihovu vjeru, upotpunio im Svoju blagodat i zadovoljan je da im islam bude vjera koju vole, radi koje se bore i radi koje bi neko od njih više volio da bude bačen u vatru nego da se vrati u nevjerovanje. Istina vjere upotpunjena je u srcima i na zemlji bez razlike.

Ova istina još, s vremena na vrijeme, oživljava, pulsira i uspravlja se uprkos svemu što se sručilo na islam i muslimane u vidu rata, spletkarenja, mučenja, progona i žestoke presije. Jer Allahovo svjetlo ne mogu utrnuti usta niti ga mogu izbrisati vatra i željezo u rukama robova makar se činilo umišljenim silnicima i herojima proizvedenim pod okriljem krstaša i Židova da su dostigli ovaj daleki cilj.

Allahovo određenje je htjelo da uzdigne ovu vjeru pa je neminovno da bude:

On po Poslaniku Svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogobošcima (61/9).

Allahovo svjedočenje za ovu vjeru da je ona *Uputstvo i vjera istinita* pravo je svjedočanstvo. To je konačna riječ poslije koje nema dodatka. Allahova je volja ispunjena i ova se vjera uzdigla iznad svake vjere. Uzdigla se sama po sebi kao vjera. Ne može joj se oduprijeti nijedna druga vjera ni u njenoj suštini ni u naravi. Što se tiče paganskih religija one ništa ne predstavljaju u ovom pogledu. A što se tiče religija utemeljenih na Knjizi, pa ova vjera je njihov pečat, ona je njihova posljednja, potpuna i sveobuhvatna slika, ona su one u njauzvišenijoj formi podobnoj do kraja vremena.

Te religije su iskrivljene, izobličene, iscijepane, dodato im je ono što im ne pripada, smanjene su sa rubova i došle su u stanje da nisu pogodne za vođenje bilo šta u život. Čak i da su ostale bez iskrivljavanja i izobličavanja, one predstavljaju raniju kopiju koja ne obuhvata sve stalno obnavljajuće zahtjeve života - jer su one došle za određeno vrijeme.

Ovo je realizacija Allahova obećanja s aspekta prirode vjere i njene suštine. A s aspekta stvarnosti života, Allahovo se obećanje obistinilo jedanput i ova se vjera uzdignula kao snaga, istina i sistem vlasti iznad svih vjera pa joj je bila pokorna većina nastanjenog dijela Zemlje za period od jednog stoljeća. Potom je nastavila širiti se nakon toga mirnim putem ka središtu Azije i Afrike. Tako je ušlo u nju samo pozivanjem pet puta više nego onih koji su ušli u nju tokom prvih borbenih pohoda. I još uvijek se sama po sebi širi bez pomoći ijedne države otkad su svjetski cionizam i međunarodno križarstvo uništili posljednji hilafet u Turskoj posredstvom "heroja" koga su oni proizveli i uprkos svega što se protiv njega čini u raznim krajevima Zemlje u vidu rata, urote i uništenja preporoditeljskih islamskih pokreta u svakoj od islamskih zemalja posredstvom drugih "heroja" iz produkcije svjetskog cionizma i svjetskog križarstva.

Još ima uloga koje ova vjera treba odigrati u povijesti čovječanstva, uzdignuta Allahovom dozvolom iznad svih drugih vjera, ostvarujući tako Allahovo obećanje koje ne mogu spriječiti napori bijednih robova bez obzira na dostignuti nivo snage, spletkarenja i obmanjivanja.

Ti ajeti su predstavljali podsticaj za vjernike kojima se obraćaju da preuzmu emanet za koji ih je Allah odabrao nakon što su ga iznevjerili kršćani i Židovi. Oni su predstavljali smirenje za njihova srca u realizaciji Allahova određenja vezanog za vezivanje Njegove vjere čije uzdizanje je želio. Oni su samo instrumenti. Oni su još podsticaj i smiraj za srca vjernika, sigurnih u obećanje njihova Gospodara, i nastavit će oživljavati kod budućih generacija ovakva osjećanja sve dok se ne ostvari Allahovo obećanje po drugi put u realnom životu uz Allahovu dozvolu.

* * *

U okrilju kazivanja o vjerovanju i u sučeljenju sa Allahovim obećanjem dominacije ove posljednje vjere Kur'an časni doziva vjernike, one kojima je direktno upućen ovaj govor i one koji će doći poslije do Sudnjeg dana. Poziva ih ka najprofitabilnijoj trgovini na ovom i na onom svijetu. Trgovini vjere u Allaha i borbe na Allahovu Putu:

O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne; (61/10)

u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite - to vam je, da znate, bolje -, (61/11)

On će vam grijehe vaše oprostiti i u džennetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; - to će biti uspjeh veliki -, (61/12)

a daće vam i drugu blagodat koju jedva čekate: Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike! (61/13).

Forma iskaza sa svojim rastavljanjem i spajanjem, pitanjem i odgovorom, stavljanjem naprijed i odlaganjem, predstavlja formu čija je očita nakana učvršćivanje ovog poziva u srcima svim sredstvima izražajnog utjecaja.

Počinje pozivanjem uime imana: *O vjernici* (61/10). Slijedi sugestivno pitanje. Uzvišeni Allah je taj koji ih pita i pobuđuje im želju za odgovorom: *hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne;* (61/10)?

Ko je taj ko ne čezne da mu Allah ukaže na ovu trgovinu? Ovdje završava ovaj ajet i odvajaju se dvije rečenice radi pobuđivanja čežnje očekivanjem važnog odgovora. Zatim dolazi odgovor koga iščekuju srca i uši: *u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte* (61/11). Oni vjeruju u Allaha i Njegova Poslanika. Njihova srca blistaju slušajući dio odgovara koji je ostvaren kod njih. *I imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite* (61/11). Ovo je glavna tema koju tretira sura; dolazi u ovom stilu, ponavlja se ovim ponavljanjem i navodi se u ovom kontekstu. Allah je znao da ljudska duša potrebuje ovo ponavljanje, ovo klasificiranje i ove sugestivnosti da bi izvršila ovu tešku obavezu. nužnu i neizbježnu radi uspostavljanja ovog programa i njegove zaštite na Zemlji. Potom se osvrće na predočavanje ove trgovine na koju im je ukazao uljepšavanjem i dotjerivanjem: - *to vam je, da znate, bolje* -, (61/11). Poznavanje istine vodi onoga ko zna ka tom potvrđenom dobru. Zatim podrobnije obrazlaže ovo dobro u slijedećem samostalnom ajetu, jer detaljiziranje nakon sumarnosti pobuđuje u srcu čežnju za njim, ustabiljuje ga u osjećanju i učvršćuje ga: *On će vam grijehe vaše oprostiti* (61/12). Samo ovo je dovoljno. Ko je taj kome se garantira da će mu grijeh biti oprošten, a zatim nakon toga stremi za nečim? Ili na tom putu nešto štedi. Međutim, Allahova dobrota nema granica: *i u džennetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima* (61/12). Doista je najprofitabilnija trgovina da se vjernik bori u svom kratkom životu - čak i kada izgubi sav ovaj život - pa u se on zatim nadoknadi ovim džennetskim baščama i dvorovima u trajnom uživanju. Uistinu: - *to će biti uspjeh veliki* -, (61/12).

Kao da ovdje završava obračun profitabilne trgovine. Zaista je to ogromni, veliki profit da vjernik da ovaj svijet, a uzme ahiret. Ko trguje jednim dirhemom pa zaradi deset, zavide mu svi bazardžije. A kako je tek sa onim ko trguje mali, ograničeni broj dana na zemlji i ograničenim imetkom na ovom svijetu, pa zaradi time vječnost čiji kraj zna samo Allah i uživanje koje će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti?

Ugovor o ovoj transakciji sklopljen je između Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i Abdullaha ibni Revvaha (neka je Allah njime zadovoljan) na Akabi. Rekao je Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam): "Uvjetuj za svoga Gospodara i za sebe šta hoćeš!" "Uvjetujem za svoga Gospodara da Ga obožavate i da Mu ništa ravnim ne smatrate, a uvjetujem za sebe da me

štitite od onoga od čega štitite sebe i svoje imetke" - reče Poslanik (alejhi's-selam). "A šta mi dobijamo ako to uradimo?" - upita on. "Džennet" - reče Poslanik. "Uspješna trgovina, ne odustajemo i ne tražimo odustajanje!" - rekoše.

Međutim, Allahova je dobrota velika. On zna da se te duše vežu za nešto blisko na ovoj zemlji, za nešto što odgovara njihovoj ograničenoj ljudskoj konstrukciji. On im se odaziva obveseljavajući ih onim što je odredio u svom skrivenom znanju: uzdizanjem ove vjere na Zemlji, ostvarenjem Njegova programa i njegovom dominacijom životom u toj generaciji: *a daće vam i drugu blagodat koju jedva čekate: Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike!* (61/13).

Ovdje pogodba dostiže vrhunac profita kojeg samo Allah daje, Allah čije se hazne ne prazne i čiju milost niko ne može spriječiti. To je oprost, džennetske bašče, lijepi dvorovi i trajno uživanje na ahiretu. I još mimo toga, mimo profitabilne kupoprodaje i dobitne transakcije, tu je pomoć i skora pobjeda. Pa ko je taj kome Allah ukazuje na ovu trgovinu, a on potom oklijeva ili odustaje od nje?

Ovdje duši naumpada jedna misao pred ovim podsticajem i omiljavanjem. Vjernik koji spozna suštinu imanskog shvatanja Kosmosa i života, živi svojim srcem u ovom shvatanju i čezne za njegovim horizontima i obzorjima, dok srce koje posmatra život neuvjerljivo, u njegovim tijesnim, malim granicama, njegovim niskim i spuštenim razinama, bijednim i beznačajnim zanimacijama, ne spoznaje suštinu vjerničkog poimanja... Međutim, vjerničko srce ne podnosi da živi niti jednog momenta bez vjerovanja i ne dvoumi se nijednog trenutka da ide u borbu radi realizacije tog krupnog, širokog i visokog koncepta u svijetu stvarnosti, kako bi živio u njemu i da vidi, također, ljude oko njega kako žive u njemu. Možda neće tražiti za svoju borbu ovu nagradu izvan nje same. Ona sama je nagrada. Ovaj džihad te zadovoljstvo i smirenost koju ulijeva u srce. Zatim, ono ne podnosi da živi u svijetu bez imana niti podnosi da sjedi bez borbe radi ostvarenja svijeta kojim vlada iman. Ono je snažno podstaknuto na borbu kakva god ga sudbina zadesila.

Međutim, Uzvišeni Allah zna da duša slabi, da zanos opada, da se trud iscrpljuje i da želja za komoditetom može ugasiti sva ta osjećanja i dovesti ih u stanje da budu zadovoljna posunovraćenom stvarnošću.

Otuda se Kur'an bori protiv ove duše takvom borbom, i lijči takvim liječenjem i poziva je sugestijama i impulsima opetovanim i mnogovrsnim

pozivanjem u različitim prilikama. Ne prepušta je golom imanu niti se zadovoljava jednim pozivom uime imana.

Evo, On završava suru novim pozivom koji nosi novi žig, novo namamljivanje i novu sugestiju:

O vjernici, pomozite Allahovu vjeru, kao što su učenici rekli: "Mi ćemo pomoći Allahovu vjeru!" - kad ih je Īsā, sin Merjemin, upitao; "Hoćete li me pomoći Allaha radi?" I neki od sinova Isrāilovih su povjerovali, a drugi nisu, pa smo Mi one koji su povjerovali - protiv neprijatelja njihova pomogli, i oni su pobijedili (61/14).

Termin *Havarijjuni* ovdje upotrijebljen znači učenici Mesiha (alejhi's-selam). Kaže se da su to dvanaesterica koji su bili uz njega i koji su se posvetili učenju od njega. Oni su nakon njegova uzdizanja širili njegovo učenje i čuvali njegove oporuke.

Ajet ovdje ima cilj navođenja stava, a ne podrobno kazivanje. Pa ćemo i mi ići s njim u njegovu namjeravanu okrilju ka cilju njegova izlaganja na ovom mjestu u suri.

O vjernici, pomozite Allahovu vjeru (61/14) - u ovom plemenitom mjestu na koje vas Allah podiže. A ima li višeg mjesta od onog u kojem rob pomaže Gospodaru? Ovo svojstvo sadrži počast koja je veća od Dženneta i uživanja. Budite Allahovi pomagači *kao što su učenici rekli: "Mi ćemo pomoći Allahovu vjeru!" - kad ih je Īsā, sin Merjemin, upitao: "Hoćete li me pomoći Allaha radi?" (61/14)*. Posvetili su se ovoj stvari i zadobili ovu počast. A Īsā je došao da obveseli radosnom viješću o novom vjerovjesniku i posljednjoj vjeri. Pa i sljedbenici Muhammeda dostojni su da se posvete ovoj trajnoj stvari kao što su se učenici Īsāovi posvetili vremenski ograničenoj stvari. Ovo je jasan doticaj u izlaganju ovog dijaloga u ovom kontekstu.

I kakav je bio kraj?

I neki od sinova Isrāilovih su povjerovali, a drugi nisu, pa smo Mi one koji su povjerovali - protiv neprijatelja njihova pomogli, i oni su pobijedili (61/14). Ovaj se tekst može protumačiti u jednom od dva značenja: Ili su oni koji su vjerovali u poslanstvo Īsāa (alejhi's-selam), kršćani općenito, kako oni koji su bili pravovjerni, tako i oni u čije su vjerovanje ušle devijacije; Allah ih je pomagao protiv Židova koji uopće nisu u Njega vjerovali, kao što se desilo u povijesti. Ili su vjernici oni koji su ostali ustrajni u tevhidu (monoteizmu) nasuprot onima koji su Īsāa divinizirali ili zagovarali trojstvo

i ostalim sljedbama koje su odstupile od tevhida. A to da su oni pobijedili znači i pobjedu argumentom i dokazom. Ili da je tevhid kojeg su oni slijedili Allah uzdigao ovom posljednjom vjerom i u njegovu korist odredio ovu posljednju rundu na Zemji, kao što se desilo u povijesti. Ovo posljednje značenje je najbliže i najpretežnije u ovom kontekstu.

Pouka koja se može uzeti iz ovog radosnog navještaja i ovog poziva je ona na koju smo ukazali, a to je poticanje ambicije vjernika sa posljednjom vjerom, povjerenika Allahova programa na Zemlji, baštinika vjere i Božije Poslanice, odabranih za ovu veliku zadaću. Poticanje njihova zanosa za pomaganjem Allaha i Njegove vjere *kao što su učenici rekli: "Mi ćemo pomoći Allahovu vjeru!" - kad ih je Īsā, sin Merjemin, upitao: "Hoćete li me pomoći Allaha radi?"* (61/14). Pobjeda na kraju pripada Allahovim pomagačima, vjernicima.

To je posljednji krug u suri i zadnji doticaj u kontekstu koji ima boju i okus koji odgovaraju atmosferi sure i njenom kontekstu, uz obnavljanje boje i raznovrsnost okusa.

* * *

سُورَةُ الجُمُعَةِ مدنية وآياتها ١١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ * هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ ، وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ، وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ * وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ، وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ .

« مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا ، بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ، وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * قُلْ : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ * قُلْ : إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ، ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ، ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .

« وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا . قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ » . .

SURA EL-DŽUMU'A
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 11 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ono što je na nebesima i ono što je na zemlji hvali Allaha, Vladara, Svetoga, Silnoga, Mudroga (62/1).

On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi, (62/2)

i drugima koji im se još nisu priključili - On je Silni i Mudri (62/3).

To je Allahova milost koju On daje onome kome hoće - a u Allaha je milost velika (62/4).

Oni kojima je naređeno da prema Tevrātu postupaju, pa ne postupaju, slični su magarcu koji knjige nosi. O kako su loši oni koji poriču Allahove ajete! - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji neće da vjeruje (62/5).

Reci: "O Jevreji, ako tvrdite da ste vi od svih ljudi jedini Allahovi miljenici, onda smrt poželite, ako istinu govorite" (62/6).

A zbog onoga što ruke njihove čine neće je nikad poželjeti, Allah dobro zna nevjernike (62/7).

Reci: "Smrt od koje bježite zaista će vas stići. Zatim ćete Onome koji poznaje i nevidljivi i vidljivi svijet vraćeni biti i On će vas o onom što ste radili obavijestiti"(62/8).

O vjernici, kad se u petak na namaz pozove, kupoprodaju ostavite i pođite da namaz obavite; to vam je bolje, neka znate! (62/9).

A kad se namaz obavi, onda se po zemlji raziđite i Allahovu blagodat tražite i Allaha mnogo spominjite, da biste postigli što želite (62/10).

Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš. Reci: "Ono što je u Allaha bolje je i od veselja i od trgovine". - A Allah najbolju opskrbu daje (62/11).

Ova je sura objavljena nakon prethodne sure *Es-Saff*. Ona tretira problemnatiku koju je tretirala sura *Es-Saff*, ali sa drugog aspekta, na drugačiji način i sa novim impulsima.

Ona nastoji da se u srcima pripadnika muslimanske zajednice u Medini učvrsti shvatanje da je ona odabrana naposlijetku da ponese emanet vjere, da je to Allahova milost prema njoj, da je slanje Božijeg poslanika neukima - a to su Arapi - velika blagodat koja zaslužuje pažnju i zahvalnost i nameće takoder obaveze koje treba izvršiti grupa koja se odazvala Poslaniku i preuzela emanet, i da je ona povezana kroz vrijeme, a ne odsječena niti odvojena. Allah je odredio da ovo sjemenje raste i razvija se, nakon što su Sinovi Isrāilovi odustali od nošenja ovog emaneta i nakon što se njihova veza sa emanetom nebesa prekinula, pa su Tevrāt počeli nosati poput magarca koji knjige nosi, a nema nikakve uloge u njihovoj spoznaji niti kakvog učešća u tome.

To je glavna istina koju sura nastoji ustabiliti u srcima muslimana. Osobito onih medu njima koji su tada bili u Medini, a to su oni za koje je Allah vezao realizaciju islamskog programa u realnosti. A i onih koji će doći poslije njih na koje je ukazala sura pridruživši ih lancu koji se proteže kroz vrijeme.

Sura istodobno tretira neke događaje koji su se desili u toj prvoj zajednici tokom procesa teške, dugotrajne i suptilne izgradnje i oslobađanja duše od ometajućih privlačnosti poput težnje i trenutne želje za zaradom, te naslijeđa sredine i običaja, a posebno ljubavi prema imetku i njegovim sredstvima koja odvraćaju od najvećeg emaneta i duhovne pripreme za njega. Sura ukazuje i na konkretan slučaj. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) držao im je džumansku hutbu u džamiji kad se pojavila jedna trgovačka karavana. I samo što je oglašen njen dolazak, slušatelji su se razišli okrećući se trgovini i zabavi kojom je karavana bila okružena - shodno džahilijjetskom običaju - poput udaranja u defove, pjesme i vreve. Ostavili su Allahova Poslanika (alejhi's-selam) da stoji. Izuzev dvanaesterice čvrstih medu kojima su bili Ebu Bekr i Omer, koji su ostali slušati, kao što se navodi u predanjima koja možda nisu najpreciznija kod određivanja broja, ali su potvrđena s obzirom na dešavanje pokreta određenog broja prisutnih koji je iziskivao da se na njega ukaže u Kur'anu časnom.

Ovo je događaj koji sam po sebi otkriva veličinu truda koji je uložen u odgajanju te prve zajednice dok nije dostigla to što je dostigla i dok nije postala jedinstven primjer u povijesti islama i u povijesti cjelokupnog čovječanstva. On nas inspirira na strpljivost u podnošenju teškoće i napora u izgradnji duša, u bilo kojoj generaciji, s ciljem formiranja muslimanske zajednice koja će ponijeti emanet ove vjere i pokušati njenu realizaciju u svijetu stvarnosti onako kako ju je realizirala prva zajednica.

Sura sadrži i zazivanje međusobnog prokletstva sa Židovima s pozivom da se poželi smrt onoj grupi koja je na krivom putu kao odgovor na njihovu tvrdnju da su oni od svih ljudi jedini Allahovi miljenici, da su oni Allahov odabrani narod i da neće biti slanja poslanika kod drugih naroda, kao što su tvrdili. Iako Kur'an odsječno navodi da oni neće prihvatiti ovo zazivanje kojem su pozvani, pa su odustali od njega osjećajući da je njihova tvrdnja ništavna. Sura se osvrće na ovo potvrđivanjem činjenice smrti od koje oni bježe, da će ih ona stići gdje god pobjegli i da će biti vraćeni Onome koji poznaje i vidljivi i nevidljivi svijet pa će ih On o onome što su radili obavijestiti. To je zaključak koji se ne odnosi samo na Židove. Kur'an ga samo iznosi i ostavlja ga da on obavi svoj posao u dušama vjernika. Neophodno je da se ova istina ustabili u dušama nositelja Allahova emaneta na Zemlji kako bi izvršili njegove obaveze poznajući put.

Ovo je usmjerenje sure i ono je blisko usmjerenju sure Es-Saff prije nje, uz izdvajanje svake od njih sa aspektom koji tretira, načinom na koji prilazi srcima i okriljem kojeg pravi jedna i druga u jednom općem smjeru. Pogledajmo kako kur'anski stil tretira ovo usmjerenje.

* * *

Ono što je na nebesima i ono što je na zemlji hvali Allaha, Vladara, Svetoga, Silnoga, Mudroga (62/1).

Ovaj odlomak potvrđuje stalnu činjenicu hvalenja Allaha od strane svega postojećeg. Opisuje Uzvišenog svojstvima koja imaju suptilnu vezu sa temom sure; sure čije je ime *El-Džumu'a*, a koja sadrži poduku o džuma-namazu, o posvećivanju spominjanja Allaha u to vrijeme, ostavljanju zabave i trgovine i traženju onoga što je u Allaha, a ono je bolje od zabave i trgovine. Stoga spominje: *Vladara* koji posjeduje sve, a povodom trgovine kojoj žure tražeći zaradu. Spominje *Svetoga* koji je čist od grijeha i Uzvišen

i kome se obraća sve što je na nebesima i na Zemlji, slaveći Ga i uzvisujući, povodom zabave kojoj se oni usmjeravaju okrećući se od Njegova spominjanja. Spominje *Silnoga* u povodu medusobnog zazivanja prokletstva kome se pozivaju Židovi, smrti s kojom će se susresti svi ljudi, povratka Njemu i polaganja računa. Spominje *Mudroga* povodom Njegova izbora neukih da im pošalje Poslanika da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči. Sve su to povodi suptilnog upliva i veze.

* * *

Zatim započinje glavnu temu sure:

On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi, (62/2)

i drugima koji im se još nisu priključili - On je Silni i Mudri (62/3).

Kaže se da su Arapi nazivani neukima jer nisu čitali ni pisali u velikoj većini. Prenosi se od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da je rekao: "Mjesec je ovoliko, i ovoliko i ovoliko" - pokazujući svojim prstima, a potom reče: "Mi smo nepismen narod, ne računamo i ne pišemo."[13] Rečeno je: Onaj ko ne zna pisati naziva se neukim (*ummijj*) jer se veže za stanje kada ga je majka rodila, a znanje pisanja se stječe učenjem.

Možda su nazivani tako slično onome kako su Židovi govorili za druge narode: to su *džujim* što na hebrejskom znači *umemijjun* - pripadnici drugih naroda, čime se označava pripadnost narodima, jer su se oni opisivali kao izabrani narod, dok su drugi narodi *umem*. Pripadnost se u arapskom jeziku dodaje jednini - *ummet* - *ummijjun*. Možda je ovo najbliže s obzirom na temu sure.

Židovi su očekivali slanje posljednjeg poslanika između njih koji će ih ujediniti nakon razdora, pomoći im nakon poraza i pomoći im nakon poniženja. Tražili su ovim pobjedu nad Arapima, tj. tražili su pobjedu sa tim posljednjim vjerovjesnikom.

[13] Navodi ga imam Džessas, autor djela *Ahkamu'l-Qur'an*, bez seneda.

Međutim, Allahova mudrost je htjela da ovaj Vjerovjesnik bude od Arapa, od drugih naroda – *ummijjuna,* a ne od Židova. Allah je znao da je židovski element izgubio kvalifikacije za novo, cjelovito vođstvo čovječanstva - kao što će doći u slijedećem odjeljku sure -, da su oni skrenuli s Pravog Puta i zalutali, kao što je spomenuto u suri Es-Saff, i da oni nisu podobni za nošenje emaneta nakon onog što su uradili tokom svoje duge povijesti.

Bila je tamo dova Ibrāhīma, Halilurrahmana (alejhi's-selam), dova koju su uputili u sjeni Kabe on i Ismail (alejhi's-selam): *I dok su Ibrāhīm i Ismail temelje hrama podizali, oni su molili: "Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve čuješ i sve znaš! Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim, i porod naš nek bude odan Tebi, i pokaži nam obrede naše i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si! Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi i mudrosti ih učiti i očistiti ih, je Ti si, uistinu, silan i mudar!"* (2/127-129).

Bila je tamo dova iza nevidljivoga, iza stoljeća, čuvana kod Allaha, nije zagubljena, sve dok ne dođe njen u Allahovom znanju odredeni rok, shodno Njegovoj mudrosti, da se ostvari u njeno odgovarajuće vrijeme, sukladno Allahovom određenju i koordinaciji i izvrši svoju ulogu u Kosmosu shodno Božijem planu prema kojem se ništa ne događa ni prije ni poslije zacrtanog roka.

Ova se dova ostvarila - shodno Allahovoj odredbi i određenju - od riječi do riječi koje sura ovdje ponavlja podsjećajući na riječi Ibrāhīmove: *Poslanika, jednog od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi i mudrosti ih učiti i očistiti ih, je Ti si, uistinu, silan i mudar!"* (2/129) - isto ono koje dolazi poslije podsjećanja na Alahovu blagodat i dobrotu ovdje: *On je Silni i Mudri* (62/3).

Allahov Poslanik (alejhi's-selam) upitan je o sebi pa je rekao: "Dova moga praoca Ibrāhīma i radosna vijest Īsāova.. Moja je majka, kada me je zanijela, vidjela da je iz nje izašla svjetlost koja je obasjala dvorove Busre u Šamu."[14]

On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi, (62/2).

---

[14] Prenosi Ibni Ishak svojim lancem prenošenja: Sevr ibni Zejd, -Halid ibni Ma'den, jedan od ashaba Allahovog Poslanika (alejhi's-selam). Ibni Kesir veli: Ovaj lanac prenošenja je dobar. - Prenose se predanja koja ga podupiru sa drugih strana.

Blagodat je očita u Allahovom izboru neukih, da ih učini sljedbenicima jasne Knjige, da im pošalje poslanika, jednog između njih, čijim izborom će se podići na časnu poziciju i da ih izvede iz njihove neukosti ili pripadnosti nežidovskim narodima kazujući im Allahove ajete, mijenjajući stanje umijjina i izdvajajući ih od ostalih svjetova.

... *i da ih očisti* (62/2) - to je čišćenje; ono što im donosi Allahov Poslanik predstavlja pročišćenje; pročišćenje duše i osjećanja, pročišćenje djela i ponašanja, pročišćenje bračnog života, pročišćenje društvenog života; pročišćenje kojim se duše podižu od doktrina politeizma ka doktrini tevhida, od neispravnih shvatanja ka ispravnom vjerovanju i od nejasnih legendi ka jasnoj neizvjesnosti; podižu se time iz nečistote moralne anarhije ka čistoti imanske etike, iz nečistote kamate i nedozvoljene zarade ka čistoti dozvoljene zarade. To je sveobuhvatno čišćenje pojedinca i zajednice, unutrašnjeg i vanjskog života. Čišćenje koje uzdiže čovjeka i njegova shvatanja o životu, sebi i svom nastanku ka obzorjima svjetlosti kojima se povezuje sa svojim Gospodarem, komunicira sa Uzvišenim Skupom i procjenjuje svoja osjećanja i svoje djelo procjenom tog uzvišenog, plemenitog zbora.[15]

... *i da ih Knjizi i mudrosti nauči* (62/2)- da ih Knjizi nauči pa da postanu sljedbenici Knjige; da ih mudrosti nauči pa da spoznaju suštine stvari i valjano procjenjuju i da im se duše nadahnu ispravnim prosuđivanjem i ispravnim djelovanjem, a to je veliko dobro.

... *jer su prije bili u očitoj zabludi* (62/2) – u džahilijjetskoj zabludi koju je opisao Džafer ibni Ebi Talib abesinskom Nedžašiju, kada su mu Kurejšije poslali Amra ibni Asa i Abdullaha ibni Ebi Rebi'u da mu omraze muhadžire muslimane i diskreditiraju njihovu poziciju kod njega, ne bi li im otkazao svoje gostoprimstvo i susjedstvo. Džafer je tada rekao:

"O, kralju, bili smo narod ogrezao u džahilijjetu, obožavasmo kipove, jedosmo mrljinu, činismo blud, kidasmo rodbinske veze, loše postupasmo sa susjedima, naši moćni jedoše slabije. Takvi smo bili sve dok nam Allah nije poslao Poslanika, jednog između nas, čije porijeklo, iskrenost, povjerljivost i neporočnost znamo. Pozvao nas je ka Allahu, da samo Njega smatramo Bogom, da Njega obožavamo a ostavimo ono što smo obožavali mi i očevi naši od kamenja i kumira; naredio nam je iskren govor, izvršenja emaneta, čuvanje rodbinske veze, dobrosusjedstvo, ustezanje od rodoskrvnuća i krvoprolića. A zabranio nam je blud i laž, jedenje imovine

[15] V. šire u knjizi *El-Insanu bejne'l-madijeti we'l-islami* od Muhammeda Qutba.

jetima i potvoru čestitih žena. Naredio nam je da Allaha obožavamo, da Mu ortaka ne pripisujemo, i naredio nam je namaz, zekjat i post."

I pored svekolike zablude u kojoj su bili u doba džahilijjeta, Allah je znao da će oni biti pouzdani nositelji ove vjere jer je poznavao predispoziciju za dobro i čestitost u njihovim dušama i pohranjeni kapital za novi poziv. Duše Židova, koje je iskvarila dugotrajna poniženost u Egiptu, već su bile ispražnjene od tih vrijednosti, a ispunile se kompleksima, perverzijama i devijacijama. Otuda se one nakon toga nikada nisu ispravile ni za života Mūsāa (alejhi's-selam) ni nakon njega. Tako da je Allah na njih bacio svoje prokletstvo i srdžbu i oduzeo iz njihovih ruku emanet brige i rada za Njegovu vjeru na zemlji - zauvijek.

Allah je znao da je Arabijski poluotok u to vrijeme predstavljao najbolju bazu za poziv koji je došao da oslobodi cijeli Svijet od zablude paganizma i degeneracije civilizacije u velikim imperijama koje je crv degeneracije rastočio sve do srži. Stanje za koje jedan savremeni evropski autor, opisujući ga, kaže:

"U petom i šestom stoljeću civilizirani je Svijet bio na ivici provalije zvane anarhija. Jer su se doktrine koje su pomagale u uspostavljanju civilizacije srušile, a nije bilo ništa drugo značajno što bi zauzelo njihovo mjesto. Izgledalo je tako da je najveća civilizacija čija je izgradnja trajala četiri hiljade godina na ivici rastakanja i degeneracije i da je čovječanstvo na granici da se vrati po drugi put u barbarstvo u kojem je bilo, jer plemena medusobno ratuju i sukobljavaju se bez postojanja zakona i pravila. Sustavi koje je kreiralo kršćanstvo vodili su razdoru i rušenju umjesto jedinstvu i sistemu. Civilizacija je bila poput ogromnog i razgranatog drveta, čija se sjena pruža na cijeli Svijet, koje stoji njišući se, a već mu je gnjilost doprla do srčike. Između ovih obilježja sveopće destrukcije rođen je čovjek koji je ujedinio cijeli svijet."[16]

Ova je slika uzeta iz ugla evropskog pisca. Ona je iz islamskog ugla gledanja još tamnija i mračnija.

Uzvišeni Allah izbrao je tu beduinsku zajednicu u pustinjskom poluotoku da bude nositelj ove vjere znajući da su njihove duše i okolnosti prijemćive za popravljanje i da u njima ima kapitala pohranjenog i pripravnog za davanje i žrtvovanje, pa im je poslao Poslanika da im

---

[16] Dž. H. Denison u knjizi *El-'Awatifu ke esasi'l-hadareti*; preuzeto iz knjige *El-Islamu we'n-nizamu'l-'alemijju'l-džedid*, autora Mevlaja Muhammeda Alija, u prijevodu prof. Ahmeda Dževdeta Es-Sehhara.

Allahove ajete kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, iako su prije bili u očitoj zabludi:

... i drugima koji im se još nisu priključili - On je Silni i Mudri (62/3).

O ovima drugima navode se različita predanja.

Imam Buhari (Allah Uzvišeni mu se smilovao) prenosi svojim senedom: Abdulaziz ibni Abdullah, - Sulejman ibni Bilal, - Sevr, - Ebu'l-Gajs- da je Hurejre (Allah bio njime zadovoljan) rekao: "Sjedili smo kod Vjerovjesnika pa mu je objavljena sura El-Džumu'a (*i drugima koji im se još nisu priključili*). Ko su oni, Allahov Poslaniče? - upitali su. Nije im odgovorio sve dok nije upitan tri puta. Među nama je bio i Selman Farisi, pa je Allahov Poslanik stavio svoju ruku na njega, a potom rekao: "Kada bi iman bio na zvijezdi Vlašićima, dostigli bi ga ljudi ili čovjek od ovih." Ovo kazuje da ovaj tekst obuhvata Perzijance. Stoga je Mudžahid o ovome ajetu rekao: - To su stranci i svako onaj ko povjeruje u Vjerovjesnika od nearapa.

Ibni Ebi Hatim prenosi svojim lancem prenošenja: moj otac, - Ibrāhīm ibni A'la' Zubejdi, - Velid ibni Muslim - Ebu Muhammed Īsāa ibni Mūsāa, - Ebu Hazim, - Sehl ibni Sa'd Saidi da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "U kičmama kičmi bit će ljudi i žena iz moga ummeta koji će ući u Džennet bez polaganja računa." A potom je proučio: *i drugima koji im se još nisu priključili* (62/3). Znači: ostatak preostalih iz ummeta Muhammeda (alejhi's-selam).

Oba mišljenja ulaze u smisao ajeta. On ukazuje na druge, nearape, a i na druge, mimo generacije u kojoj je objavljen Kur'an. On ukazuje da je ovaj ummet povezanih halki, da se proteže po zemaljskom prostoru i kroz vrijeme, noseći ovaj najveći emanet i čuvajući ovu posljednju vjeru.

On je Silni i Mudri (62/3) - Snažni i Moćni da izabere, Mudri Poznavatelj povoda izbora.

Njegov izbor prethodnih i potonjih izraz je dobrote i počasti:

To je Allahova milost koju On daje onome kome hoće - a u Allaha je milost velika (62/4).

Doista je Allahov izbor ummeta, ili zajednice ili pojedinca da bude nositelj ovog najvećeg emaneta i da bude spremište Allahove svjetlosti, prijemnik njegove emanacije i centar u kome se Nebo spaja sa Zemljom- doista je ovaj Allahov izbor blagodat kojoj nije ravna nijedna blagodat. Velika blagodat koja je veća od svega što vjernik žrtvuje: njegova bića,

imetka i života; ona nadilazi napore puta, bolove koje donosi borba i teškoće džihada.

Allah podsjeća muslimansku zajednicu u Medini, one koji dolaze poslije njih, povezane s njima, kao i druge koji im se još nisu priključili, podsjeća ih na ovu blagodat oličenu u njihovom izboru za ovaj emanet i da im bude poslat Poslanik da im kazuje ajete Knjige i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči i da ostavi onima koji dolaze tokom vremena taj ogromni saldo Božanske opskrbe i realnih primjera iz života prve zajednice. Podsjeća ih na ovu veliku blagodat pored koje sve vrijednosti i blagodati bivaju malehnim i pored koje sva žrtvovanja i bolovi bivaju neznatnim.

* * *

Nakon toga spominje ono što ukazuje da je uloga Židova u nošenju Allahova emaneta završena. Njihova srca nisu više sposobna za nošenje ovog emaneta kojeg mogu nositi samo ona srca koja su živa, koja razumiju i shvaćaju, koja su svjesna, iskrena i koja djeluju u skladu s onim što nose:

Oni kojima je naređeno da prema Tevrātu postupaju, pa ne postupaju, slični su magarcu koji knjige nosi. O kako su loši oni koji poriču Allahove ajete! - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji neće da vjeruje (62/5).

Sinovima Isrāilovim je naređeno da prema Tevrātu postupaju i zaduženi su emanetom vjerovanja i šeriata, *pa ne postupaju* (62/5). Nošenje emaneta započinje spoznajom, shvaćanjem i razumijevanjem, a završava djelovanjem radi primjene njegova značenja u svijetu duše i svijetu stvarnosti. Međutim, povijest Sinova Isrāilovih, kako ju je predočio Kur'an časni i kakva je ona doista i bila, ne ukazuje da su oni cijenili ovaj emanet, ni da su shvatili njegovu suštinu niti da su postupali u skladu s njim. Otuda su bili poput magarca koji nosi ogromne knjige od kojih ima samo njihovu težinu. On nije njihov vlasnik niti učesnik u njihovu cilju.

To je mizerna i bijedna slika, loš i sramotan primjer. Ali je svakako slika koja vjerno odslikava istinu: *O kako su loši oni koji poriču Allahove ajete! - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji neće da vjeruje* (62/5).

Onima kojima je naređeno da prema Tevrātu postupaju, pa ne postupaju, slični su svi kojima je dato u emanet vjerovanje, a potom ne postupaju u skladu s njim. Muslimani koji su živjeli u mnogobrojnim

generacijama, oni koji žive u ovom vremenu, nose muslimanska imena a ne rade ono što rade muslimani, a naročito oni koji uče Kur'an i čitaju Knjige ne postupajući prema onome što je u njima, svi su oni slični magarcu koji knjige nosi. A oni su mnogobrojni. Nisu u pitanju knjige koje se nose i izučavaju. U pitanju je razumijevanje i djelovanje u skladu s onim što one sadrže.

* * *

Židovi su tvrdili - kao što tvrde sve do danas - da su oni Božiji izabrani narod, da su oni od svih ljudi jedini Božiji miljenici, da su drugi *džujim*, ili pripadnici drugih naroda - *ummijjun*, ili neuki - *ummijjun*, te da se oni stoga nisu dužni pridržavati propisa svoje vjere u odnosu prema drugim ljudima nežidovima: *jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo neukima"* (3/75). I druge slične tvrdnje koje predstavljaju laž na Allaha bez dokaza. Ovdje dolazi poziv, njima upućen, na međusobno zaklinjanje koji se inače ponavlja i njima i kršćanima i politeistima:

Reci: "O Jevreji, ako tvrdite da ste vi od svih ljudi jedini Allahovi miljenici, onda smrt poželite, ako istinu govorite" (62/6).

A zbog onoga što ruke njihove čine neće je nikad poželjeti, Allah dobro zna nevjernike (62/7).

Reci: "Smrt od koje bježite zaista će vas stići. Zatim ćete Onome koji poznaje i nevidljivi i vidljivi svijet vraćeni biti i On će vas o onom što ste radili obavijestiti" (62/8).

Međusobno zaklinjanje - *mubahala* znači stajanje dvije grupe u sporu licem u lice i njihova zajednička molba Allahu da kazni onoga ko je u krivu od njih dvoga. Svi koje je pozvao Allahov Poslanik (alejhi's-selam) na ovakav dvoboj pobojali su se i odustali od njega ne prihvatajući ovaj izazov. To ukazuje da su oni u dubini svojih duša bili svjesni iskrenosti Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i istinitosti ove vjere.

Imam Ahmed prenosi svojim lancem prenošenja: Ismail ibni Jezid Zureki, - Ebu Jezid, -Furat, - Abdulkerim ibni Malika Džezeri, Ikrime, - Ibni Abbas koji kaže: Ebu Džehl je (Allah ga prokleo) rekao: - Ako vidim Muhammeda kod Kabe, prići ću mu i staviti nogu na njegov vrat. Ibni Abbas dodaje da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao: - "Da je to

učinio, meleki bi ga uzeli naočigled. A da su Židovi poželjeli smrt, pomrli bi i vidjeli svoja mjesta u vatri. A da su izašli oni koji prizivaju prokletstvo sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) vratili bi se ne nalazeći porodice ni imetka."[17]

Možda ovo i nije *mubahala* - međusobno zazivanje propasti, već samo izazov njima upućen. S obzirom da oni tvrde da su oni od svih ljudi jedini Allahovi miljenici, zbog čega se onda plaše smrti i šta ih čini najstrašljivijim Allahovim stvorenjima? Jer kada umru, dobit će kod Allaha ono što dobijaju miljenici i oni koji su Mu bliski?!

Zatim se osvrće na ovaj izazov osvrtom koji upućuje na to da oni nisu iskreni u onome što tvrde i da znaju da nisu uradili ono u šta mogu biti sigurni i očekivati sevab i nagradu za njega. Već su činili grijeh zbog kojeg se plaše smrti i onoga što dolazi poslije nje. Onaj ko nije pripremio poputbinu boji se krenuti na put:

A zbog onoga što ruke njihove čine neće je nikad poželjeti, Allah dobro zna nevjernike (62/7).

Na kraju kruga potvrđuje činjenicu smrti i onoga što slijedi iza nje i otkriva im da je mala korist od njihova bježanja od smrti, jer je ona neminovnost od koje se ne može pobjeći. Povratak Allahu koji slijedi iza toga i polaganje računa za djelo također je neminovnost u koju nema sumnje:

Reci: "Smrt od koje bježite zaista će vas stići. Zatim ćete Onome koji poznaje i nevidljivi i vidljivi svijet vraćeni biti i On će vas o onom što ste radili obavijestiti" (62/8).

Ovo je jedna od sugestivnih kur'anskih opaski, upućena onima kojima se direktno obraća, a i drugima, koja potvrđuje u dušama činjenicu koju ljudi zaboravljaju, a ona ih prati ma gdje bili. Ovaj život ide svome kraju. Udaljenost od Allaha u životu završava vraćanjem Njemu. Nema spasa od Njega osim kod Njega. Polaganje računa i nagrada / kazna nakon povratka neminovno će se zbiti. Nema bijega niti izmicanja.

Taberi bilježi u svom Mu'adžemu hadis od Muaza ibni Muhammeda Huzelija kojeg on prenosi od Junusa, ovaj od Hasana da je Semura rekao pripisujući to Poslaniku (alejhi's-selam): - Onaj ko bježi od smrti sliči lisici od koje zemlja traži dug. Krenula je hitajući. Kada se umorila bezupješno

[17] Buhari, Tirmizi i Nesai od Abdurrezzaka - Ma'mera, - Abdulkerima.

bježeći, ušla je u svoju jazbinu. Zemlja joj reče: - O, lisico, a moj dug?! Izašla je puštajući vjetar i tako činila sve dok nije slomila vrat i umrla."

Ovo je jedna pokretljiva i duboko sugestivna slika.

* * *

Sada dolazi posljednji odjeljak sure koja se odnosi na propis vezan za džumu, a u povodu tog događaja koji se desio možda više puta, jer iskaz ukazuje na ponavljanje:

O vjernici, kad se u petak na namaz pozove, kupoprodaju ostavite i pođite da namaz obavite; to vam je bolje, neka znate! (62/9).

A kad se namaz obavi, onda se po zemlji raziđite i Allahovu blagodat tražite i Allaha mnogo spominjite, da biste postigli što želite (62/10).

Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš. Reci: "Ono što je u Allaha bolje je i od veselja i od trgovine". - A Allah najbolju opskrbu daje (62/11).

Džuma namaz je zajednički namaz i nije valjan osim u džematu. To je sedmični namaz u kojem se muslimani obavezno iskupe, susretnu i slušaju hutbu koja ih podsjeća na Allaha. To je organizirani ibadet, shodno islamskom načinu pripreme i za ovaj i za onaj svijet u jednoj organizaciji i u jednom ibadetu. A oboje su ibadet.[18] On posebno ukazuje na narav islamskog kolektivističkog vjerovanja o kojem smo govorili u okrilju sure Es-Saff. O vrednotama ovog namaza, podsticanju na njega, pripremanju za njega kroz kupanje, odijevanje i mirisanje govore mnogi hadisi:

U Sahihajnu se navodi od Ibn Omera (Allah bio njime zadovoljan) da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Kada neko do vas dolazi na džumu namaz neka se prethodno okupa!"

Autori četiri Sunena bilježe hadis Evsa ibni Evsa Sekafija koji kaže: - Čuo sam Allahova Poslanika (alejhi's-selam) kad kaže: "Ko se kupa i okupa petkom, urani i podrani, dođe pješice a ne jašući, približi se imamu i sluša a ne priča, za svaki korak koji je načinio imat će nagradu kao da posti i klanja godinu dana."

---

[18] V. poglavlje *El-'Ibadeti'l-islamijjetu* u knjizi *Fi'n-nefsi we'l-mudžeteme'*, autora Muhammeda Qutba.

Imam-i Ahmed bilježi hadis od Ka'ba ibni Malika da je Ebu Ejjub Ensari rekao: Čuo sam Allahova Poslanika (alejhi's-selam) kako kaže: "Ko se okupa petkom, namiriše mirisom, ako ima, obuče najljepše odijelo, potom ode u džamiju, klanja nafilu ako hoće ne uznemirujući nikoga, a zatim pažljivo sasluša imama kada izađe na minber pa sve dok ne klanja, to će mu izbrisati grijehe koje je počinio između te i druge džume."

Prvi ajet u ovom odjeljku naređuje muslimanima da ostave trgovinu - i ostale životne aktivnosti - čim čuju ezan:

O vjernici, kad se u petak na namaz pozove, kupoprodaju ostavite i pođite da namaz obavite! (62/9).

Motivira ih na ostavljanje ekonomskih poslova i posvećivanje spominjanju Allaha u ovo vrijeme:

... to vam je bolje, neka znate! (62/9).

Ovo sugerira da je ostavljanje trgovačkih i sličnih poslova iziskivalo ovo podsticanje i motivaciju. To je istodobno trajna poduka za duše. Neophodni su periodi u kojima će srce ostaviti egzistencijalne probleme i primamljivosti materije kako bi se čovjek okrenuo svome Gospodaru, posvetio se samo spominjanju Njega, okusio ovaj specifični okus iskrenog posvećivanja i povezivanja sa Uzvišenim Zborom puneći svoje srce i grudi tom čistom, nepomućenom i mirisavom havom i udišući njen miomiris.

Zatim se vraća egzistencijalnim pitanjima uz spominjanje Allaha:

A kad se namaz obavi, onda se po zemlji raziđite i Allahovu blagodat tražite i Allaha mnogo spominjite, da biste postigli što želite (62/10).

Ovo je ravnoteža kojom se odlikuje islamski program. Ravnoteža između zahtjeva života na Zemlji, kao što su rad, trud, aktivnost i stjecanje i izolacije duše neko vrijeme od ove atmosfere, odvajanja srca i njegovog posvećivanja spominjanju Allaha. Ovo je nužno za život srca, bez njega nije podobno za spajanje, primanje i izvršavanje obaveza najvećeg emaneta. Sjećanje na Allaha neophodno je u toku traganja za opskrbom i upravo svijest o Allahu u tome transformira ovu egzistencijalnu aktivnost u ibadet. Međutim, uz ovo neophodan je period čistog spominjanja Allaha, potpunog odvajanja i pročišćavajuće izoliranosti, kao što sugeriraju ova dva ajeta.

Arak ibni Malik (Allah bio njime zadovoljan) je, kada bi klanjao džumu, odlazio do vrata i tu zastajao govoreći: "Gospodaru, odazvao sam se Tvom pozivu, klanjao sam Tvoj fard i razišao sam se kao što si mi

naredio, pa me iz Svoga obilja opskrbi, a Ti najbolju opskrbu daješ." (Ibni Ebi Hatim). Ova nam slika predočava kako je naredba uzimana ozbiljno, u potpunoj jednostavnosti; to je naredba radi primjene čim se čuje doslovno i suštinski.

Možda je ova ozbiljna, otvorena i jednostavna spoznaja bila ta koja je podigla ovu zajendicu do nivoa do kojeg je došla uprkos svim privlačnostima džahilijjeta koji su bili prisutni u njoj, a što predočava posljednji ajet u suri:

Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš. Reci: "Ono što je u Allaha bolje je i od veselja i od trgovine". - A Allah najbolju opskrbu daje (62/11).

Od Džabira (Allah bio njime zadovoljan) prenosi se da je rekao: Dok smo mi klanjali sa Poslanikom (alejhi's-selam) pristigla je karavana deva sa hranom. Oni su se okrenuli k njoj tako da je sa Poslanikom ostalo samo 12 ljudi, među kojima su bili Ebu Bekr i Omer (Allah bio njima zadovoljan). Tada je objavljeno: *Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš (62/11).*[19]

U ajetu je aluzija na ono što je kod Allaha i da je to bolje od zabave i trgovine, i podsjećanje da opskrbu daje Allah. *A Allah najbolju opskrbu daje (62/11).*

Ovaj slučaj otkriva, kao što smo ranije istakli, veličinu truda koji je uložen u odgajanje i izgradnju duša dok nije formirana ta jedinstvena zajednica u povijesti. Kao što pruža odgovornima za islamski poziv u svakom vremenu zalihu strpljivosti prema slabosti, nedostatku, zastoju i spoticanju na putu s kojima se suočavaju. To je ljudska duša sa svojim dobrom i svojim zlom. Ona je podobna da se penje stepenicama vjerovanja, pročišćenja i oplemenjivanja bezgranično, uz strpljivost, razumijevanje i spoznaju, stabilnost i ustrajnost i bez vraćanja sa pola puta. Neka je Allah na pomoći!

* * *

[19] Šejhani i Tirmizi.

سُورَةُ المُنَافِقُونَ مَدَنِيَّة
وآياتها ١١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

«إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا : نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ ، وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ * اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ ، إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ ، فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ * وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ، وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ، يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ، هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ ، قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ : تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ ، وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ * سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ * هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ : لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا، وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ * يَقُولُونَ : لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ، وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ ، وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ ، وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ * وَأَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ : رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ! * وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا ، وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ » .

SURA EL-MUNAFIQUN
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 11 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Kad ti licemjeri dolaze, oni govore: "Mi tvrdimo da si ti, zaista Allahov poslanik!" - I Allah zna da si ti zaista, Njegov poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci (63/1).

Oni se iza zakletvi svojih zaklanjaju, pa od Allahova puta odvraćaju. Ružno je, doista, kako postupaju: (63/2).

To je zato što su vjernici bili, pa nevjernici postali, i onda su im srca zapečaćena, pa ne shvaćaju (63/3).

Kad ih pogledaš, njihov izgled te ushićuje; a kad progovore, ti slušaš riječi njihove, - međutim, oni su kao šuplji naslonjeni balvani, i misle da je svaki povik protiv njih. Oni su pravi neprijatelji, pa ih se pričuvaj! Allah ih ubio, kuda se odmeću?! (63/4).

A kad im se rekne: "Dođite, Allahov Poslanik će moliti da vam se oprosti", - oni glavama svojim tresu i vidiš ih kako nadmeno odbijaju (63/5).

Isto im je - molio ti oprosta za njih ili ne molio, Allah im, zaista, neće oprostiti, Allah, doista, narodu nevjerničkom neće na pravi put ukazati (63/6).

Oni govore: "Ne udjeljujte ništa onima koji su uz Allahova Poslanika, da bi ga napustili!" A blaga nebesa i Zemlje su Allahova, ali licemjeri neće da shvate (63/7).

Oni govore: "Ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači istjerati iz nje slabijeg!" A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika, ali licemjeri neće da znaju (63/8).

O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, biće izgubljeni (63/9).

I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: "Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem!" (63/10).

Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe; a Allah dobro zna ono što vi radite (63/11).

Ova sura, koja nosi ovo specifično ime El-Munafiqun i koje ukazuje na njen predmet, nije jedina sura u kojoj se spominju licemjeri i licemjerstvo i koja sadrži opis njihovih stanja i intriga. Gotovo da i nema medinske sure u kojoj se ne spominju licemjeri direktno ili indirektno. Međutim, ova se sura gotovo ograničava samo na govor o licemjerima i aluziju na neke događaje i izjave koji su se dogodili i koji se prenose od njih.

Ona sadrži žestoku osudu ponašanja licemjera, njihovih laži, podvala i manevara, kao i mržnju i pakost u njihovim dušama prema muslimanima, te zlobu, strah i sljepoću vida i srca.

Osim ovoga u suri ima još samo opaska na njenom kraju usmjerena vjernicima da ih upozori na sve što im priljepljuje neko od svojstava licemjera, makar i izdaleka. Najmanji stupanj licemjerstva je odsustvo apsolutne usmjerenosti Allahu, zanemarivanje Njegova spominjanja uslijed zaokupljenosti imecima i djecom i izbjegavanje trošenja na Allahovu Putu sve dok ne dođe dan u kojem neće koristiti ni trošenje ni sadaka.

Licemjerski pokret koji je počeo dolaskom islama u Medinu i nastavio trajati sve do pred smrt Allahovog Poslanika (alejhi's-selam), nije prestajao otprilike ni u jednom vremenu, mada su se modificirali njegovi oblici i sredstva s vremena na vrijeme. Ovaj je pokret imao jasan utjecaj u životopisu i događajima u ovom povijesnom periodu. Zaokupio je znatan dio truda, vremena i snaga muslimana. Spominje se mnogo puta u Kur'anu časnom i hadisu što upućuje na veličinu ovog pokreta i njegov veliki utjecaj u životu Poziva u to vrijeme.

O ovom pokretu ima dobro poglavlje u knjizi *Siretu'r-Resul*: *suwer muqtebesa mine'l-Qur'ani'l-kerim*, autora prof. Muhammeda Izzeta Dervezaa. Prenosimo iz nje neke pasuse pojašnjavajući ih:

"Razlog pojave tog pokreta u Medini je jasan. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i prvi muslimani u Mekki nisu posjedovali snagu i utjecaj koji bi izazvali postojanje kategorije ljudi koja ih se plaši ili očekuje od njih neku korist pa im se onda ulaguje i laska javno, a kuje zavjeru protiv njih, licemjeri i pravi im smicalice tajno, kao što općenito rade licemjeri. Mekkelije, a pogotovo njihove glavešine, javno su se suprotstavljali Vjerovjesniku nanoseći veliku neprijatnost kome god su mogli od muslimana i boreći se protiv Poziva svim sredstvima bez ustručavanja i

zadrške. Snaga je bila na njihovoj strani pa su muslimani bili prinuđeni učiniti hidžru sklanjajući se sa svojom vjerom i životom prvo u Abesiniju, a potom u Jesrib. Čak su neki, uslijed presije i pritiska ili primamljivanja i obmane odvraćeni od svoje vjere. Neki su bili poljuljani, uznemireni i dvolično se ponašali prema politeistima. Neki koji su bili izloženi mučenju a pokazali ustrajnost u svojoj vjeri, podlegli su uslijed mučenja i patnji..."

"U Medini je situacija bila sasvim drugačija. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) uspio je prije preseljenja u nju privući moćne pomagače iz Evsa i Hazredža; nije preselio dok nije bio siguran u svoju poziciju; gotovo da nije ostala nijedna arapska kuća, a da u nju nije ušao islam. U takvom stanju nije bilo lahko da oni koji nisu vjerovali u njega - iz neznanja i gluposti ili zbog zlobe, mržnje i inata - zauzmu stav poricanja i otvorenog neprijateljstva prema Vjerovjesniku i muslimanima - muhadžirima i ensarijama. Istovremeno je i plemeski fanatizam imao nemali utjecaj na nezauzimanje takvog stava, jer su većina pripadnika Evsa i Hazredža postali pomagači Vjerovjesnika, uz to i povezani s njime ugovorima o odbrani i pomaganju. Većina njih je iskreno prihvatila islam smatrajući Vjerovjesnika Allahovim poslanikom, svojim vrhovnim vođom, kome se mora biti poslušan i svojim najvećim učiteljem koji se mora slijediti. Oni koje je još nadvladavao poriv politeizma i kojima je upravljala bolest srca, oholost i mržnja koja ih je navodila na suprotstavljanje Vjerovjesniku (alejhi's-selam), njegovom pozivu i utjecaju, nisu bili u stanju da javno iskažu svoju tendenciju i neprijateljstvo. Nije im preostalo drugo osim simuliranja islama, obavljanja njegovih osnovnih propisa i solidarnost sa svojim plemenima te vršenje svoje urote, spletkarenja, podvaljivanja i zavjera putem lukavstva, obmane i prevare. Pa i ako su nekada zauzimali javno stavove u kojima je bilo obmane i podvale i koji su nosili očit žig dvoličnosti, bilo je to, ustvari, u nekim teškim okolnostima i krizama koje su okruživale Vjerovjesnika i muslimane a koje su im poslužile kao dokaz za te stavove pod izgovorom interesa, logike i predostrožnosti. U svakom slučaju, oni nisu priznavali nevjerovanje i licemjerstvo. Međutim, njihovo licemjerstvo, nevjerovanje i stavovi obojeni spletkarenjem, podvaljivanjem i urotništvom nisu bili nepoznati Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i njegovim iskrenim ashabima muhadžirima i ensarijama. Kao što su ti javni stavovi koje su zauzimali prilikom kriza činili njihovo nevjerovanje i dvoličnost još sramotnijim i omraženijim. Kur'anski ajeti su ih također neprestano sramotili, ukazivali na ono što rade i spletkare postiđujući ih njihovim zlom, pokvarenošću i spletkama i upozoravajući Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i muslimane na njih u svakoj okolnosti i prilici."

“Stavovi licemjera i njihove spletke bili su dalekosežni i utjecajni, kako sugeriraju medinski ajeti, kao da je u pitanju snažan sukob koji podsjeća na sukob koji je bio između Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i glavešina Mekke iako su uloge i rezultati bili različiti. Jer se pozicija Vjerovjesnika učvršćivala, snaga povećavala, krug islama se širio i on je postao sa snažnom izvršnom vlašću i moćnim zaleđem. A licemjeri nisu predstavljali solidnu grupu sa posebnim, očitim identitetom. Njihova slabost i neznatnost njihova broja i utjecaja kretali su se u obrnutom smjeru srazmjerno povećanju snage Vjerovjesnika (alejhi's-selam), širenju kruga islama i učvršćivanju njegove moći i vlasti.”

“Dovoljno ti je, da bi osjetio opasnost uloge koju su imali licemjeri, osobito u početku, primijetiti da su licemjeri bili relativno snažni uzimajući u obzir plemenske privrženosti koje su još imale snažan utjecaj na duše većine njihovih saplemenika, da, također, još nisu bili u potpunosti raskrinkani; da islam još nije bio dovoljno učvršćen u ovoj većini; da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) bio okružen sa svih strana politeistima koji ga nisu priznavali; da Mekkelije, njegovi žestoki neprijatelji, a bili su u centru pažnje na Poluotoku, kuju zavjere protiv njega i vrebaju svaku priliku i sredstvo da ga unište; da su Židovi u Medini i okolici vrlo rano iskazali antipatiju prema njemu i zloslutnju da bi mu potom otvoreno iskazali nevjerstvo, neprijateljstvo i spletkarenje. Nije dugo potrajalo a već je između njih i licemjera sklopljen prirodni savez radi udruživanja napora i solidarnosti u poziciji protivljenja i spletkarenja da se čak može reći: Licemjeri ne bi bili snažni i čvrsti i ne bi se desilo tako žestoko uzemiravanje od njih i upornost u spletkarenju i podvaljivanju da nisu od Židova imali potporu i da se nisu dogovorili o međusobnoj solidarnosti i dogovaranju. Njihova pozicija nije oslabila i opasnost od njih nije splasnula sve dok Allah nije pomogao Vjerovjesnika protiv ovih i spasio ga njihova zla.”[20]

* * *

Ova sura započinje opisom njihova načina prikrivanja nevjerovanja u njihovim srcima, obznanjivanja islama i svjedočenja da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) Allahov poslanik, njihova lažnog zaklinjanja da bi im

[20] V. poglavlje u cijelosti u drugom dijelu spomenute knjige knjige, str. 176 – 216..

muslimani vjerovali i korištenja ovih zakletvi kao zaštite i koprene iza koje kriju suštinu svoje pozicije, obmanjujući time muslimane o njima:

Kad ti licemjeri dolaze, oni govore: "Mi tvrdimo da si ti, zaista, Allahov poslanik!" - I Allah zna da si ti, zaista, Njegov poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci (63/1).

Oni se iza zakletvi svojih zaklanjaju, pa od Allahova puta odvraćaju. Ružno je, doista, kako postupaju! (63/2).

Oni su dolazili Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) i svjedočili pred njim verbalno njegovo poslanstvo ne namjeravajući time iskazati istinu, već su to činili radi prikrivanja i kamuflaže svoje suštinske pozicije i stava pred muslimanima. Oni lažu da su došli radi ovog svjedočenja. Zapravo su došli da njime obmanu muslimane i maskiraju se tim riječima. Otuda Allah demaskira njihovo svjedočenje kao lažno, nakon zadrške kojom se potvrđuje istinitost poslanstva: *I Allah zna da si ti zaista, Njegov poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci* (63/1).

Iskaz odiše preciznošću i predostrožnošću na način koji izaziva pažnju. On žuri sa potvrđivanjem poslanstva prije opovrgavanja izjave licemjera. Da nema ove predostrožnosti, vanjski smisao iskaza sugerirao bi opovrgavanje licemjera u pitanju predmeta njihova svjedočenja, a to je poslanstvo. A to nije cilj, nego je cilj demantiranje njihove izjave, jer oni ne potvrđuju istinski poslanstvo niti ga svjedoče čiste savjesti.

Oni se iza zakletvi svojih zaklanjaju (63/2). Ovo sugerira da su se oni zaklinjali kad god bi se razotkrio njihov slučaj, ili se saznalo za njihovu spletku ili plan, ili se prenijele njihove loše riječi o muslimanima. Zaklinjali su se da bi se zaštitili od posljedica prokazivanja nekog njihovog stava, pa su zakletve isticali kao zaštitni zid i koprenu iza koje su se zaklanjali kako bi nastavili svoje spletkarenje, podvale i zavade onih koji su bili obmanuti njima. *Pa od Allahova puta odvraćaju* (63/2). Odvraćali su i sebe i druge ispomažući se tim lažnim zakletvama. *Ružno je, doista, kako postupaju:* (63/2). Ima li išta ružnije od laži radi obmanjivanja i zabluđivanja?!

Obrazlaže se ovo njihovo stanje ispoljeno u lažnom svjedočenju, lažnim, obmanjivačkim zakletvama, odvraćanju od Allahaova Puta i ružnom djelu, obrazlaže se to činjenicom da su oni otišli u nevjerovanje nakon vjerovanja i izabrali nevjerovanje nakon što su upoznali islam:

To je zato što su vjernici bili, pa nevjernici postali, i onda su im srca zapečaćena, pa ne shvaćaju (63/3).

Oni su, dakle, upoznali iman, ali su odabrali povratak u nevjerovanje. Upoznati iman, a potom se vratiti u nevjerovanje neće učiniti srce u kome postoji razumijevanje, kušanje i život. Jer, ko je taj ko kuša i zna, ko ima uvida u imansko poimanje bitka i imansko kušanje života, diše u čistoj imanskoj atmosferi, živi u blistavoj imanskoj svjetlosti i hladuje u svježim imanskim hladovima, a zatim se vrati u mračno, mrtvo, prazno, neplodno i neizdašno nevjerovanje? Ko je taj ko će to uraditi osim onaj ko je izgubljen, nezahvalan, zloban, koji ne razumije, ne primjećuje i ne osjeća ovu veliku razliku? *I onda su im srca zapečaćena, pa ne shvaćaju* (63/3).

Zatim im kontekst iscrtava jedinstvenu, originalnu sliku koja izaziva podsmijeh, porugu i prijezir ove izopačene i izgubljene vrste ljudi pripisujući im prazninu, ispraznost, izgubljenost, kukavičluk, strah, zlobu i bogohulnost. Zapravo, čini ih spomenikom i ciljem ismijavanja na pozornici bitka:

Kad ih pogledaš, njihov izgled te ushićuje; a kad progovore, ti slušaš riječi njihove, - međutim, oni su kao šuplji naslonjeni balvani, i misle da je svaki povik protiv njih. Oni su pravi neprijatelji, pa ih se pričuvaj! Allah ih ubio, kuda se odmeću?! (63/4).

Oni su tjelesa koja ushićuju, a ne ljudi koji se odazivaju. Dok šute, oni su tijela koja zadivljuju oči. Ali kada progovore, oni su prazni od bilo kojeg značenja, osjećanja i pobude. *Ti slušaš riječi njihove, - međutim, oni su kao šuplji naslonjeni balvani* (63/4). Oni nisu samo kao šuplji balvani već i kao naslonjeni balvani. Nepokretni, doneseni uza zid.

Ova ustajala, hladna pasivnost odslikava ih sa aspekta razumijevanja njihovih duša, ako uopće imaju duše. Nasuprot ovome, s druge strane stoji stanje stalne unezvjerenosti, stalne bojazni i stalnog stresa:

... i misle da je svaki povik protiv njih (63/4).

Oni znaju da su licemjeri, zaklonjeni providnom zavjesom potvaranja, zaklinjanja, ulagivanja i krivudanja. Boje se svakog trenutka da je njihovo stanje već otkriveno i zastor razotkriven. Iskaz ih iscrtava kao da se stalno okreću oko sebe pribojavajući se svakog pokreta, svakog glasa i svakog povika misleći da njih traži, nakon otkrivanja stvarnosti njihova stanja.

Kada je u pitanju shvatanje, duh i osjećanje odjeka imana oni su poput šupljih, naslonjenih priljubljenih balvana. Međutim, kada je u pitanju strah za njihove živote i imetke, oni su kao lelujajuća šaša na vjetrometini.

I na ovaj i na onaj način oni predstavljaju pravog neprijatelja Poslaniku (alejhi's-selam) i muslimanima:

Oni su pravi neprijatelji, pa ih se pričuvaj! (63/4).

Oni su stvarni neprijatelj, prikriveni neprijatelj unutar tabora, sakriven u saffu. On je opasniji od otvorenog vanjskog neprijatelja: *Pa ih se pričuvaj* (63/4). Međutim, Poslaniku (alejhi's-selam) ovdje nije naređeno da ih pobije, pa je prema njima primijenio drugu taktiku koja odiše mudrošću, širinom i sigurnošću u spas od njihovog spletkarenja (kao što će ubrzo doći primjer ovakvog odnosa).

Allah ih ubio, kuda se odmeću?! (63/4).

Allah će ih pobiti gdje god krenu i gdje god da se usmjere. Dova od Allaha znači presudu u skladu sa značenjem te dove i egzekuciju koja se ne može spriječiti ni opovrgnuti. To se i desilo na kraju puta.

* * *

Kontekst nastavlja opisujući njihove postupke koji ukazuju na namjeru njihovih srca, zavjeru protiv Poslanika (alejhi's-selam) i laganje prilikom suočenja. To je skup svojstava po kojima su poznati licemjeri:

A kad im se rekne: "Dođite, Allahov Poslanik će moliti da vam se oprosti", - oni glavama svojim tresu i vidiš ih kako nadmeno odbijaju (63/5).

Isto im je - molio ti oprosta za njih ili ne molio, Allah im, zaista, neće oprostiti, Allah, doista, narodu nevjerničkom neće na pravi put ukazati (63/6).

Oni govore: "Ne udjeljujte ništa onima koji su uz Allahova Poslanika, da bi ga napustili!" A blaga nebesa i Zemlje su Allahova, ali licemjeri neće da shvate (63/7).

Oni govore: "Ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači istjerati iz nje slabijeg!" A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika, ali licemjeri neće da znaju (63/8).

Više ranih autoriteta ističu da je cio ovaj odjeljak objavljen povodom Abdullaha ibni Ubejja ibni Selula.

O ovome Ibni Ishak detaljno govori u izlaganju o ratu protiv Benu Musta'leka, šeste godine po Hidžri, na polju zvanom Murejsi'a. Dok je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) bio kraj te vode, nakon bitke, došla je grupa ljudi na vodu. Sa Omerom ibni Hattabom bio je najamnik iz Beni Gaffara po imenu Džehdžadž ibni Mes'ud koji je vodio njegova konja. Pogurali su se kod vode Džehdžadž i Sinan ibni Veber Džuheni, saveznik Beni 'Avna ibni Hazredža. Potukli su se pa je Džuheni povikao: - O, ensarije! - dok je Džehdžadž uzviknuo: - O, muhadžiri! - Abdullah ibni Ubejj ibni Selul se rasrdio, a u njegovu društvu bila je grupa saplemenika, među kojima i Zejd ibni Erkam, tek stasali mladić, i rekao: - Zar su to učinili? Nadmeću se s vama u plemenitosti i broju u našoj zemlji. Allaha mi, ne smatramo nas i kurejševićke galabije[21] drugačije nego što je neko ranije rekao: Goji svog psa, pojest će te! Bogami, ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači iz nje istjerati slabijeg! - Potom se okrenuo prisutnim iz svoga naroda rekavši im: - Ovo ste sami uradili sa sobom: primili ste ih u svoje mjesto i podijelili ste s njima svoje imetke. Bogami, da ste ih ščepali svojim rukama, otišli bi u drugo mjesto! - Čuo je to Zejd ibni Erkam pa je otišao Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) i to nakon što je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) završio s neprijateljem i saopćio mu tu vijest. Kod njega se nalazio Omer ibni Hattab koji reče:"Naredi Ubadu ibni Bišru neka ga ubije!" "Kako, Omere, pa da poslije ljudi pričaju kako je Muhammed ubijao svoje drugove? Ne, nego naredi pokret!"- reče Allahov Poslanik. Bilo je to vrijeme kada Allahov Poslanik nije poduzimao putovanje. Ljudi su otputovali, a Abdullah ibni Ubejj ibni Selul otišao je kod Allahova Poslanika kada je doznao da mu je Zejd ibni Erkam saopćio ono što je čuo od njega i zakleo se Allahom: "Nisam rekao ono što je on rekao niti sam progovorio o tome!" A bio je u svom narodu ugledan i veličajan. Ensarije koji su bili prisutni kod Allahova Poslanika (alejhi's-selam) rekoše: "Allahov Poslaniče, možda je mladić previdio u svom govoru i nije zapamtio šta je rekao čovjek" - iz brižnosti prema Abndullahu ibni Ubejju ibni Selulu i radi njegove odbrane.

Ibni Ishak veli: Kada je Allahov Poslanik uzjahao i krenuo, susreo ga je Usejd ibni Hudajr, pozdravio pozdravom vjerovjesništva i poselamio, a potom rekao: - Allahov Vjerovjesniče, Allaha mi, krenuo si u nezgodno vrijeme u koje ranije nisi kretao. - Zar nisi čuo šta je rekao vaš čovjek? - reče mu Allahov Poslanik (alejhi's-selam) - A koji čovjek, Allahov Poslaniče? - priupita. - Abdullah ibni Ubejj ibni Selul - odgovori Poslanik. -

21 Galabije - ime kojim su licemjeri zvali ashabe Allahova Poslanika (alejhi's-selam) iz redova muhadžira.

A šta je rekao? - Tvrdi da će, ako se vrati u Medinu, jači istjerati iz nje slabijeg -, odgovori Poslanik. - Ti ćeš ga, Allahov Poslaniče, istjerati iz nje, samo ako htjedneš - reče Usejd -, on je, Allaha mi, slab, a ti si jak. - Potom dodade: - Allahov Poslaniče, budi blag prema njemu. Allaha mi, Allah te je doveo kod nas, a njegov je narod uređivao krunske dragulje da ga kruniše. On smatra da si mu ti oduzeo kraljevstvo.

Zatim je Allahov Poslanik otputovao s ljudima taj dan, sve do večeri, pa cijelu noć do sabaha i prvi dio dana dok sunce nije odskočilo. A onda je zaustavio ljude, i samo što su dotakli zemlju, zaspali su. Allahov Poslanik je tako postupio kako bi odvratio ljude od jučerašnjeg govora Abdullaha ibni Ubejja.

Ibni Ishak veli: Sura u kojoj Allah spominje licemjere objavljena je u povodu Ibni Ubejja i njemu sličnih. Nakon što je objavljena, Allahov Poslanik (alejhi's-selam) uzeo je Zejda ibni Erkama za uho, a potom rekao: "Ovaj je najvjerniji Allahu svojim uhom." Abdullah ibni Abdullah ibni Ubejj čuo je za slučaj svoga oca.

Ibni Ishak veli: kazivao mi je Asim ibni Omer Katada da je Abdullah došao Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) i rekao: "Allahov Poslaniče, čuo sam da želiš ubiti Abdullaha ibni Ubejja zbog onoga što si čuo od njega. Ako ćeš to neizostavno učiniti, onda naredi meni, ja ću ti donijeti njegovu glavu. Allaha mi, Hazredž zna da medu njima nema čovjeka boljeg prema svome ocu od mene. Bojim se da ćeš narediti drugom da ga ubije, pa mi duša neće dopustiti da gledam ubicu Abdullaha ibni Ubejja kako hoda među ljudima, pa da ga onda ubijem, te tako ubijem vjernika za nevjernika i uđem u Džehennem." "Naprotiv, postupit ćemo blago prema njemu i lijepo se ophoditi s njim sve dok bude među nama", reče Allahov Poslanik (alejhi's-selam).

Nakon toga ga je njegov narod, kad bi napravio kakav incident, kritkovao, sprječavao i grdio. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je, kada je čuo za taj postupak, upitao Omera ibni Hattaba: "Šta misliš, Omere? Allaha mi, da sam ga ubio onog dana kad si mi rekao - Ubij ga! - bio bi im pogođen ponos. A da im naredim danas da ga ubiju, ubili bi ga." "Shvatio sam, Allaha mi, da je postupak Allahova Poslanika (alejhi's-selam) blagoslovljeniji od moga stava", reče Omer.

Ikrima, Ibni Zejd i drugi spominju da je Abdullah ibni Abdullah ibni Ubejj, kada su se ljudi vraćali u Medinu, stao na vratima Medine i isukao sablju. Puštao je ljude da prođu, ali kada je došao njegov otac, Abdullah

ibni Ubejj, sin mu reče: "Nazad!" "Šta ti je? Teško tebi!", reče mu otac. "Allah mi, nećeš proći dalje sve dok ti ne dozvoli Allahov Poslanik (alejhi's-selam). On je jak, a ti si slab", reče mu sin. Kada je pristigao Allahov Poslanik, a išao je na začelju vojske,[22] potužio mu se Abdullah ibni Ubejj na svoga sina. "Allaha mi, Allahov Poslaniče, neće ući u nju sve dok mu ti ne dozvoliš", reče njegov sin Abdullah. Pošto mu je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) dozvolio, on reče: "Pošto ti je dozvolio Allahov Poslanik (alejhi's-selam), sada prođi."[23]

* * *

Posmatramo jedanput događaje, jedanput ljude, jedanput kur'anski tekst pa se nalazimo sa životopisom - sirom, sa Božijim odgojnim programom i sa čudesnim Allahovim određenjem koje upravlja svim i svačim.

Evo, ovo je muslimanksi saff u koji su se ubacili licemjeri živeći u njemu, za života Poslanika (alejhi's-selam), blizu deset godina. Poslanik (alejhi's-selam) ne protjeruje ih iz saffa. Allah ga upoznaje sa njihovim imenima i osobama sve do pred njegovu smrt. Mada ih je on poznavao po načinu govora punog petljanja i obmanjivanja, kao što ih je poznavao i po njihovoj fizionomiji i tragovima uzbuđenja i impresija na njoj. To je bilo stoga što Allah ne prepušta srca ljudi ljudima. Srca su samo Njegova stvar; on zna šta je u njima i On će za to obračun svesti. A ljudima ostaje vanjština, kako ne bi ljude prosuđivali prema sumnji i kako ne bi sudili po intuiciji. Čak i kada je Allah upoznao Svoga Vjerovjesnika (alejhi's-selam) sa grupom koja je ostala u licemjerstvu do zadnjih trenutaka njegova života, on ih nije protjerao iz zajednice sve dok javno ispoljavaju islam i izvršavaju njegove obaveze. On je samo znao za njih i upoznao s time jednog svog čovjeka, a to je Huzejfa ibni Jemam (Allah bio njime zadovoljan), a nije to razglasio među muslimanima. Čak je i Omer (Allah bio njime zadovoljan) dolazio Huzejfi da se uvjeri za sebe da ga Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nije imenovao među licemjerima. Huzejfa mu je odgovorio: "Omere, nisi od njih", i ne bi ništa više dodavao. Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) bilo je naređeno da nikome ko umre od njih nikada ne klanja dženazu.

[22] Išao je na začelju vojske vodeći računa o zaostalom, zalutalom i onome kome je potrebna pomoć.

[23] Primjetno je da se poznati slučaj potvore ('ifk) desio neposredno poslije tog pohoda i da je glavnu ulogu u tome imao Abdullah ibni Ubejj ibni Selul.

Njegovi ashabi saznali bi onda kada bi vidjeli da Poslanik (alejhi's-selam) ne klanja dženazu umrloj osobi. Kada je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) preselio na ahiret, Huzejfa nije klanjao dženazu onome za koga je znao da je od njih. Omer nije ustajao klanjati dženazu umrlom sve dok ne pogleda. Pa ako je vidio Huzejfu da je prisutan, znao je da umrli nije iz te grupe. U protivnom, nije ni on klanjao dženazu, ali ništa nije govorio.

Tako su se odvijali događaji - kako ih iscrtava određenje - prema svojoj svrsi i cilju, a radi odgajanja, pouke i izgradnje morala, ustanova i pravila lijepog ponašanja.

Ovaj događaj, čijim povodom su objavljeni ovi ajeti, sam po sebi je povod velikim poukama i porukama.

Taj Abdullah ibni Ubejj ibni Selul živi među muslimanima, u blizini Allahovog Poslanika (alejhi's-selam). Neprestano se ređaju događaji i ajeti oko njega koji ukazuju na suštinu ove vjere i iskrenost ovog Poslanika. Međutim, Allah ne upućuje njegovo srce u iman, jer mu nije odredio ovu milost i blagodat. Između njega i ovog razlivenog obilja svjetlosti i upliva preprečava se srdžba u njegovim grudima zato što nije postao kraljem Evsa i Hazredža, a uzrok tome je dolazak Allahova Poslanika (alejhi's-selam) u Medinu sa islamom. Samo ovo ga je odvratilo od Upute, čiji ga dokazi sučeljavaju sa svih strana, a on sam živi u izobilju islama i njegovom širenju u Jesribu.

Njegov sin Abdullah (Allah bio njime zadovoljan) visoki je primjer iskrenog i predanog muslimana. Nesretan je zbog svog oca, tjeskobno mu je zbog njegovih djela i stidi se njegovih postupaka. Međutim, on prema njemu osjeća ono što osjeća čestito i milostivo dijete. Čuje da Allahov Poslanik (alejhi's-selam) želi da ubije njegovog oca, pa se u njegovu srcu miješaju različita osjećanja i emocije s kojima se suočava sa otvorenošću, snagom i jasnoćom. On voli islam, voli predanost Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) i voli da izvrši njegovu naredbu makar se odnosila i na njegova oca. Ali ne može podnijeti da neko drugi ubije njegova oca i nastavi hodati po zemlji nakon njega pred ljudima. Plaši se da ga ne iznevjeri duša i da neće uspjeti savladati šejtana fanatizma i zov osvete. Ovdje se on obraća svome vjerovjesniku i vodi da mu pomogne protiv primisli u njegovu srcu i otkloni od njega ovu teškoću s kojom se susreće. Traži od njega, ako to već mora uraditi, da njemu naredi da ubije svoga oca. On je neizostavno pokoran i donijet će mu njegovu glavu, da to ne uradi neko drugi pa da ne bude u stanju gledati ubicu svoga oca kako hoda po zemlji, te ga ubije i tako ubije vjernika za nevjernika i uđe u džehennemsku vatru.

Doista je to ljepota koja suočava srce gdje god se okrene i gdje god usmjeri pogled. Ljepota imana u srcu čovjeka koji nudi Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) da mu povjeri ljudskoj duši najteže djelo - da ubije svoga oca - sa iskrenom nakaknom u ponudi kako bi na taj način izbjegao ono što je veće i teže prema njegovom mišljenju. A to je da ga njegovi ljudski porivi ne bi prisilili da ubije vjernika za nevjernika, pa tako uđe u vatru. Ljepota iskrenosti i otvorenosti dok se suočava sa svojom ljudskom slabošću prema svome ocu govoreći mu: "Allaha mi, Hazredž zna da među njima nema čovjeka boljeg prema svome ocu od mene." Traži od svoga Vjerovjesnika i vođe da mu pomogne da savlada ovu slabost i izbavi ga iz neugodnosti. Ne time što će odbiti njegovu naredbu ili je promijeniti - naredbi se pokorava i smjernica je izvršna - već da njemu povjeri da donese njegovu glavu.

Plemeniti Poslanik vidi ovu vjerničku dušu u neugodnosti i otklanja od nje neugodu velikodušno i plemenito: "Naprotiv, postupit ćemo blago prema njemu i lijepo se ophoditi s njime sve dok bude među nama." Prije ovoga odvraća Omera ibni Hattaba od njegova mišljenja: "Kako, Omere, pa da ljudi govore da Muhammed ubija svoje ashabe?"

Potom, postupanje Poslanika (alejhi's-selam) u događaju postupanjem nadahnutog i mudrog vođe. Pa njegova naredba da se krene u nevrijeme i neprestano putuje do iscrpljenosti kako bi odvratio ljude od odvratnog fanatizma kojeg je izazvao povik dvojice sukobljenih ljudi: Upomoć, ensarije! - Upomoć, muhadžiri! - I da ih također odvrati od smutnje koju je potakao licemjer Abdullah ibni Ubejj ibni Selul želeći njome uništiti ljubav i bratstvo između ensarija i muhadžira, jedinstvenu ljubav i bratstvo u povijesti vjerovanja i povijesti čovjeka. Pa Poslanikov (alejhi's-selam) razgovor sa Usejdom ibni Hudajrom koji sadrži duhovnu mobilizaciju protiv smutnje i poticaj da se spriječi njen inicijator, a radi se o uglednoj osobi u svom narodu čak i nakon islama.

I na kraju zastajemo pred posljednjim, krasnim prizorom, prizorom čovjeka vjernika Abdullaha ibni Abdullaha ibni Ubejja koji drži svoju sablju na ulazu u Medinu ne dozvoljavajući svome ocu da uđe, potvrđujući na taj način njegove riječi "Sigurno će jači istjerati slabijeg" - da zna da je Allahov Poslanik jači, a da je on slabiji. Zadržao ga je sve dok nije došao Allahov Poslanik (alejhi's-selam) i dozvolio mu ulazak. Ušao je u nju s njegovom dozvolom. Kroz stvarno iskustvo utvrđeno je ko je jači, a ko je slabiji. U istom slučaju i u isto vrijeme.

To je visoki vrh na koji je iman podigao ove ljude. Podigao ih je na ovaj vrh, mada su to ljudi, sa slabošću ljudi, emocijama ljudi i primislima ljudi. Ovo je ono najljepše i najuvjerljivije u ovom vjerovanju kada ga ljudi istinski poznaju i kada sami oni postanu njegova suština koja ide po zemlji u obliku ljudi koji jedu hranu i hodaju po trgovima.

* * *

Potom živimo u okrilju kur'anskih tekstova koji govore o tim događajima:

A kad im se rekne: "Dođite, Allahov Poslanik će moliti da vam se oprosti", - oni glavama svojim tresu i vidiš ih kako nadmeno odbijaju (63/5).

Oni čine djelo i daju izjavu, pa kada saznaju da je to došlo do Allahova Poslanika (alejhi's-selam) uplaše se, obeshrabre se i počnu se kleti uzimajući zakletve kao štit. I kada im neko kaže: Dođite, Allahov Poslanik će moliti da vam se oprosti, ako su sigurni od sučeljavanja s njim, oni glavama svojim tresu oholo i nadmeno. I jedno i drugo su nerazdvojna svojstva licemjerne duše. Iako ovakvo ponašanje obično dolazi od onih koji imaju ugled i poziciju u svom narodu. Međutim, oni su u svojim dušama slabiji da bi se mogli suočiti, pa se ohole, odbijaju i tresu svojim glavama sve dok su sigurni od suočavanja. A kada se suoče, ispoljavaju kukavičluk i povlačenje zakletve.

Otuda se govor usmjerava Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) sa Allahovom presudom o njihovoj poziciji u svakom slučaju te da nema koristi od traženja oprosta za njih nakon Allahove presude:

Isto im je - molio ti oprosta za njih ili ne molio, Allah im, zaista, neće oprostiti, Allah, doista, narodu nevjerničkom neće na pravi put ukazati (63/6).

Iznosi se dio njihovih grijeha koji su bili razlog Allahove presude:

Oni govore: "Ne udjeljujte ništa onima koji su uz Allahova Poslanika - da bi ga napustili!" (63/7).

To su riječi u kojima se jasno očituje podlost prirode i opakost ćudi. To je plan izgladnjivanja koji protivnici Istine i imana preporučuju jedni drugima u različitim vremenima i mjestima, u ratu protiv vjerovanja i oponiranju vjerama. Zato što oni zbog niskosti svojih osjećanja misle da je

zalogaj hrane sve u životu, kao što je u njihovom osjećanju, pa se njime bore protiv vjernika.

To je bio i plan Kurejšija kada su bojkotirali Benu Hašim u planinskom tjesnacu (si'ab) ne bi li odustali od podrške Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) i predali ga idolopoklonicima.

To je i plan licemjera, kao što kazuje ovaj ajet, ne bi li ashabi, pod pritiskom nestašice i gladi, napustili Allahova Poslanika.

To je plan komunista koji zabranjuju vjernicima bonove za hranu u njihovim zemljama kako bi pomrli od gladi, ili prihvatili nevjerovanje u Allaha i ostavili namaz.

To je plan i drugih koji se bore protiv poziva Allahu i pokreta islamskog preporoda u zemljama islama blokadom, izgladnjivanjem i nastojanjem da im se zatvore vrata rada i zarade.

Tako se okupljaju oko ovog niskog sredstva svi protivnici imana od davnina pa do ovog vremena, zaboravljajući pritom jednostavnu istinu na koju ih Kur'an pdsjeća prije završetka ovog ajeta:

A blaga nebesa i Zemlje su Allahova, ali licemjeri neće da shvate (63/7).

Iz Allahovih nebeskih i zemaljskih hazni opskrbljuju se ovi koji pokušavaju da upravljaju opskrbama vjernika. Nisu oni ti koji stvaraju ni svoju opskrbu. Kako su samo onda glupi i nerazumni kada pokušavaju presjeći opskrbu drugima.

Tako Allah učvršćuje vjernike i snaži njihova srca u suprotstavljanju ovom paklenom planu i podlom sredstvu kojem pribjegavaju Allahovi neprijatelji u svojoj borbi. Ulijeva im sigurnost da su Allahove riznice na nebesima i Zemlji riznice opskrbe za sve. Onaj koji daje Svojim neprijateljima ne zaboravlja Svoje prijatelje. Allahova je milost htjela da ni Svoje neprijatelje među Svojim robovima ne kažnjava izgladnjivanjem i ukidanjem opskrbe. A zna da oni nisu u stanju sebe opskrbiti ni malo ni mnogo ako im ukine opskrbu. On je plemenitiji od toga da prepusti Svoje robove - makar bili i Njegovi neprijatelji - onome što nikako nisu u stanju učiniti. Izgladnjivanje je plan o kome razmišlja samo najzlobniji zlobnik i najpakosniji pakosnik.

Potom dolazi njihova posljednja izjava:

Oni govore: "Ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači istjerati iz nje slabijeg!" (63/8).

Vidjeli smo kako je to ostvario Abdullah ibni Abdullah ibni Ubejj i kako je slabiji ušao sa dozvolom jačeg.

A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika, ali licemjeri neće da znaju (63/8).

Uzvišeni Allah priključuje Sebi Svoga Poslanika i vjernike dajući im od Svoje snage. To je velika počast koju samo Allah čini. Koja to počast uopće ima nakon što Uzvišeni Allah stavi Svoga Poslanika i vjernike pod Njegovo okrilje i kaže: Evo, to smo Mi! Ovo je bajrak snažnih i ovo je moćni saff.

Istinu je obznanio Allah. Učinio je snagu blizancem imana u srcu vjernika. Snagu čiji je izvor snaga Uzvišenog. Snagu koja ne malaksava, ne slabi, ne savija se, ne popušta i ne napušta srce vjernika u najtežim momentima izuzev ako u njemu otupi iman. Pa kada se iman ustabili i učvrsti, i snaga je s njime stabilna i čvrsta.

... ali licemjeri neće da znaju (63/8).

Kako će znati kada ne osjećaju ovu snagu niti se povezuju sa njenim autentičnim izvorom?

* * *

Ovim vjernicima koje je Allah stavio u Svoj saff zajedno sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) i učinio njihovu snagu do svoje snage upućuje se posljednji poziv u suri, da se podignu do ovog časnog mjesta i da se distanciraju od svakog svojstva koje liči svojstvima licemjera želeći tu najuzvišeniju poziciju nad imecima i djecom i ne dozvoljavajući im da ih to ometa u dostizanju te blistave pozicije:

O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, biće izgubljeni (63/9).

I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: "Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem!" (63/10).

Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe; a Allah dobro zna ono što vi radite (63/11).

Imeci i djeca su zabava i smetnja ako se srce ne probudi, ako ne spozna svrhu svoga postojanja i osjeti da ima najuzvišeniji cilj dostojan stvorenja u koje je Allah udahnuo od Svoga Ruha pohranjujući u njegovu dušu čežnju za ostvarenjem nekih Njegovih Božanskih svojstava u granicama svoje ljudske moći. On ga je darovao imecima i djecom kako bi obavljao namjesništvo na Zemlji, a ne da ga oni odvrate od spominjanja Allaha i vezivanja za Izvor od kojeg je preuzeo ono po čemu je čovjek. Ko zanemari povezivanje sa tim izvorom i nešto ga zabavi od spominjanja Allaha i uspostavaljanja te veze - *A oni koji to učine, biće izgubljeni (63/9).* Prvo što će izgubiti je ovaj karakter, karakter čovjeka. A on je uvjetovan povezivanjem sa Izvorom posredstvom kojeg je čovjek i postao čovjekom. Ko izgubi sebe izgubio je sve. Bez obzira koliko posjedovao imovine i djece.

Potče ih kod pitanja udjeljivanja raznovrsnim dodirima u jednom ajetu:

I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte (63/10). Podsjeća ih na izvor opskrbe koju posjeduju. Ona je od Allaha u koga vjeruju i koji im naređuje udjeljivanje.

... prije nego nekom od vas smrt dođe (63/10).

Pa će ostaviti sve iza sebe drugome. Gledat će i neće naći ništa što je pripremio za sebe. A to je najveća glupost i najveći gubitak.

Tada će poželjeti i ponadati se da mu se produži život kako bi udjeljivao i bio čestit.

A dokle? *Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe (63/11).*

Gdje mu je ono što će ponuditi? *A Allah dobro zna ono što vi radite (63/11).*

To su raznovrsni dodiri u jednom ajetu, na odgovarajućem mjestu, nakon predočavanja svojstava licemjera, njihova spletkarenja protiv vjernika i sklanjanje vjernika u Allahov saff koji ih štiti od njihova spletkarenja. Onda su oni i najdostojniji da izvrše obaveze imana i da ne zanemare spominjanje Allaha. A On je izvor sigurnosti.

Tako Allah odgaja muslimane ovim Kur'anom časnim.

سورة التغابن مدنية
وآياتها ١٨

بسم الله الرحمن الرحيم

« يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَمَا فِي ٱلأرْضِ ، لَهُ ٱلمُلْكُ وَلَهُ ٱلحَمْدُ ، وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُمْ مُؤْمِنٌ ، وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ * خَلَقَ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلأَرْضَ بِٱلحَقِّ ، وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ، وَإِلَيْهِ ٱلمَصِيرُ * يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلأَرْضِ ، وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ . وَٱللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ * أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَت تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلبَيِّنَاتِ ، فَقَالُوا : أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا ؟ فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا ، وَٱسْتَغْنَىٰ ٱللَّهُ ، وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ .

« زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا . قُلْ : بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ، وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ * فَآمِنُوا بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَٱلنُّورِ ٱلَّذِي أَنزَلْنَا ، وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ * يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ ٱلجَمْعِ ، ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلتَّغَابُنِ . وَمَن يُؤْمِن بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحاً يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ ، وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَداً ، ذَٰلِكَ ٱلفَوْزُ ٱلعَظِيمُ * وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ ٱلنَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ ٱلمَصِيرُ * مَا أَصَابَ مِن مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ، وَمَن يُؤْمِن بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ ، وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * وَأَطِيعُوا ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا ٱلرَّسُولَ ، فَإِن

تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ * اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ . وَإِنْ
تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ * إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ
وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ * فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ .
وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ * إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ
لَكُمْ ، وَيَغْفِرْ لَكُمْ ، وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ * عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ » . .

SURA ET -TEGABUN
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 18 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji hvali Allaha, Njemu - vlast i Njemu - pohvala; On sve može! (64/1).

On vas stvara, pa ste ili nevjernici ili vjernici. Sve što vi radite Allah dobro vidi (64/2).

On je nebesa i Zemlju mudro stvorio, i On vama obličje daje, i likove vaše čini lijepim, i Njemu će se sve vratiti (64/3).

On zna šta na nebesima i na Zemlji postoji i zna šta krijete i šta pokazujete; Allah zna svačije misli (64/4).

Zar do vas nije doprla vijest o onima koji još davno nisu vjerovali, pa su kobnost postupka svoga iskusili - a još ih i patnja nesnosna čeka - (64/5)

zato što su govorili kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili: "Zar da nas ljudi upućuju?" I nisu vjerovali i glave su okretali; a Allahu nije niko potreban, Allah nije ni o kome ovisan, On je jedini hvale dostojan! (64/6)

Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: "Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!" - a to je Allahu lako -, (64/7)

zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i u svjetlo koje objavljujemo, Allah dobro zna ono što vi radite (64/8).

A onoga Dana kada vas On na onom svijetu sakupi, to će biti dan kad će vam biti jasno da ste sami sebe obmanuli. I On će preći preko rđavih postupaka onoga ko je u Allaha vjerovao i dobra dijela činio, i uvešće ga u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći; u njima će vječno i zauvijek boraviti. To će uspjeh veliki biti! (64/9)

A oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše poricali - biće stanovnici u vatri; u njoj će vječno ostati, a to će užasna sudbina biti! (64/10).

Nikakva nevolja se bez Allahove volje ne dogodi, a On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti - Allah sve dobro zna (64/11).

I pokoravajte se Allahu i Poslaniku Njegovu; a ako leđa okrenete, pa - Poslanik Naš je jedino dužan da jasno objavljuje (64/12).

Samo je Allah Bog! i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju! (64/13).

O vjernici, i među ženama vašim i djecom vašom, doista, imate neprijatelja, pa ih se pričuvajte! A ako preko toga pređete i opravdanje prihvatite i oprostite, pa - i Allah prašta i samilostan je (64/14).

Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje, a u Allaha je nagrada velika; (64/15)

zato se Allaha bojte koliko god možete, i slušajte i pokoravajte se i milostinju udjeljujte - za svoje dobro. A oni koji budu sačuvani gramzljivosti, biće ti koji će uspjeti (64/16).

Ako Allahu drage volje zajam date, On će vam ga mnogostruko vratiti i oprostiće vam, jer Allah je blagodaran i blag (64/17).

Poznavalac je nevidljivog i vidljivog svijeta, Silni i Mudri (64/18).

Ova je sura najsličnija mekkanskim surama po svojoj temi, kontekstu, okrilju i sugestijama, a naročito njeni prvi odjeljci. Medinska se atmosfera gotovo i ne uočava osim u njenom posljednjem dijelu.

Prvi dio do početka poziva: *O vjernici...* ima cilj izgradnju osnove vjerovanja, formiranje islamskog poimanja u srcima stilom mekkanskih

sura koje suočavaju nevjernike, idolopoklonicima prvobitno, obraćajući im se ovim poimanjem obraćanjem koje se usmjerava početniku. Zatim, ona koristi kosmička i psihička sredstva utjecaja, kao što prezentira sudbine iščezlih nevjerničkih naroda prije njih. Predočava im prizore Sudnjeg dana radi potvrde proživljenja i njegovog snažnog naglašavanja koje ukazuje da su oni kojima se obraća poricatelji i nevjernici.

Posljednji dijelovi obraćaju se vjernicima obraćanjem sličnim onim u medinskim surama podsjećajući ih na udjeljivanje i upozoravajući ih na kušnju imecima i djecom. To je poziv koji se na sličan način ponavlja u medinskom periodu zbog zahtjeva razvijajućeg islamskog života u Medini. Ona također sadrži neku vrstu tješenja zbog nedaća ili obaveza koje su pale na pleća vjernika, pripisivanje tih stvari Allahovom odredenju i učvršćivanje ovog shvatanja. Ovo se ponavlja u medinskim surama, osobito poslije naređivanja džihada i žrtvovanja koje ga prati.

U nekim predanjima spominje se da je sura mekkanska, a u drugima, koja su pretežnija, spominje se da je ona medinska. Gotovo da sam se bio priklonio mišljenju da je sura mekkanska povodeći se za stilom njenih prvih pasusa i njihovom atmosferom. Međutim, ostao sam tretirati je medinskom - sa pretežnim mišljenjem o tom pitanju - jer nema zapreke da njeni prvi dijelovi budu obraćanje usmjereno nevjernicima nakon Hidžre, bez obzira da li se radilo o mekkanskim nevjernicima ili onima koji su obitavali u blizini Medine. Kao što nema smetnje da medinski Kur'an ponekad ima cilj razjašnjavanje osnova vjerovanja i pojašnjenje islamskog poimanja ovim stilom koji prevladava u mekkanskom Kur'anu. A Allah najbolje zna.

* * *

Prvi dio u suri ima cilj izgradnju islamskog kosmičkog poimanja, predočavanje suštine odnosa između Uzvišenog Stvoritelja i Kosmosa kojeg je stvorio i utvrdivanje suštine nekih Allahovih svojstava, Njegovih lijepih imena i njihova utjecaja na Kosmos i ljudski život:

Ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji hvali Allaha, Njemu - vlast i Njemu - pohvala; On sve može! (64/1).

On vas stvara, pa ste ili nevjernici ili vjernici. Sve što vi radite Allah dobro vidi (64/2).

On je nebesa i Zemlju mudro stvorio, i On vama obličje daje, i likove vaše čini lijepim, i Njemu će se sve vratiti (64/3).

On zna šta na nebesima i na Zemlji postoji i zna šta krijete i šta pokazujete; Allah zna svačije misli (64/4).

Ovo vjerničkokosmičko poimanje najpreciznije je i najopširnije poimanje kojeg su upoznali vjernici u povijesti vjerovanja. Sve Božije poslanice govore o Allahovoj Jednoti, Njegovom stvaranju ovog bitka i svakog stvorenja i Njegovoj zaštiti svakog bića u bitku. Ne sumnjamo u ovo jer to Kur'an kazuje o poslanicima i svim poslanicama. Nije važno ono što nalazimo u izmišljenim i iskrivljenim knjigama, ili ono što pišu o uporednim religijama ljudi koji ne vjeruju u Kur'an u cjelini ili u neke njegove dijelove. Udaljavanje od ispravnog vjerovanja došlo je od njegovih sljedbenika pa se čini da ono nije došlo sa čistim tevhidom, ili da nije naučavalo Allahovu nadmoć i Njegovu povezanost sa svakim bićem. To je bilo naknadno iskrivljavanje, a nije bilo u osnovi vjere. Allahova je vjera jedna od prve do posljednje poslanice. Nemoguće je da Allah objavi vjeru suprotno ovim principima, kao što tvrde neki na osnovu onoga što nalaze u izmišljenim knjigama i onim iskrivljenim uime vjere.

Međutim, potvrđivanje ove istine ne protivriječi činjenici da je islamsko poimanje Božijeg Bića, Njegovih uzvišenih svojstava i njihova utjecaja na Kosmos i ljudski život opširniji, precizniji i potpuniji od svakog prethodnog koncepta u Božijim objavama. Ovo je sukladno prirodi Poslanice i njene posljednje uloge, kao i ljudskoj zrelosti kojoj se Poslanica obraća, koju usmjerava i u kojoj izgrađuje ovaj sveobuhvatni i potpuni koncept sa svim njegovim zahtjevima, ograncima i posljedicama.

Cilj ovog poimanja je da ljudsko srce spozna - koliko je u stanju - suštinu Božanstva i Njegovu veličinu, da osjeća Božansku moć i vidi je u njenim uočljivim i spoznatljivim tragovima, da živi u sferi ove moći i među njenim tragovima koji nisu skriveni u osjećanju, razumu i intuiciji i da je vidi kako obuhvata svaku stvar, kako dominira nad svakom stvari, upravlja svakom stvari, čuva svaku stvar, ništa joj ne izmiče, bilo veliko ili malo, znatno ili neznatno.

On nastoji, također, da ljudsko srce živi s tankoćutnim osjećanjem, u stanju budnosti, strahu i iščekivanju, želji i nadi da se kreće kroz život vezano u svakoj kretnji i svakoj primisli za Allaha, osjećajući Njegovu moć i dominaciju, osjećajući Njegovo znanje i kontrolu, osjećajući Njegovu vlast

i silu, osjećajući Njegovu milost i dobrotu i osjećajući Njegovu blizinu u svakom stanju.

I na koncu, on djeluje da ono osjeća cjelokupni Bitak usmjeren ka svome Stvoritelju pa se i samo usmjerava s njim, koji veliča hvaleći svoga Gospodara pa i samo učestvuje u tom veličanju, koji se upravlja prema Njegovoj naredbi i mudrosti, pa se i samo pokorava Njegovom šeriatu i zakonu. Otuda je to imansko kosmičko poimanje u ovom značenju i u mnogobrojnim drugim značenjima koja se ukazuju na mnogim mjestima u Kur'anu koja sadrže predočenje nekih vidova ovog cjelovitog, savršenog, sveobuhvatnog i preciznog imanskom poimanju. Najsličniji mu je onaj primjer koji se navodi na kraju sure El-Hašr u ovom džuzu.[24]

* * *

Ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji hvali Allaha, Njemu - vlast i Njemu - pohvala (64/1).

Sve što je na nebesima i što je na Zemlji usmjereno je ka svome Gospodaru i veliča Ga njegovim hvaljenjem. Srce ovog Bitka vjeruje i duh svega u ovom Bitku vjeruje. Allah je vlasnik svega i sve osjeća ovu istinu. Allah je Sam po Sebi Hvaljen, a od Svojih stvorenja slavljen. I ako čovjek ostane sam u masi ovog velikog bitka nevjerničkog srca, nepokretnog duha, odmetnut, nepokoran, ne veličajući Allaha i ne usmjeravajući se svome Gospodaru, on onda biva nastranim i to s istaknutom nastranošću, kao što biva u poziciji odbačenog od svega postojećeg.

On sve može! (64/1).

To je apsolutna moć koja ničim nije ograničena. To je istina koju Kur'an utiskuje u vjerničko srce, pa je ono zna i pod dojmom je njena značenja. I zna da kada se osloni na svoga Gospodara da se oslanja na snagu koja čini šta hoće i ostvaruje šta želi, bez granica i ograničenja. Ovaj koncept Allahove moći, veličanja od strane svega i usmjerenja bitka ka Njemu sa pohvalom dio je tog velikog imanskog koncepta.

[24] Islamsko poimanje Kosmosa, života i čovjeka... Molim Allaha da mi pomogne da ova studija ugleda svjetlo dana.

Drugi dodir usmjerava se u središte ljudskog srca koje u okeanu Bitka koji vjeruje i veliča Allaha hvaleći Ga zauzima katkad poziciju vjernika, a katkad poziciju nevjernika. Jedino on ima ovu jedinstvenu poziciju.

On vas stvara, pa ste ili nevjernici ili vjernici (64/2).

Allahovom voljom i moći nastao je ovaj čovjek. Data mu je mogućnost usmjerenja ka nevjerovanju i mogućnost usmjerenja ka vjerovanju. On se odlikuje među Allahovim stvorenjima ovom dvostrukom sposobnošću. Vezan je za njega emanet vjerovanja s obzirom na ovu sposobnost, a to je ogromni emanet i velika odgovornost. Međutim, Allah je odlikovao ovo stvorenje i dao mu moć razlikovanja i moć izbora. Pomogao ga je nakon toga kriterijem kojim će mjeriti svoje djelo i procjenjivati svoje usmjerenje, a to je vjera koju je objavio preko Svojih poslanika. Pomogao ga je svim ovim u nošenju ovog emaneta i nikakvu mu nepravdu nije učinio.

Sve što vi radite Allah dobro vidi (64/2).

On prati ono što čovjek radi, zna suštinu njegove nakane i usmjerenja, pa neka onda radi i čuva se ovog Kontrolora koji dobro vidi.

Ovaj koncept suštine čovjeka i njegove pozicije dio je jasnog i ispravnog islamskog poimanja pozicije čovjeka u ovom Bitku, njegovih mogućnosti i odgovornosti pred Stvoriteljem Bitka.

Treći dodir ukazuje na autentičnu istinu, skrivenu u prirodi Bitka na kojoj počivaju nebesa i Zemlja, kao što ukazuje na Allahovo kreativno stvaranje u biću ljudskog stvorenja, potvrđujući povratak svih Njemu na kraju puta:

On je nebesa i Zemlju mudro stvorio, i On vama obličje daje, i likove vaše čini lijepim, i Njemu će se sve vratiti (64/3).

Prvi dio ovog teksta: *On je nebesa i Zemlju mudro stvorio (64/3)* kod vjernika učvršćuje osjećanje da je istina ukorijenjena u biću ovog Kosmosa; ona nije nešto prolazno i suvišno. Konstrukcija Kosmosa počiva na ovoj osnovi. Onaj koji potvrđuje ovu istinu jeste Allah koji je stvorio nebesa i Zemlju i koji zna na kojoj osnovi počivaju. Učvršćenje ove istine u osjećanju daje mu sigurnost i pouzdanje u Istini na kojoj se temelji njegova vjera i na kojoj počiva Bitak oko njega. Ona će neminovno nadvladati, ona

neminovno ostaje i neminovno se na koncu stabilizira nakon pjenušanja neistine.

Druga istina: *I On vama obličje daje, i likove vaše čini lijepim,* (64/3) - čini čovjeka da osjeća svoju vrijednost koju ima kod Allaha i Allahovu dobrotu prema njemu u vidu uljepšavanja njegova lika: fizičkog i emocionalnog. Čovjek je najsavršenije ljudsko biće na zemljii s obzirom na njegovu tjelesnu konstrukciju, kao što je i najrazvijenije od tih bića s obzirom na njegovu emocionalnu konstrukciju i duhovne sposobnosti čudesnih tajni. Stoga mu je i povjereno namjesništvo na Zemlji i postavljen je u ovo kraljevstvo koje je prostrano u poređenju s njim.

Istraživački pogled na opću strukturu ustroja čovjeka ili bilo kojeg njegovog organa potvrduje tu istinu i otjelovljuje je: *I On vama obličje daje, i likove vaše čini lijepim,* (64/3) - to je struktura u kojoj se spajaju ljepota i savršenstvo. Ljepota se razlikuje od lika do lika, ali je projekt sam po sebi lijep, savršene izvedbe, projekat koji ispunjava sve funkcije i karakteristike kojima čovjek nadilazi ostala živa bića na zemlji.

I Njemu će se sve vratiti (64/3)- vraćanje svega, svake stvari, svakog stvorenja, vraćanje ovog Kosmosa i vraćanje čovjeka. Njegovom je voljom nastao i Njemu (Uzvišenom) će se vratiti. Od Njega je nastanak i Njemu je povratak. On je Prvi i Posljednji. On obuhvata svaku stvar sa obje njene strane: početka i kraja. On je (Uzvišeni) neograničen.

Četvrti dodir u ovom odjeljku predstavlja predočavanje Božanskog znanja koje obuhvata sve i koje je upućeno u tajnu i javnu stranu čovjeka kao i u ono što je skrivenije od tajne, zna misli koje su nerazdvojivo vezane za grudi:

On zna šta na nebesima i na Zemlji postoji i zna šta krijete i šta pokazujete; Allah zna svačije misli (64/4).

Stabiliziranje ove istine u vjerničkom srcu omogućava mu spoznaju svoga Gospodara, pa Ga spozaje u Njegovoj biti, daruje mu dio imansko kosmičkog koncepta i utječe na njegova osjećanja i usmjerenja, pa živi životom onoga koji osjeća da je sav otkriven pred Allahovim okom Nema tajne koja je Njemu skrivena i nema namjere u dubinama njegove duše, a da je On ne vidi. On zna svačije misli.

Tri ajeta poput ovih dovoljna su da čovjek živi shvaćajući suštinu svoje egzistencije, egzistencije cjelokupnog Kosmosa, njegovu vezu sa

Stvoriteljem, svoj odnos prema svome Gospodaru, strahopoštovanje prema Njemu i bogobojaznost u svakoj kretnji i svakom usmjerenju.

* * *

Drugi odjeljak u suri podsjeća na sudbinu iščezlih naroda koji nisu vjerovali u poslanike i dokaze prigovarajući da poslanik može biti čovjek. Kao što su i politeisti prigovarali Poslaniku (alejhi's-selam) i ne vjerujući u dokaze koje im je donio:

Zar do vas nije doprla vijest o onima koji još davno nisu vjerovali, pa su kobnost postupka svoga iskusili - a još ih i patnja nesnosna čeka - (64/5)

zato što su govorili kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili: "Zar da nas ljudi upućuju?" I nisu vjerovali i glave su okretali; a Allahu nije niko potreban, Allah nije ni o kome ovisan, On je jedini hvale dostojan! (64/6).

Govor je ovdje usmjeren - pretežno - idolopoklonicima i on ih podsjeća na svršetak poricatelja i upozorava ih na sličan kraj. Pitanje može biti i radi osude njihova stanja nakon što je do njih doprla vijest o onima koji još davno nisu vjerovali, pa su kobnost postupka svoga iskusili. A može biti i radi skretanja njihove pažnje na ovu vijest koju im kazuje. Oni su poznavali i prepričavali vijesti o nekim iščezlim narodima koji su uništeni poput Ada, Semuda i Lūtovih naselja. Oni su prolazili pored njih na Polutoku za vrijeme svojih putovanja na sjever i jug.

Kur'an pridodaje onom što su poznavali od njihove sudbine na ovom svijetu ono što ih očekuje na ahiretu: *a još ih i patnja nesnosna čeka -* (64/5). Potom otkriva razlog zbog kojeg su zaslužili ono što ih je zadesilo i što ih očekuje: *zato što su govorili kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili: "Zar da nas ljudi upućuju?"* (64/6). To je isti prigovor kojeg su politeisti upućivali Poslaniku (alejhi's-selam). U pitanju je nezreo prigovor čiji je uzrok nepoznavanje prirode Poslanice i činjenice da ona predstavlja Božiji program za ljude, pa je nužno da bude u stvarnosti oličena u čovjeku koji ju živi i koji je svojom ličnošću predvodi, a drugi se prema njegovom primjeru oblikuju shodno svojim mogućnostima. On nije drugačijeg roda od njih pa da onda ne budu u stanju naći realnu sliku poslanice koju bi pokušali primijeniti na sebe i u svom životu i radu. Taj prigovor također nastaje i zbog nepoznavanja prirode samog čovjeka i uzvišenosti njegove biti, tako da on prima objavu Neba i dostavlja je bez potrebe da je ljudima

prenosi melek kao što su oni predlagali. Čovjek ima taj dah Allahova duha i on ga čini podobnim za prijem Poslanice od Allaha i njeno prenošenje u cijelosti onako kako ju je primio sa najuzvišenijeg mjesta. To je počast cjelokupnom ljudskom rodu koju odbija samo onaj ko ne zna vrijednost čovjeka kod Allaha kad ostvari u sebi suštinu daha Allahova Ruha. I na kraju, on je rezultat tvrdoglavosti i lažne veličine u sustezanju da se slijedi poslanik iz ljudskog roda. Kao da je u tome obaranje vrijednosti ovih oholih neznalica. Dozvoljeno je prema njihovom običaju da slijede poslanika drugog roda bez sramote. A da slijede nekog od njih, to prema njihovom mišljenju znači degradaciju i umanjivanje vrijednosti.

Stoga su odbili da vjeruju i okrenuli su se od poslanika i jasnih dokaza koje su oni donijeli. U njihovim grudima se ispriječila ova oholost i to neznanje, pa su odabrali za sebe idolopoklonstvo i nevjerovanje.

A Allahu nije niko potreban, Allah nije ni o kome ovisan, On je jedini hvale dostojan! (64/6). Allahu nije potreban njihov iman niti njihova predanost. Njemu (Uzvišenom) ništa ne treba od njih ni od drugih, niti Mu u osnovi šta treba: *Allah nije ni o kome ovisan, On je jedini hvale dostojan!* (64/6).

Ovo je vijest o onima koji još davno nisu vjerovali, pa su kobnost postupka svoga iskusili; ovo je uzrok onoga što ih je zadesilo i što ih očekuje. Kako onda nakon ove vijesti poriču ovi poricatelji? Da li radi toga da dožive kraj poput ovog kraja?

* * *

Treći odjeljak predstavlja ostatak drugog odjeljka i on govori o poricanju proživljenja od strane nevjernika. Vanjski smisao ukazuje da se pod nevjernicima misli na politeiste koje je Poslanik (alejhi's-selam) suočavao s Pozivom. U tome je i smjernica Poslaniku da im snažno naglasi i potvrdi pitanje proživljenja. On sadrži i sliku prizora Sudnjeg dana, sudbinu nevjernika i vjernika u njemu i poziv da prihvate iman, predanost i obraćanje Allahu u svemu što im se dešava u životu.

Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: "Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!" - a to je Allahu lako -, (64/7)

zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i u svjetlo koje objavljujemo, Allah dobro zna ono što vi radite (64/8).

A onoga Dana kada vas On na onom svijetu sakupi, to će biti dan kad će vam biti jasno da ste sami sebe obmanuli. I On će preći preko rđavih postupaka onoga ko je u Allaha vjerovao i dobra dijela činio, i uvešće ga u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći; u njima će vječno i zauvijek boraviti. To će uspjeh veliki biti! (64/9)

A oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše poricali - biće stanovnici u vatri; u njoj će vječno ostati, a to će užasna sudbina biti! (64/10).

Nikakva nevolja se bez Allahove volje ne dogodi, a On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti - Allah sve dobro zna (64/11).

I pokoravajte se Allahu i Poslaniku Njegovu; a ako leđa okrenete, pa - Poslanik Naš je jedino dužan da jasno objavljuje (64/12).

Samo je Allah Bog! i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju! (64/13).

Od početka se navodi govor onih koji ne vjeruju da neće biti proživljenja neutemeljenom tvrdnjom, pa se tako proglašava neistinitom od prve riječi u kazivanju. Potom usmjerava Poslanika (alejhi's-selam) da potvrdi proživljenje najsnažnijom potvrdom, a to je da se zakune svojim Gospodarom, a poslije zakletve Poslanika svojim Gospodarom nema jače potvrde: *Reci: "Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!"* (64/7). Ništa od toga neće biti izostavljeno. Allah bolje zna od njih o onome što su radili, pa će ih On o tome obavijestiti na Sudnjem danu, *a to je Allahu lako* (64/7). On zna ono što je na nebesima i na Zemlji; zna tajno i javno; zna svačije misli; On sve može. Kao što se navodi na početku sure kao priprema za ovaj zaključak.

U sjeni ove snažne potvrde poziva ih u vjerovanje u Allaha, Njegova Poslanika i Svjetlo koje je objavio Svome Poslaniku, a to je ovaj Kur'an i ova vjera koju navješćuje Kur'an. On je doista svjetlo, jer je od Allaha, a Allah je Svjetlo nebesa i Zemlje. On je svjetlo po svom djelovanju, osvjetljava srce pa ono samo blista i opaža istinu skrivenu u njemu samom.

Iza poziva na vjerovanje osvrće se konstatacijom koja ih podsjeća da su oni otkriveni pred Allahovim okom, ništa Mu njihovo skriveno nije: *Allah dobro zna ono što vi radite* (64/8).

Nakon ovog poziva vraća se upotpunjenju prizora proživljenja koji im je potvrdio najjačom potvrdom:

A onoga Dana kada vas On na onom svijetu sakupi, to će biti dan kad će vam biti jasno da ste sami sebe obmanuli (64/9).

To je dan okupljanja jer će sva stvorenja svih generacija biti proživljena u njemu, kao što će tada biti prisutni meleki čiji broj zna samo Allah. Možda ga približava shvaćanju ono što se navodi u hadisu Allahova Poslanika (alejhi's-selam) koga prenosi Ebu Zerr (Allah bio njime zadovoljan) koji kaže: Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao je: "Ja vidim ono što vi ne vidie i čujem ono što vi ne čujete. Zajecalo je nebo, a ima i pravo. Nema u njemu mjesta veličine četiri prsta, a da u njemu nema meleka spuštena čela pred Uzvišenim Allahom dok čini sedždu. Allaha mi, da znate ono što ja znam, malo biste se smijali, a mnogo plakali, ne biste uživali sa ženama u postelji i izašli biste na padine skrušeno se moleći Uzvišenom Allahu. Volio sam da sam drvo koje podupire."[25]

Nebo u kome nema mjesta koliko četiri prsta, a da u njemu nema meleka - to je ovo ogromno prostranstvo kome ljudi ne znaju granica i u kome zvijezda poput našeg Sunca izgleda sićušno kao praška koja lebdi u zraku. Da li ovo išta približava ljudskom poimanju broj meleka? Oni će biti na okupu na Dan iskupljanja.

I u prizoru ovog okupljanja bit će međusobnog obmanjivanja - *tegabun. Tegabun* je glagolski oblik *tefaul,* odnosno infinitiv od korijena *gbn* i znači kakvu će blagodat dobiti vjernici, a lišavanje nevjernika svega i svačega, a potom i njihov odlazak u Džehennem. To su dvije različite sudbine. Kao da se radilo o utrci za sveukupnu pobjedu u kojoj svaka ekipa obmanjuje takmaca. U njoj su pobjedu odnijeli vjernici, a izgubili nevjernici. To je međusobno obmanjivanje u ovom slikovitom, pokretljivom značenju. Pojašnjava ga ono što dolazi poslije:

I On će preći preko rđavih postupaka onoga ko je u Allaha vjerovao i dobra dijela činio, i uvešće ga u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći; u njima će vječno i zauvijek boraviti. To će uspjeh veliki biti! A oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše poricali - biće stanovnici u vatri; u njoj će vječno ostati, a to će užasna sudbina biti! (64/9-10).

I prije nego što upotpuni Svoj poziv koji ih upućuje u iman, utvrđuje jedno od pravila imanskog koncepta određenja i utjecaja vjerovanja u Allaha na upućenost srca:

---

[25] Tirmizi.

Nikakva nevolja se bez Allahove volje ne dogodi, a On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti - Allah sve dobro zna (64/11).

Vjerovatno je povod spominjanja ove istine ovdje njeno puko pojašnjenje, a u povodu predočavanja suštine imana u koji ih se poziva u ovom odjeljku. To je, ustvari, iman koji svaku stvar vraća Allahu i koji znači vjerovanje da sve što se dogodi, dobro i zlo, dešava se Allahovom voljom. To je istina bez koje nema imana. Ona je osnov svih imanskih osjećanja kod suočavanja sa životnim događajima, dobrim i lošim. A moguće je da je postojao i aktualni povod u stvarnom životu prilikom objavljivanja ove sure, ili ovog ajeta u suri, vezan za sukobe koji su se dešavali između vjernika i politeista.

U svakom slučaju, ovo je značajan dio imanskog koncepta koji islam gradi u svijetu vjernika, tako da on osjeća Allahovu ruku u svakom dešavanju, vidi Allahovu ruku u svakom pokretu i srce mu je smireno u slučaju da ga zadesi nevolja kao i kada ga zadesi dobro; strpljiv je u prvom slučaju, a zahvalan u drugom. A možda se uzdigne ka horizontima iznad ovoga, pa bude zahvalan i u dobru i u nevolji, jer vidi u nevolji, kao i u dobru, Allahovu dobrotu i milost u vidu upozorenja, ili brisanja grijeha, ili pretezanja tasa dobrih djela, ili dobra u svakom slučaju.

U hadisu koji je muttefekun 'alejhi, kaže se: "Čudne li stvari kod vjernika! Šta god Allah odredi, njemu je dobro. Ako ga zadesi nevolja, strpi se i bude mu dobro. Ako ga zadesi dobro, zahvalan je i bude mu dobro. Tako je samo kod vjernika."

A On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti (64/11).

Neki klasični komentatori protumačili su ovo kao vjerovanje u Allahovo određenje i predanost Njemu prilikom nesreće. Od Ibni Abbasa se prenosi da ovo znači: Upućeno je njegovo srce apsolutnom uputom. Otvara ga prema skrivenoj iskonskoj istini i povezuje ga sa osnovom stvari i događaja pa vidi njihov nestanak i cilj. Stoga je smiren, prihvata i rahat je. Potom spoznaje dosezajućom, univerzalnom spoznajom pa se time oslobađa potrebe za parcijalnim viđenjem punim grešaka i nedostataka.

Stoga dolazi osvrt na ovo:

Allah sve dobro zna (64/11).

To je upućenost u nešto od Allahova znanja koje On daruje onome koga uputi - onda kada njegov iman postane ispravan pa zasluži otklanjanje zastora i otkrivanje tajni... u omjeru.

Sura nastavlja sa njihovim pozivanjem u iman pa ih poziva na pokornost Allahu i Poslaniku:

I pokoravajte se Allahu i Poslaniku Njegovu; a ako leđa okrenete, pa - Poslanik Naš je jedino dužan da jasno objavljuje (64/12).

Već im je ranije predočio sudbinu onih koj su leđa okrenuli. Ovdje utvrđuje da je Poslanik saopćivač. Ako saopći, izvršio je emanet, obavio dužnost i ponudio argument, ostaje ono što njih očekuje zbog neposluha i okretanja, na šta su podsjećani maloprije.

Zatim završava ovaj odjeljak potvrđivanjem suštine Allahove Jednote koju oni negiraju i poriču, utvrđujući pritom ponašanje koje vjernici trebaju imati prema Allahu:

Samo je Allah Bog! i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju! (64/13).

Suština tevhida osnov je cjelokupnog imanskog koncepta. Ona nalaže da se samo u Njega uzda. To je trag imanskog koncepta u srcima.

Ovim ajetom kontekst započinje obraćanje vjernicima. On je spona između prethodnog dijela sure i onog što dolazi.

* * *

Na kraju sura upućuje govor vjernicima upozoravajući ih na iskušenje putem bračnih drugova, djece i imetka pozivajući ih na bogobojaznost, poslušnost, predanost i udjeljivanje imetka, kao što ih upozorava i na škrtost duša obećavajući im u svemu tome povećavanje opskrbe, oprosta i uspjeha. I na kraju ih podsjeća na Allahovo poznavanje vidljivog i nevidljivog, na Njegovu moć i pobjedu, uz Njegovo znanje i mudrost:

O vjernici, i među ženama vašim i djecom vašom, doista, imate neprijatelja, pa ih se pričuvajte! A ako preko toga pređete i opravdanje prihvatite i oprostite, pa - i Allah prašta i samilostan je (64/14).

Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje, a u Allaha je nagrada velika; (64/15)

zato se Allaha bojte koliko god možete, i slušajte i pokoravajte se i milostinju udjeljujte - za svoje dobro. A oni koji budu sačuvani gramzljivosti, biće ti koji će uspjeti (64/16).

Ako Allahu drage volje zajam date, On će vam ga mnogostruko vratiti i oprostiće vam, jer Allah je blagodaran i blag (64/17).

Poznavalac je nevidljivog i vidljivog svijeta, Silni i Mudri (64/18).

Od Ibni Abbasa (Allah bio njime zadovoljan) navodi se da je rekao u vezi sa prvim ajetom u ovom kontekstu, a pitao ga je o njemu neki čovjek: Ovo se odnosi na ljude koji su primili islam u Mekki, pa su htjeli da dođu kod Allahova Poslanika (alejhi's-selam) ali su njihove supruge i djeca odbili da ih oni ostave. I kada su došli kod Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i vidjeli da su ljudi već dobro upućeni u vjeru, namjeravali su kazniti svoje žene i djecu, pa je tada Allah objavio ovaj ajet: *A ako preko toga pređete i opravdanje prihvatite i oprostite, pa - i Allah prašta i samilostan je (64/14).* Ovako ga je zabilježio i Tirmizi, drugim lancem prenosilaca i rekao : "Hasenun sahihun". Tako je rekao i Ikrima, klijent Ibni Abbasa.

Međutim, kur'anski tekst je obuhvatniji od parcijalnog slučaja, dalekosežniji prostorno i vremenski. Ovo upozorenje zbog supruga i djece je poput upozorenja u slijedećem ajetu zbog imetka i djece zajedno: *Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje (64/15).* Upozorenje da među ženama i djecom ima neprijatelja ukazuje na duboku istinu u ljudskom životu i dodiruje isprepletene tanahne veze u emotivnoj konstrukciji i okolnostima života. Žene i djeca mogu predstavljati zabavu i odvraćanje od sjećanja na Allaha, kao što mogu biti razlogom propusta u izvršavanju obaveza imana čuvajući se napora koji ih okružuju ako bi vjernik izvršio svoju obavezu pa ga zadesilo to što zadesi borca na Allahovom Putu! Borac na Allahovom Putu izlaže se gubitku mnogih stvari i žrtvovanju mnogo čega. I on i njegova porodica izlažu se muci. Možda može podnijeti muku koja njega zadesi, ali je ne podnosi ako zadesi ženu i dijete, pa onda škrtari i pokazuje strah, kako bi njima osigurao mir i stabilnost ili uživanje i imetak. Pa tako bivaju njegovim neprijateljem, jer su ga odvratili od dobra i omeli mu ostvarenje najuzvišenijeg cilja njegovog ljudskog bitisanja. Kao što mu mogu stajati na putu kao prepreka u izvršenju obaveze bojeći se onoga što ih može zadesiti poslije toga, ili možda idu drugim, a ne Njegovim putem, a nije u stanju da razdvoji između sebe i njih i da se posveti samo Allahu. To su također oblici neprijateljstva različitih stepeni. I jedno i drugo se dešavaju u životu vjernika u svakom vremenu.

Stoga je ovo komplicirano i zamršeno stanje iziskivalo upozorenje od strane Allaha radi poticanja budnosti u srcima vjernika i opreza od prodora ovih osjećanja i pritiska utjecajnih faktora.

Zatim je ponovio ovo upozorenje u drugom obliku, upozorenje koje se odnosi na kušnju imecima i djecom. Riječ *fitna* koja je upotrijebljena u ajetu može imati dva značenja:

Prvo: da vas Allah iskušava imecima i djecom u smislu da vas propituje, pa ovo imajte na umu, budite na oprezu, uvijek budite budni kako bi polučili uspjeh u iskušenju, očistite se i iskreno Allahu predajte. Kao što zlatar izlaže zlato vatri da ga očisti od primjesa.

Drugo: ovi imeci i djeca predstavljaju kušnju za vas; navode vas svojim zavođenjem na grijeh i neposluh. Čuvajte se ovog zavođenja da vas ne odvuče i udalji od Allaha.

Oba značenja su bliska jedno drugom.

Imam Ahmed bilježi - svojim lancem prenosilaca - od Abdullaha ibni Burejda koji kaže: Čuo sam svoga oca Burejdu kad kaže: Allahov Poslanik (alejhi's-selam) držao je hutbu pa su došli Hasan i Husejn (Allah bio njima zadovoljan). Na njima su bile košulje crvene boje; išli su spotičući se pa je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) sišao s minbere, ponio ih i posadio ispred sebe, a potom rekao: "Istinu je rekao Allah i Njegov Poslanik. Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje. Vidio sam ovu dvojicu mališana kako idu spotičući se pa se nisam mogao strpiti već sam prekinuo svoj govor i podigao sam ih." Bilježe ga i drugi muhaddisi od Ibni Vakida. Ovo je Allahov Poslanik (alejhi's-selam), a ova dvojica su sinovi njegove kćerke. Dakle, u pitanju je važna i opasna stvar. Upozorenje na nju i opomena nužnost su koju utvrđuje Onaj koji je stvorio srca ljudi i pohranio u njih ova osjećanja, da se zaustave od daljnjeg nastavljanja u tom pravcu i pretjerivanja, jer znaju da ove drage veze mogu učiniti s njima ono što čini neprijatelj i voditi ih onome čemu vode spletke neprijatelja.

Stoga im aludira na ono što je kod Allaha nakon upozorenja na iskušenje imecima i djecom i skrivenim neprijateljstvom kod neke djece i žena. To je iskušenje, ***a u Allaha je nagrada velika*** (64/15).

Kur'an poziva one koji vjeruju na bogobojaznost u granicama snage i mogućnosti te poslušnosti i predanosti:

zato se Allaha bojte koliko god možete, i slušajte i pokoravajte se (64/16).

U ovom dijelu ajeta *koliko god možete* - ogleda se Allahova samilost prema Njegovim robovima i Njegovo poznavanje obima njihove snage u bogobojaznosti i pokornosti. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) veli: "Kada vam nešto naredim, uradite koliko ste u stanju, a kada vam nešto zabranim, klonite ga se."[26] Pokoravanje naredbi nema granica. Stoga se prihvata onoliko koliko je osoba u stanju uraditi. A što se tiče zabrane, tu nema parcijalizacije pa se traži potpuna pokornost bez krnjavosti.

Kur'an ih podstiče na udjeljivanje:

... i milostinju udjeljujte - za svoje dobro (64/16).

Oni udjeljuju za sebe. On im naređuje da udjeljuju za svoje dobro držeći ono što oni udjeljuju kao izravno udjeljivanje samim sebi i pripisujući to dobro njima kada ga urade.

Kur'an im pokazuje pohlepu duše kao stalnu nevolju. Presretan je onaj ko je se oslobodi i sačuva. Zaštita od nje je Allahova dobrota:

A oni koji budu sačuvani gramzljivosti, biće ti koji će uspjeti (64/16).

Potom ih Kur'an nastavlja podsticati na davanje i motivirati ih na udjeljivanje nazivajući njihovo udjeljivanje zajmom Allahu. Ko je taj ko neće iskoristiti priliku u kojoj daje zajam svome Gospodaru? A On prima zajam, mnnogostruko ga vraća, oprašta, zahvaljuje zajmodavcu i blag je prema njemu kada propusti da Mu zahvali. On je Allah.

Ako Allahu drage volje zajam date, On će vam ga mnogostruko vratiti i oprostiće vam, jer Allah je blagodaran i blag (64/17).

Uzvišen je Allah! Kako je plemenit! Kako je veličanstven! On stvara roba, potom ga opskrbljuje, zatim traži od njega višak onoga što mu je dao u zajam koji višestruko vraća, pa onda zahvaljuje Svome robu kojeg je stvorio i darovao mu. I još blago prema njemu postupa kada načini propust u zahvali svome Gospodaru. Divan li je Allah!

Doista nas Allah uči - Svojim svojstvima - kako da se uzdignemo iznad našeg nedostatka i slabosti i težimo stalno ka uzvišenijem, da bismo vidjeli Uzvišenog pokušavajući Ga oponašati u granicama naše male i ograničene snage. Allah je udahnuo u čovjeka od Svoga Ruha i učinio ga je da uvijek čezne za ostvarenjem najuzvišenijeg primjera u granicama svoje moći i svoje naravi. Stoga uzvišeni horizonti ostaju trajno otvoreni za

[26] Šejhani od Ebu Hurejrea.

stremljenje ovog bića ka dostupnom savršenstvu i njegovo nastojanje da se uzdigne stupanj po stupanj sve do susreta sa Allahom u stanju koje mu Allah želi i s kojim je zadovoljan.

Kur'an završava ovu turneju nakon ove čudesnog tona i melodije Allahovim svojstvom s kojim se ostvaruje uvid i kontrola srca:

Poznavalac je nevidljivog i vidljivog svijeta, Silni i Mudri (64/18).

Sve je otkriveno Njegovom znanju, pokorno Njegovoj vlasti i uređeno Njegovom mudrošću. Kako bi ljudi živjeli sa osjećanjem da ih Allahovo oko vidi, da se njegova vlast prostire na njih. Njegova mudrost uređuje sve, vidljivo i nevidljivo. Dovoljno je da se ovo poimanje ustabili u srcima pa da se ona boje Allaha, da Mu se predaju i odazovu.

* * *

سورة الطلاق مدنية
وآياتها ١٢

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ ، وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ ، وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ ، لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ ، وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ ، وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ، وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ، لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا .

« فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ، وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ ، وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ، ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ، وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ، إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ، قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا .

« وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ ، وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ، وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا * ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ ، وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا .

« أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ ، وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ ، وَإِنْ كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ، فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ

أُجُورَهُنَّ ، وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ ، وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَىٰ * لِيُنْفِقْ
ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ ، وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ ، لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا
إِلَّا مَا آتَاهَا ، سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا .

« وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا
عَذَابًا نُكْرًا * فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا ، وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا * أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا
شَدِيدًا ، فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا ، قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا * رَسُولًا
يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ
إِلَى النُّورِ ، وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ، قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا * اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ
مِثْلَهُنَّ ، يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ ، لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، وَأَنَّ اللَّهَ
قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا » . .

SURA ET-TALAQ
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 12 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

O Vjerovjesniče, kad htjednete žene da pustite, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba da prođe brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, - a ni one neka ne izlaze -, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši - sam sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti (65/1).

I dok traje vrijeme određeno za čekanje, vi ih ili na lijep način zadržite ili se velikodušno od njih konačno rastavite i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite, i svjedočenje Allaha radi obavite! To je savjet za onog

koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje, a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći (65/2)

i opskrbiće ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio (65/3).

A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one treba da čekaju tri mjeseca ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. - A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim (65/4).

To su, eto, Allahovi propisi, koje vam On objavljuje. A onome ko se bude Allaha bojao - On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati (65/5).

Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim mogućnostima, i ne činite im teškoće zato da biste ih stijesnili. Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode, a ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu sporazumjevši se međusobno na lijep način. A ako nastanu razmirice, neka mu onda druga doji dijete (65/6).

Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici - prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao; Allah će, sigurno, poslije tegobe, slast dati (65/7).

A koliko se sela i gradova oglušilo o naređenja Gospodara njihova i poslanika Njegovih; Mi ćemo od njih zatražiti da nam potanko račun polože i užasnom kaznom ćemo ih kazniti: (65/8)

oni će pogubnost postupaka svojih iskusiti i propast će njihov kraj biti (65/9).

Allah je za njih neizdržljivu patnju pripremio, zato se bojte Allaha, o vi koji ste razumom obdareni, vi koji vjerujete! Allah vam je već poslao slavu (65/10).

Poslanika, koji vam Allahove ajete jasne kazuje, da bi iz tmina na svjetlo izveo one koji vjeruju i dobra djela čine. A onoga koji bude u Allaha vjerovao i dobro činio - uvešće u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, i vječno i zauvijek će u njima ostati, divnu će mu opskrbu Allah davati (65/11).

Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata! (65/12).

Ovo je sura Et-Talaq u kojoj Allah objašnjava Svoje propise i podrobno govori o slučajevima o kojima nije podrobnije govorio u drugoj suri (suri El-Beqare) koja sadrži neke propise o razvodu braka. Utvrđuje u njoj propise stanja nastalih nakon razvoda braka vezanih za porodično pitanje. Ova sura sadrži pojašnjenje vremena u kojem se može desiti razvod braka koji je prihvatljiv kod Allaha i u skladu s Njegovim Putem: *O Vjerovjesniče, kad htjednete žene da pustite, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite* (65/1).

Govori i o pravu raspuštenice i njenoj dužnosti da ostane u njenoj kući - a to je kuća muža koji ju je otpustio - u periodu pričeka, da ne izlazi iz nje niti da se izgoni iz nje osim ako očito sramno djelo učini: *Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, - a ni one neka ne izlaze -, osim ako očito sramno djelo učine* (65/1).

Pojašnjava se njeno pravo nakon završetka pričeka da se opredijeli prema svojoj volji ukoliko je muž nije vratio i zadržao za vrijeme pričeka, ne s ciljem da joj naškodi ovim zadržavanjem sprječavajući je od udaje već radi nastavljanja bračnog života na lijep način. *I dok traje vrijeme određeno za čekanje, vi ih ili na lijep način zadržite ili se velikodušno od njih konačno rastavite* (65/2).

Sve ovo uz obavljanje svjedočenja, bilo da je u pitanju zadržavanje ili rastavljanje: *i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite* (65/2).

U suri El-Beqare pojasnio je period pričeka raspuštenice koja ima mjesečno pranje - a to je tri mjesečna pranja u značenju tri menstrualna perioda, o čemu postoji pravno razmimoilaženje -, a ovdje je pojasnio dužinu ovog perioda za onu ženu koja je nadu u mjesečno pranje izgubila i onu koja ga nije ni dobila: *A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile* (65/4), a pojasnio je i priček trudnica: *Trudne žene čekaju sve dok ne rode* (65/4).

Potom je detaljno pojasnio propis o boravku u kojem raspuštenica provodi priček i izdržavanje u periodu trudnoće sve dok ne rodi: *Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim mogućnostima, i ne činite im teškoće zato da biste ih stijesnili. Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode* (65/6).

Zatim je Uzvišeni objasnio propis o dojenju djeteta raspuštenice kada ga rodi, nagradi majci za dojenje u slučaju sporazuma između nje i oca djeteta koji je u interesu njihova zajedničkog djeteta kao i u slučaju ako ono doji drugu ženu: *a ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu sporazumjevši se međusobno na lijep način. A ako nastanu razmirice, neka mu onda druga doji dijete (65/6).*

Zatim Kur'an još detaljnije objašnjava propis o izdržavanju i nagradi u svim slučajevima vezujući to za stanje i mogućnost muža: *Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici - prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao (65/7).*

Tako su tekstovi pratili ostale slučajeve i njihove posljedice sa detaljnim i preciznim propisima. Nisu ništa ostavili od ruševina razvodom pocijepane porodice a da ga nisu stavili na njegovo mjesto i pojasnili njegov propis sa blagošću, preciznošću i jasnoćom.

* * *

Čovjek stoji začuđen pred ovom surom prateći njeno izlaganje propisa o ovom slučaju i njegovim posljedicama i koncentraciju ove čudesne skupine poticaja sastavljene od podsticanja i zastrašivanja, osvrta na svaki propis, vezanja ovog pitanja za Allahovo određenje na nebesima i na Zemlji i Allahove zakonitosti u pogledu propasti neposlušnih Njegovoj naredbi i spasa i uspjeha bogobojaznih, ponavljanja naređivanja dobra, velikodušnosti, izmirenja, altruizma i navođenja na dobro i podsjećanja na Allahovo određivanje u stvaranju, opskrbi, lahkoći i teškoći...

Čovjek stoji začuđen pred ovom skupinom najvećih kosmičkih istina povodom govora o razvodu; pred ovom pažnjom i brigom da se čak obraćanje usmjerava Vjerovjesniku (alejhi's-selam) lično, a u pitanju je stvar od općeg interesa za muslimane i opći propis za muslimane, povećavajući tako pažnju i podsjećajući na važnost pitanja o kojem se govori; pred ovim preciznim obrazlaganjem propisa, slučaj po slučaj i pooštrenom naredbom u svakom propisu da se striktno poštuje, da se bogobojazno primijeni i da se prema njemu odnosi uz svijest o Allahovom nadzoru. Duljina osvrta sa podsticanjem i zastrašivanjem izaziva osjećaj u srcu kao da je to pitanje sav islam, da je to sva vjera; da je to pitanje koje razrješava Nebo i prati primjenu propisa; obećava bogobojaznima ono

najveće i najuzvišenije čemu stremi vjernik, prijeti pokvarenjacima, tumaralima i štetočinama onim najžešćim i najtežim sa čime će se susresti nepokornik i aludira ljudima na slatku nadu i skriveno dobro koje slijedi iza primjene naređivanja dobra, velikodušnosti, lijepog ophođenja i olakšavanja.

Čitalac čita u ovoj suri: *I Allaha, Gospodara svoga, bojte se. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši - sam sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti* (65/1). *I kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite, i svjedočenje Allaha radi obavite!* (65/2). *To je savjet za onog koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje -, a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbiće ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio* (65/2-3). *A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim* (65/4). *To su, eto, Allahovi propisi, koje vam On objavljuje. A onome ko se bude Allaha bojao - On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati* (65/5). *Allah će, sigurno, poslije tegobe, slast dati* (65/7).

Kao što čita tu žestoku, dugu i detaljnu prijetnju: *A koliko se sela i gradova oglušilo o naređenja Gospodara njihova i poslanika Njegovih; Mi ćemo od njih zatražiti da nam potanko račun polože i užasnom kaznom ćemo ih kazniti: oni će pogubnost postupaka svojih iskusiti i propast će njihov kraj biti Allah je za njih neizdržljivu patnju pripremio* (65/8-10).

Slijedi poslije toga upozorenje sličnom sudbinom, podsjećanje na Allahovu blagodat u vidu Poslanika i Svjetla koje donosi i nagovještaj velike nagrade: *Zato se bojte Allaha, o vi koji ste razumom obdareni, vi koji vjerujete! Allah vam je već poslao slavu. Poslanika, koji vam Allahove ajete jasne kazuje, da bi iz tmina na svjetlo izveo one koji vjeruju i dobra djela čine. A onoga koji bude u Allaha vjerovao i dobro činio - uvešće u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, i vječno i zauvijek će u njima ostati, divnu će mu opskrbu Allah davati* (65/10-11).

Potom čita ovu strahovitu i snažnu rezonancu u velikom kosmičkom prostoru: *Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata!* (65/12).

Sve ovo čita kao osvrt na propise o razvodu braka. Nalazi cjelokupnu suru u Kur'anu ovog tipa, koja je u cijelosti posvećena reguliranju ovog slučaja i njegovih implikacija te njegovo povezivanje sa najvećim istinama

vjerovanja u kosmičkom i duhovnom prostoru. To je stanje koje ruši, a ne ono koje gradi, stanje kraja, a ne osnivanja... porodice, a ne države. Ono izaziva osjećanje da je ono krupnije pitanje od osnivanja države.

Na šta ovo ukazuje?

Ukazuje na nekoliko značenja a sva se ona okupljaju oko uzvišenosti ove vjere, njene ozbiljnosti i izviranja iz vrela koje nije zasigurno ljudsko. Čak i da ne postoji neka druga indikacija mimo indikacije ove sure.

Ukazuje se početno na važnost porodice u islamskom sistemu:

Islam je sistem porodice. Dom po shvatanju islama je sklonište i smiraj u čijem okrilju se susreću duše u ljubavi, milosti, saosjećanju, intimi, ljubaznosti, zaštiti i čistoti, u njegovu okrilju izrasta djetinjstvo i protiče mladost; iz njega se pružaju veze milosrđa i spone solidarnosti.

Otuda odslikava kućni odnos blistavim i prozirnim slikanjem iz kojeg izrasta samilost, u kojem trepere sjene, širi se svježina i isparava miomiris: *I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost* (30/21), *...one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća* (2/187). To je veza duše sa dušom, veza smiraja i stabilnosti, veza ljubavi i samilosti, veza intime i ljubaznosti. Čovjek osjeća u samim izrazima nježnost i blagost i udiše kroz njih svježinu i dah hladovine. To je savršen iskaz o suštini veze koju određuje islam za tu prisnu i čvrstu ljudsku sponu, uz istovremeno vođenje računa o svim ciljevima te spone uključujući tu i produžavanje života putem potomstva. Na taj način on daje svim ovim ciljevima pečat čistote i nevinosti, priznaje njenu čistotu i ozbiljnost i pravi sklad između njihovih usmjerenja i zahtjeva. Kada kaže: *Žene vaše su njive vaše* (2/223) primjetno je ovdje značenje plodnosti i umnožavanja.

Islam okružuje ovu ćeliju, ili ovo gnijezdo, ili ovo pribježište sa svom svojom pažnjom i garancijama. Shodno univerzalističkoj naravi islama, on se ne zadovoljava samo duhovnim ozračjima već ih prate zakonska regulativa i šeriatskopravne garancije.[27]

Onaj ko promatra porodično zakonodavstvo u Kur'anu i Sunnetu u svakom od njegovih oblika i svakom od njegovih stanja i promatra smjernice koje prate te propise i vidljivo okupljanje sugestija i osvrta oko njih kao i vezivanje tog pitanja izravno za Allaha na svakom mjestu, kao što

[27] Poglavlje *Islamu'l-bejti* u knjizi *Es-Selamu'l-'alemijju we'l-islam.*

je to slučaj u ovoj, ali i drugim surama, spoznaje potpunom spoznajom ogromni znaačaj porodice u islamskom sistemu vrijednosti te ustanove kod Allaha koji spaja između bogobojaznosti prema Njemu (Uzvišenom) i čuvanja rodbinske veze u početku sure En-Nisa' kada kaže: *O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte - s imenom čijim jedni druge molite - i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi* (4/1). Kao što spaja između predanosti Allahu i dobročinstva roditeljima u suri El-Isra' i drugim surama: *Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite* (17/23). I između zahvalnosti Allahu i zahvalnosti roditeljima u suri Lukman: *Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim*(31/14).

Ova maksimalna pažnja prema porodici sukladna je sa tokom Božijeg određenja da uspostavi ljudski život izvorno na temelju obitelji kada je Allahovo određenje htjelo da prvu ćeliju ljudskog bitisanja čini porodica Adema i njegove supruge i da se ljudi namnože nakon toga iz ove prve ćelije. Uzvišeni Allah je moćan da stvori milione ljudskih individua odjednom. Međutim, njegovo je određenje tako htjelo radi mudrosti koja se krije u ogromnoj ulozi obitelji u životu ovog stvorenja, jer obiteljski život odgovara njegovoj prirodi i predispozicijama; on razvija njegovu ličnost i vrednote i u njemu prima najdublje utjecaje u njegovu životu. Potom se ova pažnja u islamskom sistemu - Allahovom posljednjem programu na Zemlji - uz Allahovo određenje ogleda u prvotnom oblikovanju čovjeka, kao što je slučaj u usklađenosti svega onoga što Allah stvara bez disharmonije i nesklada.

Drugo značenje konteksta sure i ovako velike pažnje prema bračnim i porodičnim odnosima u cijelom Kur'anu jeste usmjerenje islamskog sistema ka podizanju ovih ljudskih odnosa na nivo svetosti povezane sa Allahom i tretiranje tih svetosti sredstvom duhovnog pročišćenja i osjećajne čistote, a ne onako kako su na njih gledale paganske religije i sljedbenici iskrivljenih vjera koje su se ovim iskrivljivanjem udaljile od Allahove prirode u kojoj je stvorio ljude.

"Islam ne ratuje protiv poticaja prirode niti ih smatra ogavnim. On njih usmjerava, pročišćava, podiže ih sa animalnog nivoa i uzdiže ih toliko da oni postaju osovina oko koje se vrte mnoge duhovne i društvene etikecije. Uspostavlja seksualne veze na temelju visokih ljudskih osjećanja koja čine susret dvaju tijela, susretom dvaju osoba, dvaju srca i dviju duša. Jednom riječju, susret dvaju ljudskih bića koje spaja zajednički život, zajednička nadanja, zajedničke boli i zajednička budućnost sjedinjena u

očekivanom potomstvu i spojena u novoj generaciji nastaloj u zajedničkom životu kojeg paze roditelji čuvajući ga poput dvaju čuvara koji se ne razdvajaju."[28]

Islam smatra brak sredstvom čišćenja i uzdizanja i poziva muslimanski ummet ženidbi i udaji ako imetak predstavlja prepreku koja ometa realizaciju ovog nužnog sredstva čišćenja života i njegovog uzdizanja: *Udavajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati. Allah je neizmjerno dobar i sve zna. I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja svoga ne pomogne!* (24/32-33) i naziva brak neporočnošću, tj. zaštitom i čuvanjem. U srcima vjernika ustabililo se uvjerenje da život bez braka, pa makar i nakratko, ne zaslužuje Allahovo zadovoljstvo. Imam Alija (Allah mu lice učinio plemenitim) koji je požurio da se oženi nakon smrti Fatime, Poslanikove kćeri, veli: "Bojim se Allaha, da Ga sretnem neoženjen." Brak prema običaju vjernika spada u Bogougodna djela kojima se on približava some Gospodaru. Ova se veza uzdiže do nivoa svetosti u njegovoj svijesti, s obzirom da se njome iskazuje predanost njegovom Gospodaru.

Treće značenje konteksta sure Et-Talaq i njoj sličnih jeste realnost ovog islamskog sistema i njegovog odnosa spram života i ljudske duše onakve kakva ona jeste po svojoj prirodi, uz nastojanje da se ona uzdigne do tog časnog nivoa putem njenih predispozicija i okolnosti života. Stoga se on ne zadovoljava samo preciznim zakonodavstvom u ovom pitanju prepuštenom savjesti niti se zadovoljava samo sa usmjeravanjem. Koristi i ovo i ono u suočenju sa stvarnošću duše i stvsrnošću života.

Osnova bračne veze jeste stabilnost i kontinuitet. Islam obuhvata ovu vezu sa svim garancijama koje osiguravaju njenu stabilnost i kontinuitet. Radi ostvarenja tog cilja uzdiže je na stepen Bogougodnih djela. Pomaže njenu uspostavu iz državne imovine kada su u pitanju siromašni ljudi i siromašne žene. Nameće društveno ponašanje koje zabranjuje razgolićavanje i zavodničko ponašanje kako bi se emocije stišale i kako se srca ne bi osvrtala na zov zavodničke razgolićenosti na trgovima. Propisuje sankciju za blud i potvoru za blud i osigurava domovima njihovu nepovredivost propisom o traženju dozvole za ulazak i dozvole unutar njih među njihovim stanarima.

Uređuje bračne odnose preciznim zakonom i uspostavlja kućni sistem na temelju starateljstva jednog partnera i to onog koji je sposobniji

[28] *U okrilju Kur'ana*, džuz 18.

za starateljstvo sprječavajući tako anarhiju, poremećaj i sporenje. Tu su i druge garancije i uredbe koje štite od svakog potresa, pored sentimentalnih preporuka i vezanja kompletne ove veze sa bogobojaznošću i Allahovom kontrolom.

Međutim, realni život ljudi potvrđuje da postoje slučajevi kada se ona ruši i lomi uprkos svim garancijama i smjernicama. To su slučajevi s kojima se mora praktično suočiti priznajući logiku stvarnosti koju je beskorisno nijekati kada bračni život postane nemoguć i kada zadržavanje braka postane besmislica koja nema svoga temelja.

"Islam ne žuri da ovu svetu bračnu vezu razvrgne prvom prilikom i pojavom prve razmirice. On snažno steže ovu vezu i ne dozvoljava joj da se raspusti osim nakon pokušaja popravljanja i gubitka svake nade u njega."

"On apelira na ljude: *S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao* (4/19). Navodi ih na čekanje i strpljivost čak i u slučaju prijezira otvarajući im taj nepoznati prozor: *moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao* (4/19). Šta znaju, možda u ovim ženama prema kojima osjećaju odvratnost ima dobra i možda je Allah rezervirao ovo dobro za njih pa nije dozvolio da ga ispuste ako ne bi trebalo i da se vežu za njega i utjehu u njemu nadu. Nema djelotvornijeg od ovoga za animiranje emocionalnog zaokreta i njegovo poticanje, smirivanje mržnje i gašenje njegove iskre."

"Ali kada slučaj prevaziđe granice ljubavi i prijezira i dostigne nivo antipatije i odbojnosti, razvod nije prva misao na koju upućuje islam. Naprotiv, neophodan je pokušaj popravljanja stanja od strane drugih osoba i pomirenja koje će pokušati čestiti ljudi: *A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njezine porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten!* (4/35). *Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode, - a nagodba je najbolji način* (4/128).

"Pa ako ovo posredovanje ne uspije, stvar je, dakle, ozbiljna; ima nešto s čime taj život više nije moguć i nema za njega više stabilnosti. Održavanje braka u takvom stanju bezuspješan je pokušaj, a pritisak mu još više povećava bezuspješnost. Pametno je tada prihvatiti realnost i završiti takvu vezu mada to islam ne voli, jer je Allahu najomraženija dozvoljena stvar razvod braka."[29]

---

[29] Iz knjige *Es-Selamu'l-'alemijju we'l-islam,* str 65-66.

Pa ako se odluči za razvod, ne može to učiniti u bilo kojem momentu. Sunnet je da to učini u međumenstrualnom periodu, u kojem nije imao bračni odnos sa ženom. Ovo odgađa raskid veze za neki period nakon stanja srdžbe i uzrujanosti. Tokom tog perioda može doći do promjene u dušama i smirivanja srca pa da Allah izmiri zavađene strane te i ne dođe do razvoda.

Potom dolazi period pričeka. Tri mjesečna pranja za onu koja ima mjesečno pranje i rađa, a tri mjeseca za onu koja više nema mjesečno pranje i onu koja ga još nije dobila i vrijeme trudnoće za trudnice. Tokom tog perioda ima prostora za vraćanje ako u srcima zapulsira nerv ljubavi i želje za nastavljanjem prekinute bračne veze.

Međutim, svi ovi pokušaji ne negiraju da se razdvajanje dešava, da ima takvih slučajeva s kojima se šeriat mora neminovno suočiti praktičnim i realnim suočenjem pa donosi propise za njih, uređuje njihova stanja i tretira njihove posljedice. Na ovo se odnose ti precizni i detaljni propisi koji ukazuju na realističnost ove vjere u tretiranju života uz njegovo stalno promicanje naprijed i konstantno uzdizanje naviše.

Četvrto značenje sure jeste podsticanje, zastrašivanje, osvrtanje, veliko detaljiziranje i pritvrđivanje koje ona sadrži da se ona suočavala sa stvarnim stanjima u muslimanskoj zajednici nastalim kao rezultat recidiva džahilijjeta, muke i poniženja koje je doživljavala žena, a što je iziskivalo ovo pooštravanje i ovo mnoštvo duševnih impulsa i suptilnih detaljiziranja koja ne ostavljaju prostor za izigravanje i zaobilaženje, dodajući tome i primitivne predodžbe o odnosima među spolovima koje su bile čvrsto usađene u dušama kao i dezintegraciju i anarhiju u porodičnom životu.[30]

Nije takvo stanje bilo samo na Poluotoku, već je bilo rasprostranjeno u to vrijeme u cijelom Svijetu. Položaj žene je odgovarao položaju roba ili još gore od roba u svim krajevima Zemlje. Pored toga što se na odnose medu spolovima gledalo kao na nešto odvratno, a na ženu kao na šejtana koji zavodi ovom nečistoćom.

Iz ove planetarne kaljuže islam je podigao ženu i bračne odnose na taj visoki, čisti i dostojni nivo na koji je već ukazano. Dao je ženi njenu vrijednost, uvažavanje, prava i garancije. Novorođenče koje se živo ne sahranjuje i ne ponižava. Vjerenica koja se ne udaje bez njenog pristanka bez obzira da li ranije bila udavana ili ne. Supruga koja ima prava zaštite

[30] V. džuz 21.. str. 146-151.

povrh garancija šeriata. Raspuštenica koja ima ova detaljno obrazložena prava u ovoj suri, u suri El-Beqare, kao i u drugim surama.

Islam je sve ovo propisao ne stoga što su žene na Poluotoku ili u bilo kojem mjestu u Svijetu u to vrijeme osjetile da je njihov položaj nezadovoljavajući; ni stoga što je osjećanje muškarca bilo povrijeđeno položajem žena; ni zato što je tamo postojao nekakav arapski savez feministkinja ili svjetski savez; ni zato što je žena ušla u parlament ili savjetodavnu skupštinu; ni stoga što je ijedan glas na Zemlji pozvao promjeni stanja, već je to samo bio Zakon Neba za Zemlju, pravda Neba za Zemlju i volja Neba za Zemlju. Da se ljudski život uzdigne iz te kaljuže, da se bračni odnosi očiste od te ljage i da supružnici koji potječu od jedne duše uživaju prava čovjeka i dostojanstvo čovjeka.

Ovo je uzvišena vjera. Od nje se okreće samo onaj ko je slijep; prigovara joj samo posunovraćena osoba i bori se protiv nje samo nitkov. Jer Allahov zakon zarad ljudskog zakona ostavlja samo onaj ko se prilijepio za zemlju i za svojim se prohtjevima poveo.

* * *

Sada ćemo izložiti propise u kontekstu sure - nakon ove digresije koja nije mnogo daleko od atmosfere ovog džuza i uređenja i izgradnje muslimanske zajednice, o čemu se u njemu govori - a propisi u kontekstu sure nisu isto što i rezime. To je nešto živo, ima duh, pokret, život, nadahnuće, ima odjek. Ovo je osnovna razlika između izučavanja propisa u Kur'anu i njihova izučavanja u pravnim i teorijskopravnim djelima.

* * *

O Vjerovjesniče, kad htjednete žene da pustite, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba da prođe brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, - a ni one neka ne izlaze -, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši - sam sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti (65/1).

Ovo je prva faza i prvi propis koji se posredstvom govora upućuje Vjerovjesniku (alejhi's-selam). *O Vjerovjesniče!* (65/1). Potom se vidi da se propis odnosi na muslimane, a ne na njega (alejhi's-selam) lično: *kad htijednete žene da pustite* (65/1). Ovakav slijed iskaza sugerira na ono što je iza njega, a to je poticanje pažnje i prikaz ozbiljnosti. U pitanju je važna stvar. Allah doziva Svoga Vjerovjesnika osobno da mu priopći Svoju odredbu, koju će on dostaviti drugima. To su psihološke sugestije sa jasnim ukazivanjima na ceremonijal i pompu na koju se ovdje cilja:

... kad htjednete žene da pustite, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite (65/1).

Buhari bilježi vjerodostojan hadis koji precizira značenje ovog teksta, a koji glasi - njegovim senedom - Jahja ibni Bukejr, Lejs, Akil, Ibni Šihab, Salim, da ga je Abdullah ibni Omer obavijestio da je otpustio svoju suprugu dok je bila u periodu menstruacije. Omer je to spomenuo Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) pa se on rasrdio i rekao: "Neka je vrati, zatim je zadrži do poslije menstrualnog perioda, pa period menstruacije i ponovo menstrualni period. Pa ako misli da je otpusti, neka je otpusti u periodu čistoće, a prije bračnog odnosa s njom. To je period koji je naredio Uzvišeni Allah."

Bilježi ga i Muslim u ovoj verziji: "To je period u kojem je Allah naredio da se mogu razvoditi žene".

Stoga je očigledno da postoji određeno vrijeme za činjenje razvoda i da muž ne može otpuštati suprugu kad god hoće već onda kada je ona u stanju čistoće od mjesečnog pranja, a prije spolnog odnosa među njima u tom periodu čistoće. Drugi hadisi ukazuju na to da postoji i drugo stanje u kojem je dozvoljen razvod braka, a to je period kada je žena trudna i to dokazanom trudnoćom. Smisao ovog fiksiranja vremena jeste, u prvom redu, prolongiranje razvoda za neki period nakon momenta u kojem se duša opredjeljuje za razvod. Može doći do stišavanja napada bijesa ako je prolazan i ponovnog uspostavljanja sloge među dušama. Njegov smisao se ogleda i u utvrđivanju da li ili ne postoji trudnoća prije razvoda. Može biti da odustane od razvoda kada sazna da mu je supruga trudna. Pa ako ustraje na njemu nakon saznanja o njenoj trudnoći, to ukazuje da on želi razvod makar ona i bila trudna. Uvjetovanje postmenstrualne čistoće bez spolnog odnosa ima za cilj uvjerenost u nepostojanje trudnoće, a uvjetovanje razrješenja trudnoće ima za cilj da muž bude svjestan situacije.

Ovo je prvi pokušaj popravljanja pukotine na građevini porodice i pokušaj odbijanja krampe od te građevine.

Ovo ne znači da se razvod ne dešava izuzev u ovom periodu. On se događa onda kada muž otpusti ženu.[31] Ali to je pokuđeno kod Allaha i predmet je srdžbe Allahova Poslanika. To je dovoljno u svijesti vjernika da se suzdrži od njega dok ne dođe njegovo vrjeme i Allah presudi u tom pitanju prema Svojoj volji:

... a onda vrijeme koje treba da prođe brojte (65/1) -

kako ne bi došlo neračunanjem vremena do produžetka roka za raspuštenicu i štete po nju onemogućavanjem da se uda nakon pričeka. Ili smanjenjem perioda čime se ne bi ostvario prvi cilj, a to je utvrđivanje nepostojanja skrivene trudnoće u cilju zaštite porijekla. Potom, to je precizno reguliranje koje sugerira na važnost pitanja, njegovo praćenje od strane Neba i zahtjev njegovim akterima za preciznošću:

... i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, - a ni one neka ne izlaze -, osim ako očito sramno djelo učine (65/1).

Ovo je prva opomena - nakon trenutka prvog poziva -, prvo upozorenje od Allaha i isticanje bogobojaznosti, prije zabrane da se istjeruju iz stanova njihovih - a to su stanovi njihovih muževa, ali ih imenuje njihovim stanovima potvrđujući njihovo pravo na boravak u njima u periodu pričeka - ne tjeraju se niti same izlaze izuzev u slučaju ako očito sramno djelo učine. Navodi se da ovo sramno djelo može biti blud, pa izlazi radi primjene kazne, a može biti i prkošenje porodici muža, a može biti i da prkosi mužu i djelo koje ga uznemirava. To je zato što je smisao zadržavanja raspuštenice u muževljevu stanu pružanje prilike za opoziv razvoda i poticanja osjećanja ljubavi i uspomena iz zajedničkog života. Supruga je tada daleko, s obzirom na razvod, ali je blizu oku, a to djeluje na osjećanja između dvije osobe. Ali kada zapadne u glib bluda i to u njegovu stanu, ili uznemirava njegovu porodicu ili mu prkosi, onda nema mjesta za oživljavanje lijepih osjećanja i pobuđivanje skirvene ljubavi niti ima potrebe za njenim zadržavanjem u periodu pričeka, jer njena blizina u tom periodu prekida veze, a ne oživljava ih.

To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši - sam sebi nepravdu čini (65/1).

[31] Ovo je pretežno pravno mišljenje. Ima i drugo mišljenje da se razvod dešava samo u ovom periodu.

Ovo je drugo upozorenje. Čuvar ovog propisa je Allah. Koji će se onda musliman usuditi prekršiti propis kojeg čuva Allah?! To bi bila propast i uništenje. *Onaj koji Allahove propise krši - sam sebi nepravdu čini* (65/1). Sam sebi nepravdu čini izlažući se ovako kazni Allaha koji štiti i čuva Svoje propise; sam sebi nepravdu čini čineći nepravdu svojoj surpuzi; i ona i on su od jedne osobe, pa što njoj čini nepravdu, čini i njemu nepravdu u ovom smislu. Potom...:

Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti (65/1).

To je sugestivan i utjecajan dodir. Ko je taj ko zna Allahovu tajnu i Njegovo skriveno određenje iza naredbe o pričeku i Njegove naredbe o ostajanju raspuštenica u njihovim stanovima? Tamo negdje ukazuje se nada i proviruje očekivanje. Može sve biti dobro. Mogu se promijeniti stanja i preobraziti se u sreću i zadovoljstvo. Allahovo određenje je u stalnom kretanju, stalnoj promjeni i stalnom dešavanju. Prhvatanje Allahove odredbe je bolje, pažnja prema njoj cjelishodnija, a u bogobajaznosti i svijesti o Njegovoj kontroli je dobro koje se tamo ukazuje.

* * *

Ljudsku dušu nekad u potpunosti obmane aktualni trenutak i njegova stanja i okolnosti, zatvori joj prozore budućnosti, pa živi u zatvoru sadašnjeg trenutka osjećajući da je on vječan, trajan, da će nju njegova stanja i situacije pratiti i progoniti. Ovo je zatvorena duševna tamnica koja destruira živce u mnogim slučajevima.

Ovo nije nepobitna istina. Allahovo određenje stalno djeluje, permanentno se mijenja, stalno vrši promjene i stalno stvara stanja i situacije na koje ljudi nisu računali. Olakšanje nakon tjeskobe, teškoća nakon lahkoće i obilje nakon oskudice. Allah svakog dana djeluje i pokazuje to stvorenjima nakon što je bilo skriveno od njih.

Allah hoće da se ova istina ustabili u dušama ljudi, kako bi njihovo iščekivanje onoga što Allah stvara bilo stalno obnovljeno i trajno, kako bi vrata nade u promjenu stanja bila stalno otvorena i kako bi njihove duše bile u pokretu s nadom, svježe očekivanjem, ne zatvarajući otvore i ne živeći u tamnici sadašnjeg trenutka. Slijedeći časak može donijeti ono na šta se ne računa: *Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti* (65/1).

I dok traje vrijeme određeno za čekanje, vi ih ili na lijep način zadržite ili se velikodušno od njih konačno rastavite i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite, i svjedočenje Allaha radi obavite! To je savjet za onog koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje, a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći (65/2)

i opskrbiće ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio (65/3).

Ovo je druga faza i ovo je njen propis. Dostizanje roka je kraj perioda pričeka. Muž ima pravo sve dok je raspuštenica u pričeku - shodno njegovim različitim rokovima koji su ranije pojašnjeni - da je vrati sebi i ona se vraća pod njegovo skrbništvo samim činom vraćanja - i to je njeno zadržavanje - ili da ostavi da priček istekne i razvede se od njega, pa mu je u tom slučaju dozvoljena samo sa novim ugovorom kao nova supruga. Bez obzira da li je vratio ili otpustio, njemu je naređeno da lijepo postupa u oba slučaja. Zabranjeno mu je da joj nanosi štetu vraćanjem, kao npr. da je vrati neposredno pred istek pričeka, pa potom opet otpusti drugi put, pa zatim treći put kako bi produžio period njenog ostanka bez udaje. Ili da je vrati i izvisi obmanjujući je da bi se otkupila od njega. Oboje se dešavalo u vrijeme objavljivanja ove sure i još se dešava kad god se duše udalje od bogobojaznosti. A ona je prvi garant Njegovih propisa u ophođenju i rastavljanju. Zabranjeno mu je, također, nanošenje štete prilikom rastave psovkom, vrijeđanjem i grubošću riječima u srdžbi. Ova veza počiva na lijepom ophođenju i završava na lijep način zadržavajući prijateljstvo srca. Možda se i vrati zajedničkom življenju s njim pa neka ne nosi lošu uspomenu na ružnu riječ, ili zajedljivo peckanje ili natruhu koja muti njeno raspoloženje kada se vrati. Potom, to je čisti islamski bonton koji islam dovodi u red jezika i srca.

U slučajevima razvoda ili vraćanja traži se obavljanje svjedočenja i za jedno i za drugo. Svjedočenje dvojice pravednih ljudi kako bi se isključila sumnja. Može se desiti da ljudi znaju za razvod, a ne znaju za vraćanje, pa se javljaju sumnje i razne izjave. Islam želi jasnoću i čistotu u ovim odnosima, kao i u dušama ljudi i njihovim jezicima bez razlike. Vraćanje, a takoder i razvod mogu se desiti bez svjedočenja prema mišljenju nekih pravnika, a prema mišljenju drugih samo uz svjedočenje. Međutim, postoji konsenzus da je svjedočenje neophodno nakon ili istovremeno sa razvodom ili vraćanjem, o čemu postoje dva mišljenja.

Nakon pojašnjenja propisa dolaze dodiri i smjernice jedne iza drugih:

... i svjedočenje Allaha radi obavite! (65/2).

Pitanje je vezano za Allaha, svjedočenje u njemu je Allaha radi; On ga naređuje; On prati njegovu ispravnost i on nagrađuje za njega. Odnos u tom pitanju je s njim, a ne sa mužem, suprugom i ljudima:

To je savjet za onog koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje (65/2).

Oni kojma se obraća sa ovim propisima su vjernici koji vjeruju u onaj svijet. On im govori: On im savjetuje ono što je i njihova osobina. Pa ako iskreno vjeruju u Njega i u onaj svijet, oni će savjet primiti i pouku uzeti. To je proba njihova imana i mjerilo njihova pozivanja u iman.

... onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbiće ga odakle se i ne nada (65/2-3).

Izlaz iz tjeskobe na ovom i na onom svijetu i opskrbu odakle je on nije u stanju dobaviti i odakle je ne očekuje. To je opća konstatacija i trajna istina. Medutim, njeno vezivanje ovdje za propise o rastavi braka sugerira na preciznost njihove primjenljivosti i ostvarivosti kada se bogobojazni boje Allaha u ovom pitanju posebno. A to je pitanje u kojem nema opipljivijeg i preciznijeg regulatora od regulatora osjećanja i savjesti, jer je prostor za izigravanje u njemu širok i samo ga može spriječiti bogobojaznost i osjećajnost savjesti:

... onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio (65/3).

Prostor za obmanu u ovom odnosu širok je, njeni putevi su mnogobrojni. Čak i pokušaj čuvanja od obmane može voditi u prevaru. Ovdje dolazi sugestija da se ostavi taj pokušaj, da se uzda u Allaha, a On je dovoljan onome ko se u Njega pouzda. Allah će ispuniti ono što je odlučio. Ono što je odredio desit će se. Ono što hoće biva. Uzdanje u Njega uzdanje je u moć Moćnog i snagu Vladajućeg, Onog koji čini što hoće i ispunjava što odluči.

Tekst je općenit. Nakana mu je formiranje ispravnog imanskog shvatanja u srcu u pogledu Allahove volje i određenja. Medutim, njegovo navodenje ovdje povodom propisa o razvodu braka ima svoju sugestivnost i utjecaj na tom planu:

Allah je svemu već rok odredio (65/3).

Sve je određeno Njegovim rokom, vremenom, prostorom, okolnostima, posljedicama i uzrocima. Ništa nije slučajno i ništa nije odoka. U cijelom ovom Kosmosu kao i u duši čovjeka i njegovom životu. To je kolosalna istina na kojoj počiva veliki dio imanskog koncepta. (O njoj smo podrobno govorili prilikom izlaganja riječi Uzvišenog: ***i koji je sve stvorio i kako treba uredio*** (25/2) u suri El-Furqan, kao i prilikom izlaganja riječi Uzvišenog: *Mi sve s mjerom stvaramo* (54/49) u suri El-Qamer). Međutim, spominjanje ove univerzalne istine ovdje veže za nju ono što je Allah odredio u pogledu razvoda braka i njegova perioda, pričeka i njegova roka, svjedočenja i njegova obavljanja utiskuje na ove propise pečat djelotvornih Božijih zakonitosti i općeg, univerzalnog zakona izazivajući osjećaje da je ovo pitanje ozbiljno i da je ta ozbiljnost rezultat determiniranog kosmičkog sistema u svakom Allahovom stvorenju.

* * *

A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one treba da čekaju tri mjeseca ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. - A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim (65/4).

To su, eto, Allahovi propisi, koje vam On objavljuje. A onome ko se bude Allaha bojao - On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati (65/5).

Ovo je određivanje perioda pričeka za one žene koje nemaju mjesečno pranje i koje nisu trudne. Ono obuhvata one žene koje su prestale dobijati menstruaciju i one koje još nisu ni dobile zbog mladosti ili neke bolesti. To je zato što je rok koji je ranije pojašnjen u suri El-Beqare primjenljiv na one koje imaju mjesečno pranje - i on traje tri mjesečna pranja ili tri međumenstrualna perioda čistoće, shodno fikhskom sporu o ovom pitanju -, dok je propis za onu koja je prestala dobijati mjesečno pranje i onu koja ga još nije počela dobijati ostao nejasnim. Kako računati njihov priček? Onda je došao ovaj ajet sa pojašnjenjem, otklanjajući tako nejasnoću i dvojbu. On određuje tri mjeseca i za ove i za one jer im je zajedničko odsustvo mjesečnog pranja kojim se obračunava priček onih drugih žena. Trudnicama je odredio priček do porođaja, oduljilo se

vrijeme nakon razvoda ili bilo kratko makar i četrdeset noći koliko traje period postporođajnog čišćenja. Jer je čistoća maternice nakon porođaja potvrđena pa nema potrebe za čekanjem. Raspuštenica se rastavlja od onog koji ju je otpustio samim porođajem pa nema svrhe u njenom čekanju nakon toga. Ona se u svakom slučaju ne može vratiti bivšem mužu osim s novim ugovorom. Allah je svemu rok odredio. Nema propisa a da iza njega nema neke svrhe.

Ovo je propis, a potom dolaze dodiri i osvrti:

A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim (65/4).

Dostupnost stvari krajnji je cilj kojem se nada čovjek. Velika je blagodat da Allah učini dostupnim stvari nekom od Svojih robova. Pa nema muke, ni tegobe, ni teškoće ni tjeskobe. Uzima stvari s lahkoćom u svom osjećanju i procjeni, dostiže ih lahko u svom kretanju i djelovanju, zadovoljan je s njima s lahkoćom u njihovom efektu i rezultatu i živi u prijatnoj lahkoći i dobroti sve do susreta sa Allahom. Doista je to primamljivanje lahkoćom u pitanju razvoda u zamjenu za lahkoću u ostalim pitanjima.

To su, eto, Allahovi propisi, koje vam On objavljuje (65/5).

Ovo je drugi dodir na drugoj strani. Dodir ozbiljnosti i skretanja pažnje na izvor naredbe. Objavio ju je Allah. Objavio ju je onima koji vjeruju u nju. Pokornost njoj predstavlja ostvarenje značenja imana i suštine veze između njih i Allaha.

Zatim dolazi ponovo vraćanje na bogobojaznost na koju se kontinuirano ukazuje u ovoj sferi:

A onome ko se bude Allaha bojao - On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati (65/5).

Prva je blagodat olakšavanje stvari, druga je brisanje grijeha i davanje velike nagrade nakon brisanja grijeha. To je primamljivo obilje i izazovna ponuda. To je opći propis i sveobuhvatno obećanje. Međutim, ono baca na temu razvoda svoju sjenu i prekriva srce osjećanjem Allaha i Njegove sveopće dobrote. Šta mu je onda pa ono otežava i komplicira, a Allah ga obasipa olakšanjem, opraštanjem i velikom nagradom?

* * *

Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim mogućnostima, i ne činite im teškoće zato da biste ih stijesnili. Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode, a ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu sporazumjevši se međusobno na lijep način. A ako nastanu razmirice, neka mu onda druga doji dijete (65/6).

Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici - prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao; Allah će, sigurno, poslije tegobe, slast dati (65/7).

Ovo je posljednje saopćenje radi pojašnjenja pitanja boravka u stanovima i izdržavanja u periodu pričeka uz različitost njihovih rokova. Naređeno je da ih ostave da stanuju tamo gdje i oni stanuju. Ne manje od onoga gdje oni stanuju i što su u stanju osigurati prema svojim mogućnostima i imućstvu i bez namjere nanošenja štete bilo putem stješnjavanja stambenog prostora ili njegova nivoa ili ponašanja u njemu. Posebno je spomenuo izdržavanje trudnica - mada je obavezno izdržavanje svake raspuštenice u pričeku - zbog sumnje da dužina perioda trudnoće ograničava vrijeme izdržavanja na neki njegov dio, ili ga produžava ako period trudnoće bude kratak. Stoga je naredio izdržavanje sve do porođaja, a to je rok kojim se završava priček, radi dodatnog zakonskog pojašnjenja.

Zatim je detaljno pojasnio pitanje dojenja. Nije obavezao majku na njega bez naknade. Ako doji njihovo zajedničko dijete, ima pravo da dobije nagradu za njegovo dojenje kojom će se ispomoći u životu i obilnom davanju mlijeka mališanu. To je izraz krajnje pažnje prema majci u ovom šeriatu. Istodobno naredio je ocu i majci da se međusobno dogovaraju na lijep način u vezi sa ovim djetetom i da se konsultiraju o njegovim potrebama, vodeći računa o njegovom interesu. Ono je njihova zajednička odgovornost pa ne smiju dozvoliti da njihov neuspjeh u životu bude nesreća za njihovo nevino dijete.

Ovo je predusretljivost u koju ih Allah poziva. Ali ako nastanu razmirice i nesloga u vezi sa dojenjem i nadoknade za njega dječija prava su zaštićena: *neka mu onda druga doji dijete* (65/6) - bez protivljenja majke i bez potiranja prava djeteta na dojenje uslijed njihovih razmirica nakon prethodnog neuspjeha.

Potom Kur'an razlučuje stvar u pogledu visine izdržavanja. To je predusretljivost, saradnja i pravda. On nije nepravedan, a niti se ona inati. Kome je Allah dao obilnu nafaku neka prema svome imućstvu troši, bilo za stanovanje ili uobičajene životne potrebe ili nadoknadu za dojenje. A onaj

koji je u oskudici - prema tome koliko ima, jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao. On daje i niko ne može dobiti više mimo onoga što mu je Allah dao. Nema drugog izvora davanja mimo ovog izvora, nema druge hazne mimo ove hazne: *jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao* (65/7).

Zatim dolazi dodir zadovoljstva i pružanja nade jednom i drugom bez razlike:

Allah će, sigurno, poslije tegobe, slast dati (65/7).

Stvar je povezana sa Allahom, kao i izlaz nakon tjeskobe i slast nakon tegobe, pa je bolje po njih da sve vežu za Njega, da se obrate Njemu u cijeloj toj stvari, da Ga se čuvaju i boje, sve Njemu pripada; On daje i sprječava, uskraćuje i pruža; u Njegovoj moći je i tegoba i izlaz, teškoća i olakšanje, muka i rahatluk.

* * *

Dovdje je već obuhvatio ostale propise o razvodu braka i njegove implikacije prateći svaku njegovu posljedicu sve do jasnog rješenja. Nije ostavio iza porušene kuće ruševine i prašinu koja puni duše i prekriva srca; nije ostavio nevolje nesmirene lijekom niti nerede koji izazivaju stres.

Također, već je tretirao sve sumnje i primisli koje se kovitlaju u srcima braneći im velikodušnost, predusretljivost i ljubaznost. Odagnao je aveti siromaštva, oskudice i gubitka imovine iz duše muža ako ostavi da stanuje, izdržava i bude darežljiv prema onoj od koje se razveo ili dojilji svoga djeteta. Kao i iz duše supruge koja nerado prihvata oskudno izdržavanje ili priželjkuje povećanje onoga što dobija od bivšeg muža. Stoga je potvrdio dolazak slasti nakon tegobe onome ko se Allaha boji, olakšanja nakon tegobe i opskrbe odakle se i ne nada, a povrh dunjalučke opskrbe i dobijanja opskrbe na ahiretu i velike nagrade nakon brisanja grijeha.

Također je tretirao posljedice koje ostavlja iza sebe stanje spora i razmirice koje je i dovelo do razvoda poput srdžbe, bijesa, zategnutosti i prašine u osjećanju i duši. Pobrisao je sve ovo rukom blagosti i ljubaznosti okrepljujući ga iz Allahove milosti i nade u Njega kao i iz izvora ljubavi i

dobrote koje je otvorio u srcima dodirima bogobojaznosti, nadanja u Allaha i iščekivanja Njegova zadovoljstva.

Ovaj sveobuhvatni i cjeloviti tretman, ovi djelotvorni, duboki dodiri, ovo čvrsto, ponovljeno potvrđivanje - sve ovo su jedine garancije primjene ustanovljenih zakona u ovom pitanju. Ne postoji drugi regulator osim osjećajnost duša i bogobojaznost srca. Oboje supružnika ima načina da obmanjuje drugu stranu da joj pukne žučni mjehur ako su prepreke za to samo zakonske prepreke. Neke odredbe sadrže toliko fleksibilnosti da sve ovo mogu podnijeti. Zabrana nanošenja štete: ***i ne činite im teškoće*** *(65/6)* obuhvata zabranu mnogobrojnih vrsta dodijavanja koje ne može obuhvatiti zakonski tekst koliko god da je opširan. Stvar je tu prepuštena ovim emocionalnim faktorima, pobuđivanju osjećanja bogobojaznosti i straha od Allaha koji zna tajne i sve obuhvata Svojim znanjem; stvar je prepuštena i kompenzaciji koju Allah obećava bogobojaznima na ovom i onom svijetu. A naročito u pitanju opskrbe koja se opetovano spominje u različitim oblicima, jer je ona važan činilac olakšavanja pozicije i razmekšavanja suhoće koju proizvodi stanje razvoda braka.

Supružnici se razilaze - u okrilju tih propisa i smjernica - a u njihovim srcima postoji sjeme ljubavi koje nije izumrlo i svježina koja može oživjeti ovo sjeme pa da isklija. Osim toga, to je i visoka islamska etikecija kojom islam želi obojiti život muslimanske zajednice šireći u njoj njenu aromu i miomiris.

* * *

Nakon što je kontekst završio sa svim ovim, navodi posljednju pouku kroz sudbinu onih koji su se oglušili o naređenje Gospodara njihova i poslanika Njegovih, pa nisu čuli niti se odazvali. Objelodanio je ovu pouku pred svima podsjećajući ih na bijednu sudbinu koja čeka onog ko se ne čuva i ne pokorava. Kao što ih podsjeća na Allahovu blagodat prema vjernicima kojima se obraća surom i zakonom:

A koliko se sela i gradova oglušilo o naređenja Gospodara njihova i poslanika Njegovih; Mi ćemo od njih zatražiti da nam potanko račun polože i užasnom kaznom ćemo ih kazniti: *(65/8)*

oni će pogubnost postupaka svojih iskusiti i propast će njihov kraj biti *(65/9).*

Allah je za njih neizdržljivu patnju pripremio, zato se bojte Allaha, o vi koji ste razumom obdareni, vi koji vjerujete! Allah vam je već poslao slavu (65/10).

Poslanika, koji vam Allahove ajete jasne kazuje, da bi iz tmina na svjetlo izveo one koji vjeruju i dobra djela čine. A onoga koji bude u Allaha vjerovao i dobro činio - uvešće u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, i vječno i zauvijek će u njima ostati, divnu će mu opskrbu Allah davati (65/11).

Ovo je dugotrajno upozorenje i opomena s podrobnim prizorima kao što predstavlja i duboko podsjećanje na Allahovu blagodat u vidu imana i svjetla i Njegovo obećanje nagrade na onom svijetu, a to je najbolja opskrba i najplemenitija.

Allahovo kažnjavanje onoga ko se ogluši o Njegovu zapovijest i ne potčini Njegovim poslanicima predstavlja opetovanu zakonitost:

A koliko se sela i gradova oglušilo o naređenja Gospodara njihova i poslanika Njegovih; Mi ćemo od njih zatražiti da nam potanko račun polože i užasnom kaznom ćemo ih kazniti: (65/8)

Opširno izlaganje kažnjavanja, spominjanje teškog polaganja računa i užasne kazne, potom odslikavanje kraja i lošeg svršetka: *oni će pogubnost postupaka svojih iskusiti i propast će njihov kraj biti (65/9)*, a zatim produženje slike gubitničkog kraja u slijedećem ajetu: *Allah je za njih neizdržljivu patnju pripremio (65/10)* sve je ovo radi produžavanja prizora i detaljiziranja njegovih etapa i faza. To je jedan od kur'anskih načina produbljavanja utjecaja na osjećanje i produljivanja njegova opstanka u nervima.[32]

Zastajemo za trenutak kod ovog upozorenja i vidimo da je Allah kažnjavao naselja jedno iza drugog kad god su se oglušila o naređenje njihova Gospodara i poslanika Njegovih. Nalazimo da se ovo upozorenje navodi ovdje povodom razvoda braka i njegovih propisa, pa se tako razvod i njegovi propisi vežu za ovu univerzalnu zakonitost. Ova veza sugerira da pitanje razvoda nije pitanje porodica i bračnih drugova. Već je to pitanje cjelokupnog muslimanskog ummeta. On je odgovoran za ovo pitanje. On je odgovoran u njemu za Allahov šeriat. Njegovo kršenje Allahova naređenja u njemu, ili kršenje Allahova naređenja u drugim propisima ovog sistema, ili ovog Božijeg cjelovitog programa života - to je oglušivanje o Allahovo naređenje zbog kojeg Allah ne kažnjava pojedince koji ga krše, već kažnjava naselje ili zajednicu u kojoj se kršenje dešava i koja odstupa

---

32 V. poglavlje *Et-Tenasuqu'l-fennijju* u knjizi *Et-Taswiru'l-fennijju fi'l-Qur'an.*

u uređenju svoga života od Allahova Puta i naređenja. Ova je vjera došla da vlada, da se u cijelosti primijeni i da dominira sveukupnim životom. Ko se ogluši o Allahovo naređenje - makar i u personalnom statusu pojedinca - izložio se onome čemu su se izložila naselja, a to je Allahova zakonitost koja nikada ne izostaje.

Ta naselja su iskusila pogubnost postupaka svojih i propast je bio njihov kraj. Iskusila su je na Zemlji prije Dana konačnog obračuna. Iskusila su ovu kaznu naselja, zajednice i narodi koji su se oglušili o Allahov program na Zemlji. Mi smo svjedoci, a i naši prethodnici su bili svjedoci ove kazne. Iskusili su je u vidu nereda i degeneracije, siromštva i nestašice, nasilja i nepravde i strahobnog života u kojem nema sigurnosti ni mira, ni smirenosti ni stabilnosti. Svakog dana gledamo potvrdu ovog upozorenja.

To je povrh nesnosne patnje koja očekuje one koji se oglušuju o Allahovo naređenje i Njegov Put u životu. Allah kaže: *Allah je za njih neizdržljivu patnju pripremio (65/10)*. A Allah je Najistinitiji od svih govornika.

Doista je ova vjera program društvenog sistema - kao što smo ranije o tome govorili u suri Es-Saff - došla je da osnuje muslimansku zajednicu sa posebnim sistemom. Došla je da upravlja cjelokupnim životom ove zajednice. Otuda je cijela zajednica odgovorna za nju i njene propise. Neće prekršiti ove propise a da se na njoj ne obistini ova prijetnja koja se obistinila na naselja koja su se oglušila o naređenje Gospodara svoga i Njegovih poslanika.

Nasuprot ove prijetnje i njenih dugotrajnih prizora doziva razumom obdarene, one koji vjeruju i koje je njihov razum uputio u iman. Doziva ih da se boje Allaha koji im je poslao slavu: *Allah vam je već poslao slavu (65/10)*. Otjelovljuje ovu slavu i spaja je sa ličnošću Poslanika (alejhi's-selam) čineći njegovu plemenitu osobu slavom ili zamjenom za nju u iskazu: *Poslanika, koji vam Allahove ajete jasne kazuje (65/11)*.

Ovdje ima izvanredna, duboka, iskrena opservacija sa raznovrsnim značenjima.

Ova slava koja je došla od Allaha do njih je stigla kroz ličnost iskrenog Poslanika kao da je slava došla do njih izravno s njegovom osobom. Poslanikova ličnost nije zaklonila ništa od njene suštine.

Drugi aspekt nadahnuća teksta jeste da se ličnost Poslanika (alejhi's-selam) pretvorila u slavu; ona je otjelovljena forma ove slave, s njome je proizvedena pa je postala ona. On je živi prijevod suštine Kur'ana.

Takav je bio Allahov Poslanik (alejhi's-selam) i tako ga je opisala Aiša (Allah njome bio zadovoljan) rekavši: "Kur'an je bio njegova ćud." Tako je Kur'an bio u njegovoj misli u suočavanju sa životom i on je bio Kur'an koji se suočava sa životom.

Povrh blagodati slave, svjetla, upute i čestitosti dolazi obećanje džennetskih uživanja u kojima će vječno i zauvijek boraviti i podsjećanje da je ova opskrba najbolja opskrba, pa se ne može s njome mjeriti zemaljska opskrba: *divnu će mu opskrbu Allah davati* (65/11). On je Opskrbitelj i na ovom i na onom svijetu, ali opskrbom boljom od druge opskrbe. Njegov izbor boljeg istinski je i plemeniti izbor.

Tako dotiče tačku opskrbe po drugi put umanjujući ovom aluzijom važnost zemaljske opskrbe u poređenju sa džennetskom opskrbom, nakon što je obećao u prvim odjeljcima i obilje zemaljske opskrbe također.

* * *

I na kraju dolazi ta strahovita kosmička rezonanca vezujući tematiku sure, njene propise i smjernice sa Allahovim određenjem, Allahovom moći i Allahovim znanjem u prostranoj kosmičkoj sferi:

Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata! (65/12).

Nemamo znanja o suštini značenja, dimenzijama i prostranstvima sedam nebesa. Također i sedam zemalja. Možda je ova naša Zemlja koju poznajemo jedna od njih, a za ostale zna Allah. Možda sintagma *isto toliko (mislehunne)* znači da je ova Zemlja iste vrste kao nebesa, pa je poput njih u svojoj konstrukciji i specifičnostima. U svakom slučaju nema nužde za pokušajem primjene ovih tekstova na ono do čega je doprlo ovo naše znanje, jer naše znanje ne obuhvata Kosmos da bismo pouzdano rekli: Na ovo cilja Kur'an. Neće biti ispravno da kažemo tako sve do onog dana kada čovjek spozna konstrukciju cjelokupnog Kosmosa nepobitnim znanjem. A to je daleko!

Koristimo se sugestijom ovog ukazivanja na tu istinu na psihološkom planu i na planu formiranja ispravnog imanskokosmičkog koncepta.

Ukazivanje na ovaj kolosalni Kosmos: *sedam nebesa i isto toliko zemalja* (65/12) zastrašuje osjećanje i zaustavlja srce licem u lice pred jednim

od prizora moći Stvoritelja i širine Njegova carstava pred kojim cijela ova Zemlja izgleda malehna, a pogotovo dio onoga što je na njoj, ili jedan od njenih događaja, a da i ne govorimo o dirhemčićima koje troši muž ili kojih se odriče supruga.

Između ovih sedam nebesa i Zemlje, ili sedam zemalja silazi Allahovo naređenje u koje spada i ova zapovijest o kojoj im se govori u ovom kontekstu. To je onda strašno naređenje čak i prema mjerilima ljudi i njihovim predodžbama o prostoru i vremenu u mjeri u kojoj su to u stanju poimati. Odstupanje od njega odstupanje je od naredenja kojem se odazivaju predjeli nebesa i zemalja i o kojem priča Najuzvišeniji zbor i ostala Allahova stvorenja na nebesima i zemljama. To je suludo i odvratno odstupanje koje ne čini onaj ko ima vjerničku pamet i kojem je došao Poslanik koji mu Allahove ajete jasne kazuje i objašnjava mu ovo naređenje da bi ga iz tmina na svjetlo izveo.

Ovo naredenje silazi izmedu nebesa i Zemlje da bi osnovalo u srcu vjernika vjerovanje da Allah sve može, da Ga ništa ne može spriječiti da učini ono što želi i da Svojim znanjem sve obuhvata. Ništa ne izmiče Njegovu znanju od onoga što se zbiva u Njegovom prostranom i širokom carstvu niti od onoga što skrivaju u unutrašnjosti srca.

Ovaj dodir ima svoju vrijednost sa dvije strane.

Prva je da je Allah, koji znanjem Svojim sve obuhvata, taj koji naređuje ove propise. Objavio ih je poznavajući sve njihove prilike, okolnosti, interese i predispozicije. Oni su najpreči da se slijede i ne smije se okretati od njih ni u najmanjoj mjeri, jer su oni djelo Sveznajućeg koji znanjem Svojim sve obuhvata.

Druga je strana da su baš ovi propisi povjereni dušama. Svijest o Allahovu znanju i uvidu u svaku stvar garant je osjećajnosti ovih duša u pitanju u kojem ništa ne koristi osim straha od Allaha koji zna šta grudi kriju.

* * *

Tako se okončava sura ovom rezonancom koja zastrašuje i plaši u omjeru u kojem pokreće srca na skrušenost i poslušnost. Uzvišen je Stvoritelj srca, Poznavatelj njihovih puteljaka i staza.

* * *

سُورة التحريم مدنيّة

وآياتها ١٢

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ، تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ ، وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ * قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ ، وَٱللَّهُ مَوْلَاكُمْ ، وَهُوَ الْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ .

« وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا ، فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ ، فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ : مَنْ أَنْبَأَكَ هَٰذَا ؟ قَالَ : نَبَّأَنِيَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ .

« إِنْ تَتُوبَا إِلَىٰ ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ، وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ، وَٱلْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ * عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ، ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ ، عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ ، لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ ، وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا ٱلْيَوْمَ ، إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ .

« يَا أَيُّهَا ٱلَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَىٰ ٱللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا ، عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَارُ ، يَوْمَ لَا يُخْزِي ٱللَّهُ

ٱلنَّبِيَّ وَٱلَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ ، نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمَانِهِمْ ، يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا
نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَا ، إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

« يَا أَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَاهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَافِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ، وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ
ٱلْمَصِيرُ .

« ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا ٱمْرَأَةَ نُوحٍ وَٱمْرَأَةَ لُوطٍ ، كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ
مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا ، فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ ٱللَّهِ شَيْئًا ، وَقِيلَ : ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ
مَعَ ٱلدَّاخِلِينَ .

« وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا ٱمْرَأَةَ فِرْعَوْنَ ، إِذْ قَالَتْ : رَبِّ ٱبْنِ لِي عِنْدَكَ
بَيْتًا فِي ٱلْجَنَّةِ ، وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ ، وَنَجِّنِي مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّالِمِينَ * وَمَرْيَمَ ٱبْنَةَ
عِمْرَانَ ٱلَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا ، فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا ، وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ
وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَانِتِينَ » . .

SURA ET-TAHRIM
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 12 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

O Vjerovjesniče, zašto sebi uskraćuješ ono što ti je Allah dozvolio - u nastojanju da žene svoje zadovoljiš? A Allah prašta i Samilostan je (66/1).

Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite; Allah je vaš Gospodar; On sve zna i Mudar je (66/2).

Kad je Vjerovjesnik jednoj od svojih žena jednu tajnu povjerio pa je ona odala, - a Allah je to njemu otkrio -, on joj je bio jedan dio kazao, a ostalo prešutio. I kad je on s tim nju upoznao, ona je upitala: "A ko ti je to kazao?" - on je rekao: "Kazao mi je Onaj koji sve zna i kome nije skriveno ništa" (66/3).

Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa - vi ste bile učinile ono zbog čega je trebalo da se pokajete. A ako se protiv njega udružite, pa - Allah je zaštitnik njegov, i Džibrīl, i čestiti vjernici; najposlije, i svi meleki će mu na pomoći biti (66/4).

Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas; odanih Allahu, vjernica, poslušnih Allahu, pokajnica, koje se Allaha boje, koje poste, udovica i djevojaka (66/5).

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti (66/6).

O vi koji niste vjerovali, danas se ne pravdajte, kažnjavate se samo za ono što ste zaslužili (66/7).

O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo će ići ispred njih i njihove desne strane. "Gospodaru naš", - govoriće oni - "učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš" (66/8).

O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima! Njihovo prebivalište biće džehennem, a užasno je to boravište! (66/9).

Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju ženu Nūhovu i ženu Lūtovu: bile su udate za dva čestita roba Naša, ali su prema njima licemjerne bile - i njih dvojica im neće ništa moći kod Allaha pomoći, i reći će se: "Ulazite vas dvije u vatru, sa onima koji ulaze!" (66/10).

A onima koji vjeruju - Allah kao pouku navodi ženu faraonovu, kad je rekla: "Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u džennetu i spasi me od faraona i mučenja njegova, i izbavi me od naroda nepravednog!" (66/11).

Merjemu, kćer Imrānovu, koja je nevinost svoju sačuvala, a Mi smo udahli u nju život i ona je u riječi Gospodara svoga i knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u molitvi bila (66/12).

Kada je Allahovo određenje htjelo da učini islam posljednjom poslanicom, da učini njegov program programom koji traje do konca svijeta da se život onih koji vjeruju u njega odvija shodno općem

kosmičkom zakonu, da ova vjera predvodi čovječanstvo i dominira njegovom aktivnošću na svakom planu...

Kada je Allahovo određenje htjelo sve ovo, Allah je učinio ovaj program u ovom obliku, sveobuhvatnom, potpunom i cjelovitom; odgovara svim potencijalima i predispozicijama ljudi, a istodobno uzdiže ove potencijale i sposobnosti na nivo dostojan Allahova namjesnika na Zemlji i bića koje je Allah odlikovao iznad mnogih Svojih robova i udahnuo u njega od Svoga Ruha.

Učinio je prirodom ove vjere kretanje života naprijed: razvojem, umnožavanjem, uzdizanjem i pročišćenjem istodobno. Nije isključio konstruktivnu energiju, nije sputao korisnu spremnost. Naprotiv, aktivirao je snage i animirao te spremnosti, a istovremeno je sačuvao ravnotežu između horizontalnog kretanja naprijed i vertikalnog kretanja ka uzvišenom obzorju koje prilagođava duše na ovom svijetu za nivo ahiretskog uživanja i priprema prolazno stvorenje na Zemlji za vječni život u Kući vječnosti.

Kada je Allahovo određenje naumilo da učini prirodu ove vjere ovakvom, naumilo je, također, da odabere za njenog Poslanika (alejhi's-selam) čovjeka u kome će se oličavati ova vjera sa svim svojim specifičnostima; otjelovljavati sa svom svojom suštinom i koji će svojim bićem i svojim životom predstavljati autentičan i cjelovit prijevod njene naravi i usmjerenja. Čovjeka čije su se sve ljudske snage upotpunile. Snažne tjelesne konstrukcije, jake građe, zdrave strukture, ispravnih čula, budnog osjećanja, sa potpunim i ispravnim osjećanjem osjetilnih stvari. On je istodobno sa snažnim suosjećanjem, žive prirode, zdrave osjećajnosti, sa osjećajem za lijepo otvoren za primanje i odaziv. Istovremeno, on je velikog uma, široke misli, prostranog horizonta, snažne volje, upravlja svojim prohtjevima, a ne oni njime. Zatim, nakon svega toga, Vjerovjesnik, čija duša svijetli univerzalnom svjetlošću, podnosi *isra' i mi'radž* koji se poziva iz Neba, koji vidi svjetlo svoga Gospodara, čija se bit veže za suštinu svega u Bitku iza formi i vanjština; selam mu nazivaju pijesak i kamen, simpatiju mu iskazuje stablo, pod njim se trese Uhud - planina...! Potom su u njegovoj ličnosti urvnotežene sve ove snage. On je, ustvari, ravnoteža ekvivalentna ravnoteži ove vjere za koju je odabran.

Zatim, Allah čini njegov privatni i javni život otvorenom knjigom za njegov ummet i cjelokupno čovječanstvo; čitaju u njoj slike ove vjere i vide u njemu njene stvarne primjene. Otuda u njima nema skrivene tajne niti tajnog zastora. Naprotiv, prezentira mnoge njihove aspekte u Kur'anu i

otkriva ono što je obično skriveno od ljudi u životu običnog čovjeka, čak i mjesta ljudske slabosti od koje se ljudi ne mogu sačuvati. Zapravo, čovjek gotovo opaža namjeru u otkrivanju ovih mjesta u životu Poslanika (alejhi's-selam) pred ljudima.

On nema kod sebe nešto specijalno za sebe. On sav je za ovaj poziv. Čemu onda skrivanje neke strane njegova (alejhi's-selam) života? Doista je njegov život vidljiva, bliska, primjenljiva scena ove vjere. Poslanik (alejhi's-selam) došao je da ju predstavi ljudima u svojoj ličnosti i u svom životu kao što je predstavio svojim jezikom i usmjeravanjem. Radi ovoga je stvoren. Radi ovoga je došao.

Njegovi (alejhi's-selam) ashabi su zapamtili i prenijeli ljudima iza njih (Allah ih nagradio dobrim) najsuptilnije detalje ovog života. Nije ostalo ništa ni sitno ni krupno čak i u njegovom običnom, svakodnevnom životu a da nije zabilježeno i preneseno. Ovo je bio dio Allahova određenja u bilježenju života ovog Poslanika, ili bilježenju suptilnosti ove vjere primijenjene u životu Poslanika. Ovo uz ono što je zabilježio Kur'an časni o ovom životu i predstavlja trajni sidžil čovječanstvu do kraja života.

* * *

Ova sura izlaže u svom početku stranicu iz porodičnog života Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i sliku afekata i ljudskih odgovora između nekih njegovih supruga kao i između njih i njega, te odraz ovih afekata i odgovora u njegovom (alejhi's-selam) životu, u životu muslimanske zajednice, također, a zatim i u općim smjernicama Ummetu u svjetlu onoga što se desilo u domu Allahova Poslanika i među njegovim suprugama.

Vrijeme u kojem su se desili ovi događaji na koje ukazuje sura nije precizirano. Međutim, analiza predanja koja se prenose od njega potvrđuje kategorički da je to bilo nakon ženidbe Allahova Poslanika sa Zejnebom binti Džahš.

Možda je dobro da ovdje kažemo, rezimiramo, nešto o Vjerovjesnikovim ženama i njegovom porodičnom životu što bi pomoglo u poimanju ovih događaja i tekstova koji su objavljeni tim povodom u ovoj suri. Oslonac nam je u ovom rezimeu ono što je zabilježio Ibni Hazm u

svojoj knjizi *Dževami'u's-sira*, kao i *Sira* od Ibni Hišama uz neke ekspresne opaske:

Prva njegova supruga bila je Hadidža binti Huvejlid. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) oženio se njome kada je imao dvadeset i pet godina, a neki kažu dvadeset i tri godine, dok je imala (Allah njome bio zadovoljan) četrdeset ili više godina. Preselila je na ahiret (Allah njome bio zadovoljan) tri godine prije Hidžre. Nije se ženio s drugom ženom sve do njene smrti. Tada je već premašio pedesetu godinu života.

Kada je umrla Hadižda, oženio se Sevdom binti Zem'a (Allah njome bio zadovoljan) a nije zabilježeno da je bila lijepa i mlada. Bila je hudovica Sukrama ibni Amra ibni Abduššemsa. Muž joj je bio među prvim koji su prihvatili islam od učesnika Hidžre u Abesiniju. Nakon što je on umro, njome se oženio Allahov Poslanik (alejhi's-selam).

Potom se oženio sa Aišom (Allah njome bio zadovoljan) binti Ebu Bekr es-Siddik (Allah njime bio zadovoljan). Bila je mlada pa je s njom stupio u odnos tek nakon Hidžre. Nije se oženio s djevojkom mimo nje. Bila mu je najdraža od svih supruga. Kaže se da joj je bilo devet godina i sa njim je živjela devet godina i pet mjeseci. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) umro je prije nje.

Potom se oženio sa Hafsom binti Omer (Allah njima bio zadovoljan) dvije godine i nekoliko mjeseci poslije Hidžre. Oženio se s njome kao ranije već udavanom ženom nakon što ju je njen otac ponudio Ebu Bekru i Osmanu pa nisu ništa odgovorili. Vjerovjesnik mu je obećao boljeg od njih dvojice i oženio se s njom.

Potom se oženio sa Zejnebom binti Huzejna. Njen prvi muž Ubejda ibni Haris ibni Abdulmuttalib ubijen je na Bedru. Ova Zejneba umrla je još za njegova (alejhi's-selam) života. Neki smatraju da je njen muž prije Poslnaika (alejhi's-selam) bio Abdullah ibni Džahš Esedi koji je poginuo na Uhudu. Ovo je vjerovatno bliže istini.

Oženio se i sa Ummu Selemom. Ranije je bila supruga Ebu Selemea koji je ranjen na Uhudu. Rana mu se stalno obnavljala pa je uslijed toga i umro. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) oženio se njegovom hudovicom. Uzeo je kod sebe i njenu djecu od Abu Selemea.

Oženio se i sa Zejnebom bintu Džahš nakon što ju je udao za svog oslobođenog roba i posinka Zejda ibni Harisa. Život im nije bio skladan pa se razveo od nje. Prezentirali smo njen slučaj u suri El-Ahzab u 22. džuzu.

Bila je lijepa i naočita. Za nju je Aiša (Allah njome bio zadovoljan) osjećala da joj konkuriše zbog njenog srodstva sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam) - bila je kćerka sestre njegova oca - i zbog njene naočitosti.

Potom se oženio sa Džuvejrijom binti Haris, kćerkom čelnika plemena Beni Musta'lik, nakon borbe sa Beni Musta'likom sredinom šeste godine po Hidžri. Ibni Ishak veli: Kazivao mi je Muhammed ibni Džafer ibni Zubejr prenoseći od Urvea ibni Zubejra da je Aiša (Allah njome bio zadovoljan) rekla: Kada je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) podijelio zarobljenice Benu Musta'lika, Džuvejrija binti Haris dopala je u udio Sabita ibni Kajsa ibni Šemmasa, ili njegova amidžića, pa je tražila da se otkupi od njega. Bila je lijepa, ljupka i otmjena žena; ko god bi je vidio, dopala bi mu se. Došla je Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) tražeći od njega pomoć za otkup. Aiša veli: - Allaha mi, čim sam je vidjela na vratima moje sobe, osjetila sam antipatiju prema njoj. Znala sam da će on (alejhi's-selam) vidjeti kod nje ono što sam i ja vidjela. Ušla je kod njega i rekla: "Allahov Poslaniče, ja sam Džuvejrija kćerka Harisa ibni Ebu Sarara, čelnika njegova naroda. Pogodila me je nevolja koja ti nije nepoznata. Dopala sam u udio Sabita ibni Kajsa ibni Šemmasa - ili njegova amidžića - pa sam tražila od njega da se otkupim. Došla sam kod tebe da tražim pomoć za svoj otkup". "Želiš li bolje od toga?" - upita Poslanik. "A šta je to Allahov Poslaniče?" - reče ona. Kaže: "Platit ću za tebe otkup i oženiti se s tobom." "Da, Allahov Poslaniče", reče ona. "Uradio sam to", reče on.

Potom se oženio sa Umm Habibom, kćerkom Ebu Sufjanovom, nakon Hudejbije. Bila je muhadžirka muslimanka u Abesiniji. Njen muž Abdullah ibni Džahš napustio je islam, prešao u kršćanstvo i razveo se od nje. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) zaprosio ju je, a vjenčani dar joj u ime njega dao abesinski vladar Nedžaši. Došla je odatle u Medinu.

Nakon oslobađanja Hajbera, poslije Hudejbije, oženio se sa Safijom, kćerkom Hujejja ibni Ahtaba, vođe Beni Nadira. Bila je supruga Kinanea ibni Ebu Hakika, jednog od židovskih vođa, također. Ibni Ishak o slučaju njegove ženidbe s njom veli: Dovedena je sa još jednom iz zarobljeništva. Bilal (Allah njime bio zadovoljan) proveo ih je pored nekih ubijenih Židova. Kad ih je vidjela ona druga što je bila sa Safijom, zavriskala je, udarila se po licu i posula se prašinom po glavi. "Udaljite od mene ovu šejtanicu!", reče Poslanik (alejhi's-selam) i naredi da se Safija posadi iza njega. Bacio je na nju svoj ogrtač pa su muslimani shvatili da ju je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) izabrao za sebe. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao je Bilalu - kako je do mene doprlo - kada je vidio šta se desilo sa onom

Židovkom: "Zar je iščupana milost iz tebe, Bilale, kada vodiš žene kraj njihovih ubijenih ljudi?"

Potom se oženio s Mejmunom, kćerkom Harisa ibni Hazena. Bila je tetka Halida ibni Velida i Abdullaha ibni Abbasa. Bila je prije Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) kod Ebu Rehema ibni Abduluzzaa, a neki kažu Huvejtiba ibni Abduluzzaa. Ona je posljednja s kojom se oženio Allhov Poslanik (alejhi's-selam).

Tako vidiš da svaka od njegovih (alejhi's-selam) žena ima priču i razlog zbog kojeg se oženio s njome. One, osim Zejnebe binti Džahš i Džuvejrije binti Haris, nisu bile mlade niti one s kojima bi se ljudi oženili zbog ljepote. Aiša (Allah njome bio zadovoljan) bila mu je najdraža od njegovih supruga. Čak i kada su u pitanju ove dvije, za koje je bilo poznato da su bile lijepe i mlade, postojao je jedan drugi psihološki i ljudski faktor - pored njihove privlačnosti. Ne pokušavam da zaniječem element privlačnosti kojeg je primijetila Aiša kod Džuvejrije, npr., niti element ljepote po kojoj je bila poznata Zejneba. Nema potrebe za negiranjem ovih ljudskih elemenata u životu Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Nisu ovi elementi predmet optužbe koju pristalice odbacuju od svoga Vjerovjesnika, ako je njegovim neprijateljima milo da ga optuže. Izabran je da bude čovjekom. Takav je i bio. Takvi su mu bili i motivi u životu i priprema njegovim (alejhi's-selam) suprugama, uz različitost motiva i razloga.

Živio je u svom domu sa svojim suprugama kao čovjek Poslanik, kakvim ga je stvorio Allah i kako mu je naredio da kaže: *Reci: "Hvaljen neka je Gospodar moj! - zar ja nisam samo čovjek, poslanik?"* (17/93).

Uživao je sa svojim suprugama, a i one s njim, kao što kaže Aiša (Allah njome bio zadovoljan): "Kada bi se osamio sa svojim ženama, bio ne najnježniji čovjek i najplemenitiji, uvijek nasmiješen i vedar."[33] Međutim, uživao je s njima i njih činio sretnim svojom osobom, puninom svoga srca, lijepim ophođenjem i plemenitim ponašanjem. A što se tiče njihovog materijalnog života, uglavnom je bio skroman, čak i nakon mnogih osvajanja i obilja ratnog plijena i prihoda u kojima su uživali muslimani. Ranije je već spomenuto u suri El-Ahzab slučaj njihova zahtjeva za izdašnijom opskrbom i krize koja je uslijedila iza ovog zahtjeva, a koja je okončana njihovim stavljanjem pred izbor između Allaha, Njegova

[33] Sujuti u *El-Džami'u's-sagir,* od Ibni Sa'da i Ibni Asakira, od Aiše.

Poslanika i onog svijeta, s jedne strane, i uživanja i razvoda od njega, s druge strane. One su izabrale Allaha, Njegova Poslanika i onaj svijet.[34]

Međutim, život u atmosferi vjerovjesništva, u domu Allahova Poslanika (alejhi's-selam) nije uništio ljudska osjećanja i ljudske porive u dušama njegovih supruga (Allah njima bio zadovoljan). Dolazilo je do iznenadnog gnjeva ili prepirke među njima, što inače u sličnom slučaju dovede do neminovnog sukoba u srcima žena. Prethodno je navedeno u predanju Ibni Ishaka od Aiše (Allah njome bio zadovoljan) da je ona osjetila antipatiju prema Džuvejriji čim ju je vidjela očekujući da će se svidjeti Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) kada je vidi. Ono što je očekivala doista se pokazalo tačnim. Također ona prenosi i njen slučaj sa Safijjom. Kaže: Rekla sam Vjerovjesniku (alejhi's-selam): Dovoljno ti je kod Safijje to i to. Prenosilac veli: Mislila je: niska. "Rekla si riječ koja, kada bi se pomiješala s vodom iz mora, nadvladala bi je", reče Poslanik (alejhi's-selam)[35] Takoder o sebi pripovijeda da je ona, kada je objavljen ajet o stavljanju pred izbor koji se nalazi u suri El-Ahzab, i nakon to je izabrala Allaha, Njegova Poslanika i onaj svijet, tražila od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da ne obavještava svoje supruge o njenom izboru. A jasno je zašto je tražila ovo. On je (alejhi's-selam) tada rekao: "Doista me Allah nije poslao kao grubijana, već me je poslao kao učitelja i onoga koji olakšava. Koja god me upita od njih o tome šta si izabrala, obavijestit ću je..."[36]

Ovi događaji koje Aiša (Allah njome bio zadovoljan) prenosi o sebi - potaknuta svojom iskrenošću i visokim islamskim odgojem - samo su primjeri i za druge, koji odslikavaju ovu ljudsku atmosferu neminovnu u ovom životu. Kao što odslikavaju kako je Poslanik (alejhi's-selam) vršio svoju misiju odgajanjem i uzdizanjem u svom domu isto kao što to čini i u svom ummetu.

* * *

Ovaj događaj, čijim je povodom objavljen prvi dio ove sure, jedan je od tih primjera koji su se dešavali u životu Poslanika (alejhi's-selam) i

[34] 22. džuz.
[35] Ebu Davud.
[36] Muslim.

životu njegovih supruga. O njemu se navode brojna i različita predanja. Navest ćemo ih prilikom izlaganja kur'anskih tekstova u suri.

Povodom ovog slučaja i smjernica koje se odnose na njega, osobito poziva dvjema suprugama koje su spremale urotu da se pokaju, slijedi iza njega u suri poziv na pokajanje i vršenje odgajateljske zadaće u kućama od strane njihovih vlasnika, kao i zaštite njih samih i svojih porodica od vatre. Također se navodi prizor nevjernika u ovoj vatri. Sura završava govorom o ženi Nūhovoj i ženi Lūtovoj, kao primjeru nevjerovanja u domu vjernika. I o ženi faraonovoj kao primjeru imana u domu nevjernika. Također i o Merjemi, kćeri Imrānovoj, koja je čistotu svoju očuvala pa je primila dah Allahova Ruha i u riječi Gospodara svoga i Knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u namazu bila.

O Vjerovjesniče, zašto sebi uskraćuješ ono što ti je Allah dozvolio - u nastojanju da žene svoje zadovoljiš? A Allah prašta i Samilostan je (66/1).

Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite; Allah je vaš Gospodar; On sve zna i Mudar je (66/2).

Kad je Vjerovjesnik jednoj od svojih žena jednu tajnu povjerio pa je ona odala, - a Allah je to njemu otkrio -, on joj je bio jedan dio kazao, a ostalo prešutio. I kad je on s tim nju upoznao, ona je upitala: "A ko ti je to kazao?" - on je rekao: "Kazao mi je Onaj koji sve zna i kome nije skriveno ništa" (66/3).

Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa - vi ste bile učinile ono zbog čega je trebalo da se pokajete. A ako se protiv njega udružite, pa - Allah je zaštitnik njegov, i Džibrīl, i čestiti vjernici; najposlije, i svi meleki će mu na pomoći biti (66/4).

Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas; odanih Allahu, vjernica, poslušnih Allahu, pokajnica, koje se Allaha boje, koje poste, udovica i djevojaka (66/5).

O povodu objavljivanja ovih ajeta navode se mnogobrojna predanja. Jedno od njih je i ono koje bilježi Buhari koji povodom ovih ajeta kaže - svojim senedom - Ibrāhīm ibni Mūsā, Hišam ibni Jusuf, Ibni Džurejdž, Ata', od Ubejda ibni Umejra, da je Aiša rekla: Vjerovjesnik (alejhi's-selam) pio je kod Zejnebe binti Džahš med i zadržao se kod nje. Dogovorila sam se sa Hafsom da mu bilo koja od nas kada kod nje uđe kaže: - Jeo si megafir.[37] Osjećam kod tebe miris megafira. Kaže: Ne, nego sam pio med kod Zejnebe binti Džahš i neću to više raditi. Zakleo sam se. Ne govori to

[37] Megafir - smola slatkog okusa, ružnog mirisa.

nikome!" Ovo je ono što je zabranio sebi, a ono mu je dozvoljeno: *Zašto sebi uskraćuješ ono što ti je Allah dozvolio* (66/1).

Izgleda da je ona s kojom je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) vodio ovaj razgovor i naredio joj da zadrži za sebe, saopćila ga svojoj jaranici s kojom je urotu smislila. Allah je obavijestio Svoga Poslanika o tome. Vratio se kod nje tim povodom i spomenuo joj dio razgovora koji se vodio između nje i njene jaranice bez navođenja cijelog razgovora, sukladno njegovom plemenitom ponašanju. Dotakao se teme ukratko da joj da do znanja da i on zna. I to je dovoljno. Iznenađena, upitala ga je: *A ko ti je to kazao?* (66/3). Možda je pomislila u sebi da ga je ona druga o tome obavijestila. Međutim, on joj odgovori: *Kazao mi je Onaj koji sve zna i kome nije skriveno ništa* (66/3). Vijest je iz Izvora koji ga poznaje u cjelini. Ovo znači da Poslanik (alejhi's-selam) zna sve što se desilo, a ne samo dio koji joj je saopćio.

Rezultat ovog slučaja, te urote i spletkarenja u Poslanikovom (alejhi's-selam) domu bio je da se on rasrdio. Zakleo se da neće prilaziti svojim suprugama mjesec dana. Namjeravao je i otpustiti ih - kako su bili načuli muslimani - a zatim su objavljeni ovi ajeti. Njegova (alejhi's-selam) srdžba je splasnula i vratio se svojim suprugama nakon detalja kojeg ćemo spomenuti nakon predočavanja drugog predanja o ovom slučaju.

Ovo drugo predanje bilježi Nesai od Enesa: da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) imao robinju s kojom je imao odnos. Aiša i Hafsa su mu stalno prigovarale dok je nije zabranio sebi. Allah je tada objavio: *O Vjerovjesniče, zašto sebi uskraćuješ ono što ti je Allah dozvolio - u nastojanju da žene svoje zadovoljiš?* (66/1).

U predanju Ibni Džerira i Ibni Ishaka navodi se da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) imao odnos sa Marijom, majkom njegovog sina Ibrāhīma, u kući Hafse. Ona se ljutila smatrajući to poniženjem za nju. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) obećao joj je da će sebi zabraniti Mariju i zakleo se na to. Obavezao ju je da o ovome šuti. Ona je obavijestila o tome Aišu. Ovo je slučaj koji se spominje u suri.

Oba ova predanja moguće je da su se desila. Možda je ovo drugo bliže atmosferi tekstova i srdžbe koja je slijedila iza događaja, a gotovo je dovela do razvoda braka Poslanikovih (alejhi's-selam) supruga, s obzirom na suptilnost predmeta i težinu njegove osjetljivosti. Ali je prvo predanje vjerodostojnije. A istovremeno, moguće je da se desi, a i posljedice koje su nastale iza njega moguće je da se dese, uzimajući u obzir nivo koji je vladao u Vjerovjesnikovu domu, tako da se ovaj događaj može opisati kao nešto veliko. Allah najbolje zna šta je od toga bilo.

A što se tiče odjeka ovog slučaja - slučaja Vjerovjesnikove (alejhi's-selam) zakletve da neće prilaziti svojim suprugama - odslikava ga hadis kojeg bilježi imam Ahmed u svom Musnedu od Ibni Abbasa (Allah njime bio zadovoljan), a koji ocrtava također dio izgleda tadašnjeg islamskog društva. On kaže - svojim senedom -: Abdurrezzak, Ma'mer, Zuhri, Ubejdullah ibni Abdullah ibni Ebu Sevr, da je Ibni Abbas rekao: Neprestano sam priželjkivao da pitan Omera o dvije supruge Allahova Poslanika (alejhi's-selam) za koje je Uzvišeni Allah rekao: *Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa - vi ste bile učinile ono zbog čega je trebalo da se pokajete (66/4)*. Kada je Omer pošao na Hadždž krenuo sam i ja s njim. Na nekom dijelu puta Omer je skrenuo, a i ja sam s njim skrenuo noseći kožnu zdjelicu. Obavio je malu nuždu, a potom je došao kod mene. Polio sam mu na ruke i on se abdestio. Rekao sam: - Vladaru pravovjernih, koje su to dvije od Vjerovjesnikovih supruga za koje je Allah rekao: *Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa - vi ste bile učinile ono zbog čega je trebalo da se pokajete (66/4)*? Za čuđenja si, Ibni Abbase - reče mu Omer. (Zuhri veli: Nije mu, Allaha mi, bilo drago to što ga je pitao, ali nije sakrio od njega.) To su Aiša i Hafsa - reče Omer. Kaže: Potom je počeo navoditi hadis. Rekao je: Mi Kurejšije bijasmo narod koji je dominirao nad ženama. Kad smo došli u Medinu, našli smo ljude kojima dominiraju žene. Pa su naše žene počele učiti od njihovih. Kaže: - Moj stan je bio u kući Ummejjeta ibni Zejda u Avaliju. Kaže: - Rasrdio sam se jednog dana na svoju ženu, kad ono, a ona mi uzvraća. Nije mi se svidjelo što mi odgovara pa je rekla: - Što ti se ne dopada da ti uzvratim? Allaha mi, pa i supruge Allahova Poslanika (alejhi's-selam) uzvraćaju mu i desi se da ga neka od njih napusti cijeli dan sve do večeri. Kaže: - Otišao sam i ušao kod Hafse rekavši joj: - Uzvraćaš li Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam)? - Da - odgovorila je. - I napušta ga neka od vas po danu sve do večeri? - rekoh. - Da - reče ona. - Propala je i izgubila ona koja to učini od vas. Zar je sigurna neka od vas da se Allah ne rasrdi na nju zbog srdžbe Njegova Poslanika, pa da propadne? Ne uzvraćaj Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) i ne traži od njega ništa, već traži od mene iz mog imetka šta ti bude trebalo. Nemoj da te zaslijepi ako je neka tvoja komšinica pristalija - tj. ljepša - i draža Allahovu Poslaniku od tebe - misleći na Aišu. Kaže: - Imao sam komšiju ensariju, pa smo naizmjenično išli kod Allahova Poslanika (alejhi's-selam), jedan dan je išao on, a jedan dan ja. Donosio mi je vijest vezano za Objavu i drugo, a i ja njemu isto tako. Kaže: - Razgovarali smo o tome da pleme Gassan sprema konjicu da nas napadne. Jednog dana moj komšija je otišao, vratio se navečer i pokucao na moja vrata zovnuvši me. Izašao sam, a on reče: - Desilo se nešto krupno. - A šta to? - upitah. - Jesu li stigli Gasanidi? - Ne - reče, - već nešto krupnije

od toga i duže. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) otpustio je svoje žene. Rekoh: - Propala je Hafsa i izgubila! Mislio sam da će se ovo desiti. Kada sam klanjao sabah, pritegao sam odjeću, a zatim sam sišao i ušao kod Hafse koja je plakala. - Je li vas otpustio Allahov Poslanik (alejhi's-selam)? - upitah. Ne znam - odgovori. On se izolirao na svom čardaku. Došao sam kod crnog sluge i rekao: - Traži dozvolu za Omera. Sluga je ušao, a potom izašao kod mene i rekao: - Spomenuo sam mu te, ali je šutio. Izašao sam i sjeo kraj minbera. Savladala me je briga, pa sam došao do sluge i rekao: - Traži dozvolu za Omera! - Ušao je, a potom izašao i rekao: - Spomenuo sam mu te, ali je šutio. Okrenuo sam se da idem, kadli me sluga pozva i reče: - Uđi, dozvolio ti je. Ušao sam i nazvao selam Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam), a on sjedaše naslonjen na pjeskovitoj hasuri koja je ostavila traga na njegovom boku. Rekoh: - Jesi li pustio svoje žene, Allahov Poslaniče? Podigao je glavu k meni i rekao: - Ne. - Allahu ekber - rekoh. Da si nas vidio, Allahov Poslaniče, mi Kurejšije bijasmo narod koji je dominirao nad ženama. A kada smo došli u Medinu, vidjeli smo narod kojim dominiraju žene, pa su naše žene počele učiti od njihovih. Rasrdio sam se na moju ženu jednog dana, a ona mi okrenula odgovarati. Nije mi se dopalo što mi uzvraća pa je rekla: - Što ti se ne sviđa da ti uzvratim? Allaha mi, pa i supruge Allahova Poslanika (alejhi's-selam) uzvraćaju mu i desi se da ga neka od njih napusti cijeli dan sve do večeri. - Rekao sam: - Propala je i izgubila ona koja to učini od vas. Zar je sigurna neka od vas da se Allah ne rasrdi na nju zbog srdžbe Njegova Poslanika, pa da propadne? Allahov Poslanik (alejhi's-selam) osmjehnuo se, pa rekoh: - Allahov Poslaniče, ušao sam kod Hafse i rekao: - Nemoj da te zaslijepi ako je neka tvoja komšinica ljepša i draža Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) od tebe. - Osmjehnuo se po drugi put. Rekoh: - Dopusti mi da posjedimo, Allahov Poslaniče. - Da- , reče. Sjeo sam i podigao glavu u strop kuće. Tako mi Alaha, nisam vidio ništa u kući što bi odvraćalo pogled osim strahopoštovanja u njegovom prisustvu. Rekao sam: Moli Allaha, Allahov Poslaniče da da obilje tvome ummetu, jer je dao Perzijancima i Bizantincima, a oni ne obožavaju Allaha. Uspravi se sjedeći i reče: "Zar si u sumnji, sine Hattabov? To je narod kojem su ubrzana njihova uživanja na ovom svijetu." - Traži oprosta za mene, Allahov Poslaniče - rekoh. A bio se već zakleo da neće ući kod njih mjesec dana, od žestine svoje ljutnje na njih, da ga je Uzvišeni Allah ukorio. (Bilježe ga Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai različitim lancem prenosilaca od Zuhrija u ovom obliku.)

* * *

Ovo je predanje o slučaju u životopisima. Pogledajmo lijepi kur'anski kontekst:

Sura započinje ovim ukorom koji Uzvišeni Allah upućuje svome Poslaniku (alejhi's-selam):

O Vjerovjesniče, zašto sebi uskraćuješ ono što ti je Allah dozvolio - u nastojanju da žene svoje zadovoljiš? A Allah prašta i Samilostan je (66/1).

Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite; Allah je vaš Gospodar; On sve zna i Mudar je (66/2).

To je utjecajan i sugestivan ukor. Nije dozvoljeno da vjernik sebi zabrani užitak koji mu je Allah dozvolio. Poslanik (alejhi's-selam) nije zabranio med ili Mariju u smislu šeriatske zabrane, već je to sebi odlučio uskratiti. Došao je onda ovaj ukor koji sugerira da ono što je Allah dozvolio nije dozvoljeno uskraćivati sebi namjerno i svjesno u nastojanju da se neko zadovolji. Osvrt sa: *A Allah prašta i Samilostan je* (66/1) sugerira da ovo uskraćivanje nameće sankcioniranje i da ga popravlja Allahov oprost i milost. To je suptilna sugestija.

A što se tiče zakletve na koju tekst sugerira da ju je Poslanik (alejhi's-selam) učinio, Allah je propisao iskup za nju, tj. otkupninu kojom se ona poništava. Kada se ne odnosi na nešto dobro, bolje je odustati od nje. *Allah je vaš Gospodar* (66/2). On će vas pomoći tamo gdje ste slabi i u čemu vam je teško. Otuda je propisao iskupljivanje zakletvi radi izlaska iz muke i teškoće. *On sve zna i Mudar je* (66/2). Propisuje vam sa znanjem i mudrošću. Naređuje vam ono što odgovara vašoj snazi i što je za vas dobro. Pa zato ne zabranjujte osim onoga što je On zabranio i ne dozvoljavajte osim ono što je On dozvolio. To je osvrt koji je sukladan prethodnoj smjernici.

Potom ukazuje na tajni govor ne spominjući njegov sadržaj ni detalje, jer njegov sadržaj nije bitan niti je to vječni element u njemu. Trajni element u njemu je njegovo značenje i implikacije:

Kad je Vjerovjesnik jednoj od svojih žena jednu tajnu povjerio (66/3).

U tekstu vidimo jedan uzorak tog čudesnog perioda u povijesti čovječanstva, perioda u kojem ljudi žive sa Nebom. Nebo se miješa otvoreno i opširno u njihovo stanje. Znamo da je Allah obavijestio Svoga Vjerovjesnika o onome što se odigralo između njegove dvije supruge u vezi sa tom tajnom koju je povjerio jednoj od svojih žena; da se on (alejhi's-selam) kada je o tome s njom raspravljao, zadovoljio ukazivanjem na neki

njegov dio, izbjegavajući dugotrajno izlaganje i ljubazno se kloneći dugog detaljiziranja; i da ju je obavijestio o izvoru svoga znanja, a to je osnovni Izvor:

... pa je ona odala, - a Allah je to njemu otkrio -, on joj je bio jedan dio kazao, a ostalo prešutio. I kad je on s tim nju upoznao, ona je upitala: "A ko ti je to kazao?" - on je rekao: "Kazao mi je Onaj koji sve zna i kome nije skriveno ništa" (66/3).

Ukazivanje na znanje i obaviještenost na ovome mjestu djelotvorno je ukazivanje u slučaju urote i spletki izatkanih iza zastora; ono vraća onu koja pita ovoj istini koju je možda zaboravila i previdjela i vraća srca općenito ovoj istini kad god uče Kur'an.

Kontekst se mijenja, a prelazeći sa kazivanja događaju koji se desio na suočavanje i obraćanje dvjema ženama kao da je stvar trenutna:

Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa - vi ste bile učinile ono zbog čega je trebalo da se pokajete. A ako se protiv njega udružite, pa - Allah je zaštitnik njegov, i Džibrīl, i čestiti vjernici; najposlije, i svi meleki će mu na pomoći biti (66/4).

Kada prijeđemo sa prvog dijela obraćanja i poziva njima dvjema da se pokaju kako bi im se srca vratila i usmjerila ka Allahu, jer su se onim što su učinila udaljila od Njega, kada prijeđemo sa ovog poziva na pokajanje, nalazimo veliku strahovitu kampanju i jezovitu, zastrašujuću prijetnju.

Na osnovu ove velike, strahovite kampanje spoznajemo dubinu događaja i njegov utjecaj na srce Allahova Poslanika (alejhi's-selam), kada je situacija iziskivala objelodanjenje zaštitništva od strane Allaha, Džibrīla i čestitih vjernika; a najposlije i pomoći svih meleka, kako bi oraspoložio Poslanika (alejhi's-selam) i osjetio smirenost i olakšanje od tog opasnog slučaja.

Sigurno je da je slučaj u osjećanju Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i u njegovom okruženju bio krupan, dubok i utjecajan do granice koja odgovara ovoj kampanji. Možda dokučujemo njegovu suštinu iz ovog teksta i onog što se navodi u predanju iskazano jezikom ensarije, Omerova komšije (Allah bio njima zadovoljan) kada ga ovaj pita: Jesu li došli Gasanidi? A on odgovara: Ne, već je nešto krupnije i duže od toga. - Gasanidi su predstavljali arapsku državu lojalnu Bizantiji u Šamu, na samoj granici Poluotoka. Njen napad je tada predstavljao opasnu stvar. Međutim, druga stvar je u dušama muslimana bila krupnija i duža. Smatrali su da je

smirenost ovog velikog srca i mir u ovoj časnoj kući veći od svega i da su njegova uznemirenost i nemir opasniji po muslimansku zajednicu od napada Gasanida, bizantijskih vazala. To je procjena koja sugerira raznovrsna značenja na gledanje tih ljudi na stvari. To je procjena koja se susreće sa ocjenom Neba o ovom slučaju i ona je, dakle, tačna, ispravna i duboka.

Takvo je i značenje slijedećeg ajeta sa podrobnim navođenjem svojstava žena s kojima Allah može zamijeniti Vjerovjesniku njegove supruge ako ih on pusti, uz usmjeravanje obraćanja svima u povodu prijetnje:

Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas; odanih Allahu, vjernica, poslušnih Allahu, pokajnica, koje se Allaha boje, koje poste, udovica i djevojaka (66/5).

To su osobine kojima ih poziva putu sugestije i aluzije.

Islam na koji ukazuje predanost i izvršavanje zapovijesti vjere; iman koji ispunjava srce i iz kojeg nastaje islam kada je on ispravan i potpun; poslušnost, a to je srčana predanost; pokajanje, a to je kajanje zbog učinjenih grijeha i usmjerenje ka pokornosti; predanost, a ona je sredstvo povezivanja sa Allahom i izraz pokornosti Njemu; hodočašće, a to je promatranje, proučavanje i razmišljanje o Allahovoj kreaciji i putovanje srcem kroz Njegovo carstvo. One su - uz ove osobine - udovice i djevojke. Kao što je među njegovim ženama tada bilo i onih koje su bile udovice i onih koje su bile djevojke.

Ovo je prijetnja njima koju je neminovno izazvao utjecaj njihovih lukavstava na srce Allahova Poslanika (alejhi's-selam), jer se on ne bi srdio zbog male stvari.

Vjerovjesnikova (alejhi's-selam) duša bila je zadovoljna nakon objavljivanja ovih ajeta i obraćanja njegova Gospodara njemu i njegovoj porodici. Ovaj časni dom se smirio nakon ovog potresa i vratila mu se njegova tišina smjernicom Uzvišenog Allaha. To je počast ovom domu i zaštita koja odgovara njegovoj ulozi u zasnivanju Allahovog programa na Zemlji i učvršćenju njegovih temelja.

Zatim, ovo je slika porodičnog života ovog čovjeka koji se bavio podizanjem Ummeta i uspostavljanjem države na dotad nepoznat način i bez prethodnog modela. Ummeta koji će nositi emanet Božije vjere u

njenoj posljednjoj formi i formirati na zemlji islamsko društvo u realnoj slici u koju će se ugledati ljudi.

To je slika iz života plemenitog, profinjenog, veličanstvenog i velikog čovjeka. Prakticira svoju ljudsku dimenziju istodobno prakticirajući i svoju vjerovjesničku dimenziju. Jedna je neodvojiva od druge, jer je određenje htjelo da on bude čovjek poslanik onda kada je predodredilo da bude pronositelj posljednje Poslanice ljudima ili posljednjeg programa života.

To je savršena poslanica koju nosi savršeni poslanik. Rezultat njene savršenosti jeste da čovjek ostaje čovjekom. Ne sputava nijednu njegovu konstruktvinu energiju niti isključuje neku njegovu korisnu predispoziciju. A istovremeno uljuđuje i odgaja uzdižući ga do cilja njegova uspona.

Tako je učinio islam sa onima koji su ga shvatili i prilagodili mu se transformirajući se u njegove žive kopije. Životopis njihova Vjerovjesnika i njegov stvarni život, sa svim iskustvima čovjeka u njemu, nastojanjima čovjeka, slabostima čovjeka i snagom čovjeka bili su pomiješani sa suštinom nebeskog poziva, uzdižući se pomoću njega korak po korak, kao što se vidi u životopisu njegove porodice i njemu najbližih osoba. Bio je praktični model uspješnog pokušaja koji vidi i za kojim se povodi onaj ko želi lahak, praktični i realni uzor, koji ne egzistira u fantazijama i maštama.

Mudrost određenja ostvarena je kroz objavljivanje posljednje poslanice ljudima u njenoj potpunoj, sveobuhvatnoj i integralnoj formi. Kao i kroz izbor poslanika koji je sposoban da je primi i pretoči u živi obrazac. I kroz činjenje života ovog poslanika otvorenom knjigom koju čitaju svi i preispituju generacije iza generacija.

* * *

U sjeni ovog događaja čiji je odjek u dušama muslimana bio dubok, Kur'an podstiče vjernike da izvrše svoju obavezu odgajanja, usmjeravanja i podsjećanja u svojim domovima, pa tako sačuvaju i sebe i svoje porodice od Vatre. Iscrtava im jedan od njenih prizora i stanje nevjernika u njoj. U sjeni poziva na pokajanje koji se navodi u kontekstu slučaja, poziva vjernike da se pokaju odslikavajući im Dženent koji očekuje pokajnike. Potom poziva Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u borbu protiv nevjernika i licemjera. Ovo je drugi odjeljak u suri:

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti (66/6).

O vi koji niste vjerovali, danas se ne pravdajte, kažnjavate se samo za ono što ste zaslužili (66/7).

O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo će ići ispred njih i njihove desne strane. "Gospodaru naš", - govoriće oni - "učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš" (66/8).

O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima! Njihovo prebivalište biće džehennem, a užasno je to boravište! (66/9).

Doista je odgovornost vjernika za sebe i svoju porodicu teška i ozbiljna. Tamo je Vatra, on je izložen njoj kao i njegova porodica i na njemu je da zatvori put između njega i njegove porodice i ove Vatre koja čeka tamo. To je Vatra, jezovita, razbuktana: *čije će gorivo ljudi i kamenje biti (66/6)*. Ljudi su u njoj isti kao kamenje; u ponižavajućem položaju kamenja; u jeftinoći kamenja i odbačenosti kamenja. Bez uvažavanja i pažnje. Kako je samo jezovita ova vatra koja se razbuktava kamenjem! Kakve li je žestoke kazne onaj koji spaja između žestine prženja i poniženja i bezvrijednosti! Sve što je u njoj i okolo nje je jezovito i užasno: *i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti (66/6)*. Njihova priroda odgovara prirodi kazne za koju su zaduženi: *koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti (66/6)*. U njihove specifičnosti spada pokornost Allahu u onome što im naređuje; od tih specifičnosti je, također, i moć da se izvrši ono što im naređuje. Oni su zbog svoje strogoće i snage zaduženi ovom žestokom i snažnom vatrom. Na vjerniku je da čuva sebe i svoju porodicu od ove vatre. Na njemu je da se isprriječi između nje i njih prije nego propadne prilika i opravdanje postane beskorisno. Evo, oni koji nisu vjerovali pravdaju se stojeći pored nje, ali se na njihovo pravdanje ne obraća pažnja, već se suočavaju sa oduzimanjem svake nade:

O vi koji niste vjerovali, danas se ne pravdajte, kažnjavate se samo za ono što ste zaslužili (66/7).

Ne pravdajte se jer danas nije dan za pravdanje već je to dan svođenja računa za urađena djela. Radili ste ono za šta se kažnjavate ovom vatrom.

Kako muslimani da sačuvaju sebe i svoje porodice od ove vatre? On im objašnjava put i mami ih nadom:

O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo će ići ispred njih i njihove desne strane. "Gospodaru naš", - govoriće oni - "učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš" (66/8).

Ovo je taj put. Iskreno pokajanje; pokajanje koje savjetuje srce i pročišćava ga, a zatim ga ne vara i ne obmanjuje.

Pokajanje od grijeha i neposluha, započinje kajanjem za ono što je bilo, a završava dobrim djelom i pokornošću. Ono tada izblistava srce i čisti ga od naslaga grijeha i njihove mutnoće i bodri ga na činjenje dobrog djela nakon toga. Ovo je, ustvari, iskreno pokajanje; pokajanje koje nastavlja podsjećati srce nakon njega i savjetovati ga, pa se ono ne vraća grijesima.

Kada se desi ovo pokajanje, nadati se je onda da će Allah njime pobrisati loša djela i uvesti ih u Džennet u Danu u kojem će poniziti nevjernike kao u prizoru koji je prethodno spomenut u kontekstu. Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali.

Doista je to zamaman poticaj i velika počast da Allah pridruži vjernike Vjerovjesniku (alejhi's-selam) te ih učini s njim saffom koji zadobija počast na Dan poniženja. A potom im daje svjetlo koje *će ići ispred njih i njihove desne strane* (66/8). Svjetlo po kojem će se raspoznavati toga užasnog, uzburkanog, teškog i strašnog dana. Svjetlo koje će ih voditi u toj stisci i zbrci. Svjetlo koje će ići ispred njih i s njihove desne strane do Dženneta na kraju putovanja.

Oni su u toj strašnoj i teškoj situaciji nadahnuti dobrom dovom pred Allahom:

"Gospodaru naš", - govoriće oni - "učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš" (66/8).

Njihovo nadahnuće ovom dovom u ovakvoj situaciji koja veže jezike i zbunjuje srca znak je primanja. Allah ne nadahnjuje vjernike ovom

dovom, a da Njegovo određenje nije predodredilo da će im udovoljiti. Dova je ovdje blagodat kojom ih Allah daruje i koja se pridodaje Allahovoj blagodati u vidu počasti i svjetla.

Kakve li razlike između ovoga i Vatre čije će gorivo biti ljudi i kamenje!

Doista, ova nagrada i ova kazna odslikavaju odgovornost vjernika za zaštitu sebe i svoje porodice od Vatre i njihovo zadobijanje ovog uživanja u Džennetima ispod kojih teku rijeke.

U sjeni tog događaja koji se desio u Vjerovjesnikovom (alejhi's-selam) domu spoznajemo namjernu sugestiju iza ovih tekstova.

Vjernik je zadužen upućivanjem svoje porodice i popravljanjem svoga doma, kao što je zadužen upućivanjem samog sebe i popravljanjem svoga srca.

Islam je vjera obitelji - kao što smo ranije rekli u suri Et-Talaq - pa otuda utvrđuje odgovornost vjernika u njegovoj obitelji i njegovu obavezu u njegovom domu. Muslimanski dom je jezgro muslimanske zajednice i ćelija iz koje se, zajedno sa drugim ćelijama, sastoji to živo tijelo - islamsko društvo.

Jedan dom je tvrđava ove vjere. Tvrđava mora biti kompaktna iznutra, čvrsta sama po sebi; svaki pojedinac u njoj stoji na otvoru kroz koji se ne smije proći unutra. U protivnom, ako tako ne bude, lahko je provaliti u logor iz unutrašnjosti njegovih tvrđava. Nije to teško onome ko udara niti je nedostupno napadaču.

Dužnost je vjernika da poziv prvo usmjeri na svoj dom i porodicu. Njegova je obaveza da osigura ovu tvrđavu iznutra. Dužnost mu je da začepi rupe u njoj prije nego ode iz nje sa svojim pozivom daleko.

Neophodna je i majka muslimanka. Sam otac musliman nije dovoljan za osiguranje tvrđave. Neophodni su i otac i majka da vode brigu o sinovima i kćerima. Uzalud je čovjeku da pokuša osvnovati muslimansko društvo sa grupom muškaraca. Neophodne su žene u ovom društvu, jer su one čuvari podmlatka, a on je sjeme budućnosti i njegovi plodovi.

Stoga je Kur'an objavljivan i za muškarce i za žene. Uređivao je domove i uspostavljao ih na islamskom programu. Na vjernike je natovario odgovornost za njihove porodice kao što im je natovario odgovornost za sebe: *O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre* (66/6).

Ovo je stvar koju trebaju shvatiti oni koji pozivaju u islam i to dobro shvatiti. Prvi napor treba biti usmjeren na dom, na suprugu, na majku, potom na djecu i porodicu općenito. Puna pažnja mora biti posvećena obrazovanju muslimanke kako bi mogla podići muslimanski dom. Ko želi izgradnju muslimanskog doma treba na prvom mjestu tražiti suprugu muslimanku. U protivnom, dugo će kasniti izgradnja muslimanske zajednice. Zgrada će ostati trošnom sa mnogo rupa.

U prvoj muslimanskoj zajednici stvar je bila lakša nego što je to u našem vremenu. U Medini je već bilo osnovano muslimansko društvo kojim je dominirao islam. Dominirao je njime svojim čistim konceptom ljudskog života i dominirao je njime svojim zakonodavstvom proisteklim iz ovog koncepta. Autoritet je u njemu za sve ljude i žene pripadao Allahu i Njegovom Poslaniku, Allahovoj presudi i presudi Njegova Poslanika. Kada se objavi propis, on je konačna presuda. S obzirom na postojanje ovog društva i dominaciju njegova koncepta i običaja životom, ženi je bilo lahko da sebe oblikuje onako kako želi islam. Stvar je bila lahka i s obrzirom na muževe da savjetuju svoje žene i odgajaju svoju djecu u duhu islamskog programa.

Mi smo sada u promijenjenoj poziciji. Mi živimo u džahilijjetu (paganstvu), džahilijjetu društva, džahilijjetu sudstva, džahilijjetu morala, džahilijjetu običaja, džahilijjetu ustanova, džahilijjetu etikecije i džahilijjetu kulture.

Žena komunicira sa ovim džahilijjetskim društvom i osjeća težinu njegova ogromnog pritiska kada naumi da se odazove islamu, bez obzira da li se sama uputila njemu ili je uputio njen čovjek. Njen suprug, ili brat ili otac.

Tamo su i muškarac i žena i društvo, svi su se obraćali na jedan koncept, jednu presudu, jedan žig. A ovdje se čovjek obraća na jedan apstraktan koncept koji ne postoji u realnom svijetu. Žena se povija pod teretom društva koje se suprotstavlja tom konceptu žestokim džahilijjetskim suprotstavljanjem. Nema sumnje da je pritisak društva i njegovih običaja na osjećanja žene mnogostruko veći od njegova pritiska na osjećanja čovjeka.

Ovdje se udvostručava obaveza čovjeka vjernika. Na njemu je da sebe sačuva od Vatre. Zatim, na njemu je da sačuva svoju porodicu, a ona je pod ovim ogromnim pritiskom i žestokim privlačenjem.

On treba da shvati težinu ove obaveze kako bi uložio izravan napor u nju, mnogostruko veći od onog kojeg je ulagao njegov brat u prvoj muslimanskoj zajednici. Obaveza je onda onome ko želi da osnuje dom da na prvom mjestu traži čuvaricu tvrđave koja svoje poimanje crpi iz izvora njegova poimanja, a to je islam. Na tom putu žrtvovat će neke stvari: žrtvovat će lažni sjaj kod žene; žrtvovat će ljepotu nastalu na lošoj podlozi; žrtvovat će blještav izgled plutajućih lešina u društvu. Neka traži vjernicu koja će mu pomoći u izgradnji muslimanskog doma i u podizanju muslimanske tvrđave. Očevi vjernici koji žele islamski preporod moraju znati da su žive ćelije ovog preporoda emanet u njihovim rukama i da je na njima da se usmjere i jednima i drugima sa pozivanjem, odgajanjem i pripremanjem prije bilo kome drugom. I da se odazovu Allahu koji ih poziva: *O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre* (66/6).

Vraćamo se opet, ovim povodom, prirodi islama koja nalaže postojanje muslimanske zajednice kojom dominira islam i u kojoj se ostvaruje njegov realni bitak. On je baziran na činjenici postojanja zajednice. Islam je njena doktrina, islam je njen sistem, islam je njen zakon i islam je njen cjelovit program iz kojeg crpi sve svoje koncepte. [38]

Ova zajednica je okrilje koje čuva islamsko poimanje, prenosi ga dušama i štiti ga od pritiska džahilijjetskog društva isto kao što ga štiti od kušnje uznemiravanjem.

Otuda postaje jasnom važnost muslimanske zajednice u kojoj živi djevojka muslimanka i žena muslimanka nalazeći u njoj zaštitu od pritiska džahilijjetskog društva oko nje, tako da se njena osjećanja ne cijepaju između zahtjeva njenog islamskog shvatanja i običaja džahilijjetskog društva, razornog pritiska. U njoj mladić musliman nalazi bračnu partnerku u muslimanskom gnijezdu ili muslimanskoj tvrđavi od koje se, zajedno sa njoj sličnim, sastoji islamski tabor.

Nužnost je - a ne pitanje dobrovoljnosti - postojanje muslimanske zajednice u kojoj će se međusobno preporučivati islam, koja će prigrliti njegovu ideju, moral, etikeciju i sve njegove koncepcije; koja će živjeti s njima unutar nje i živjeti za njih čuvajući ih, štiteći ih i pozivajući u nju. Sve to u realnoj slici koju vide oni koji se pozivaju u nju iz zalutalog džahilijjetskog društva, kako bi izašli iz tmina na svjetlo Allahovom voljom dok Allah ne dozvoli dominaciju islama i kako bi izrastale generacije u njenom okrilju, zaštićene od džahilijjeta koji se ukorjenjuje.

---

[38] *U okrilju Kur'ana,* džuz 28., sura Es-Saff.

Radi zaštite prve muslimanske zajednice došla je naredba Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) da se bori protiv njenih neprijatelja:

O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima! Njihovo prebivalište biće džehennem, a užasno je to boravište! (66/9).

To je moment koji ima svoje značenje i svoju vrijednost nakon prethodne zapovijesti vjernicima da čuvaju sebe i svoje porodice od Vatre i da se iskreno pokaju pokajanjem koje će izbrisati njihova loša djela i uvesti ih u Džennet ispod kojeg teku rijeke.

Njegovo značenje i vrijednost ogledaju se u nužnosti zaštite okrilja u kojem se ostvaruje zaštita od Vatre. Ne smiju se ostaviti ovi destruktivni, nasilnički i ugnjetavački elementi da napadnu islamski tabor izvana kao što su činili nevjernici, ili da ga napadnu iznutra kao što su činili licemjeri.

Ajet objedinjuje između nevjernika i licemjera u zapovijedi o borbi protiv njih i strogosti prema njima. Jer svaka od ove dvije grupe vrši sličnu ulogu u prijetnji islamskom taboru, njegovom rušenju i rasturanju. Borba protiv njih je borba koja štiti od Vatre. Njihova kazna je strogost prema njima od strane Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i vjernika na ovom svijetu.

Njihovo prebivalište biće džehennem, a užasno je to boravište! (66/9).

Tako se ova cjelina usklađuje između njenih ajeta i pravaca kao što se u globalu usklađuje sa prvom cjelinom u kontekstu.

* * *

Zatim dolazi treća, posljednja cjelina. Kao da je izravna dopuna prve cjeline, jer govori o ženama nevjernicama u domovima vjerovjesnika i ženama vjernicama u sredini nevjernika:

Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju ženu Nūhovu i ženu Lūtovu: bile su udate za dva čestita roba Naša, ali su prema njima licemjerne bile - i njih dvojica im neće ništa moći kod Allaha pomoći, i reći će se: "Ulazite vas dvije u vatru, sa onima koji ulaze!" (66/10).

A onima koji vjeruju - Allah kao pouku navodi ženu faraonovu, kad je rekla: "Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u džennetu i spasi me od faraona i mučenja njegova, i izbavi me od naroda nepravednog!" (66/11).

Merjemu, kćer Imrānovu, koja je nevinost svoju sačuvala, a Mi smo udahli u nju život i ona je u riječi Gospodara svoga i knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u namazu bila (66/12).

Tradicija bilježi - povodom komentara izdaje žene Nūhove i žene Lūtove, da je to bila izdaja poziva, a ne izdaja časti bludom. Žena Nūhova ga je ismijavala sa ostalim omalovažavateljima iz njegova naroda. A Lūtova žena je upućivala narod na njegove goste znajući za njihovu nakanu s njegovim gostima.

Tradicija također bilježi da je žena faraonova bila vjernica u njegovu dvorcu. Vjerovatno je bila Azijatkinja, od preostalih sljedbenika nebeske vjere prije Mūsāa. U povijesti se navodi da je majka Amenhoteba IV, koji je ujedinio božanstva u Egiptu i stavio obilježje Jednom Bogu u obliku Sunčeva diska prozvavši se Ahnetonom, bila Azijatkinja, drugačije vjere od one koju su ispovijedali Egipćani. Allah najbolje zna da li se na nju misli u ovoj suri ili je to žena Mūsāovog faraona. On je različit od ovog Amenhoteba.

Ne zanima nas povijesno istraživanje ličnosti faraonove žene. Kur'ansko kazivanje označava trajnu istinu neovisno od osoba. Osobe su samo puki primjeri ove istine.

Ovdje se želi naglasiti princip individualne odgovornosti, nakon zapovijesti o zaštiti sebe i porodice od Vatre. Kao što se želi reći Vjerovjesnikovim (alejhi's-selam) suprugama i suprugama vjernika, također: Neka one same sebe paze nakon svega. One su odgovorne za sebe i neće ih osloboditi odgovornosti to što su one supruge Vjerovjesnika i čestitog muslimana.

Evo, ova Nūhova žena i Lūtova žena, također, *bile su udate za dva čestita roba Naša, ali su prema njima licemjerne bile - i njih dvojica im neće ništa moći kod Allaha pomoći, i reći će se: "Ulazite vas dvije u vatru, sa onima koji ulaze!"* (66/10).

Nema plemenitosti ni zauzimanja u pitanju nevjerovanja i vjerovanja, kao i u pitanju izdaje u vjeri čak i za supruge Vjerovjesnika.

Evo, ova faraonova žena. Nije je spriječila poplava nevjerovanja u kojoj je živjela, u faraonovom dvorcu, da sama traži spas. Odrekla se

faraonova dvorca tražeći od svoga Gospodara kuću u Džennetu. Odrekla se svoje veze sa faraonom tražeći od svoga Gospodara spas od njega. Odrekla se njegova djela iz bojazni da joj se šta ne pridoda od njegova djela, jer je bila u najbližoj vezi s njim: *i spasi me od faraona i mučenja njegova* (66/11). Odrekla se i faraonova naroda u kojem je živjela: *i izbavi me od naroda nepravednog!* (66/11). Dova faraonove žene i njen stav primjer je uzdizanja iznad blagodati ovozemnog života u njihovim najraskošnijim oblicima. Bila je žena faraona, najmoćnijeg od svih tadašnjih kraljeva na Zemlji. U faraonovom dvorcu, najraskošnijem mjestu u kojem žena nalazi sve što joj se prohtije. Medutim, ona se uzdigla iznad toga imanom. Ne samo da se okrenula od ove raskoši, već ga je smatrala zlom, nečistoćom i belajem od kojeg traži zaštitu od Allaha, od čijih tragova bježi i traži spas.

Ona je jedna žena u prostranom i moćnom kraljevstvu. To je druga velika vrednota. Žena - kao što smo već rekli - intenzivnije doživljava i osjetljivija je na pritisak društva i njegova shvatanja. Međutim, ova žena... sama... u središtu pritiska društva, pritiska dvora, pritiska kralja, pritiska dvorjana i kraljeve svite, u središtu svega toga podigla je glavu ka Nebu. Sama, u moru ovog nasilnog nevjerovanja.

Ona predstavlja visoki primjer oslobađanja, Allaha radi, od svih utjecaja, svih ovih veza, svih ovih prepreka i svih ovih poziva. Otuda je zaslužila ovo spominjanje u vječnoj Allahovoj Knjizi čije riječi odzvanjaju na stranama Kosmosa dok se spuštaju sa Uzvišenog Mjesta.

...*Merjemu, kćer Imrānovu* (66/12). Ona je, također, primjer posvećenosti Allahu od svoga nastanka o kojem Allah govori u drugim surama. Ovdje spominje njenu čistotu: *koja je nevinost svoju sačuvala* (66/12). Oslobađa je od optužbe kojom su je optužili pokvareni Židovi. ... *a Mi smo udahli u nju život* (66/12). Ovim udahnjivanjem nastao je Īsā (alejhi's-selam), kao što je to podrobno opisano u suri Merjem koja detaljno govori o ovom rođenju, pa nećemo ići s tim detaljiziranjem shodno okrilju aktualnog teksta koji ima cilj predočavanje nevinosti Merjeme i njenog savršenog imana i predanosti: *i ona je u riječi Gospodara svoga i knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u namazu bila* (66/12).

Posebno spominjanje faraonove žene ovdje zajedno sa Merjemom, kćerkom Imrānovom, ukazuje na visoko mjesto koje ona ima i koje ju je učinilo da se ona spomene zajedno sa Merjemom zbog okolnosti njena života na koje smo ukazali. Njih dvije su dva primjera čiste žene, vjernice, koja potvrđuje, provodi vrijeme u ibadetu, koju Allah navodi

Vjerovjesnikovim suprugama povodom događaja o kojem su objavljeni ajeti sa početka sure. Navodi ih vjernicama i za poslije, u svakoj generaciji.

* * *

I na kraju, doista je ova sura - i cijeli ovaj džuz - živi isječak u Životopisa kojeg je Kur'an iscrtao svojim sugestivnim stilom. Povijesna kazivanja ljudi o tom periodu nisu u stanju da ga tako iscrtaju. Kur'anski iskaz je sugestviniji i dalekosežniji. On upotrebljava pojedinačni slučaj kako bi predočio čistu istinu koja ostaje iza događaja i iza vremena i prostora. Kao što je to slučaj sa Kur'anom.

* * *

Kraj dvadeset i osmog džuza, slijedi dvadeset i deveti, a počinje surom Tebareke.